

KÖRNYEZET ÉS ENERGIA OPERATÍV PROGRAM

2007-2013

CCI szám: 2007HU161PO002

Verzió:	2014.10.14.
Oldalszám összesen:	163 oldal

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	3
1. HELYZETELEMZÉS	6
1.1 A KÖZELMÚLT TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FOLYAMATAI MINT A KÖRNYEZET ÁLLAPOTÁT ALAKÍTÓ EREDETI OKOK.....	8
1.2 A KÖRNYEZET ÁLLAPOTÁT KÖZVETLENÜL ALAKÍTÓ HATÓTÉNYEZŐK, KIBOCSÁTÁSOK.....	14
1.3 A KÖRNYEZET ÁLLAPOTA.....	21
1.4 SWOT ELEMZÉS	33
1.5 AZ EURÓPAI UNIÓS FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSÁNAK TAPASZTALATAI	35
2. STRATÉGIA	39
2.1 NEMZETI STRATÉGIAI KÖRNYEZET.....	39
2.2 A KEOP FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA	44
3. PRIORITÁSI TENGELYEK.....	60
3.1 EGÉSZSÉGES, TISZTA TELEPÜLÉSEK PRIORITÁSI TENGELY	60
3.2 VIZEINK JÓ KEZELÉSE PRIORITÁSI TENGELY	66
3.3 TERMÉSZETI ÉRTÉKEINK JÓ KEZELÉSE PRIORITÁSI TENGELY	74
3.4 A MEGÚJULÓ ENERGIAFORRÁS-FELHASZNÁLÁS NÖVELÉSE PRIORITÁSI TENGELY	79
3.5 HATÉKONY ENERGIA-FELHASZNÁLÁS PRIORITÁSI TENGELY	83
3.6 FENNTARTHATÓ ÉLETMÓD ÉS FOGYASZTÁS PRIORITÁSI TENGELY.....	85
3.7 PROJEKT ELŐKÉSZÍTÉSI PRIORITÁSI TENGELY	88
3.8 AZ OPERATÍV PROGRAM LEBONYOLÍTÁSÁNAK FINANSZÍROZÁSA (TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS) PRIORITÁSI TENGELY	89
4. PÉNZÜGYI TÁBLA.....	92
5. AZ EURÓPAI MEZŐGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI ALAP ÁLTAL FINANSZÍROZOTT INTÉZKEDÉSEKKEL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉS	94
6. AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK.....	97
6.1 MENEDZSMENT	97
6.2 MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉS.....	107
6.3 PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS	111
6.4 INFORMÁCIÓ ÉS NYILVÁNOSSÁG BIZTOSÍTÁSA.....	116
6.5 KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK ÉS HORIZONTÁLIS ELVEK – FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS PARTNERSÉG, ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK, KÖZBESZERZÉSEK	117
6.6 AZ ELEKTRONIKUS ADATKÖZLÉSRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A BIZOTTSÁG ÉS A TAGÁLLAM KÖZÖTT	120
7. NAGYPROJEKTEK	122
8. MELLÉKLETEK	124
8.1 AZ EU FORRÁSOKBÓL MEGVALÓSÍTOTT KÖRNYEZETI FEJLESZTÉSEK 2000-2006 KÖZÖTT	124
8.2 A KEOP MŰVELETEIHEZ KAPCSOLÓDÓ JOGSZABÁLYI KÖTELEZETTSÉGEK ÉS NORMATÍV INDOKOK	125
8.3 EREDMÉNY INDIKÁTOROK ÉS CÉLÉRTÉKEK.....	138
8.4 PARTNERSÉGI EGYEZTETÉSEK.....	147
8.5 AZ EX-ANTE ÉRTÉKELÉS EREDMÉNYEI	149
8.6 A STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI.....	152
8.7 RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	158
8.8 A KÖZÖSSÉG ALAPJAIBÓL SZÁRMAZÓ FORRÁSOK KATEGÓRIÁNKÉNTI HOZZÁJÁRULÁSA AZ OPERATÍV PROGRAMHOZ.....	162

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Környezet és Energia Operatív Program (KEOP) az Európai Unió (EU) 2007 és 2013 közötti költségvetési tervezési időszakára vonatkozó Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) – EU terminológia szerint Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) – átfogó céljának, horizontális politikáinak, valamint hat tematikus és területi prioritásának végrehajtását szolgáló operatív programok egyike. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv eredményes megvalósítása elképzelhetetlen a környezetvédelem fejlesztése nélkül. A Környezet és Energia Operatív Program alapvető célja Magyarország fenntartható fejlődésének elősegítése.

A KEOP abból a stratégiai megfontolásból indul ki, hogy:

- a környezetvédelem erősítése – az egyes környezet-, természetvédelmi és vízügyi problémák megoldása, valamint a kapcsolódó intézkedések révén – mind rövid, mind hosszú távon elősegíti az életminőség javulását,
- a környezeti infrastruktúra fenntarthatósági szempontokat figyelembe vevő fejlesztése előnyös feltételeket teremt a gazdaság átalakításához és a területi kohézió megteremtéséhez,
- a természeti erőforrások hatékonyabb és takarékos használata elősegíti a fenntartható fejlődés irányába történő előrelépést, és javítja az ország versenyképességét,
- a fentiek térben megfelelő kialakítása elősegíti a régiók, különösen a hátrányos helyzetű térségek kulturális és természeti örökségének védelmét, fejlesztését, valamint lehetőséget ad fokozottabb részvételükre a gazdasági fejlődésben.

A Környezet és Energia Operatív Program fejlesztései megalapozzák és elősegítik Magyarország gazdasági versenyképességének erősödését és társadalmi jólétének növekedését. Ezekhez a fejlesztésekhez kapcsolódva tovább javítható számos termelő és szolgáltató szektor teljesítménye és bővíthető a foglalkoztatás. A bennünket körülvevő környezeti és természeti rendszerek megóvása és körültekintő fejlesztése az emberi életminőség javításának egyik alapfeltétele, és egyben a fenntartható gazdasági és szociális fejlődés meghatározó tényezője.

A Környezet és Energia Operatív Programban megfogalmazott fejlesztések célja, hogy mérsékelje hazánk környezeti problémáit, ezzel javítva a társadalom életminőségét és a gazdaság környezeti folyamatokhoz történő alkalmazkodását.

Az alábbi táblázat összefoglalja az OP célrendszerét és bemutatja az egyes célkitűzésekhez kapcsolódó indikátorokat.

Cél	Indikátor
Élhető környezet megteremtése és fenntartása	Megfelelő környezeti infrastruktúrával ellátott települések összlakossága, fő (Forrás: KSH) Megfelelő környezeti infrastruktúrával rendelkezik az a település, a) ahol a korszerű hulladékkezelési rendszerekkel ellátott lakások aránya eléri a 80%-ot, b) a szennyvízgyűjtési rendszerekkel ellátott lakások aránya eléri a 80%-ot (2000 LE feletti agglomerációba tartozó település esetén) c) ahol a megfelelő minőségű ¹ ivóvízzel ellátott lakások aránya 100% feltételek mindegyike teljesül.
Értékvédelem és	a) Árvízár ellen kielégítően védett lakosság aránya az érintettek számához viszonyítva, %

¹ Az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X. 25.) kormányrendelet szerint.

megőrzés	b) A jó állapotot elért víztestek aránya felszíni és felszín alatti víztestek vonatkozásában, %
Megelőzés, takarékoság, hatékonyság	a) A megújuló energia részaránya az összes villamos energia felhasználáson belül, %

A KEOP támogatja a lisszaboni és göteborgi stratégiák céljainak megvalósítását. Az Európai Unió újrafogalmazott lisszaboni stratégiáját strukturális célokká transzformáló Integrált Irányelvek tíz mikrogazdasági célkitűzése közül hármat közvetlenül, négy másikat (köztük a fenntartható erőforrás-használatot) és egy foglalkoztatási célt közvetve támogat. A horizontális célok közül továbbá hangsúlyos az energiahatékonyság növelése és a leghátrányosabb területek (foglalkoztatási) elmaradásainak csökkentése.

Fejlesztések

15%-os nemzeti társfinanszírozás figyelembevételével, folyó ár

Prioritás	Támogatási összeg, euro	Százalékos megoszlás, %
1. Egészséges tiszta települések 1.1 Hulladékgazdálkodás 1.2 Szennyvízkezelés 1.3 Ivóvízminőség-javítás	2 523 610 267	47,60
2. Vizeink jó kezelése 2.1 Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása 2.2 Komplex vízgyűjtő-fejlesztés 2.3 Települési szilárdhulladék-lerakók rekultivációja 2.4 Környezeti kármentesítés 2.5 Vízgazdálkodási tervezés	1 410 975 176	26,61
3. Természeti értékeink jó kezelése 3.1 Védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése 3.2 Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése (beruházások) 3.3 Az erdei iskola hálózat fejlesztése	135 281 907	2,55
4. A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése	395 931 455	7,47
5. Hatékony energia-felhasználás	420 632 405	7,93
6. Fenntartható életmód és fogyasztás 6.1 Fenntartható fogyasztás elősegítése 6.2 Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések	77 562 765	1,46
7. Projekt előkészítés	234 847 744	4,43
8. Az operatív program lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)	103 162 380	1,95
Összesen	5 302 004 099	100

Az Egészséges, tiszta települések; a Vizeink jó kezelése és a Hatékony energia-felhasználás prioritásokhoz a Kohéziós Alap nyújt támogatást, így támogatásra az ország egész területe jogosult. A Természeti értékeink jó kezelése; A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése és a Fenntartható életmód és fogyasztás prioritáshoz az Európai Regionális Fejlesztési Alap nyújt támogatást, amelyekre a konvergencia NUTS II régióink (Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld) jogosultak.

Partnerség

A Környezet és Energia Operatív Program stratégiája és az egyes területek közötti forrásmegosztás az EU előírásainak megfelelően lebonyolított partnerségi egyeztetések eredményeképpen került véglegesítésre.

1. HELYZETELEMZÉS

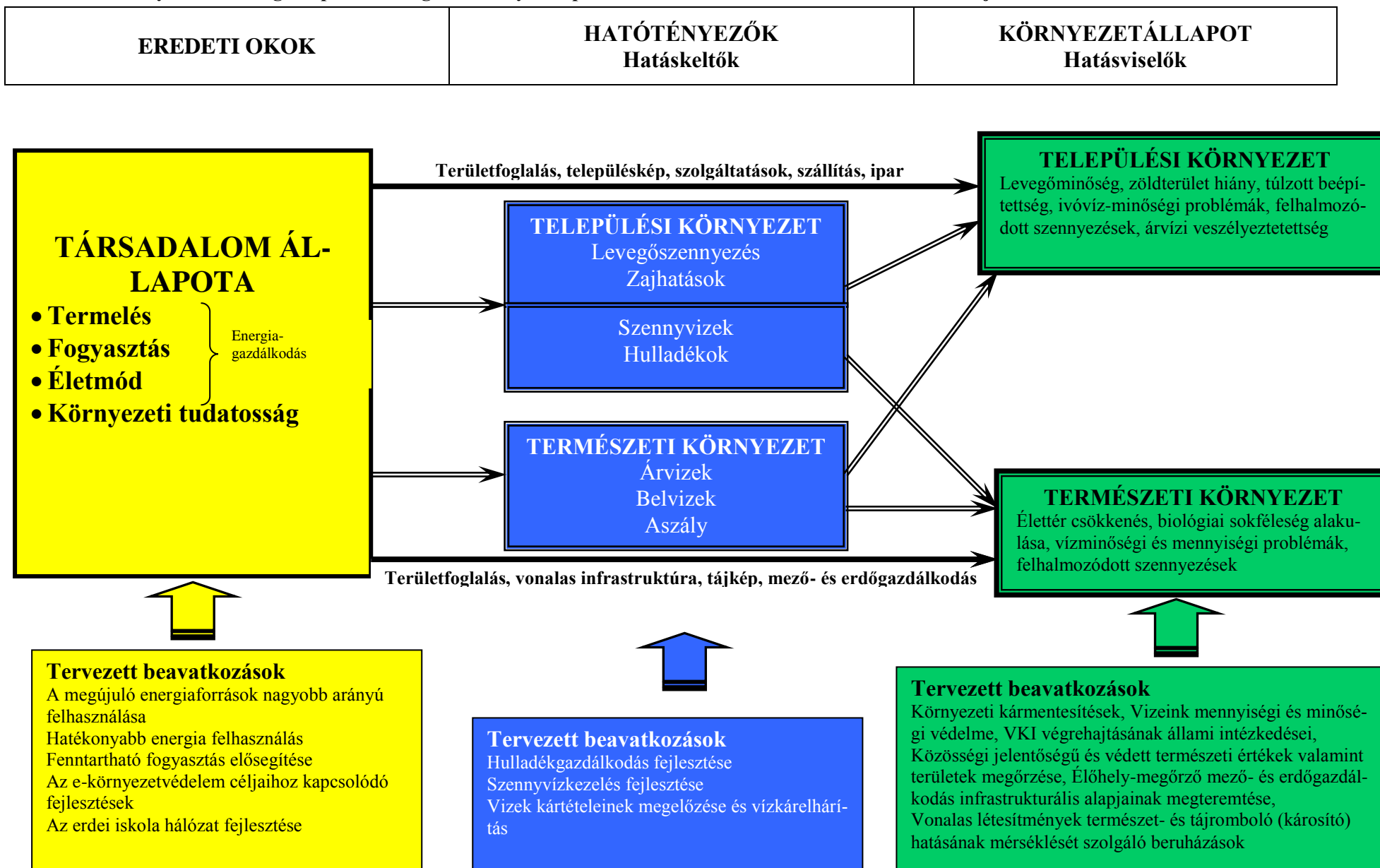
A Környezet és Energia Operatív Programban megfogalmazott fejlesztések célja, hogy mérsékelje hazánk környezeti problémáit, ezzel javítva a társadalom életminőségét és a gazdaság környezeti folyamatokhoz történő alkalmazkodását.

A környezeti problémák társadalmi, gazdasági és természeti okokra vezethetők vissza. A KEOP helyzetelemzése feltárja **a környezeti problémák okait**, az okok **hatótényezőit** és bemutatja a kialakult **környezeti állapotot**. A hatékony, megelőző beavatkozásokat elsősorban az okok szintjén kell megtalálnunk, de bizonyos mértékben szükséges a hatótényezők megfelelő kezelése is. A megelőző környezetvédelemre való áttérés fontos eszközei a kedvező környezeti állapot fenntartását biztosító beavatkozások is.

A KEOP a középtávon szükséges fejlesztéseket tartalmazza, ezért a helyzetelemzésnek feladata, hogy meghatározza a középtávon legsürgetőbb problémákat. A KEOP mellett más ágazati Operatív Programok is tartalmaznak olyan fejlesztéseket, amelyek a helyzetelemzésben feltárt problémákat kezelik (ilyen a Gazdaságfejlesztés, a Közlekedési Operatív Program), illetve egyes környezeti fejlesztéseket regionális szinten kezelnek a Regionális Operatív Programokban.

A KEOP által kiemelten kezelt problémákat szövegdobozban jelöltük.

1. ábra: A Környezet és Energia Operatív Program környezeti probléma szemlélete és beavatkozási struktúrája

1.1 A közelmúlt társadalmi-gazdasági folyamatai mint a környezet állapotát alakító eredeti okok

Az elmúlt másfél évtized társadalmi-gazdasági átalakulása jelentősen megváltoztatta a környezet állapotát befolyásoló hatások jellegét és nagyságrendjét. A környezet állapota összességében javul, de új problémákkal terhelődik.

Egészség, életszínvonal és gazdasági teljesítmény tekintetében Magyarország elmarad az Unió fejlettebb országaitól, ám jórészt ez utóbbi kettőnek köszönhetően a fenntartható fejlődés egyes mutatói (például az ökológiai lábnyom²) hazánkban még kedvezőbbek. A méltányosan rendelkezésre álló 2,2 globális hektárral szemben az Unió lakói jelenlegi életminőségük biztosításához ennél 2,4-szer többet, 4,8 globális hektárt vesznek igénybe³. Magyarország összesített ökológiai lábnyoma 3,5 globális hektár/fő. **Ez azt jelenti, hogy a fejlett országok eddigi, jelenleg általunk is követett fejlődési pálya nem fenntartható. Változtatásra van szükség.**

A környezetet érintő döntéseket javítani hivatott jogi és gazdasági szabályozórendszer nem volt képes biztosítani, hogy a fejlesztések együttesen ne vezessenek további környezeti terhelésekhez. A környezetük érdekében fellépő állampolgárok, sőt, a környezetvédelmi hatóságok törekvései is, gyakran kerülnek szembe a közvetlen gazdasági érdekeket érvényesítő érdekcsoportokkal. A környezet védelmét a modernizáció gátjának tekintő gyakori szemlélet is akadályozza, hogy a rendelkezésre álló jogi és közgazdasági eszközök a környezet érdekében hatásosan működjenek. A hazai környezetpolitika egyik legfontosabb célkitűzése, hogy – a hosszabb múlttal rendelkező piacgazdaságok tapasztalataira, illetve a Lisszaboni Stratégia álláspontjára támaszkodva – a **környezetvédelem versenyképességet növelő hatásait** hangsúlyozza a gazdasági szereplők körében.

Termelés

A rendszerváltást követően a hirtelen jött, éles gazdasági verseny az emberi egészségre és a társadalmi kohézióra is kedvezőtlenül hatott. A versenyképesség és a foglalkoztatás növelésének eddigi lépései a területi különbségek nem kívánatos növekedésével jártak. A verseny vesztesei éppen azok a hazai kis- és középvállalkozások és mezőgazdasági kistermelők, akik gyakran hagyományos, az ember és természet évszázados együttélésén alapuló technológiákat használnak, és így akár a fenntartható fejlődés letéteményesei lehetnének. Ehhez azonban szükséges a fenntarthatóság értékrendjének elterjesztése, a piaci kereslet felélénkítése a fenntartható termékek és szolgáltatások iránt, továbbá annak elősegítése, hogy a hagyományos fenntartható technológiák az üzleti világ modern eszközeivel párosuljanak a gazdaságilag is fenntartható fejlődés biztosítására.

A fejlesztések hatására a beépített területek gyorsan növekedtek a természetes területek rovására, annak ellenére, hogy nagy számban álltak rendelkezésre felhagyott iparterületek. A nagyarányú autópálya-fejlesztések hatására az összefüggő természetes területek feldarabolódnak. A **területhasználat szerkezeti változását** jellemzi, hogy 1999-2004 között a termőterület mintegy 300 ezer ha-ral, aránya 86,1%-ról 83,1%-ra (3,3%-kal) csökkent (Központi Statisztikai Hivatal, KSH). A mezőgazdasági termelésből véglegesen kivonásra

² Az ökológiai lábnyom egy erőforrásmenedzselésben és [társadalomtervezésben](#) használt érték, ami kifejezi, hogy adott [technológiai](#) fejlettség mellett egy emberi [társadalomnak](#) milyen mennyiségű földre és vízre van szüksége ön maga fenntartásához és a megtermelt hulladék elnyeléséhez.

³ Living Planet Report 2006

engedélyezett földek új hasznosítása meghatározó módon a belterületbe vonás és az útépités (mintegy 40% mértékben), továbbá az ipar és a bányászat (összesen 22%).

A **mezőgazdaság vegyes üzemi szerkezetű**: a termőföld felét intenzív technológiákat alkalmazó gazdaságok művelik. Az alapanyag-termeléstől elkülönült élelmiszeripar nagyobb részt koncentrált vállalatokból áll. A talajok és felszíni vizeink veszélyeztetettek, de az EU átlagnál kevésbé terheltek. A talajok mezőgazdasági alkalmassága hazánkban jónak mondható, a többfunkciós mezőgazdasági tevékenységekhez jók az adottságok, gazdálkodóink még rendelkeznek az extenzív gazdálkodás hagyományos ismereteivel is. A biogazdálkodásba bevont területek aránya a folyamatos növekedés ellenére csekély. Hazánk természeti értékeit és élelmiszerbiztonságát veszélyezteti a génkezelt növényi és állati alapanyagokat tartalmazó árucikkek nemzetközi terjedése.

A jelentős fejlesztést igénylő környezetvédelmi követelmények hatására a **környezetvédelmi ipar** az átlagos növekedési ütemet messze meghaladó mértékben növekszik.

A) Az anyagfelhasználás területén lassan előtérbe kerülnek az öko-hatékony megoldások, nyersanyag-helyettesítések, a hulladékhasznosítás különböző formái. Ugyanakkor a rövid élettartamú termékek, nagy mennyiségű csomagolóanyag, vissza nem forgatott, nem újrahasznált és/vagy nem lebomló anyagok felhasználása tovább növekszik.

A **környezetbarát termékeket** illetően Magyarországon jelenleg 33 cég összesen 355-féle terméke rendelkezik nemzeti termékjellel (öko-címkével). Az Európai Unió öko-címkéjével egyetlen Magyarországon tevékeny cég (szálloda) rendelkezik.

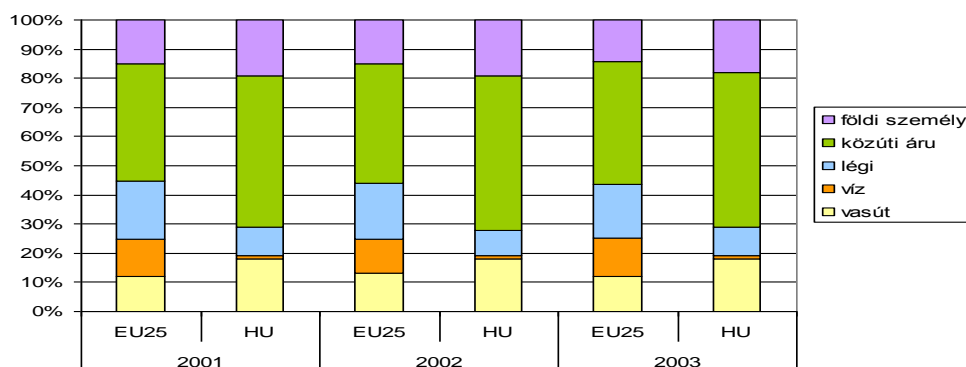
B) A környezetbarát termékjelnek jelenleg nincs megfelelő ismertsége és presztízse, a gyártók egyéni termékjelzése nem megfelelően ismertek, sokszor félrevezetők. A környezet-érdekű piaci pozitív ösztönzés és visszacsatolás elterjedését komolyan akadályozza a lakosság viszonylag alacsony környezettudatossága és átlagjövedelme. **Ennek megfelelően eleve alacsony az ilyen termékek száma a piacon.** A zöld közbeszerzés hatókörét is növelné a piacon megjelenő több környezetbarát címkével és tanúsítvánnyal ellátott termék és szolgáltatás.

Közlekedés, szállítás

A **fizikai elérhetőség eddigi javulása környezet- és egészségvédelmi szempontból kedvezőtlen változásokkal járt.** A közúti közlekedés mind a levegőtisztaság, mind a zajhatások elleni védelem szempontjából a legproblémásabb ágazattá vált az utóbbi 15 évben. Az ipari kibocsátások mérséklődésével párhuzamosan növekedett a közúti közlekedésből eredő emisszió. A személygépkocsik száma 2000 óta 463 ezerrel, a tehergépkocsiké 35 ezerrel nőtt, 2004-re számuk összesen 3192 ezerre emelkedett.

Az áruszállításon belül a közút aránya több mint 60%. Ez ugyan kevesebb, mint az Európai Unió átlag (ez több mint 70%), mégsem megnyugtató a kiépített vasúthálózat és a hajózás rendelkezésére álló kapacitásainak ismeretében. A közúti szállítás növekedéséből származó nemzetgazdasági szinten jelentkező haszon nincs arányban az okozott környezeti károkkal. A lakosság nem rendelkezik elegendő információval a közlekedési módok környezeti hatásairól. Részből emiatt is, megnőtt a személy- és áruszállítás energiafogyasztása és az egyéni közlekedés teret nyert a tömegközlekedéssel szemben, a közúti közlekedés pedig a vasút rovására. A távolság az otthon, a munkahely, az iskola, az üzletek és a szabadidős tevékenységek között folyamatosan nő.

2. ábra: Közlekedési munkamegosztás

Fogyasztás, kereskedelem

C) A fenntartható fogyasztás magatartásformái alig terjednek. Az uralkodó fogyasztói mintázatok általában ellentétesek a fenntarthatóság elveivel.

A fogyasztói társadalom alapvető motorjának a gyorsfogyasztású, rövid élettartamú cikkek tömeges termelését és fogyasztását tekintik. Hazánkban is nő a hiper- és szupermarketek száma, és jelentősen növekszik az általuk kínált, sokszor gyenge minőségű, olcsó termékek fogyasztása.

A felmérések szerint a lakosság fele tisztában van azzal, hogy a fogyasztásnak vannak kedvezőtlen környezeti hatásai, háromnegyedük azonban úgy véli, a problémát technikai fejlődéssel kell áthidalni. Az emberek nem akarnak életmódjukon változtatni, holott belátják a jelenlegi életmód minták fenntarthatatlanságát.

A fenntarthatóság a társadalom értelmezésében nem integrált fogalom: a klasszikus környezetvédelem a társadalmi, gazdasági kérdésektől szétválasztva jelenik meg. A *Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért* megbízásából készült felmérés azt mutatja, hogy a lakosság mindössze 3%-a van tisztában a fenntartható fejlődés fogalmával.

A globális kereskedelmi piac kialakulása következtében felbomlóban van a város és környezetének termelői, szolgáltatói, fogyasztói kapcsolata, mivel a városokat növekvő részben multinacionális cégek látják el globális termékeikkel. A „gazdasági centrum” így nem a vonzáskörzetében termelt árut veszi fel, hiszen az versenyképtelen a globális áruval szemben. Még a vonzáskörzet is a centrumban szerzi be az „olcsó” árut. Ezzel a vidék eltartó képessége romlik, szerepe leértékelődik.

A fenntarthatósággal és környezetvédelmi ügyekkel kapcsolatos ismeretek alacsony szintje összefüggésbe hozható a környezeti demokrácia (a környezeti információkhoz való hozzáférés, a környezettel kapcsolatos döntésekben való részvétel érvényesülésének) egyelőre nem megfelelő mértékű kialakulásával.

A 2003/4/EK irányelv elfogadásával, a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 2005 végén történt módosításával, valamint a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény, továbbá az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XL. törvény révén teljes mértékben

adottak az Aarhusi Egyezményben előírtak teljesítésének jogszabályi feltételei, azaz a környezeti demokrácia jogi biztosítékai megfelelőnek tekinthetők.

A demokratikus jogok érvényesítését hátráltatják viszont az információhiány, a környezeti információhoz való hozzáférés infrastrukturális akadályai, vagyis alapvetően a döntésekben való részvétel hiányosságai. Az elmúlt időszakban jelentős előrelépések történtek az infokommunikációs technológia (IKT) terén. Kialakításra került a zöldhatóságok és a nemzeti parkok egységes honlapja, a KvVM portálja is jelentős tartalomfejlesztésen ment keresztül, elkezdődött az OKIR WEB (Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer) adatait az Interneten elérhetővé tevő rendszer tesztelése. Ennek ellenére az infrastruktúra hiánya, valamint a hiányos elektronikus környezeti adattartalmak miatt nem proaktív jellegű az információ-szolgáltatás, ami elsősorban a döntéshozatalban való részvétel terén jelentkezik hátrányként.

Energiagazdálkodás

Energiatermelés, -fogyasztás, energiaimport függőség

Magyarország energiatermelése az 1990-es évek eleje óta folyamatos csökkenést, energiaforrás importja folyamatos növekedést mutat (utóbbi aránya 2006-ban 76,6% volt a belföldi felhasználásra vetítve).

Az energiafelhasználást tekintve a lakosság és az ipar, a kommunális fogyasztók, valamint a közlekedés szerepe a meghatározó, az energiafogyasztás növekedése folyamatos.

1. táblázat: a hazai energiatermelés és az energiafelhasználás (PJ)

	1993	2001	2002	2003	2004	2005	2006 előzetes
I. TERMELÉS	552,9	448,7	457,5	434,7	429,9	428	430,1
II. IMPORT	597,9	682,9	714,3	786,5	784,7	873,6	885
III. FORRÁS ÖSSZESEN	1150,8	1131,6	1171,8	1221,2	1209,6	1301,5	1315,1
IV. BELFÖLDI FELHASZNÁLÁS	1058,3	1069,4	1058,6	1091,6	1088,1	1153,2	1155,0

2. táblázat: villamosenergia-termelés és felhasználás (TWh)

	1993	2001	2002	2003	2004	2005	2006
I. TERMELÉS	28,05	36,42	36,16	34,15	33,71	35,75	35,78
II. EXPORT- IMPORT egyenleg	7,21	3,17	4,26	6,94	7,47	6,22	7,21
III. FORRÁS – FELHASZNÁLÁS ÖSSZESEN	35,26	39,59	40,42	41,09	41,18	41,97	42,99

Megújuló energiaforrás forrás-felhasználás

Az elmúlt években tapasztalható pozitív trendek ellenére mind az energiahatékonyság javítása, mind a megújuló energiaforrások alkalmazása terén is jelentős tartalékok vannak.

A megújuló energiaforrásokkal megtermelt villamos energia mennyisége 2006-ban 1487 GWh volt, a hulladékégetést is figyelembe véve 1654 GWh volt. Ez viszonylag jelentős csökkenés az előző évhez képest, amikor 1823 GWh, illetve – hulladékégetéssel együtt –

1941GWh volt a zöldáram termelés. A visszaesést a tűzifával megtermelt villamos energia csökkenése okozta, ami megerősíti a mezőgazdaságban indítandó energetikai agrárprogram szükségességét.

2006-ban a megújuló energiaforrás bázisú villamosenergia-termelés a hazai villamosenergia-felhasználáson belül 3,6%-ot képviselt, hulladékegetéssel együtt 3,9%-ot képviselt. 2004-ben még csupán 965GWh volt a zöldáram termelés, így a 2006. évi visszaesés ellenére jelentős fejlődés mutatkozik, amit döntően korábban széntüzeléses erőművi blokkok tisztán fatüzelésre történő átállása – Pécsi Erőmű, Ajkai Erőmű, Kazincbarcikai Erőmű – valamint a megújuló energiaforrásokkal kevert vegyes tüzelés alkalmazása – Tiszapalkonyai Erőmű, Mátrai Erőmű – eredményezett.

Az összesített megújuló energiaforrás-felhasználást jelentősen emelte az a tény, hogy a megújuló energiaforrás bázisú villamosenergia-termelés hőegyenértéke a fenti módon, dinamikusan emelkedett (2003:1 PJ; 2006:12 PJ) Az összenergia-felhasználáson belül a 2003. évi 3,5%-os megújuló részarány 2006-ra kb. 4,4%-ra emelkedett. A jelenleg véglegesítés alatt álló és 2007-ben a Kormány elé kerülő megújuló energiaforrás stratégiában a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (GKM) a korábbi EU elvárásoknál magasabb, a hazai adottságokra épülő célkitűzéseket kíván megállapítani és elfogadtatni a Kormánnyal.

3. táblázat: megújuló energiaforrás alapú villamosenergia-termelés

	Villamosenergia-termelés megújuló energiaforrással (GWh)					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006*
Tűzifa	7	6	109	678	1 566	1 208
Egyéb forrásból biomassza	-	-	-	-	19,6	20
Biogáz	7,6	11,2	18,37	22	25	30
Vízenergia	186	194	171	205,5	202	186
Szélenergia	0,9	1,2	3,6	5,6	10,1	43
Fotovillamos	0,06	0,06	0,07	0,1	0,1	0,1
ÖSSZESEN	202	212	302	911	1 823	1 487
Hulladékegetés	112	59	67	54	118	167
Hulladékkal együtt összesen	314	271	369	965	1 941	1 654

*: előzetes adatok

4. táblázat: a hazai összes megújuló energiaforrás felhasználás

	Hőhasznosítás (TJ) (tartalmazza a villamosenergia-termelésre felhasznált megújuló energiaforrás mennyiségeket is)					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006*
Geotermia	3 600	3 600	3 600	3 600	3 627	3 600
Napkollektor	60	70	76	76	81	83
Tűzifa	13 539	14 592	14 850	14 659	23 539	19 959
Tűzifa erdészeti hulladék	4 600	4 550	3 326	2 805	4 936	5 000
Egyéb forrásból biomassza	12 461	11 602	14 425	16 892	17 000	17 000
Biogáz	126	133	191	274	297	356
Vízenergia	670	698	616	740	727	670
Szélenergia	3	4	13	20	36	155
Fotovillamos	0	0	0	0	0	0
ÖSSZESEN	35 059	35 250	37 097	39 066	50 243	46 823
Hulladékegetés	2 597	1 995	1 507	1 373	2 764	3 693
Hulladékkal együtt összesen	37 656	37 245	38 604	40 439	53 007	50 516

*: előzetes adatok

A hazai energiahatékonyság nemzetközi összehasonlításban

Az elmúlt 15 évben Magyarországon a GDP-re vetített energiaigényesség javult, de a fajlagos érték még mindig magasabb az EU-15-höz, sőt az EU-25-höz képest is. Konkrétan az ország energia-igényessége (intenzitása), azaz az egységnyi GDP megtermeléséhez szükséges energia mutatója szerint a hazai energia-igényesség névlegesen 3-3,5-szer, a GDP-t vásárlóerővel korrigálva 1,2-1,3-szor magasabb az EU átlagnál. A mutató egyaránt függ az egy főre eső energiateljesítménytől és a GDP-től. A hazai energia-igényesség magasabb szintjét főképp a hazai gazdaság alacsonyabb hatékonyságú (kisebb GDP termelésű) működése idézi elő. Az egy főre eső energiateljesítményben Európában a magyar fogyasztás az egyik legkisebb, ezzel Magyarország e tekintetben az EU átlag mintegy felén áll, míg a magyar GDP egy főre vetítetten, vásárlóerő-paritáson az EU átlag 62%-a. Ez a kedvező érték azonban az alacsonyabb gazdasági teljesítőképességet tükrözi: a kisebb lakásokat, kevesebb és kisebb autót, fejletlenebb szállítási ágazatot, kevesebb háztartási gépet és klímaberendezést, az EU-tól eltérő ipar-szerkezetet stb. Az energiahatékonyság növeléséhez, a felzárkózáshoz ezért elsősorban a hazai gazdasági hatékonyságot kell javítani, de természetesen nem elhanyagolható az energiatakarékosság szerepének a növelése sem.

Az ország végső energiateljesítményében rejlő **energiatermelési** tartalék domináns része a lakossági fogyasztásban érhető el. Ezzel párhuzamosan, a villamosenergia-fogyasztás növekedésében is a lakossági fogyasztás a főszerep. A lakossági (és kisebb részben az egyéb kommunális) energiateljesítményben a fűtésben és a villamosenergia-használatban rejlik jelentős megtakarítási lehetőség. Az EU-15-ben és Magyarországon is a végső energiateljesítménynek kb. 40-45 %-át teszi ki a helyiségfűtés. A magyar helyiségfűtés átlagos fogyasztása $0,90 \text{ GJ/m}^2, \text{év}$, az EU-15-ben ugyanaz $0,53 \text{ GJ/m}^2, \text{év}$, egy EU „hatékony” – azaz a korszerű szabványoknak megfelelő épületben: $0,24 \text{ GJ/m}^2, \text{év}$. Vagyis a hazai fajlagos fűtési energiateljesítmény 70 %-kal magasabb az EU-15-énél.

Piacnyitás az energetikában

A **villamosenergia**-piac Magyarországon – a $6,5 \text{ GWh/év}$ feletti fogyasztással rendelkező nagyfogyasztók számára – 2003. január 1-jétől nyílt meg, ettől kezdve párhuzamosan működik hazánkban a versenypiac és a közüzemi piac. 2004. július 1-től már minden nem háztartási fogyasztó feljogosított fogyasztóvá vált, ami a fogyasztás tekintetében a villamosenergia-piac kb. 67%-át jelenti.

A szabadpiaci fogyasztás növekedése és a közüzem részarányának zsugorodása a piacnyitás kezdete óta – a 2003. év végén, 2004 elején bekövetkezett visszaesés kivételével – 2006 májusáig folyamatos volt. 2006-ban a szabadpiac részaránya a nettó fogyasztás 35 és 40%-a között mozgott, éves volumene megközelítette a $13\,000 \text{ GWh-t}$. A teljes piacnyításra a jelenleg előkészítés alatt álló új villamos energia törvény alapján 2008 június 1-jével kerül sor.

A földgázpiac megnyitására a villamosenergia-piacinál egy évvel később, 2004. január 1-jén került sor, 2004. július 1-jével pedig a háztartási fogyasztók kivételével minden fogyasztó feljogosítottá vált, ami – fogyasztásarányosan – a földgázpiac 66%-át (kb. $180\,000$ fogyasztót) jelent. A szabadpiac részaránya 2006-ban – jelentős havi ingadozás mellett – az országos földgázfogyasztás 9,6%-a volt. A teljes piacnyításra a villamos energia piacnyitást követően, 2008. július 1-jével kerül sor.

A hazai és az EU energiapolitika összhangja

Az Európai Uniónak 2007 januárjáig nem volt közös energiapolitikája, ezért határozatokkal, zöld és fehér könyvekkel, illetve irányelvekkel biztosította az energetikai folyamatok irányítását. Az EU energiapolitikai célkitűzéseinek a hivatalos kiadványa a 2007 januárjában közzétett „energia csomag „. Az energia-csomag alapján az Európai Bizottság szerint a közös energiapolitika három alappillére az ellátásbiztonság, versenyképesség és környezeti fenntarthatóság, kiindulópontjába az éghajlatváltozás elleni harcot, az EU szénhidrogén importtal szembeni védtelenségének mérséklését, és a munkahelyteremtés és növekedés elősegítését kell állítani.

Jelenleg a kidolgozás végső fázisában van az EU tagállami elvárásokkal összhangban lévő, a hazai sajátosságokra épülő új magyar energiapolitika, amelynek három alapelve az ellátásbiztonság, a versenyképesség és a fenntarthatóság. A fenntarthatóság pillér kiemelt prioritása az energiahatékonyság, a megújuló energiaforrások részarányának növelése, az éghajlatváltozás elleni fellépés és az energiatakarékosság, hatékonyság növelése a közlekedésben, kiemelt hangsúlyt fektetve a megújuló energiaforrásokból előállított üzemanyagok felhasználásának növelésére. Az energiapolitika célja, hogy a megújuló energiahatalmát részaránya a magyar gazdaság versenyképességét nem rontva, az ország adottságainak és mindenkor teherbíró képességének megfelelően növekedjen. A megújuló energiaforrás felhasználás növelésének stratégiája, az ebből készítenő és az Európai Bizottságnak benyújtásra kerülő Útiter (Roadmap), valamint az energiahatékonyság fokozását elősegítő Nemzeti Energhatékonsági Akcióterv kidolgozása jelenleg folyamatban van. A stratégia és az akcióterv elfogadását a Kormány a 2007. év végére tűzte ki. A stratégia és akcióterv megállapításai átvezetésre kerülnek a KEOP két éves akcióterveiben is, a 2009-10-es részidőszakra készülő akciótervek pedig már e dokumentumok alapján készülnek majd el.

1.2 A környezet állapotát közvetlenül alakító hatótényezők, kibocsátások

1.2.1 Települési hatótényezők, emberi tevékenységek kibocsátása

A nagyvárosok, és főleg a fővárosi agglomeráció olyan koncentrált szennyezőforrássá váltak, hogy saját területükön kívül is jelentős káros hatásokat okoznak. A kibocsátásokat hátrányosan befolyásolja, hogy a népességszám csökkenése ellenére a háztartások száma növekszik, főleg az egyszemélyes háztartások száma nő. Ennek megfelelően nő a tartós fogyasztási cikkek száma, amivel együtt jár a háztartások erőforrás-használatának növekedése is.

Hulladékok

F) Az EU tagországokra jellemző fogyasztási minták, és piaci magatartások gyors átvételével, a környezettudatos termelési és fogyasztási szokások terjedése nem tartott lépést. Magyarországon az elmúlt időszakban folyamatosan nőtt a képződő, és ezzel párhuzamosan – a növekvő hasznosítási arányok ellenére – a lerakásra kerülő települési szilárd hulladék mennyisége. Ez utóbbi oka a hulladékhasznosítás hiányos infrastruktúrája.

5. táblázat: A települési hulladékgazdálkodás regionális adatai* (2003, 2004)

(Forrás: KSH, A kommunális ellátás alapvető adatai 2003, 2004; KSH Környezetstatisztikai Évkönyv 2003 adatai alapján)

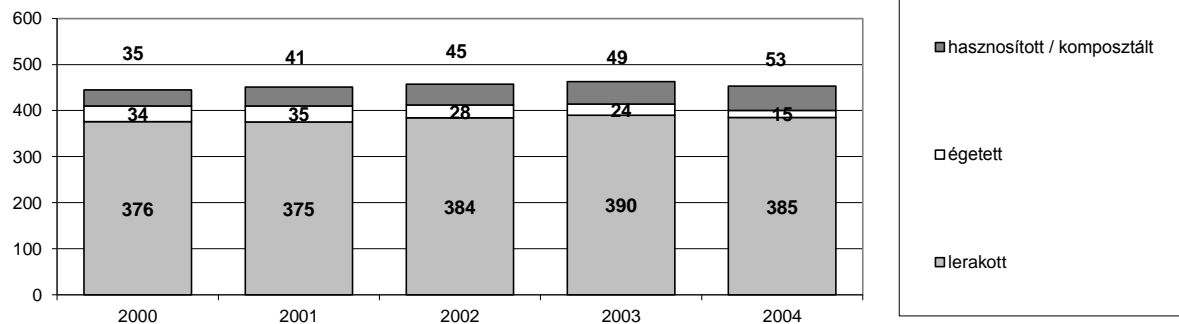
	KM		ÉM	ÉA	DA	NyD	KD	DD
	Bp.	Pest m.						
A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya (%)	95,5		92,7	88,1	85,3	93,2	92,7	95,9
	95,8		91,6	87,4	84,6	93,0	90,7	95,6
	99,9	86,4						
	99,9	87,5						
Az elszállított települési hulladék megoszlása régióként (%)	29,9		11,9	13,1	12,6	10,3	12,7	9,5
	21,1	8,8						
Települési szilárd hulladék kezelése (%) – lerakás	78,47		99,73	95,55	97,26	92,51	95,40	96,72
	70,55	97,44						
– égetés	18,82		-	-	0,02	-	-	0,01
	26,68	-						
– újrafeldolgozás ./komposztálás	2,7		0,22	4,01	2,16	5,85	4,60	3,21
	2,76	2,57						
– egyéb	0,01		0,05	0,44	0,56	1,64	-	0,05
	0,01	-						

* Tekintettel arra, hogy a táblázat hulladékmennyiségekkel összefüggő adatai csak a közszolgáltatás keretében kezelt hulladékokra vonatkoznak, a százalékos értékek nem egyeznek meg a képződő teljes hulladékmennyiségre vonatkozó adatokkal.

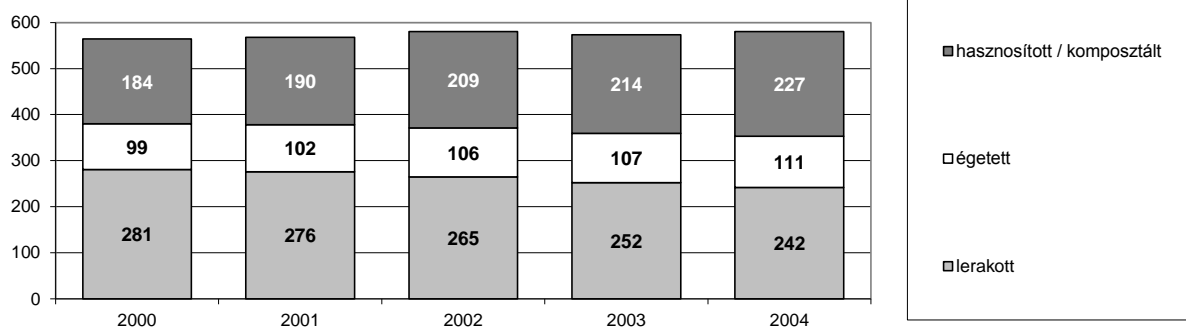
2004-ben mintegy 4,591 millió tonna települési szilárd hulladék keletkezett, amelynek 84,9%-a (3,896 millió tonna) lerakásra, 11,7%-a (540 millió tonna) anyagában történő hasznosításra, 3,4%-a (155 millió tonna) pedig termikus hasznosításra került.

A közszolgáltatás keretén belül szervezett szelektív gyűjtési rendszerrel párhuzamosan piaci alapon működő vállalkozói begyűjtő-rendszer is működik. Ez a két rendszer együttesen gyűjt be az anyagában hasznosításra kerülő hulladékmennyiséget. A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya a jogszabályi kötelezés hatására az utóbbi években tovább nőtt, és 2004-ben elérte a 91%-ot. Ennél alacsonyabb értékkel csak a Dél-alföldi és az Észak-alföldi régió rendelkezik, míg a legjobb mutatója Közép-magyarországi régióknak van.

3. ábra: Települési hulladék kezelése, kg/fő/év (Forrás: EUROSTAT)
MAGYARORSZÁG

EU-15

G) Problémát jelent, hogy a szelektíven gyűjtött települési szilárd hulladék mennyisége 2004-ben csak mintegy 11,7% (540 ezer tonna) volt. Ennek jelentős része, mintegy 60%-a (324 ezer tonna) csomagolási hulladék, 30%-a (162 ezer tonna) komposztálható, 10%-a (54 ezer tonna) pedig egyéb, anyagában hasznosítható hulladék.

A **csomagolási hulladékok** fele ipari és nagykereskedelmi forrásokból, fele lakossági forrásból származik. A Hulladékgazdálkodási törvény (Hgt.) értelmében 2005-re teljesítettük a csomagolási hulladékokra vonatkoztatva a minimálisan 50%-os átlagos hasznosítási arányt, ezen belül az anyagában történő hasznosításra vonatkozó minimum 25%-os arányt. Az egyes anyagfajtákra is teljesül a minimum 15%-os hasznosítási arány.

A települési hulladékként megjelenő biológiailag lebomló szerves hulladék komposztálása a korábbi beruházások során kialakított komposztáló üzemekben valósult meg. A képződő komposzt értékesítése jelenleg még gondot okoz. A nem értékesíthető hányadot az önkormányzatok saját tulajdonú közcélú létesítményeikben, illetve a hulladéklerakó létesítményeikben használják fel.

A speciális hulladékáramokkal kapcsolatosan az elmúlt időszakban a szabályozással és a piaci eszközök alkalmazásával sikerült előrelépni. A gyártói felelősség alapján a **gyógyszerhulladék** elkülönített visszagyűjtése a gyógyszertárakon keresztül; az **elektromos és elektronikai készülékek**, valamint az **elemek és akkumulátorok** hulladékainak visszavétele pedig a vonatkozó kormányrendeletekkel összhangban működő rendszerekben történik.

A hulladék gumiabroncsok begyűjtése a termékdíjnak köszönhetően az elvárt szinten valósul meg. A hulladék gumiabroncsokat a vonatkozó lerakási tilalom, az anyagában történő hasznosítás magas energiaigénye, valamint a hasznosítás során kapott termékek iránti mérsékelt kereslet miatt nagyrészt cementgyárakban, energetikailag hasznosítják.

Az **állati eredetű hulladékot** (állati melléktermékeket), mint a hulladékok speciális fajtáját különleges módon kell kezelni. 2001-ben közel 400 ezer tonna állati eredetű hulladék képződött (amelynek kb. 10%-a veszélyes hulladék), ennek 74%-át hasznosították, 24%-át lerakással, 2%-át égetéssel ártalmatlanították. *(Országos Hulladékgazdálkodási Terv 110/2002 (XII.12.) országgyűlési határozat (OHT), 2002, becsült adatok)*

2002-ben az összes keletkező **építési és bontási eredetű hulladék** mennyisége kb. 6 millió t volt, aminek mindössze 21,8%-át hasznosították. Lerakásra került 76,8%, az elhagyott mennyiség aránya 1,4% volt. *(OHT, 2002, becsült adatok)*

Az állami és az önkormányzati feladatkörbe is tartozó hulladékáramok közül – a Strukturális Alapok felhasználásának is köszönhetően – az **egészségügyi, az állati eredetű, valamint az építési és bontási eredetű hulladék** kezelése területén történtek előrelépések.

A lakosság **egészségügyi** ellátása során keletkező **hulladékok** kezelése a kórházi égetők határidőre befejezett korszerűsítésével megnyugtatóan megoldott.

A vártnál nehezebben, de beindultak az **állati hulladékok** kezelését elősegítő és a dögművek és dögművek rekultivációjára irányuló beruházások.

2004-től kezdődően több kistérségi szintű beruházás kezdődött meg az **építési és bontási hulladékok** minél nagyobb arányú hasznosítása céljából. Megkezdődtek a lakó- és középületek azbeszt tartalmú szigeteléseinek eltávolítási munkái is.

A veszélyes hulladékok – beleértve a kiemelt hulladékáramok veszélyes alkotóit is – begyűjtése a folyamatosan növekvő számú hulladékudvarokban történik. Ezek a hulladékudvarok alkalmasak a települési hulladékban lévő, szelektíven gyűjteni kívánt összes hulladékáram begyűjtésére.

H) Nagy problémát jelent, hogy Magyarországon a települési hulladékkezelési rendszer **korábban a lerakást helyezte előtérbe** (85%-nál is nagyobb arányban alkalmazta). Korábbi projektek a nem megfelelő lerakó kapacitások kiváltását célozták az előírásoknak megfelelő, regionális telepekkel, amelyeket korszerű, drága, technológia intenzív hulladékkezelési rendszerekkel (begyűjtés, szelektálás, komposztálás stb.) egészítették ki.

A 2001. évi Phare-felmérés szerint a Magyarországon feltárt 2575 **települési szilárd nem veszélyeshulladék-lerakó** (hulladéklerakó) nagy része felhagyott, bezárt, s rendezett rekultivációjuk, lezárásuk még nem történt meg.

A rekultiválandó 2560 hulladéklerakóból a tervek szerint 328 kerül az ISPA program keretén belül rekultiválásra, míg 2232 hulladéklerakó rekultiválása és lezárása továbbra is megoldásra vár.

Jelenleg egyetlen településhulladék-égető üzemel az országban, 420 ezer t/év kapacitással. (A Fővárosi Hulladékhasznosító Mű 2002 és 2005 között korszerűsítési munkálatok miatt csak csökkentett kapacitással üzemelt.)

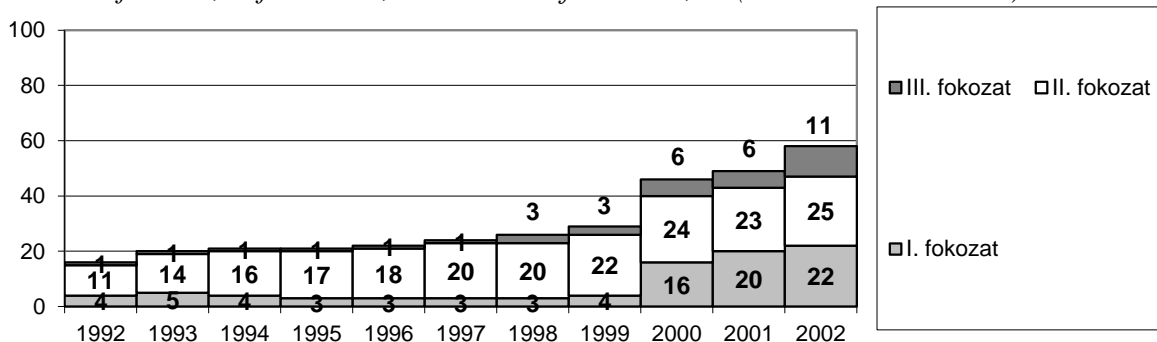
Települési szennyvizek

A közüzemi **szennyvízkezelés - csatornázás** terén különösen az elmúlt években a fejlesztések eredményeként dinamikusán nőtt a csatornahálózat hossza, valamint a szennyvízcsatornával rendelkező települések és a közcsontra kötött lakások száma. A csatornahálózatra rákötött lakások aránya 2000-től kezdődően évi 2,5-3%-al nőtt, 2004-ben elérte 62,2%-ot.

I) Problémát jelent, hogy Magyarországon **a közműolló** – az évi 2,1-2,7 százalékpontos zárulás mellett – **2004-ben még mindig meghaladta a 30 százalékpontot**. 2004-ben az ország településeinek csak **44,3%-a rendelkezik csatornával**, és az **összegyűjtött szennyvíznek csak 66,5%-a került biológiai tisztítás után a befogadóba**. Ugyanakkor **a tisztítók kapacitáskihasználtsága alacsony**.

Ez utóbbi mennyiségnek közel 32%-a III. fokozatú (tápanyag-eltávolítás) tisztítási fokozaton is átmegy. Ugyanakkor a csatornázással párhuzamosan az alternatív szennyvíz-kezelési megoldások (természetközeli szennyvíztisztítás, egyedi szennyvíz-elhelyezés) még nem terjedtek el kellő mértékben.

4. ábra: Települési közüzemi szennyvízkezelésben részesülő lakosság becsült aránya: csak I. fokozat; II.fokozat is; III. tisztítási fokozat is,% (Forrás: EUROSTAT)

Bár minden régióban nőtt a szennyvízcsatorna-hálózatba bekötött lakások aránya, jelentősebb területi eltérések láthatók mind a növekedés mértékét, mind pedig az ellátottságot tekintve. Ugyanakkor az ivóvízellátó hálózatba bekötött lakások aránya jóval kisebb mértékű különbségeket mutat régióként, és országos átlagban eléri a 93,7%-ot. Mindezek következménye, hogy a közműolló (az 1 km ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízcsatorna hossza) tekintetében – a területileg differenciált fejlesztések ellenére is – a régiók korábbi rangsora megmaradt. Eszerint a közműolló leginkább a Közép-magyarországi régióban zárt, míg a legnagyobb mértékben nyitva a Dél-alföldi régióban van.

6. táblázat: Közüemi ivóvízellátás, szennyvízelvezetés és –tisztítás (2003, 2004)

(Forrás: KSH, A kommunális ellátás fontosabb adatai 2004)

Mutató	ország	KM		ÉM	ÉA	DA	NyD	KD	DD
		Bp.	Pest m						
Ivóvízhálózatba bekötött lakások aránya (%)	93,2	95,9		87,8	92,7	88,0	95,3	96,6	94,7
	93,7	96,3		88,2	93,3	88,6	95,2	96,7	95,9
		98,3	90,9						
		98,5	91,8						
Szennyvízcsatorna hálózatba bekötött lakások aránya (%)	59,1	78,8		49,6	42,0	38,6	63,2	65,0	54,3
	62,2	81,0		54,1	44,8	41,4	65,8	69,2	58,5
		94,1	47,4						
		95,0	52,5						
Közműolló (m) szennyvíz-csatorna hossz (m)/vízvezeték hossz (km) bekötések nélkül	521,7	776,9		518,1	458,5	321,9	599,9	536,0	366,2
	550,8	797,0		541,9	493,0	356,5	601,3	576,1	411,7
		1016,8	638,5						
		1044,9	656,0						

Levegőszennyezés

A települések belterületein a jelentős **közlekedési eredetű terhelések** (levegő-szennyezés, zaj) váltak a legkomolyabb környezeti problémává. A határértékek betarthatósága elsősorban a nagyvárosok zsúfolt belterületein nem biztosítható.

A magas **por-, és pollenterhelés, az invazív, agresszíven terjedő fajok térhódítása**, a közlekedési levegőszennyezéssel párosítva növekvő allergiás hatással járt az emberekre nézve. Ma már a lakosság 20%-a érintett, és az arány egyre növekszik. Az eddigi intézkedések elégtelenek voltak a probléma kezelésére.

A közlekedés mellett **az egyik legnagyobb szennyező az erőművi szektor**. Magyarországon a hőerőművek felelősek a szén-dioxid kibocsátás több mint 30%-áért, a kénkibocsátás kb. 68%-áért, a nitrogén-dioxid kibocsátás 16%-áért; a szilárd részecskéknek kevesebb, mint 10%-át engedik a levegőbe. A veszélyes hulladékok 8%-a köthető a villamosenergia- és hőszektorhoz⁴. Jelenleg a villamosenergia-termelés közel 61%-a fosszilis energiahordozókból, 39%-a atomenergiából származik.

Az **üvegházhatású gázok** kibocsátása stagnál. Hazánk kibocsátása várhatóan a Kiotói Jegyzőkönyvben vállalt kibocsátási határértéktől jelentősen elmarad.

7. táblázat: Üvegházhatású gázok kibocsátási indexe és célértékei a Kiotói jegyzőkönyvnek megfelelően(%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2008-2012
EU25	91,9	91,9	92,1	94,1	92,7	92,2	90,6	90,5	91,4	90,7	92,0	
EU15	96,1	96,1	97,1	99,0	97,6	97,8	96,2	96,4	97,5	97,0	98,3	92,0
HU	69,5	69,5	68,3	70,3	68,7	68,8	68,5	66,3	68,5	66,1	68,1	94,0

⁴ KVV: Adatok hazánk környezeti állapotáról, 2004

1.2.2 Természeti hatótényezők

Hazánkban a vizekkel való fenntartható gazdálkodást alapvetően két tényező határozza meg: a **kontinentális éghajlat**, valamint a **medencejelleg**. Mindkettő szélsőségeket hordoz magában. Különös jelentőséget ad a vizek védelmének a **klimaváltozás** vélelmezhetően igen kedvezőtlen hatása. A klimatikus változások és a XIX. és XX. század antropogén tevékenysége (erdőirtás, vízrendezés stb.) következtében a vízháztartás kiegyensúlyozatlanná vált. A bel- és árvízvédelmi problémák mellett ez számos területet aszálytalán sújt. Az utóbbi tizenöt évben az „aszályossági index”⁵ alapján rendkívül aszályos év volt 1990, 1992, 1993, 1994, 2000, 2001. Meg kell említeni a 2002-es dunai árvízzel egy időben fellépő, az Alföldet és a Rába térségét érintő rendkívül vízhiányos időszakot is, amelyet 2003 még túl is szárnyalt. A Kárpát-medence vízviszonyait a száraz és csapadékos évek váltakozása, az évszakonként lehulló csapadék jelentősen eltérő mennyisége, a környező hegyekből lezúduló, s nálunk néha hónapokig összefolyó árvizek jellemzik.

Magyarország területének több mint fele síkvidék. Az árvizek által veszélyeztetett terület 21 088 km², az ország területének 23%-a. Az **ár- és belvizekkel veszélyeztetett területek** nagysága megközelíti az ország területének 50%-át, ezek döntően nagyobb folyóink mentén, az Alföld és a Kisalföld mély fekvésű részein, valamint az Északi-középhegység, a Dunántúli-dombság és Nyugat-magyarország peremhegyvidékein helyezkednek el.

J) Az elmúlt évszázad csapadékeloszlását a területi különbségek és az időbeni szélsőségek is jellemezték. Ebben az időszakban az időjárás kb. 51%-ban száraz, illetve igen száraz, 32%-ban nedves volt, és csak 17%-ban volt kedvező. Mindez azt jelenti, hogy **mezőgazdaságunk számára 100 évből mindössze 17-ben voltak kedvezőek a feltételek**. Magyarország területének jelentős része tehát a víz és a vízhiány kettős szorításában él.

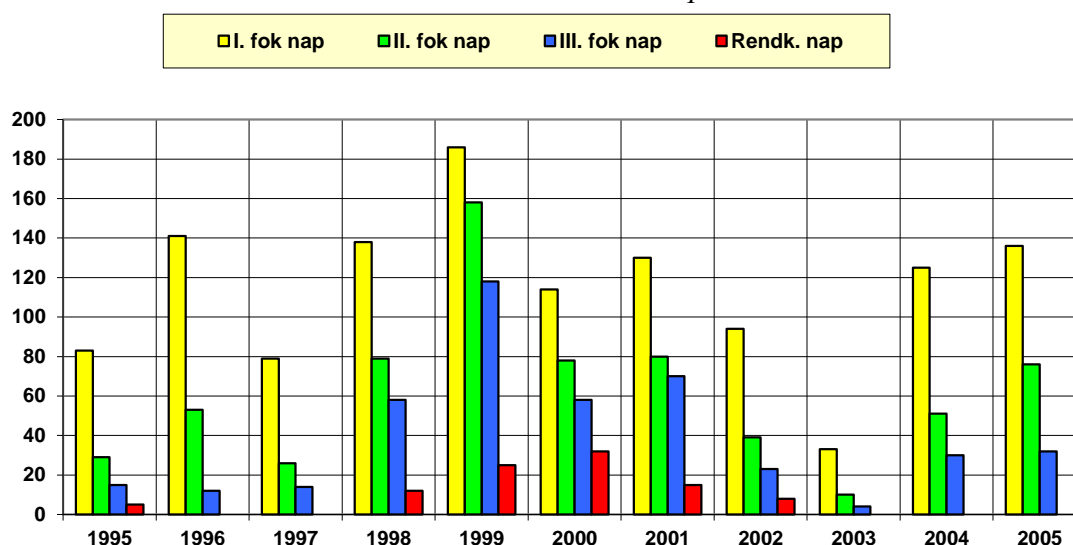
A belvizek gyakoriságára jellemző, hogy az utóbbi 57 évből mindössze 3 olyan év volt (1973, 1976 és 1990), amikor nem került sor belvízvédkezésre.

A jelentősebb **árhullámok** tartóssága folyóink hazai, felső szakaszain 5-10 nap, a kis esésű középső és alsó szakaszokon 50-120 nap is lehet. Ilyen tartósságú árvíz más európai folyókra nem jellemző. Folyóink felső szakasza heves vízjárású: gyors hóolvadás vagy egy-egy nagyobb csapadék után az árvíz 1-2 napon belül megjelenik, rövid idő alatt több méteres áradást okozva. Különösen veszélyesek e tekintetben a Felső-Tisza és mellékfolyói, valamint a Körösök, ahol a csapadékot követő 24-36 órán belül határainknál 8-10 m-t is emelkedhet a vízszint.

K) A beavatkozási igényt a jelentős árvizek 1998 és 2001 közötti gyakorisága és mértéke váltotta ki. Ebben az időszakban egy viszonylag szárazabb évtized után egymást követték a rendkívüli árvizek, amelyek több helyen évente újraírták a maximális vízszintek magasságát. **1998 novembere és 2001 márciusa között, alig 28 hónap alatt négy, joggal rendkívülinek minősíthető árhullám vonult le a Tisza völgyében, jelentős belvízi elöntésekkel és a kisvízfolyások rendkívüli árvizeinek sorozatával párosulva.**

⁵ A kialakult aszály mértéke az ún. „aszályossági index”-szel jellemezhető, amely mérőszám a mezőgazdasági évet egyetlen számértékkel jellemzi a párolgási és csapadékviszonyok, valamint a növények időben változó vízigénye alapján. Értéke országos átlagban mérsékelt aszály idején 6-8, közepes aszály esetén 8-10, súlyos aszály esetén 10-12. Ha az aszályossági index meghaladja a 12-at, rendkívül súlyos aszályról beszélünk.

5. ábra: Árvízi védekezésben töltött napok 1995-2005

A jelenlegi föld- és vízhasználat a mozaikos adottságokkal ellentétben **egysíkú és nem tölti be megfelelően a táj és társadalom működéséhez szükséges szerepeit**. A területhasználatban a vizek, gyepek és erdők számára alkalmas helyeken is a szántóművelés, a fajtaválasztásban pedig a szárazságtűrés szempontjának súlytalansága jellemző. Ezek a veszteségforrások rontják a mezőgazdaság hatékonyságát, túlzott feladatok elé állítják az ár- és belvízvédelmet, valamint folyamatosan csökkentik a stratégiai vízkészleteket, illetve rontják az ökológiai és agrárpotenciált.

1.3 A környezet állapota

1.3.1 Települési életminőség

A sűrűn lakott városi területek, agglomerációk környezeti állapota és környezet-egészségügyi helyzete nem megfelelő, különös tekintettel a lég-, és zajszennyezettség, valamint a területhasználat környezeti konfliktusaira. A Közép-magyarországi régió a budapesti agglomeráció miatt a területfejlesztés és környezetvédelem szempontjából az ország legnehezebben kezelhető, egyben legszennyezettebb térsége. A **nagyvárosokban** az általánosan alkalmazott, és gyakran jogszabályi határértékekkel megerősített, **környezetvédelmi előírások nagy része nem betartható**. Elég csak a levegőminőségre, a zajállapotokra, vagy a szükséges zöldfelületek kérdésére gondolni.

A kistelepülések (falvak, kisvárosok) környezeti állapota általánosságban véve még jónak mondható, de sok helyen már romló tendenciát mutat. A kis lélekszámú és népsűrűségű, egymástól viszonylag távol fekvő települések környezeti terhelése és igénybevétele fajlagosan lényegesen kisebb. Infrastrukturális helyzetük javításában nem igazán költség-hatékonyak a hagyományosan nagyvárosokra, nagy kapacitásra kidolgozott műszaki megoldások. Az egyedi megoldások viszont még nem minden téren kifarítottak, elterjedtek, bevezetésükhöz hiányzik a szükséges támogatási rendszer. Ezzel is magyarázható, hogy a potenciális

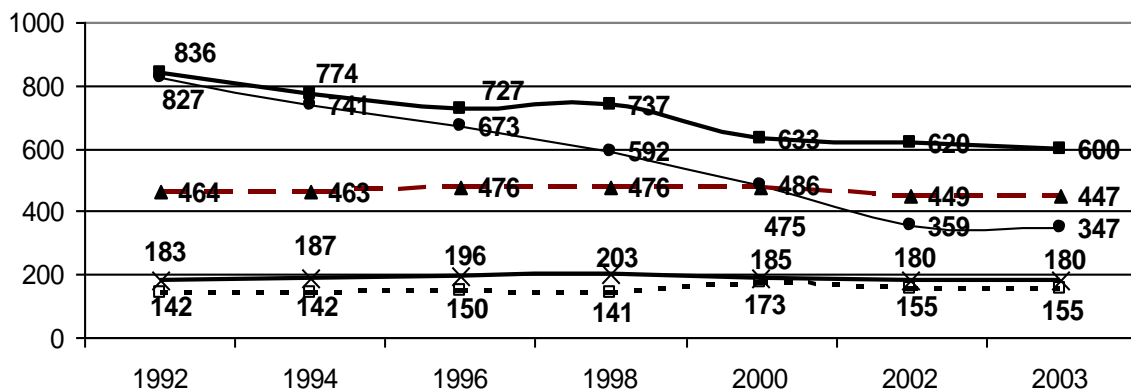
beavatkozási területek közül legnagyobb előrelépés nagyobb településeinken, ott is főként a hulladékgazdálkodás, a csatornázás és a szennyvíztisztítás területén történt.

Levegőminőség

Magyarország összességében a közepesen szennyezett levegőjű országok közé tartozik. Néhány jelentősen, és számos mérsékelten szennyezett levegőjű településünk mellett az ország nagy részén a levegő megfelelő minőségű. A **szennyezett levegőjű területek** aránya az ország területéhez viszonyítva már csak 6,3%, miközben a **légszennyezés által érintett lakosság** aránya az ország népességéhez viszonyítva 35,9%.

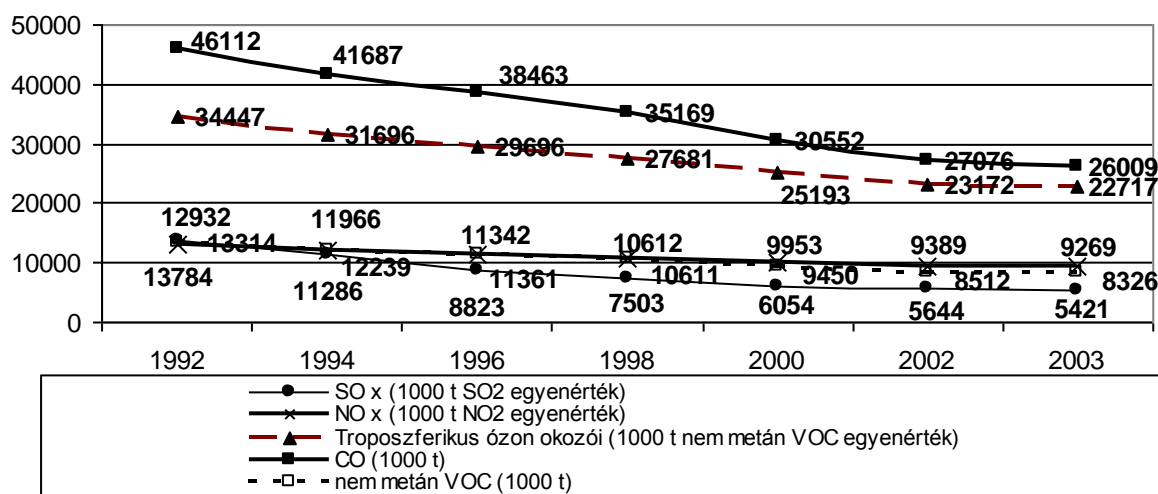
A települési levegőminőség, kén-dioxid és szén-monoxid vonatkozásában az egész országban kiváló, ugyanakkor a **nitrogén-oxid értékek a nagy forgalmú utak és közlekedési csomópontok mentén a meteorológiai helyzettől függően időnként jelentős mértékben meghaladják az egészségügyi határértéket**. A közlekedéstől távolabb eső helyeken az értékek stagnálása állapítható meg. A szállópor (PM10⁶) szennyezettség a vizsgált városokban a határértékhez közeli és azt meghaladó átlagos terhelést jelez, leginkább Budapesten és az Észak-magyarországi régió vizsgált városaiban. Éves határérték-túllépés 2004-ben Budapest több mérőállomásán, Miskolcon, Putnokon és Salgótarjánban volt.

6. ábra: Légszennyező anyag kibocsátási mutatók (Forrás: EUROSTAT)
MAGYARORSZÁG

EU-15

⁶ 10 mikrométernél kisebb átmérőjű részecskék.

Zajterhelés

Becslés szerint 2004-ben a **nappali 75 dB(A) feletti zajterheléssel érintettek** száma 100 000 fő, a **65 dB(A) feletti zajterheléssel érintettek** száma pedig 1,9 millió fő volt, jelentős részük a Közép-magyarországi régióban, ezen belül is a fővárosban lakik.

Reprezentatív országos felmérés vagy vizsgálat hiányában a jelenlegi értékek azonban továbbra is csak közelítik a tényleges érintettséget. Az utóbbi években a közúti közlekedés által okozott környezeti zajterhelés növekedése lelassult, köszönhetően a járműállomány korszerűsödésének, a tehermentesítő elkerülő utak építésének, valamint az új utak építésekor alkalmazott zajvédelmi módszereknek (zajvédelmi töltések, falak és növényzások kiépítése, telepítése). A főforgalmú utak környezetében a zajterhelés nappal 5-10 dB-lel, éjjel 10-13 dB-lel meghaladja az új tervezésű területekre előírt 65 dB-es nappali és 55 dB-es éjjeli határértékeket.

Ivóvízminőség és ellátottság

Magyarországon az ivóvízellátás az **ivóvízbázisok**⁷ vonatkozásában mintegy 97%-ban felszín alatti vizeken alapszik. A közütemi vízellátás céljára kitermelt víz valamivel több, mint 1600 üzemelő vízbázisról történik. Ezeken felül ismeretes még 75 kedvező vízbeszerzési adottságokkal rendelkező terület (távlati vízbázis), amelyek a fejlesztés lehetőségét, a stratégiai tartalékot jelentik. Valamennyi távlati vízbázisunk és az üzemelő vízbázisok közül közel 600 természeti-földtani szempontból sérülékeny környezetben van. Sérülékeny vízbázisokra települt a kiépített kapacitás több mint 60%-a, ami közel 6 millió ember **ivóvízellátásának** biztonságát érinti.

8. táblázat: A kitermelt víz mennyisége a víz eredete szerint [millió m³] (Forrás: OSAP 1376: A közműves vízellátási és csatornázási tevékenységek főbb műszaki-gazdasági adatai; *: OSAP 1062 KSH adatgyűjtés)

Év	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Felszíni	49	39	45	42	42	44	42	43	43

⁷ Az ivóvízbázis-védelemre vonatkozó adatok, megállapítások az OKTVF (Országos Környezet-, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség) által kidolgozott Vízbázisvédelmi Program Diagnosztikai projekt előzetes megvalósíthatósági tanulmányából származnak (2004. november).

Felszín alatti	755	740	729	704	688	706	675	699	716
összesen	805	779	774	746	730	750	717	742	759
összesen*	796	776	744	720	704	721	687	726	739

Hazánk minden települése rendelkezik közműves ivóvízellátással. Ez az utóbbi évek jelentős fejlődésének eredménye, ugyanis 1991-ben még csak a települések 84,1%-a volt ellátva vezetékes ivóvízzel. A vízvezeték hálózatba 1991-ben a lakások 86,4%-a, 2004-ben már 93,7%-a volt bekapcsolva, azonban az Észak-magyarországi, Dél-alföldi régiókban ez az arány még mindig 90% alatti. A kiépített vízvezeték-hálózat hossza 2004-ben 64,4 ezer km volt, ami 18,6%-kal meghaladta az 1991-es adatot. Magyarországon a közüzemi ivóvízellátás éves szinten jelenleg közel 560 millió m³. A szolgáltatott ivóvíz mennyisége a 90-es években csökkent, 2001-ben érte el a minimumát, azóta kismértékű növekedés tapasztalható.

9. táblázat: Közművi ivóvízellátás (ebből a háztartások ivóvízellátása), millió m³ (Forrás: OSAP 1376: A közműves vízellátási és csatornázási tevékenységek főbb műszaki-gazdasági adatai)

Év	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Közműves vízellátás	665	662	581	560	550	536	560	535	546	561
Háztartások vízellátása*	445	421	396	380	377	369	388	372	381	395

Forrás: OSAP 1062 KSH adatgyűjtés

*A közkifolyón szolgáltatott ivóvízzel együtt

L) A szolgáltatott ivóvíz jelentős részének minősége néhány paraméter esetében elmarad az EK irányelv⁸, illetve a 2001-ben kihirdetett⁹, majd 2005-ben módosított¹⁰ hazai jogszabály határértékeinek előírásaitól. A „nem megfelelő”¹¹ (arzen, nitrit, bór, fluorid, ammónium határértékeket nem teljesítő) ivóvízzel ellátott lakosok száma több mint 2,5 millió fő, az ország lakosságának 25,1%-a. Az érintett önkormányzatok száma 873.

Az egyes régiók ivóvíz-minőségi problémával történő érintettsége nagy különbségeket mutat. **A nem megfelelő ivóvízzel ellátott lakosok csaknem fele a Dél-alföldi régióban, durván egynegyede az Észak-alföldi régióban, egy tizede pedig a Dél-dunántúli régióban található.** A fennmaradó 15% négy régió között oszlik meg.

10. táblázat: A nem megfelelő ivóvízzel rendelkező települések adatai régiós bontásban (201/2001. (X.25.) kormányrendelet alapján)

Régió	Településszám*	%	Lakos szám	%
DA	224	25,7	1222590	48,2
ÉA	219	25,0	687373	27,1
KM (csak Pest megye)	26	3,0	112309	4,4
KD	28	3,2	34146	1,3
NyD	72	8,2	61340	2,4
DD	203	23,3	263100	10,4
ÉM	101	11,6	157647	6,2
Összesen:	873	100,0	2538505	100,0

* A településszám az érintett önkormányzatokat jelenti. Kormányrendelet mellékletében szereplő települések és településrészek száma 908, de ezek kevesebb, azaz 873 önkormányzatot érintenek.

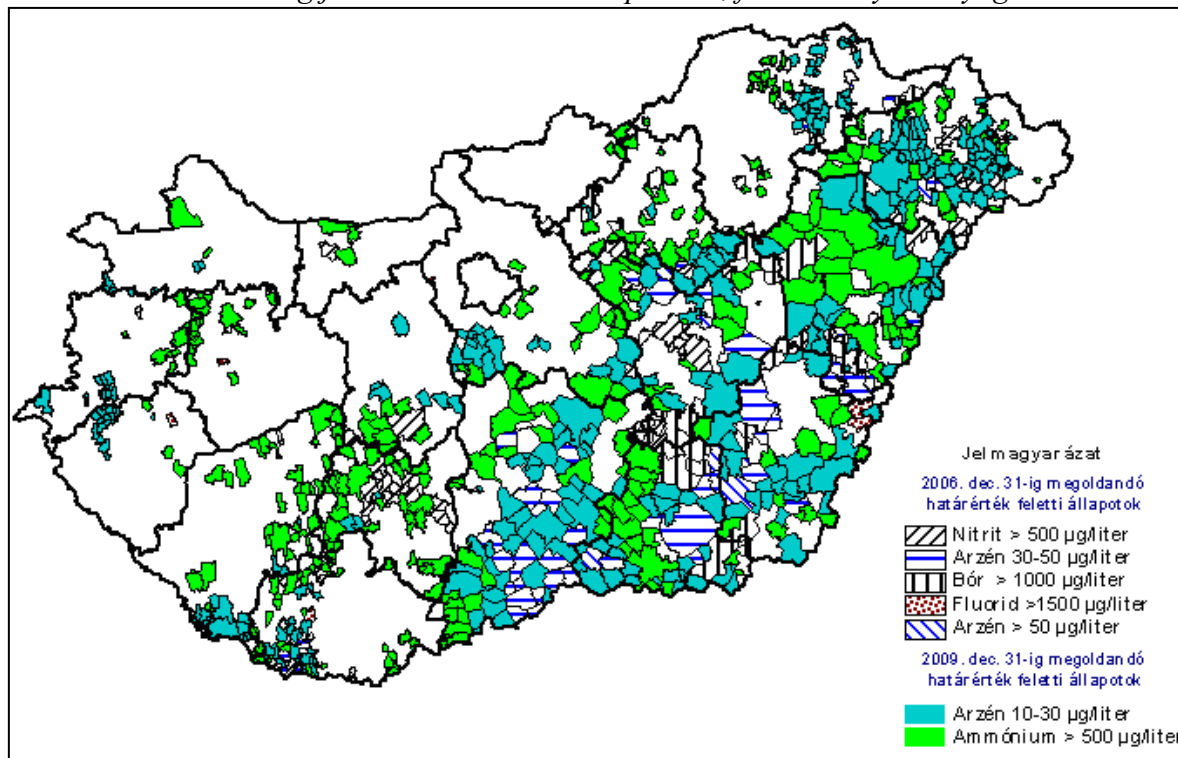
⁸ Az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló 98/83/EK irányelv

⁹ 201/2001. (IX. 2.) Kormány rendelet

¹⁰ 47/2005. (III. 11.) Kormány rendelet

¹¹ "Nem megfelelő minőségű ivóvíz" a továbbiakban: az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló 98/83/EK irányelv és a hazai Korm. rendeletekben előírt határértékeknek nem megfelelő ivóvíz. Fontos hangsúlyozni, hogy hazánkban az újonnan megjelenő ivóvíz-minőségi problémák forrása az EU tagországokra régebben kialakított határértékrendszer bevezetése. A legtöbb területen nem voltak egészségügyi következményei az EU határértékeknek nem megfelelő ivóvíz szolgáltatásának.

7. ábra Az ivóvízminőség javításában érintett települések, főbb szennyezőanyagokként

M) A felszín alatti vizeket **potenciálisan veszélyeztető pontszerű szennyezőforrások** száma megalapozott becslés szerint közel 40 000. Ezek közül eddig mintegy 15 000 nyilvántartásba vételére került sor a FAVI-KÁRINFO¹² rendszerben. Az országban kármentesítést igénylő, komoly környezeti kockázatot jelentő, szennyezett területek száma jelenleg 700-800 közé tehető. A legfőbb környezeti problémát az jelenti, hogy a szennyezéssel érintett telephelyek többsége lakott terület közvetlen közelében, sok esetben kiemelten érzékeny vízbázis védőterületen található.

Árvízi veszélyeztetés

Az előző fejezetben leírt árvízi helyzet közvetlen veszélyeztetést jelen az érintett településekre nézve. A Duna-völgyben öt, a Tisza-mentén három régió folyó menti települései fokozottan árvíz-veszélyeztetettek. Jellemző adat, hogy a Beregi öblözet településeinél a 2001-es gátszakadás miatti helyreállítások az állam számára közel 60 milliárd Ft-ba kerültek.

N) A helyzetet az a tény súlyosbítja, hogy **az árvízvédelmi fővédvonalak kb. 35%-a magasságihiányos** (mértékadó árvízszint+ előírt magassági biztonság 1,0-1,5 m).

Az országban jelentkező „fejlesztési” kényszerek eredményeként a beépített területek növekedése, gyakran a potenciális környezeti kockázatok figyelmen kívül hagyása mellett történt, gyakran ár- és belvízveszélyes területek telkesítésével.

Településkép, településszerkezet

A társadalmi-gazdasági folyamatok alakulásával párhuzamosan a települések eredeti arculata, településszerkezete, a hagyományos, adottságokhoz illeszkedő, vonzó település-, tájkép- és

¹² Felszín alatti vizek és a földtani közegek környezetvédelmi nyilvántartási rendszerének (FAVI) részét képező KÁRmentesítési INFOrmációs Rendszer (FAVI-KÁRINFO)

tájszerkezet is megváltozott, mivel elmaradt a megfelelő területrendezési és építés-felügyeleti akarat érvényesítése. Legtöbb településünkön megoldatlan a településszerkezet adottságai, korlátai és az aránytalanul növekvő közúti közlekedés közötti konfliktus feloldása.

A településeken az eddig elemzett problémák mellett az épített környezet nem megfelelő műszaki állapota és a zöldterületek hiánya okoz egyre nehezebben kezelhető gondot. Számos helyi kezdeményezés ellenére 2004-ben tovább csökkent az egy lakosra jutó közhasználatú zöldterület nagysága, nem javult jelentősen a legtöbb meglévő állapota sem. Környezeti szempontból is nagy jelentőségűek a **történeti kertek és parkok**, amelyek felújítása hozzásegíthet települési zöldfelületek megőrzéséhez, növeléséhez is.

1.3.2 Természeti környezet

Vizeink állapota

Magyarország a felszíni vizeket illetően jellegzetesen tranzit ország, ami azt is jelenti, hogy a vízkészletek mind mennyiségileg, mind minőségileg döntő mértékben függnak a szomszédos országokban tett beavatkozásoktól. A magyarországi folyók vízkészlete csaknem teljes egészében (96%-ban) külföldről származik.

O) A 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI) előírásai alapján meghatározott (2005. évi országjelentés) előzetes állapotértékelés alapján (szervesanyag-szennyezés, tápanyagterhelés, veszélyes anyagok) a jó állapot 2015. évi teljesítése szempontjából **kockázatos felszíni víztesteink (vízfolyások és tavak) száma 579, amely a víztestek mintegy 46%-át érinti.** Az előzetes felmérés alapján vízfolyásaink 42%-ának hidrológiai és/vagy morfológiai állapotát az emberi beavatkozások jelentősen befolyásolták. A tavak közül 47 víztest lehet kockázatos e tekintetben. Víztisztítási szempontból a legnagyobb problémát a **tápanyagterhelés** okozza: 470 vízfolyás és víztest, valamint 17 tó került a kockázatos kategóriába. A korábbi felszíni vizes monitoring rendszer nem terjedt ki a kis vízfolyásokra, ezért ezek tápanyagterheléséről nincsenek adatok, pedig ezek a legérzékenyebbek az eutrofizációra¹³. A szerves- és szervesetlen mikroszennyezők tekintetében 201 vízfolyást és víztestet ítélték kockázatosnak, de itt is jelentős adathiány mutatkozik.

Kiemelve nagy tavainkat, a Balaton vize mára nagyjából mezotrófnak¹⁴ tekinthető, de időszakonként előfordulnak eutróf, illetve ahhoz közeli állapotok. A Velencei-tó ökológiai állapotában ugyancsak javulás következett be, amelyben a külső vízpótlásnak is hatása volt. A tó azonban továbbra is eutrofizálódásra hajlamos. A Fertő-tó mezo-eutrofikus.

A felszíni vizek minősége az elmúlt időszakban nem változott jelentősebb mértékben. A felszíni vizek minőségéről összefoglalóan megállapítható:

- a folyók vízminősége elfogadható, részben a szennyvíztisztítási programok előrehaladásának, részben nagy hígító kapacitásuknak köszönhetően;
- a kisvízfolyások állapota kedvezőtlenebb, mert terhelésük esetenként jóval meghaladja öntisztuló képességük mértékét (például a Közép- és Dél-dunántúli régióban);
- a folyami fürdőhelyek többsége a bakteriológiai szennyezettség miatt fürdésre alkalmatlan.

¹³ A víztest túlzott tápanyagtartalma miatt ökológiai egyensúly felborul.

¹⁴ Összes tápanyag-forgalom szempontjából normál állapot.

Mintegy 240 jelentősebb holtágunk olyan vizes élőhely, amelyek nemzetközi viszonylatban is egyedülálló tájképi értéket és rendkívüli fajgazdagságot képviselnek. E tó jellegű hullámtéri, holt folyómedrek fontos szerepet töltenek be árvizek során a halállomány megóvásában

P) A hullámtéri holtágak vize az árvizek során felfrissül, a mentett oldaliak esetében vízbetáplálásra van szükség, a globális felmelegedés és az aszályos időszakok egyre gyakoribb előfordulása komoly veszélyt jelent. Víztisztaságukat és ökológiai állapotukat a megfelelő frissvíz-táplálás csökkenése, valamint a helyi és a tápvízzel érkező szennyezés veszélyezteti.

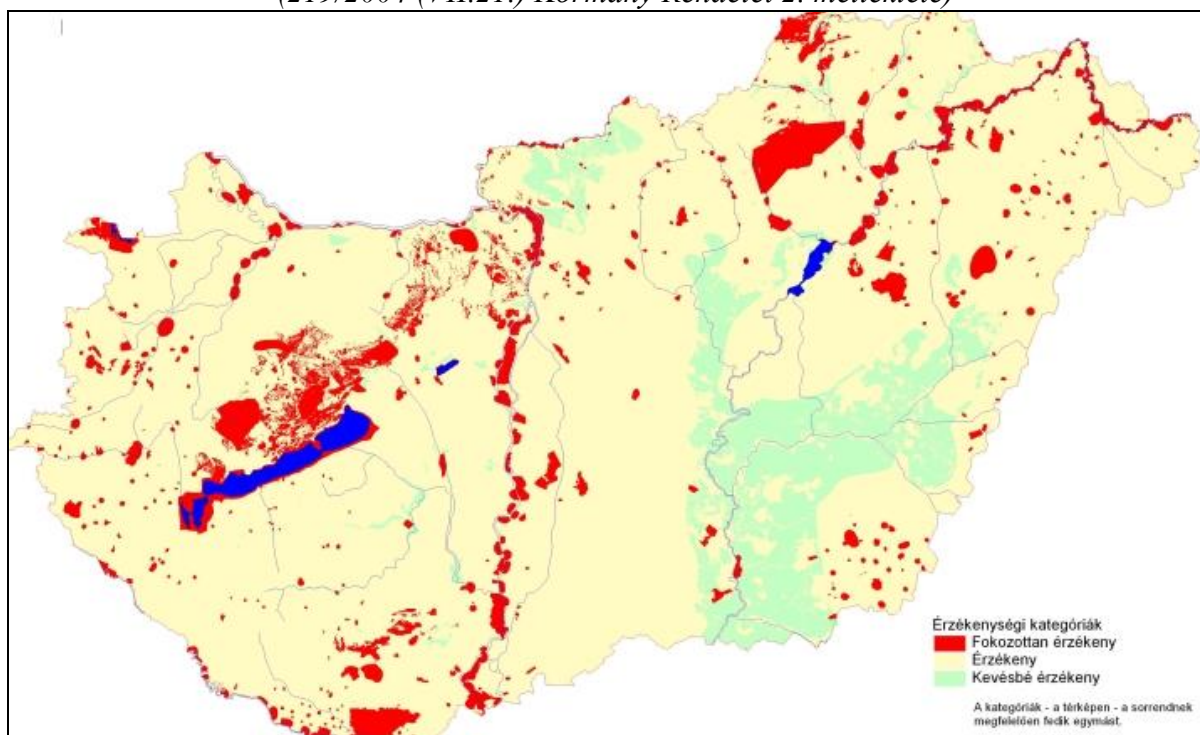
A **felszín alatti vizek** Magyarország stratégiai jelentőségű készletét alkotják. Az ország vízellátása 95%-ban a felszín alatti készletekre támaszkodik, és ez az arány magasabb, mint a legtöbb európai ország hasonló mutatója. Felszín alatti vízkészleteink kiemelkedő természeti erőforrást képviselnek, **de 60%-uk sérülékeny**. A több ezer méter mélységig megtalálható felszín alatti vizek **minősége összességében jó**.

Q) A felszínközeli **talajvizek** a települések környezetében általában szennyezettek. A vízellátás szempontjából fontos **karsztvíz**-készlet főleg az Észak-magyarországi és a Középdunántúli régióban található, az e helyeken előforduló nyitott karszt a felszíni szennyeződésre erősen érzékeny. A döntően ivóvízellátásra használt **rétegvizek** esetében ritkán és szórványosan, de előfordul felszíni eredetű szennyezés.

E készletek minőségének romlását a településekről származó szennyezések (a csatornázás hiánya, a csatornára való rákötés elmaradása, szennyvízszikkasztók, kommunális hulladéklerakók), mezőgazdasági tevékenységek (például állattartó telepek nem megfelelő trágyakezelése), vagy ipari tevékenységek (vörösiszap-tárolók erőművi salak- és pernyetárolók, bányameddők, nem megfelelően kialakított szilárd és folyékony hulladéktárolók) okozzák. A természetes növényzet és a mezőgazdaság szempontjából a felszínközeli vizeknek (például talajvíz) van nagyobb jelentősége. A természetes állapotú, foglalatlan vagy foglalt források kiemelt természeti értékeket képviselnek. Az ivóvízellátás bázisául szolgáló felszín alatti vizek esetében a természetes eredetű ásványianyag-tartalom esetenként ivóvíz-minőségi problémákat okoz arzén, bór, nitrit, ammónium, vas, mangán, szulfát stb. tekintetében.

R) A felszín alatti vizekre vonatkozóan a VKI előírásai alapján meghatározott (2005. évi országjelentés) előzetes állapotértékelés alapján a 108 víztest közül minőségi szempontból 46 víztest állapota lehet kockázatos a jó állapot 2015. évi teljesítése szempontjából. Mennyiségi szempontból 3 kockázatos, további 18 pedig lehet, hogy kockázatos.

8. ábra: Felszín alatti vizek állapota szempontjából érzékeny területek
(219/2004 (VII.21.) Kormány Rendelet 2. melléklete)

A felszíni **vízminőségi monitoring-hálózat** jelenleg 491 mintavételezési helyet foglal magába, amely a nagyobb vízfolyásokra összpontosul. A VKI szerinti monitoring tekintetében elsősorban a biológia területén van elmaradás. A jelenlegi felszíni **vízrajzi monitoring-hálózatban** 330 országos jelentőségű törzsállomás és 2661 területi szintű üzemi állomás működik. Az 1026 vízfolyás víztest közül mindössze 182, a 224 tó víztest esetében pedig mindössze 3 rendelkezik törzsállomással. Hiányoznak törzsállomások a kisebb vízgyűjtőkön, nagy természeti értéket képviselő holtágainkon és mocsaras területeinken.

A **felszín alatti vízkészletek mennyiségi állapotát** jelenleg észlelő kutak száma nem csekély. A 2144 kútból álló, mintegy 70 éves talajvízszint-észlelő törzshálózat mellett 377 kútból áll a medenceterületek rétegvizeit megfigyelő törzshálózat és 242 a karsztvízszint-figyelő törzshálózati kutak száma. Ezt a vízrajzi hálózatot egészíti ki a Magyar Állami Földtani Intézet (MÁFI) vízszint-figyelő hálózatának 163 kútja.

Fentiekkel szemben jóval kevesebb a **felszín alatti vizek minőségi állapotára** vonatkozó monitoring pont, amelyek a közelmúltig elsősorban az ivóvízbázisok víztermelő objektumainak vízminőségéről adtak tájékoztatást. Az ivóvízbázisok monitoringja mellett, a felszíni eredetű szennyeződés szempontjából fontos felszín közeli zóna monitoring hálózata 2005-ben mintegy 600 állomással egészült ki. A mezőgazdasági eredetű nitrát-terhelés megfigyelésének érdekében a felügyelőségek évente kb. 800 kúton végeznek méréseket, évente egy-két alkalommal.

S) 2007-től – a VKI előírásainak megfelelően – át kell alakítani a vizek minőségének megfigyelését szolgáló monitoring rendszert. **Bővíteni kell a mért komponensek körét, és sűríteni kell az évenkénti mérések számát,** továbbá olyan területeket is be kell vonni, amelyeken eddig nem történtek rendszeres mérések.

Természeti értékeink

A biológiai és táji sokféleség védelme (megőrzése és helyreállítása) az utóbbi évtizedekben a globális és az európai környezeti politika egyik központi kérdésévé vált. Ennek egyik oka, hogy mi magunk is a biológiai sokféleség részei vagyunk és az élő környezet védelme egyben saját életfeltételeink megőrzését is jelenti. A másik fő szempont a gazdasági érdekelttség, hiszen természeti erőforrásaink felbecsülhetetlen táplálékforrást, megújítható és nem megújuló energiát, illetve több milliárd ember számára megélhetést biztosító nyersanyagot jelentenek.

Magyarország természeti értékei nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő jelentőségűek. Földrajzi adottságaink sokszínűsége a tájak változatosságával és biológiai sokféleséggel párosul. A pannon biogeográfiai régió területét majdnem teljes egészében Magyarország fedi le. Az ország teljes területe ide tartozik, számos Európában és a világon csak itt élő fajnak és élőhelynek ad otthont. Természeti területeinknek még jórészt megvannak a szomszédos országok felé irányuló migrációs, génkicserélődési kapcsolatait, amelyek viszonylag jól megőrzött ökológiai folyosókon valósulnak meg. Ez biztosíthatja a Kárpát-medence egyedi élővilágának fennmaradását.

Jelenleg Magyarország területének 9%-a (839 019 ha) helyi vagy országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti terület.

11. táblázat: Országos jelentőségű védett természeti területek változása Magyarországon

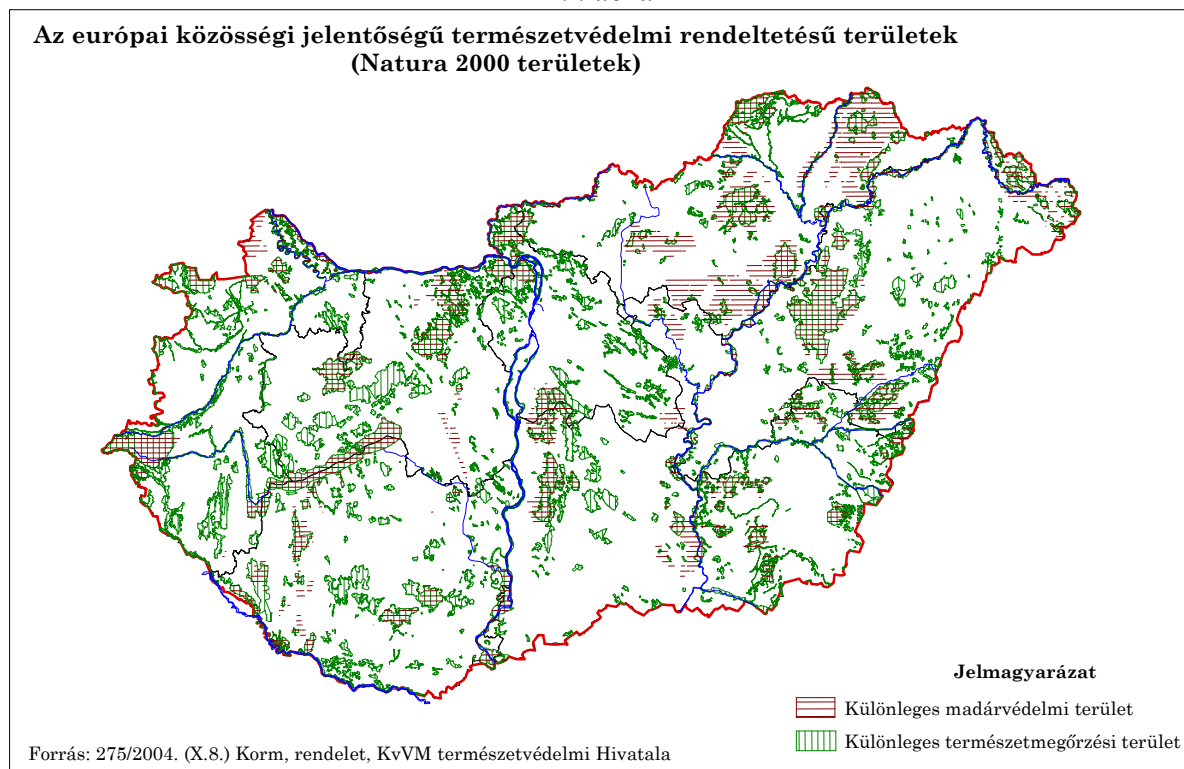
Védelmi kategóriák	1990 ¹⁵		1997		2005	
	ha	db	ha	db	ha	db
Nemzeti parkok (NP)	146 595	4	407 445	9	486 056	10
Tájvédelmi körzetek (TK)	414 753	44	319 830	35	324 014	36
Természetvédelmi területek (TT)	35 016	138	25 403	138	28 949	147
Természeti emlék (TE)	-	0	0	1	0	1
Összesen	596 364	186	752 678	183	839 019	194

A hatályos jogszabályok alapján hazánkban 632 növény-, 828 állat-, 35 gomba- és 5 zuzmófaj védett, 63 növény- illetve 137 állatfaj fokozottan védett.

A Tanács 79/409/EGK számú, a vadon élő madarak védelméről szóló irányelvében (madárvédelmi irányelv) foglaltaknak megfelelően 79, hazánkban rendszeresen előforduló faj élőhelyeit figyelembe véve kerültek kijelölésre a Különleges Madárvédelmi Területek. A Tanács 92/43/EGK számú, a természetes élőhelyek, illetve a vadon élő növény- és állatvilág megőrzéséről szóló irányelvnek (élőhely-védelmi irányelv) megfelelően pedig 46 élőhely, 40 növény-, illetve 111 állatfaj előfordulása alapján kerültek kijelölésre a Különleges Természetmegőrzési Területek. A Különleges Madárvédelmi Területek és a Különleges Természetmegőrzési Területek együttesen alkotják a Natura 2000 hálózatot, az Európai Unió kötelezően megvédendő ökológiai hálózatát. A Natura 2000 területek nagysága hazánkban 1958 ezer ha, amely 39%-ban átfed az országos jelentőségű védett természeti területekkel. Olyan térségek is védettség alá kerültek, amelyek a fenntartó, kímélő gazdálkodás színtereiként ökológiai funkciójuk figyelembevételével mellett gazdasági potenciállal is rendelkeznek.

¹⁵ Forrás: Magyarország domborzata, természetvédelmi térképe (M= 1:390 000) Klett-Perthes kiadó

9. ábra

12. táblázat: Natura 2000 területek száma Magyarországon 2005-ben

Közösségi jelentőségű területek típusa	Millió ha	db
Különleges Természetmegőrzési Terület	1,40	467
Különleges Madárvédelmi Terület	1,38	55
Natura 2000 összesen (átfedés a két típus között 41%)	1,96	522

T) A természeti örökség megőrzését veszélyeztető tényezők egyre több területen jelentkeznek. A növekvő és differenciálódó területhasznosítási igények (például zöldmezős beruházások) következtében a **természetes élővilág élettere jelentősen csökkent**. Ezt a negatív folyamatot tovább fokozza a természetes élőhelyeket felaprózó és elszigetelő mesterséges létesítmények (például elektromos szabadvezetékek, közutak) magas száma. Egyre növekvő problémát jelent az invazív (agresszív terjeszkedésű, a termőhelyre nem jellemző) fajok térhódítása védett és nem védett területeken egyaránt. A természetes élőhelyeket átalakító káros hatások leghatékonyabban ezen élőhelyek helyreállításával és fejlesztésével, **a feldarabolódott területek** összeköttetésének visszaállításával ellensúlyozhatók.

Hazánk **élettelen természeti értékei** a Kárpát-medence több százmillió éves földtörténeti múltjának a tanúi, amelyek információkat szolgáltatnak földünk és az élővilág fejlődésének, a földfelszín és az éghajlat változásainak a megismeréséhez. A jelenleg ismert hazai barlangok száma 4200, azok feltárt járatainak együttes hossza megközelíti a 220 km-t. Széleskörű tudományos, történeti és/vagy gazdasági jelentősége alapján közülük 145 *fokozottan védett* természeti érték, 304 barlang megkülönböztetett védelmet igényel. A természeti emlékek minősülő *források* és a felszíni vizeket a karsztba vezető *víznyelők* nyilvántartásba vétele

jelenleg zajlik; az előbbi közel 1600, az utóbbi több mint 400 objektumot tartalmaz. Számos további kiemelkedő *földtani és felszínalaktani* értékünk természetvédelmi területté nyilvánítva, vagy nemzeti park, tájvédelmi körzet részeként élvez jogszabályi védelmet. Hazánkban az összes *kunhalom és földvár* a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) által biztosított kiemelt természetvédelmi oltalmat élvez, természeti emlékek minősül. Az élettelen természeti értékek fennmaradását természetes és emberi folyamatok egyaránt veszélyeztetik.

Hazánk kiemelkedő értékei a **gyűjteményes növénykertek és a történeti kertek**, amelyek az ember és természet viszonyának élő múzeumai. Jelenleg – a nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek területén kívül – az ország 22 kiemelt jelentőségű gyűjteményes növénykertje élvez országos, 67 kert helyi jelentőségű védelmet, összesen mintegy 1500 hektár kiterjedésben. Ezzel részben átfedésben mintegy 200 történeti kert áll országos műemléki védelem alatt. Ezek közül kiemelt figyelmet érdemelnek a kastélyparkok, amelyek közül előzetes felmérés szerint 31 kiemelkedő jelentőségű kert áll országos vagy helyi természeti védelem alatt. A kastélyparkok között találunk olyanokat is, amelyek arborétumként is nyilván vannak tartva.

A fentiekből következik, hogy a gyűjteményes növénykertek és történeti kertek – a bennük található természeti értékek miatt – a nemzeti vagyon sajátos és pótolhatatlan részét képezik. Az utóbbi évtizedekben a gyűjteményes növénykertekre és történeti kertekre fordítható anyagi források híján a kertek többségében elmaradtak a tervszerű rekonstrukciót és fejlesztést szolgáló beruházások.

U) A természeti értékek jelentős hányada mező-, illetve erdőgazdálkodással érintett területeken található. **A védett természeti területek 12%-a szántó, 26%-a gyepterület, 47%-a erdő.** Ez is mutatja, hogy a védett természeti területek hatékony védelme nem valósulhat meg a megfelelő gazdálkodási tevékenység – a védett természeti területek esetében természetvédelmi kezelés – nélkül, a rajtuk lévő természeti értékek csak emberi beavatkozással tarthatók fenn. A természetközeli mező- és erdőgazdálkodás speciális, élőhelykímélő technológiák alkalmazását igényli.

V) A biológiai sokféleség és a természeti környezet megőrzéséhez, gazdagításához szükséges társadalmi környezettudatosság terén hazánkban is érzékelhető javulás. Az iskoláskorúak természetvédelmi szemléletének fejlesztésében különösen fontos szerep jut az erdei iskoláknak. Az erdei iskola népszerűségének növekedésével a szolgáltatók száma is folyamatosan nő. **Jelenleg 263 a regisztrált erdei iskolai szolgáltató helyek száma** (közel 30.000 férőhellyel), ebből minősített közel 150. A szolgáltatók köre igen széles, a nemzeti park igazgatóságok, erdőgazdasági ZRt-k mellett önkormányzatok és természetvédelmi társadalmi szervezetek is működtetnek erdei iskolát.

Bár színvonalas működésük szigorú minősítési rendszer alkalmazásával biztosított, felszereltségük az oktatási, képzési, ismeretterjesztési, bemutatási tevékenységük műveléséhez szükséges optimális technikai szintet még nem minden esetben éri el.

A természetvédelem korai, megőrzésen alapuló szemléletét napjainkban egy modern, dinamikus természetvédelmi megközelítés egészíti ki, amely a **területek fenntartható kezelésével és használatával** járul hozzá a **természeti értékek hosszú távú megőrzéséhez.**

A természetvédelmi állami és önkormányzati szakapparátus, illetve a társadalmi szervezetek ereje és aktivitása nem elegendő önmagában minden környezet- és természetvédelmi probléma kezelésére, ezért a természetvédelmi célok elérése **összehangolt ágazati**

felkészülést és társadalmi egyeztetést kíván. Alapvetően szükséges, hogy a további problémák megelőzésére, a meglévő értékek védelmére és a még menthető értékek rehabilitációjára irányuló természetvédelmi szempontrendszer oly módon határozzuk meg, hogy a természetvédelmi érdekek érvényesítéséhez a társadalmi támogatást és segítő szándékot megnyerjük.

1.4 SWOT elemzés

A SWOT elemzés viszonyítási alapját egy fenntartható, ideálisnak tartott környezetállapot és az ezt előidéző társadalmi folyamatok jelentik.

Ebből a szempontból:

Erősség = Meglévő környezeti értékek és ezt fenntartó társadalmi állapotok

Gyengeség = Meglévő környezeti problémák, vagy környezeti értékek hiányai

Lehetőségek = Helyreállítható vagy létrehozható környezeti értékek, az ezt támogató társadalmi folyamatok

Veszélyek = Veszélyeztetett környezeti értékek, veszélyeztető társadalmi folyamatok

A táblázat **gyengeségeket** és **veszélyeket** tartalmazó felsorolásainál * jelzi, hogy mely problémához kapcsolható a KEOP-ban tervezett beavatkozás.

13. táblázat SWOT elemzés

Erősségek - Magyarország nemzetközi viszonylatban is kedvező természeti, agro-ökológiai adottságokkal és értékekkel, kiemelkedő geotermikus adottságokkal rendelkezik - Az ország a pannon biogeográfiai régióba tartozik, amely számos, csak itt élő fajnak ad otthont - A kistelepülések, falvak döntő hányada jelenleg még jó környezeti állapotú - A légszennyezettség mértéke a vidéki térségekben alacsony, a szennyezőanyagok kibocsátása csökken - A közműves ivóvízellátás közel 100%-ban kiépített - Az ivóvízellátás több mint 97%-ban felszín alatti vizekre települt. A felszín alatti vízkészletek – a talajvizet kivéve – jó minőségűek - Európai viszonylatban alacsony a primer energia felhasználás - Kedvező természeti adottságok egyes megújuló energiaforrások (elsősorban biomassa, napenergia, geotermikus energia) felhasználása területén - Az erdőállomány jó minőségű, ami kedvez az erdő- és vadgazdálkodásnak - A több funkciós, természetközeli mező- és erdőgazdasági tevékenység hazai feltételei kedvezőek. - A tradicionális, részben fenntarthatónak mondható fogyasztói minták részbeni megőrzése (például alacsony vízfogyasztás, takarékos energia-felhasználás, újrahasznosítási megoldások jelenléte) vidéken - Hagyományos ismeretek megléte az extenzív gazdálkodás, a paraszti élet és néhány kismesterség területén - Viszonylag alacsony fokú kemizálás a mezőgazdaságban	Gyengeségek - A jelenlegi föld- és vízhasználat a mozaikos adottságokkal ellentétben egysíkú: a vizek, gyepek és erdők számára alkalmas helyeken is a szántóművelés jellemző* - Átgondolatlan beépítésekkel, és vonalas infrastruktúrák elhelyezésével ökológiai és tájképi szempontból károsított tájak jelenléte * - Felszíni vízfolyás és tó víztesteink 46%-ánál áll fenn annak kockázata, hogy a jó minőségi állapot nem érhető el 2015-ig* - Az ország területének 23%-a árvizek által veszélyeztetett terület, veszélyeztetettségünk nőtt, az árvízvédelmi rendszerek állapota nem megfelelő, az árvízvédelmi fővédvonalak kb. 35%-a magassághiányos* - Magas aszály-kockázat, az ország teljes területe aszályérzékeny * - Nagyvárosok környezeti állapota nem megfelelő, romló tendenciát mutat * - A települési hulladéknak kevesebb, mint egyötödét hasznosítják * - Az előírásoknak nem megfelelően működő hulladéklerakók száma magas* - A kármentesítés szempontjából érintett területek száma jelentős * - A szennyvizek kezelésének és ártalommentes elhelyezésének mértéke elmarad az európai színvonaltól. A megfelelő szennyvízkezeléssel el nem látott területeken a szennyvizek nagy része a talajt és a talajvizet terheli és szennyezi.* - A zajterhelés a lakosság jelentős részét érinti - Ivóvízbázisaink jelentős része sérülékeny környezetben van* - Az energaintenzitás magasabb a régi EU tagállamokhoz viszonyítva * - Alacsony a megújuló energiaforrások részesedése * - A gyűjteményes növénykertek és történeti kertek jelentős része leromlott állapotú - A centrális közúthálózat akadályozza a régiók közötti forgalom gyors és biztonságos levezetését és felesleges környezeti terheléssel jár - A települések műemlékekben gazdag közterületeinek jó része elhanyagolt állapotú - Magas a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok által lakott leromlott állapotú településrészek száma - Alacsony fokú az informáltság a fenntartható fejlődésről, a környezet és fejlődés kérdéseinek összetartozásáról, a fogyasztók nem ismerik fel az összefüggést a fogyasztás növekedése és a környezet állapotának esetleges romlása között* - A nagyvárosi jellegből adódó komplex és súlyos környezet-terhelés a fővárosi agglomerációban - Megélhetési lehetőségek szűkülése a kisebb településeken. Falvak elhagyása és pusztulása

Lehetőségek - Modern, dinamikus természetvédelmi megközelítés előtérbe kerülése, amely biztosítja a területek fenntartható kezelését és használatát* - A természetes élőhelyeket átalakító káros hatások leghatékonyabban ezen élőhelyek helyreállításával és fejlesztésével, a feldarabolódott területek összeköttetésének visszaállításával ellensúlyozhatók* - A mezőgazdaság hatékonyságának csökkentése nélkül lehetséges a vízháztartási, lefolyási viszonyokat javító területhasználat váltás - A természetközeli mező- és erdőgazdálkodási tevékenységek terjedése elősegíti a biológiai sokféleség fennmaradását - A tájjellegű, magas minőségű termékek és a bio-termékek iránti kereslet növekszik, az öko-gazdálkodás felértékelődik - A környezettudatos szemlélet elterjedése, a környezetvédelmi ipar és a hulladékgazdálkodás fejlődésével a lerakott hulladék mennyisége jelentősen csökken* - A csatornázás, illetve az alternatív szennyvízkezelési módok elterjedésével a talaj- és talajvízterhelés csökkenthető* - Az ivóvízellátást szolgáló vízkészletek biztonságba helyezésének körülményei javulnak* - A javuló települési környezeti infrastruktúra, az árvizek kártételei elleni védelem és a környezeti kármentesítés következtében csökkenni a település-hálózaton belüli regionális egyenlőtlenségek, a lakosság életminősége javul* - A természetvédelmi, környezeti nevelés hatására, (kiemelkedően az erdei iskolák fejlesztésével) növekszik a lakosság környezettudatossága* - A megújuló energiaforrások nagyobb kihasználásával, és a környezetbarát (BAT) technikák elterjedésével növelhető az ország környezeti és gazdasági hatékonysága, fenntarthatósága javul.* - Egyes városrészek és vidéki térségek újraélesztése, új városi funkciók megjelenése kedvezően hat a lakosság életminőségére és a gazdasági lehetőségek bővülésére - A határmenti és nemzetközi környezetvédelmi kapcsolatok erősödnek - A civil szféra, civil szervezetek száma és aktivitása erősödik* - A természetes elemdúsulás miatti ivóvíz-problémák EU segítségével való megoldása javítja az érintett területek vonzerejét*	Veszélyek - A természetes élővilág életterének folyamatos csökkenése, felaprózódása, elszigetelődése visszafordíthatatlan folyamattá válik * - Az intenzív mezőgazdaság térhódítása miatt a talajok veszélyeztetettsége fennmarad - Intenzív és természetközeli mező- és erdőgazdálkodás érdekeinek ütközése * - A hazai erdőterületek kiterjedésének csökkenése a nem fenntartható módon történő biomassza kitermelés miatt - A vízkészletek mind mennyiségileg, mind minőségileg döntő mértékben veszélyeztetettek a felvízi országokban történő beavatkozásoktól - A klímaváltozás negatív hatásai felerősödhetnek * - A fogyasztói szokások kedvezőtlen tendenciáinak folytatódása miatt nő a települési hulladék és a szennyvíz szennyezőanyag koncentrációja * - A döntően ivóvízellátásra használt rétegvizek fokozottabb használata esetében nő a felszíni eredetű vízszennyezés kockázata - Az infrastrukturális fejlesztések és a zöldmezős beruházások és a városkörnyéki zöldterületek további aktív beépítése a természeti vagy természet közeli területek elvesztését eredményezhetik* - A gazdaságfejlesztési és környezetvédelmi, fenntarthatósági szempontok és érdekek ütközése - A közlekedési, szállítási teljesítmények nőnek, a tranzit helyzet felerősödése negatív környezeti hatásokkal jár - A közlekedési és lakossági szektorban a fajlagos energiafelhasználás növekedése várható.* - Jogszállási bizonytalanságok a megújuló energiaforrások területén gyengítik a beruházások tervezhetőségét (a beruházások tervezhetősége hosszútávon stabil jogszabályi háttérrel kíván) * - Forráshiány és kedvezőtlen jogszabályi környezet miatt az energiahatékonyság nem javul * - A válságtérségekből a szakképzett munkaerő és az értelmiség elvándorlása. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok tovább erősödnek: aprófalvak elnéptelenedése, a népesség előregedése - A társadalmi és területi egyenlőtlenségek növekedése, közösségek szétesése, helyi kötődések megszűnése, társadalmi csoportok további elszegényedése - Egyre több a bizonytalan eredetű, egészségre káros élelmiszer - A jelentős árvizek gyakorisága és mértéke nő*

1.5 Az európai uniós források felhasználásának tapasztalatai

Az EU által finanszírozott beavatkozások végrehajtása három témakör szerint csoportosítva szolgál tanulságokkal a következő időszakra vonatkozóan, az alábbiak szerint:

1. Beruházások előkészítése

A beruházások engedélyezése időigényes, miközben az EU támogatások felhasználására vonatkozó szabályok (n+2 illetve n+3 szabály) miatt a korábbinál kötöttebb szabályok vonatkoznak a kifizetések ütemezésére. Középtávon nem elég az EU társfinanszírozású nagyberuházások helyzetének javítása. Az engedélyezés rendszerének hatékonysága általában is javítandó. Ehhez szükséges az **engedélyezés rendszerének átfogó felülvizsgálata**, amely már nemcsak a legnagyobb beruházások számára tudna a jelenleginél kedvezőbb helyzetet teremteni.

A projektek előkészítése során az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1260/1999/EK rendelet hatályaon kívül helyezésétől szóló 1083/2006/EK tanácsi rendelet (2006. július 11.) 55. cikkében meghatározott jövedelemtermelő projektek esetében a társfinanszírozás mértékét és arányát az 55. cikkben meghatározott szabályok alapján kialakított **pénzügyi-gazdasági elemzési útmutató** szerint kell megállapítani. Ez a kötelezettség akkor is érvényes, ha az előkészítés finanszírozása nem az Operatív Program keretében történik.

A **projektek előkészítésének** jelentős a költségigénye, a teljes projektköltség legalább 3-5 %-a. Az előkészítési feladatok ellátására erőforrások nem, vagy csak bizonytalan kimenetelű pályázatok útján álltak rendelkezésre, ezért a települések a beruházások előkészítését általában a támogatási döntést követő időre halasztották.

A pályázatok kialakítása, megfogalmazása, a dokumentáció összeállítása jelentős szakmai, tervezői, szakértői és pályázatírói ismereteket és körütekintést is kívánt. Ezért komolyabb eséllyel azok az önkormányzatok pályázhattak, ahol a nagyobb településméret, saját tulajdonú szolgáltatást végző szakszervezetek, illetve korábbi együttműködések alapján a területet jól ismerő tervezők segítségét vették igénybe, esetleg a fejlesztési cél a már korábban elkészült fejlesztési tanulmányokkal és hatósági engedélyes tervekkel estek egybe. A visszafizetés kockázatának csökkentése végett a pályázati rendszer túlbürokratizálttá vált, a kötelező mellékletek száma jellemzően meghaladta a 30-at.

A 2007-2013-as ciklusban alapvetően megváltozik a pályázati rendszer, annak érdekében, hogy a jelenleg legtöbb gondot okozó, nem megfelelően előkészített projektek kiszűrhetők legyenek. A tervezett **kétfordulós pályáztatás bevezetésével** már az első lépcsőben szűrhetők lesznek a pályázatok. Így a nem kellően előkészített, kiforratlan, vagy megalapozatlan projektötletek nem léphetnek tovább a második fázisba, ahol már konkrét, részleteiben is kidolgozott, tervekkel rendelkező és megvalósítható projektjavaslatokról születet döntés.

A beruházás-előkészítés speciális, az utóbbi időben egyre több gondot okozó vetületét jelentik a **régészeti feltárások**. A kulturális örökség megmentése érdekében az építési beruházások helyszínén végzett feltárások időigénye és költségkerete sok esetben nehezen előrelátható, illetve a beruházási döntés pillanatában nem kellően tisztázott. További gondot jelent, hogy a régészeti feltárásokkal kapcsolatos, a beruházók által fizetendő térítés igen jelentős szerepet játszik az örökségvédelmi intézményrendszer finanszírozásában.

A fentiekből adódóan, a beruházások előkészítése területén az eddigieknél **szigorúbban kell eljárni az EU-támogatások megítélésénél**, és csak a megfelelően előkészített projekteket szabad támogatásban részesíteni. Részletesen meg kell vizsgálni a fejlesztési beruházásokkal

kapcsolatos örökségvédelmi szabályokat, és javaslatot kell tenni a feltárások előre jelezhető és reális költség- és időkeretek közé szorításának módjára.

2. Közbeszerzések

Jelentős csúszásokat okoz a közbeszerzési eljárások elhúzódása. A nagyobb értékű közbeszerzéseket gyakran alapos ok nélkül is megtámadják, a Közbeszerzési Döntő Bizottság (KDB) ennek ellenére nem alkalmaz szankciókat az alapos ok nélkül támadókkal szemben. További problémát jelent, hogy a KDB egyes határozataiban nem konzekvens álláspontra helyezkedik, ami a kiszámíthatóságot nagymértékben veszélyezteti, és a gyakori jogorvoslatok miatt jelentős késedelmeket okoz.

Pozitívumként említhető az eljárási díj 900 e Ft-ra emelése. Megoldást jelenthet, ha a jövőben Brüsszelbe csak olyan nagyprojekt kerül benyújtásra, amelynek közbeszerzési eljárásai elkezdődtek. Ehhez felül kell vizsgálni a feltételes közbeszerzés alkalmazását az EU által támogatott projektek esetében, és ha szükséges, módosítani kellene a hatályos közbeszerzési törvényt.

Sok esetben az eljárások sikertelensége a kedvezményezett tapasztalatlanságából is fakadhat. Ezen a kedvezményezett folyamatos támogatásával, a dokumentációk minőség-ellenőrzésével, az eljárások szoros nyomon követésével, illetve az eljárásokon való részvétellel lehet segíteni. A KIOP (Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program) a jelenlegi periódusban, a már felsorolt lehetőségeken túl, független közbeszerzési szakértők bevonásával, a közbeszerzési eljárások lebonyolítási költségeinek elszámolhatóvá tételével támogatta az eljárások sikeres lebonyolítását.

3. Kifizetések alacsony szintje

A kifizetések alacsony szintje két problémára vezethető vissza. Az egyik a **projektek lassú előrehaladása**, a másik a kedvezményezetti **önerő nem megfelelő rendelkezésre állása**.

A projektek előrehaladásának kérdése természetesen több alprobléma megoldatlanságából fakad. E tényezők visszavezethetők a környezetvédelmi infrastrukturális beruházások komplexitására, komoly műszaki és gazdasági tartalmára, valamint az igényelt magas szintű projektmenedzsment-kapacitásra.

Komoly problémát jelent a szükséges régészeti feltárások időigénye. A jelenleg hatályos szabályzás monopóliumot biztosít a területileg illetékes múzeumok részére, amely nem szolgálja sem az árak, sem a munka sebességének számunkra megfelelő irányú elmozdulását. Megoldást jelenthet a régészeti feltárásokat „liberalizáló” szabályozás.

További problémát jelent, hogy a hatóságok jogszabály-értelmezése nem egységes. Jellemző példát jelentenek a területileg illetékes Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (KTVF), ÁNTSZ, a közútkezelő szervezetek, amelyek a projekt végrehajtása során fogalmazzak meg újabb és újabb igényeket. Ez a projekt időbeni és forrásokban történő ellehetetlenülésének veszélyét jelenti. Több esetben megfigyelhető, hogy a hatósági előírások túlzóak az adott létesítményre vonatkoztatva.

A projektek során a kedvezményezettek nem kellő alapossága is megfigyelhető. Több esetben az adatszolgáltatás pontatlanságából (például rekultiválandó lerakók adatai) jelentős problémák és késedelmek adódtak. **A megfelelő létszámú és felkészültségű munkatárssal rendelkező helyi végrehajtó szervezetek ezt a problémát kiküszöbölhetik.**

Szintén gondot okoz és lassítja a megvalósítást – ezzel párhuzamosan a kifizetéseket – a már említett közbeszerzési eljárások elhúzódásával összefüggő csúszás.

A változó jogszabályi háttér is okoz problémákat. A jogalkotás nem minden esetben veszi figyelembe, hogy egy-egy jogszabály kisebb mértékű változása is jelentős problémákat okozhat az EU forrásokat felhasználó projektek esetén.

A Kohéziós Alapból finanszírozott projektek esetén csúszást okozhat, hogy a műszaki tartalom változását jóvá kell hagyni az EU illetékeseivel, míg a többletként jelentkező költségekre hazai finanszírozást kell keresni. Az ERFA forrásból támogatott projektek műszaki tartalmának változtatásához irányító hatósági jóváhagyásra és támogatási szerződés módosításra van szükség van.

Jelentős gondot okozhat a kedvezményezettként kijelölt költségvetési szervek átszervezésére, megszüntetésére irányuló jogszabályváltozás is.

A kedvezményezettek finanszírozási problémái több vonatkozásban is felmerülnek. Egyrészt nem képesek a számlák önerő-részét időben átutalni, másrészt nem támogatott, de a projekthez kapcsolódó munka elvégzését nem, illetve késedelmesen hajtják végre. Az önerő probléma megoldására több lehetőség is felvetődött, többek között az önerő csökkentése, illetve az önerő fizetését megkönnyítő banki konstrukciók kialakítása az önkormányzatok számára.

2. STRATÉGIA

2.1 Nemzeti stratégiai környezet

2.1.1 A hazai környezetpolitika főbb irányai

A hazai környezetpolitika főbb irányait a környezetvédelem általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény által előírt, és az Országgyűlés által elfogadott, 2003-2008 közötti időszakra vonatkozó **Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP-II)** tartalmazza. A törvény 40. §. (4) bekezdése alapján **az NKP-II-ben foglaltakat** az ország társadalmi-gazdasági tervének meghatározása, a gazdaságpolitikai döntések kialakítása, a terület- és településfejlesztés, a regionális tervezés, továbbá **a nemzetgazdaság bármely ágában megvalósuló állami tervezési és végrehajtási tevékenység során érvényre kell juttatni.** Az Új Magyarország Fejlesztési Terv esetében az NKP környezetvédelmi céljai így kiindulási feltételként jelentkeztek. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv és operatív programjainak kidolgozása és végrehajtása során tehát a mindenkori aktuális NKP célkitűzéseit jogszabályi feladat érvényre juttatni.

Az NKP-II nagy hangsúlyt helyez a környezeti értékek megóvására azáltal, hogy pontosan rögzíti az „állapot” célokat, függetlenül azok a környezetpolitikai válaszok, illetve alkalmazott módszerek pontos meghatározásától. A környezeti célállapotok konkrét indikátorokkal szerepelnek, számszerűen bemutatva a jelenlegi- és a célállapotot. A célok elérésének módját a területi adottságok és a mindenkori legjobb megoldások ismeretében lehet azonosítani, amely tág lehetőséget ad többek között az OP-k tervezéséhez.

Az NKP-II. a környezeti célállapotok eléréséhez a programozást illetően alapvetően két környezetpolitikai út együttes alkalmazását ajánlja. Egyrészt a prioritások ismeretében különleges kezelést igénylő területként választott környezeti problémák megoldására tematikus akcióprogramokat kell készíteni az NKP-II tervezési időszakára. Ezt indokolja a kijelölt területek komplexitása, illetve az érintett környezeti elemek, valamint az érintettek és végrehajtók széles köre. Másrészt viszont a terhelésekért felelős ágazatokat, alágazatokat ösztönözni kell a környezetbarát működésre, hogy elősegítsék a környezeti szempontok integrálását ágazati tevékenységeikbe.

Az NKP-II kilenc tematikus akcióprogramban jelöli ki a terület specifikus és operatív céljait, amelyek alapján évente készülő végrehajtási tervek határozzák majd meg a megvalósítandó főbb környezetvédelmi projekteket. A kilenc tematikus akcióprogram a következő:

1. Környezettudatosság növelése akcióprogram,
2. Éghajlatváltozási akcióprogram,
3. Környezet-egészségügyi és élelmiszerbiztonsági akcióprogram,
4. Városi környezetminőség akcióprogram,
5. Biológiai sokféleség védelme és tájvédelem akcióprogram,
6. Vidéki környezetminőség, terület- és földhasználat akcióprogram,
7. Vizeink védelme és fenntartható használata akcióprogram,
8. Hulladékgazdálkodási akcióprogram,
9. Környezetbiztonság akcióprogram.

Az NKP-II-ben a feladatok finanszírozását központi és helyi költségvetési források, gazdálkodói és lakossági, valamint nemzetközi és EU-s források egyaránt segítik. Az NKP-II kilenc tematikus akcióprogramjában előirányzott feladatok költségvetési forrásigénye 2002 évi árszinten mintegy 2100 Mrd Ft, a teljes ráfordítás mintegy 4200 Mrd Ft-ra tehető. A Nemzeti Fejlesztési Terv kidolgozásával és végrehajtásával kapcsolatos feladatok során az NKP-II akcióprogramjainak célkitűzéseit az alábbi operatív programokban szükséges (eltérő jelentőséggel) érvényre juttatni:

Akcióprogramok	GOP	KÖZOP	KEOP	TAMOP/ TIOP	ÁROP/ EKOP	ROP-ok
Környezettudatosság növelése	X	XX	XX	XX	X	X
Éghajlatváltozási	X	X	XX			X
Környezet-egészségügyi és élelmiszerbiztonsági	X	X	XX	X		X
Városi környezetminőség	X	XX				X
Biológiai sokféleség védelme és tájvédelem		XX	XX			X
Vidéki környezetminőség, terület- és földhasználat		X	XX			XX
Vizeink védelme és fenntartható használata	X	X	XX			XX
Hulladékgazdálkodási	X		XX			X
Környezetbiztonság	XX	XX	XX		X	X

XX: jelentős feladatok, X: érintettség

A környezeti fenntarthatóság számos területét érinti a Csatlakozási Szerződésben vállalt EU jogszabályokból eredő környezetvédelmi kötelezettségek teljesítése. A kötelezettségek egy része határidőhöz kötött feladatokat fogalmaz meg a tagállamok számára. A Csatlakozási Szerződésben rögzített átmeneti mentességek lejártát megelőzően a környezetvédelmi kötelezettségek teljesítése, valamint az azt követően keletkező jogszabályok határidőre történő átültetésével kapcsolatosan 2013-ig fejlesztés szükséges a szennyvíz, ivóvíz, hulladékgazdálkodás, kármentesítés, rekultiváció, Víz Keretirányelv (VKI), Természetvédelem (Natura 2000 területek, élőhelyvédelmi irányelv; madárvédelmi irányelv), megújuló energia, energiahatékonyság, fenntartható fogyasztás és termelés (IPP irányelv), e-környezetvédelem (Aarhus) területeken. **Ezeket a kötelezettségeket Magyarország teljes körűen teljesíti az ÚMFT keretében megvalósuló, illetve azon kívüli fejlesztésekkel.**

2.1.2 Kapcsolat az Új Magyarország Fejlesztési Terv többi operatív programjával

A Gazdaságfejlesztés Operatív Programmal (GOP) való kapcsolat

A GOP a 2. prioritás „Vállalkozások technológiai korszerűsítése” keretében a fenntartható fejlődés, mint horizontális elv előmozdítása érdekében önálló konstrukció keretében **környezetbarát hulladékszegény, energia-, anyagtakarékos termelési technológiák** elterjesztését támogatja. **Kiemelt célja a környezeti teljesítmény javítása**, illetve erősíti a környezettudatos gondolkodásmódot. Emellett **követhető példaként** szolgálhat más vállalkozásoknak hoz-

zájárulva a környezet terhelésének csökkentéséhez a fenntartható termelés eszközeinek alkalmazásával.

Horizontális szempontként a versenyképesség fejlesztésén túl a fenntartható erőforrás-gazdálkodás és környezetbarát vállalati működés elterjesztése a magyar gazdaságban szintén megjelenik a GOP-ban. A kis- és középvállalkozói (KKV) szektor fejlődésének elősegítése során különösen nagy hangsúlyt kell fektetni a környezeti szempontból innovatív és hatékony gazdasági szereplők megerősítésére.

Az energiahatékonyság területén a GOP támogatja a KKV-k új vagy meglévő technológiájának energetikai célú fejlesztéseit, míg a KEOP a KKV-k esetében kizárólag az üzemek, épületek energetikai jellemzőinek javítására fókuszál.

Közlekedés Operatív Programmal (KÖZOP) való kapcsolat

A közlekedésből származó környezeti terhek – elsősorban a légszennyezés és a zajterhelés – enyhítését, és a fenntartható (erőforrás-takarékos) közlekedés kialakítását a KÖZOP keretében megvalósuló fejlesztések támogatják. A KÖZOP négy prioritási tengelyén belül a kedvezőbb környezeti hatással jellemezhető közlekedési módok (vasúti, vízi ill. általában a közforgalmú közlekedési módok) előtérbe helyezése az alábbiak szerint valósul meg:

1. prioritási tengely: *Az ország és a régióközpontok nemzetközi elérhetőségének javítása*
A vasút-fejlesztés meghatározó területe a transz-európai vasút-hálózat (TEN) részét képező hazai vasútvonalak, azon belül is a Pán-Európai Korridorokban futó vasútvonalak fejlesztése (pályafelújítás, korszerű elektronikus irányító- és biztosító berendezések, a villamosított vonalak hosszának és arányának növelése). A vízi közlekedés fejlesztését Magyarországon elsősorban a dunai vízi út intermodális fejlesztése jelenti.
2. prioritási tengely: *Térségi elérhetőség javítása*
A prioritási tengely keretében a régiókat a TEN-hálózatra „rákötő” gyorsforgalmi elemek fejlesztése valósul meg. Fontos hangsúlyozni, hogy ezen prioritási tengely kizárólag a vasúti és vízi közlekedés dinamikus fejlesztése mellett jelenthet környezeti szempontból kedvező megoldást.
3. prioritási tengely: *Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése*
E fejlesztések eredményeképpen javul az ország/régiók nemzetközi elérhetősége, jelentősen növekednek az áruszállítási szükségleteket kielégítő versenyképes és környezetkímélő kapacitások. Az intermodális logisztikai központok közlekedési csatlakozásainak fejlesztése révén – ahol lehet – a környezetbarát közlekedési módok (vasúti, vízi úti szállítás) felé célszerű terelni. Ennek érdekében a következő időszakban a kikötők fejlesztésének is célja a trimodális funkció betöltése (a vasúti kapcsolat kialakítása) és áruforgalmi központ kialakítása.
4. prioritási tengely: *Városi és elővárosi közösségi közlekedés fejlesztése*
E fejlesztések eredményeképpen Budapest körzetében kiépül az elővárosi vasúti szolgáltatás, megújulnak a fővárosi fejpályaudvarok. Az elővárosi vasúti közlekedés fejlesztésének része a személyközlekedést szolgáló vasúti szerelvények megújítása is. A vidéki nagyvárosokban is jelentősen javul a közösségi közlekedési infrastruktúra és a szolgáltatások minősége, aminek várható eredménye, hogy kevesebben választják majd az autós egyéni közlekedést.

Fentiekén túl, a *környezetbarát közlekedés* egyik fontos eleme a környezetbarát üzemanyagok felhasználása, amelyet a KEOP a „Megújuló energiaforrás-felhasználás növelése” prioritási tengely keretében támogat. Másik fontos elem pedig az energia-hatékony, környezetbarát, akadálymentesített járműpark kialakítása. A környezetbarát járművekhez kapcsolódó innováció, K+F és gyártás a GOP-ban jelenik meg.

A humánerőforrás-fejlesztési operatív programokkal való kapcsolat

Az ESZA típusú beavatkozásokat tartalmazó Társadalmi Megújulás OP (TAMOP) és az ERFA típusú beavatkozásokat tartalmazó Társadalmi Infrastruktúra Fejlesztési OP (TIOP) programokban a környezetvédelmi szempontokat alapvetően – műveletenként eltérő – horizontális módon kell figyelembe venni.

A környezetkímélő erőforrás-gazdálkodást és a környezetbiztonságot kiemelten kell kezelni a humán infrastrukturális beruházások során, ahogy a természettudományos ismeretek és a környezettudatos magatartás elterjesztését is szervesen be kell építeni a képzési, átképzési és foglalkoztatás elősegítő műveletekbe. Ennek részeként a környezetvédelem területén jelentős digitális tartalomfejlesztés valósítandó meg, ami az informatikai infrastruktúra fejlesztése révén a tudásmenedzsment eszközeivel (távoktatás, tudásportál) a felhasználók egyre nagyobb köre számára hozzáférhető lesz. Az informatikai infrastruktúra és a tartalomszolgáltatás fejlesztése (táv munka, telekonferencia, telebanking, e-learning stb.) révén kiváltható mobilitás-szükséglet ugyancsak nagymértékben hozzájárulhat környezeti céljaink megvalósulásához. A KEOP-ban tervezett beavatkozások jelentős foglalkoztatás növelő hatást jelentenek majd a következő 7-10 évben. A megvalósítandó beruházások eredményeként az esélyegyenlőség és a területi kiegyenlítés szempontjait is figyelembe vevő jelentős életminőség-emelkedés érhető el.

Az Államreform Operatív Programmal (ÁROP) és az Elektronikus Közigazgatás Operatív Programmal (EKOP) való kapcsolat

A környezetvédelem egyaránt érdekelt az erőforrás-kímélő e-közigazgatásban és e-környezetvédelemben, valamint a kormányzati hatékonyság-növelést célzó központi fejlesztésekben. A közigazgatás megújítása során célszerű támogatni a helyi, kistérségi szintű környezettudatos közigazgatási, közösségfejlesztési törekvéseket, illetve a környezetvédelmi tervek, programok elkészítését. A KEOP-ban tervezett környezetinformatikai és monitoring műveletek is elősegítik a hatékonyabb közigazgatás és a hálózatos működés megteremtését. A KEOP-ban megjelenő e-környezetvédelmi fejlesztések első sorban a környezetvédelmi információ gyűjtés-tárolás-szolgáltatás feladatainak ellátását célozza, ennek hardver és szoftver igényét igyekszik kielégíteni a tervezett beruházásokkal. Az EKOP tartalmazza a közigazgatási – köztük a környezetvédelmi – szervek általános (pl. ügyviteli, ügyek feldolgozásához kapcsolódó, IT biztonsági stb) informatikai fejlesztését, ami nem terjed ki a környezetinformatikai fejlesztések megvalósítására.

A Regionális Operatív Programokkal (ROP-ok) való kapcsolat

A regionális operatív programokban (többnyire nem önálló prioritási tengelyként, hanem más prioritási tengelyek részét képezve) az alábbi környezeti fejlesztések valósulnak meg:

- A településrehabilitáció részeként: a kulturális örökség védelme, megőrzése, belterületi utak pormentesítése, települési zöld területek közösségi célú revitalizációja, új zöldterületek kialakítása, belterületi fásítás, belterületi bel- és csapadékvíz-rendezés, szennyvízkezelési rendszerek hálózatrekonstrukciós munkái.

- A 2000 LE alatti agglomerációk és települések szennyvízkezelése, vegyes műszaki megoldásokkal, a természetközeli szennyvíztisztítás és a szakszerű egyedi szennyvízelhelyezés kislétesítmények előnyben részesítésével az Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Program részeként; a települési folyékony hulladékok tengelyen történő elszállítása és kezelésének megoldása.
- A település-rehabilitáció és gazdaságfejlesztés részeként, barnamezős beruházásokhoz kapcsolódva a szennyezett területek kármentesítése.
- Ökoturisztikai fejlesztések (nemzeti parkokhoz, vízügyi igazgatóságokhoz, gyűjteményes növénykertekhez, egyéb védett területekhez kapcsolódóan).
- Lakossági energiatakarékossági intézkedések (integrált városrész-rehabilitáció keretében).
- A KEOP keretében kizárólag nem lakóingatlanban megvalósuló energiatakarékossági célú felújításokra kerülhet sor, többek között a közintézmények esetében is. A ROP Integrált városrész-rehabilitációs fejlesztési konstrukcióiban a projekt tárgya a városrész környezeti-, gazdasági-, társadalmi megújítása, az itt megjelenő középületeket érintő energiatakarékossági tevékenységek csak elszámolható költségként jelenhetnek meg. A benyújtott pályázatok csak abban az esetben kaphatnak támogatást, amennyiben szigorúan betartják az egyes költségnemek közötti arányokra vonatkozó előírásokat.
- Környezetbarát térségi közlekedési rendszerek kialakítása.
- Helyi természeti értékek védelme és megismertetése, fejlesztésekhez kapcsolódó környezeti szemléletformáló programok. A Zöld Pont irodák hálózatának bővítése, valamint regionális környezetinformatikai központok, környezeti adattárházak létrehozása.
- Magán vagy önkormányzati tulajdonú lakóházak, középületek azbesztmentesítése, beleértve az azbeszttartalmú szigetelések biztonságos eltávolítását, és az így keletkező hulladékok biztonságos kezelését, valamint ártalmatlanítását.
- Vizeink mennyiségi és minőségi védelme intézkedés regionális jelentőségű vízvédelmi területeken:
 - Meder rehabilitáció a „jó állapot” elérése érdekében – vízpótlás, vízminőség javítása, rehabilitáció (*vízfolyások- tározó építés és rekonstrukció, meder és hullámtér rehabilitáció-, tavak, holtágak, mellékágak*).
 - Vízvisszatartás, vízpótlás, vízvisszatáplálás a „jó állapot” elérése érdekében (a belvízzel, mint vízkészlettel való gazdálkodás fejlesztése, térségi vízvisszatartás, vízpótlás, tározás, vízrendszer rehabilitáció).
- Települési szilárd hulladék lerakók helyi szintű rekultivációja, kivéve olyan rekultivációs projektek, amelyek területe régiós határokon túlnyúlik, és értékük meghaladja a 650 millió Ft-ot. Ezek nagy részben (80%) már jóváhagyott és megvalósítás alatt álló ISPA és Kohéziós Alap projektek rekultivációs részei, illetve olyan hulladékgazdálkodási nagyprojektek rekultivációs részei, amelyeknek előkészítése előrehaladott állapotban van. Azon lerakók listáját, melyek KEOP-ban megvalósuló projektek részei, a KEOP a pályázati kiírások rögzítik. A ROP-okba csak az itt nem szereplő települések pályázhatnak.
- Dölgutak rekultivációja.
- Földmedrű települési folyékony hulladék fogadóhelyek rekultivációja.

A hat konvergencia régió operatív programján kívül eső, a 2. (versenyképesség és foglalkoztatás) célkitűzés alá tartozó Közép Magyarországi Operatív Programmal (KMOP) való kapcsolat

A Közép-magyarországi régió (KMR) speciális helyzetben van a hat konvergencia régióhoz képest. Azokon a területeken, ahol a KEOP fejlesztések a Kohéziós Alap közreműködéssel valósulnak meg, a KMR is ugyanolyan kedvezményezett, mint a másik 6 régió. A KMR a környezeti fejlesztésekre fordítható forrásokat ezért egyrésztől azokra az intézkedésekre összpontosítja, amelyek a többi régióban is a Regionális Operatív Program keretében valósulnak meg. Másrészről, a „Természeti értékeink jó kezelése” „A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése” és a „Fenntartható életmód és fogyasztás” prioritási tengely keretében tervezettekhez hasonló műveleteket is ki kell dolgoznia, hiszen ezen műveleteket a KEOP ERFA forrásból valósítja meg a másik hat régióban – a KMR azonban nem részesedhet a KEOP ERFA forrásából.

Zászlóshajó projektekkel való kapcsolat

Az operatív program beavatkozásainak hatékonyságát, az egymást erősítő fejlesztések integrált megvalósítását úgynevezett zászlóshajó projektként segíti a „**tiszta város – zöld vidék**” program, illetve a „**kevesebb több – energiatudatos épületek**” program.

2.2 A KEOP fejlesztési stratégiája

2.2.1 Magyarország hosszú és középtávú fejlesztési céljaihoz való kapcsolódás

A KEOP általános stratégiája az **Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció**¹⁶ környezeti célkitűzésével összhangban az, hogy Magyarország biztonságos, tiszta és jó minőségű környezet, egészségesebb, hosszabb és teljesebb emberi élet lehetőségét biztosítva érje el az ÚMFT átfogó céljait, a **foglalkoztatás bővítését és a tartós növekedést**. A KEOP a foglalkoztatás növeléséhez és a humánerőforrás fejlesztéséhez több módon járul hozzá: egyrészt a tisztább és egészségesebb környezet javítja az egyének foglalkoztathatóságát; másrészt a környezeti fejlesztések – mind a megvalósítás, mind a fenntartás fázisában – növelik a munkaerőpiaci keresletet; harmadrészt a beruházások során beépítésre kerülő új technológiák használata – különösen az energiahatékonyság és a megújuló energiaforrások használata terén – hozzájárul a humán tőke fejlődéséhez.

A KEOP-ban megvalósuló fejlesztések területi vetületét az OFK-val együtt az **Országos Területfejlesztési Koncepció**¹⁷ adja. A KEOP fejlesztései hozzájárulnak az ország területileg harmonikus és hatékony működéséhez és kiegyensúlyozott, fenntartható területi fejlődéséhez.

A társadalmi fejlődésnek, az életminőség javításának alapvető feltétele a mindenkit megillető élhető környezet. Ennek érdekében biztosítani kell erőforrásaink, természeti és épített környezetünk fenntartható, az életminőséget hosszú távon biztosító védelmét és fejlesztését. Ez magába foglalja a természeti, épített és kulturális értékek megőrzését és fenntartható hasznosítását éppúgy, mint az anyag- és energiahatékonyság javítását, az energetikai infrastruktúra fejlesztését és a korszerű technológiák bevezetését, valamint a magas színvonalú közszolgáltatások biztosítását.

A fenntartható fejlődést jellemző általános kontextus indikátor:

¹⁶ 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat

¹⁷ 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat

13. táblázat: Magyarország és az EU ökológiai lábnyoma, biokapacitása, és ökológiai deficitje 2003-ban (Forrás: WWF Living Planet Report 2006)

	Teljes ökológiai lábnyom (globális ha /fő)	Teljes biokapacitás (globális ha /fő)	Ökológiai deficit (globális ha /fő)
Magyarország	3,5	2,0	-1,5
EU-25	4,8	2,2	-2,6

Általános stratégiai célkitűzés, amely eléréséhez a KEOP-on kívül több más program és politika hozzájárulása is szükséges, hogy Magyarország fenti mutatói – és elsősorban az ökológiai deficit – az általánosan érvényes trenddel ellentétben ne romoljanak tovább.¹⁸

2.2.2 A horizontális politikák érvényesítése

A **fenntarthatóság** horizontális elv, mint eszköz azt hivatott szolgálni, hogy a fejlesztéspolitika irányát egy öfenntartó társadalom irányába mozdítsa el. A horizontális elv érvényesítése eszerint olyan (társadalmi és gazdasági szervező elvek) szempontok kijelölése alapján történik, amelyeknek a tervezés és végrehajtás során történő következetes alkalmazása mérsékelheti a jelenlegi struktúrák kedvezőtlen hatásait vagy olyan strukturális változásokat idéznek elő, amelyek megváltoztathatják a kedvezőtlen társadalmi és környezeti folyamatokat. A fenntarthatóság részeként érvényesíteni kell a társadalmi biztonság elvét is, ami biztosítja az emberi életet és méltóságot védő demokratikus normák és alapvető jogok érvényesülését, valamint az emberi biztonságot veszélyeztető helyzetek minimalizálását.

A szennyezések csökkenése, a tiszta környezet pozitívan hat az egészségi állapotra, az életminőségre, így alapvetően járul hozzá a **társadalmi kohézió**, ezen belül az esélyegyenlőség megteremtéséhez. Mivel a társadalmi hátrány általában gyengébb érdekérvényesítési képességgel jár együtt, a hátrányos helyzetű emberek életminőségére fokozottabban kedvező minden környezeti fejlesztés. A települések környezetminőségének és az alapvető környezetvédelmi infrastrukturális szolgáltatások színvonalának javítása erősíti a környezeti érdekközösség és összetartozás tudatosulását. A társadalmi kohézió erősítése ezen stratégiai szinten túl, a végrehajtásra vonatkozó követelmények megfogalmazásában is tükröződik.

Az esélyegyenlőség tekintetében a KEOP biztosítja a nők és férfiak közötti egyenlőségnek, valamint a nemek közötti esélyegyenlőség elve érvényesülésének elősegítését az operatív program tervezésének, végrehajtásának, nyomon követésének, és értékelésének különböző szakaszai során; többek között külön figyelmet fordít az esélyegyenlőségi célcsoportok foglalkoztatására. Ezen kívül az OP biztosítja a megfelelést a nemek, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékossgon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozására, különösen az alapokhoz való hozzáférés tekintetében. Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a regionális különbségek kiegyenlítésére, vagyis hogy az érintett **társadalmi csoportok életesélyeit ne befolyásolja az, hogy az ország mely területén élnek.**

¹⁸ Az egy főre jutó ökológiai lábnyom változása 1975-2003 között +5%, míg a biológiai kapacitás 22%-al csökkent ugyanebben az időszakban Magyarországon. (Living Planet Report 2006)

A KEOP céljainak megvalósítása során kiemelkedő figyelmet kell fordítani az ÚMFT horizontális politikájának megfelelően a (1) területi kohézió céljainak és a (2) területiség horizontális elvének (területi szemlélet, területi fókuszok, területi integráltság, térhasználati elvek) érvényesítésére.

A **területi kohézió** érvényesítése érdekében a fejlesztéspolitika minden szakterületén, illetve a tervezés, a végrehajtás, a projektfejlesztés, a nyomon követés és az ellenőrzés minden szintjén kiemelt jelentőségű a térségi gondolkodás és a területi szemlélet alkalmazása.

A **területiség** elvének figyelembevétele azt jelenti, hogy az operatív program, illetve prioritástengelyeinek, műveleteinek és projektjeinek tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán különös figyelmet kell fordítani a területiségre, biztosítva annak tényleges érvényesülését. Ez magában foglalja: a megfelelő szakértelem biztosítását; a méréshez szükséges adatgyűjtés kialakítását; az elv alkalmazását és számonkérését a konkrét akciótervek kidolgozásánál, nyomon követésénél és értékelésénél; valamint a projektek fejlesztésénél, elbírálásánál, hatásértékelésénél; továbbá a területi célok és elvek képviselését a programvégrehajtás intézményrendszerében és monitorozásában.

A KEOP végrehajtása során az alábbi horizontális célkitűzéseket kell érvényesíteni:

<i>Horizontális célkitűzés</i>	<i>Érvényesítendő megfontolások</i>
I. A környezeti követelmények elfogadása és megtartása	1. A fejlesztések megvalósulásának feltételül kell szabni, hogy az illeszkedjen a megfelelő szintű környezetvédelmi és területfejlesztési politikához, növelve a társadalmi elfogadottság esélyét. 2. A fejlesztések kibocsátásai nem eredményezhetik sem helyben, sem regionálisan a (határértékek által meghatározott) terhelhetőség szintjének átlépését.
II. A helyi közösségek hosszú távú fennmaradásának segítése a belső funkciók és a fenntartó környezet megőrzésével, fejlesztésével. Az emberi szükségletek kielégítése és a megfelelő környezeti állapot között helyben is egyensúly biztosítása.	3. Olyan projektek támogatása a cél, amelyek eredménye elsősorban helyben (az adott térségben) hasznosul, hozzájárulva az áruszállítási igények mérsékléséhez. 4. Előnyben kell részesíteni a helyi foglalkoztatást hosszú távon biztosító és a jövedelmeket minél nagyobb mértékben a térségeken belül tartó vállalkozásokat, különös tekintettel a kis- és középvállalkozásokra. 5. A megvalósulás helyszínén az érintettek véleményét a tervezés, a végrehajtás és az ellenőrzések során is figyelembe kell venni. Jelentős társadalmi, gazdasági, környezeti hatású fejlesztéseknél a társadalom véleményét szükséges kikérni a tervezés során. 6. A fejlesztések meghatározásakor vizsgálni kell azokat a feltételeket, amelyekkel a környezetkárosítás elkerülhető, illetve minimalizálható, és a kevésbé kockázatos, kevésbé veszélyes megoldásokat, anyagokat, folyamatokat kell választani. 7. A fejlesztések támogatásakor előnyben kell részesíteni a táj értékei iránti felelősségérzetet erősítő fejlesztéseket. 8. A fejlesztéseknek és eredményeinek (például. hozzáférés, foglalkoztatás) a helyi társadalom lehető legszélesebb körében hasznosulnia kell. Ennek érdekében az esélyegyenlőségi célcsoportok (nők, fogyatékos-sággal élők, roma emberek) számára kedvező program- és projekt-elemeket – lehetőség szerint az érintettek bevonásával – folyamatosan azonosítani, és az érintettek ezekhez való hozzáférését aktívan támogatni kell. A fejlesztések megvalósítása során előnyben kell részesíteni a családbarát, rugalmas foglalkoztatási formákat.
III. Természeti erőforrások fenntartható használata, figyelembe véve a természeti körfolyama-	9. Előnyben kell részesíteni az anyagok tartós felhasználását, az anyag-áramok körfolyamatban tartását, folyamatos és minél teljesebb újrahasználatát. 10. A hulladék-megelőzés szempontjainak figyelembe vételéről, a kelet-

<i>Horizontális célkitűzés</i>	<i>Érvényesítendő megfontolások</i>
tokat	kező hulladék nagyságáról és annak ártalommentes kezelésének lehetőségeiről (elsősorban a hasznosításról) a fejlesztések megkezdése előtt meg kell győződni. 11. Előnyben kell részesíteni az energiatakarékos megoldásokat, és a klímatudatosság érdekében különösen a passzív energiatakarékosságot (külön erőforrás felhasználása nélkül megvalósuló energiatakarékos tervezést). 12. Előnyt kell kapjanak a megújuló energiaforrásokat tudatosan alkalmazó fejlesztések. 13. Előnyben kell részesíteni a térségek belső erőforrásainak feltárását és minél hatékonyabb hasznosítását ösztönző fejlesztéseket, amelyek egyik kedvező hatásaként hozzájárulnak az áruszállítási igények mérsékléséhez. 14. Előnyben kell részesíteni a területkímélő és barnamezős beruházásokat. A fejlesztések hely kiválasztásakor a fenntarthatóság, értékmegőrzés és biztonság szempontjait figyelembe kell venni.
IV. A meglévő értékek védelme és megőrzése (biológiai sokféleség, tájfenntartás, kulturális és építészeti értékek)	15. Előnyben kell részesíteni azon fejlesztéseket és projekteket, amelyek valamely (biológiai sokféleség, táji/természeti értékek, kulturális és építészeti) érték megőrzésével, az elérhetőség javulásával párosulnak. 16. Fokozott figyelmet kell fordítani az országosan kiemelt környezetileg érzékeny nagytérégi rendszerek fenntarthatóságának biztosítására, különös tekintettel a Balaton, Tisza térség és a Duna-mente területeire.
V. A környezettudatos attitűd támogatása	17. A fejlesztéseknek pozitív vagy semleges környezet-egészségügyi egyenleget és a környezettudatos fogyasztás erősödését kell eredményeznie. 18. A fenntarthatóság szempontjából mintaértékű projektek bemutatását a projekt részeként támogatni szükséges.

2.2.3 A KEOP célrendszere

Az országos hosszú- és középtávú tervekben elfogadott fejlesztési célokat alapul véve fogalmazható meg az a keret, amelyben a KEOP célrendszere értelmezendő. A nemzetközi környezeti, társadalmi és gazdasági folyamatokat figyelembe véve, valamint kötelezettségeinket és érdekeinket számba véve a következő célrendszert határozzuk meg.

1) Az életminőség javítása a szennyezések csökkentésével

A megfelelő **életminőséghez szükséges környezeti állapot megőrzése, javítása, illetve helyreállítása**, a lakosság egészségi állapotának javítása, azaz az egészséges környezet feltételeinek biztosítása, az emberi egészséget károsító, veszélyeztető hatások csökkentése, megszüntetése.

2) Értékvédelem és megőrzés

Az ökoszisztémák és vizeink védelme, a fenntartható természeti erőforrás- és területhasználat, a környezet terhelhetőségét meg nem haladó igénybevétel, a környezet károsodásának megelőzése, értékvédő gazdálkodás megvalósítása – figyelembe véve mennyiségi és minőségi jellemzőiket is –, valamint a természetes rendszerek és természeti értékek megóvása, fennmaradásának biztosítása, a bioszféra sokszínűségének megtartása, **környezetileg biztonságos életfeltételek elérése**

3) Megelőzés, takarékoság, hatékonyság

A gazdasági fejlődésben a környezeti, fenntarthatósági szempontok érvényesítése. Ennek feltétele a gazdasági fejlődés során a társadalom és a környezet harmonikus viszonyának

kialakítása és fenntartása, a szennyezések és a hulladék keletkezésének megelőzése, az alacsony anyag-és energia igényű technikákat alkalmazó termékek ismertségének növelése, a megújuló energiaforrások nagyobb arányú felhasználása, **a környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos ismeretek, tudatosság és együttműködés erősítése.**

Területi dimenziók

Az ország megújulásának alapvető feltétele, hogy a gazdasági, társadalmi fejlődés a területi viszonyokat tekintve is kiegyensúlyozott és harmonikus legyen. Ehhez a kiegyensúlyozott fejlődéshez adja meg a környezeti alapot a KEOP három fenti célkitűzése.

Az országos fejlesztési célok teljesüléséhez ezért **elengedhetetlen az ágazati elgondolások és szándékok térbeli összehangolása**, illetve az, hogy figyelembe vegyék a helyi, regionális szándékokat és lehetőségeket, a sajátos adottságokat, problémákat és versenyelőnyöket.

Az Országgyűlés által elfogadott 2020-ig kitekintő Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió alapján a kiegyensúlyozott területi fejlődés biztosítása érdekében **a következő területek kiemelt támogatása szükséges, amely célkitűzéseket a KEOP végrehajtása során figyelembe vesszünk**

- európai szinten versenyképes metropolisz: Budapest és agglomerációja
- többpólusú városhálózat és a fejlődés terjedését generáló tengelyek
 - *növekedési pólusok fejlesztése*
 - *növekedési tengelyek, városkapcsolatok, a munkaerőpiacok összekapcsolása*
- elmaradott térségek, területek, külső és belső perifériák, leszakadt városi területek és falusias térségek felzárkóztatása
- országos jelentőségű, környezetileg érzékeny területek
 - *a balatoni térség tartós versenyképességének megteremtése*
 - *a Tisza térségének fenntartható felzárkóztatása*
 - *a dunai ökológiai, közlekedési tengely erősítése*
- határ menti területek együttműködésének erősítése
- a falusias térségek integrált fejlesztése, a vidékfejlesztés speciális területi céljai
- a régiók fejlesztésének keretei
 - *funkciókat megosztó, együttműködő térségek fejlesztése*
 - *a régiókban a gazdasági szereplők közti hálózatos együttműködések fejlesztése*
 - *közzolgáltatások hatékony, racionális ellátása*

<i>1) Az életminőség javítása a szennyezések csökkentésével</i>	
PROGRAMSZINTŰ INDIKÁTOROK	
Megfelelő környezeti infrastruktúrával ellátott települések összlakossága [fő] (Forrás: KSH ¹⁹)	
Megfelelő környezeti infrastruktúrával rendelkezik az a település, a) ahol a korszerű hulladékkezelési rendszerekkel ellátott lakások aránya eléri a 80%-ot, b) a szennyvízgyűjtési rendszerekkel ellátott lakások aránya eléri a 80%-ot (2000 LE feletti agglomerációba tartozó település esetén) c) ahol a megfelelő minőségű ²⁰ ivóvízzel ellátott lakások aránya 100% feltételek mindegyike teljesül.	
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – ÉRTÉKELES	
<i>Egészséges, tiszta települések prioritási tengely</i>	
a) települési hulladék mennyisége a kezelés módja szerint (Anyagában hasznosított vagy komposztált / Termikusan hasznosított / Égetett / Lerakott) egy főre jutó mennyisége [kg/fő/év] b) KEOP fejlesztések eredményeként szennyvízcsatornával ellátott lakások száma [darab] c) megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosok száma [millió fő]	
Forrás: OSAP, KSH, KvVM	
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – NYOMON KÖVETÉS	
<i>Egészséges, tiszta települések prioritási tengely</i>	
A KEOP műveletek eredményeként: a) a települési hulladék mennyisége a kezelés módja szerint (Anyagában hasznosított vagy komposztált / Termikusan hasznosított / Égetett / Lerakott) egy főre jutó mennyisége [kg/fő/év] b) a hulladékgazdálkodási projektek száma [db](27-es magindikátor) c) szennyvízcsatornával ellátott lakások aránya [%] d) szennyvíztisztító telepeken végrehajtott fejlesztések eredményeként létrejött tisztítókapa- citás [LE]e) a szennyvízkezelési projekteken érintett lakosság [mil- lió fő] (26-os magindikátor) f) megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosok száma [millió fő] (25-ös magindikátor)	
Forrás: EMIR	

¹⁹ Az indikátort KSH alapadatokból képezzük, a bázis érték (2007-es adat) 2008 év elején áll majd először rendelkezésre

²⁰ Az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X. 25.) Kormányrendelet szerint.

2) Értékvédelem és megőrzés	
PROGRAMSZINTŰ INDIKÁTOROK	
a) a jó állapotot elért víztestek aránya felszíni és felszín alatti víztestek vonatkozásában [%], b) árvízvár ellen kielégítően (előírások szerint) védett lakosok száma és aránya az érintettek számához viszonyítva [%],	
Forrás: VKI jelentés, KvVM, Az élőhelyvédelmi irányelv 17. cikke szerint szükséges jelentés alapján	
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – ÉRTÉKEK	
<i>Vizeink jó kezelése prioritási tengely</i>	<i>Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely</i>
a) a jó állapotot elért víztestek aránya felszíni és felszín alatti víztestek vonatkozásában [%] b) árvízvár ellen kielégítően (előírások szerint) védett lakosok száma és aránya az érintettek számához viszonyítva [%]	
Forrás: VKI jelentés, KvVM	Forrás: az irányelv 17. cikke szerint szükséges jelentés alapján
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – NYOMON KÖVETÉS	
<i>Vizeink jó kezelése prioritási tengely</i>	<i>Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely</i>
A KEOP műveletek eredményeként a) árvízvár ellen kielégítően (előírások szerint) védett lakosok száma és aránya az érintettek számához viszonyítva [%] (32-es magindikátor) b) az árvízvédelmi projektek száma (31-es magindikátor) c) azon víztestek száma, ahol a KEOP műveletek során víztest állapotának javítását szolgáló beruházás történik (db) d) a rekultivált hulladéklerakók száma [db] e) kármentesített (felszín alatti vizet is magába foglaló) szennyezett földtani közeg térfogata [ezer m3]	A KEOP műveletek eredményeként a) az élőhely helyreállításával, fejlesztésével érintett területek nagysága [ha] (29-es magindikátor) b) Az infrastrukturális fejlesztéssel érintett, természetközeli mezőgazdálkodás feltételeit kielégítő területek nagysága [ha]
Forrás: EMIR	Forrás: EMIR

3) Megelőzés, takarékoság, hatékonyság		
PROGRAMSZINTŰ INDIKÁTOROK		
a) a megújuló energia részaránya a villamosenergia felhasználáson belül [%], b) energiaintenzitás (Egységnyi GDP-re vetített energia-felhasználás) [kgoe/1000 Euro]		
Forrás: Energia Központ Kht, EUROSTAT		
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – ÉRTÉKELES		
<i>A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése prioritási tengely</i>	<i>Hatékony energia-felhasználás prioritási tengely</i>	<i>Fenntartható életmód és fogyasztás prioritási tengely</i>
a) a megújuló energia részaránya a villamosenergia felhasználáson belül [%]		
Forrás: KSH, Energia Központ Kht		
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – NYOMON KÖVETÉS		
<i>A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése prioritási tengely</i>	<i>Hatékony energia-felhasználás prioritási tengely</i>	<i>Fenntartható életmód és fogyasztás prioritási tengely</i>
A KEOP műveletek eredményeként:	A KEOP műveletek eredményeként:	A KEOP műveletek eredményeként:
a) a megújuló energiahordozó bázisú villamos- energia termelés [GWh/év] (24-es magindikátor) b) a megújuló energiahordozó felhasználás [PJ/év] c) a megújuló energia fejlesztési projektek száma (23-as magindikátor)	a) az energiahatékonyság révén megtakarított ener- giahordozók [PJ/év]	a) a kampányok és mintaprojektek elérési mutatója a tudatformáló tevékenység típusa szerint [ezer fő]
d) az üvegházhatású gázok kibocsátás csökkenése [kt/év] (30-as magindikátor)		
Forrás: EMIR	Forrás: EMIR	Forrás: EMIR

A szakmai célokat jellemző indikátorok részletes ismertetését, a célértékeket és a KEOP végrehajtásához kapcsolódó – nem szakmai jellegű – indikátorokat a melléklet 8.3 fejezete tartalmazza.

2.2.4 A célokhoz kapcsolódó prioritási tengelyek

Egészséges, tiszta települések (a KEOP célrendszer 1. céljának elérésére)

A településeken végrehajtandó környezeti fejlesztések felölelik a hulladékgazdálkodást (a hulladékkezelési rendszerek kialakítását, a szelektív hulladékkezelés elterjesztését, a kiemelt hulladékarámok kezelését); a települési szennyvízkezelést; valamint az ivóvízminőség-javítást. A fejlesztések érintik vagy a későbbiekben érinthetik az ország teljes lakosságát. Az esetek több mint 95%-ában az EU által kötelezően előírt normák elérésének teljesítése, a tiszta és biztonságos települések kialakítása a fő cél.

Vizeink jó kezelése (a KEOP célrendszer 2. céljának elérésére)

Befejeződik a Duna árvízvédelmi rendszerének kiépítése és folytatódik a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztésének megvalósítása, megvalósulnak egyéb vízfolyások árvízvédelmi fejlesztései és az önkormányzati tulajdonú árvízvédelmi rendszerek fejlesztése. A vízgyűjtő gazdálkodás és az integrált vízhasználat intézkedései felölelik többek között a vizek jó állapotának elérése érdekében a VKI által előírt intézkedéseket (monitoring, vizek mennyiségi és minőségi védelme). Annak érdekében, hogy vizeink 2015-re elérjék a jó állapotot; megvalósulnak vízvédelmi fejlesztések, valamint a felszín alatti vizek további szennyezését megakadályozó intézkedések (diagnosztikai és biztonságba-helyezési műveletek az ivóvízbázis védelmi beavatkozások keretében, továbbá rekultivációs intézkedések és környezeti kármentesítés).

Természeti értékeink jó kezelése (a KEOP célrendszer 2. céljának elérésére)

A természetvédelem területén megvalósuló beavatkozások magában foglalják a NATURA 2000 és egyéb védett területek természetvédelmi fejlesztéseit (faj- és élőhelyvédelem, élettelen természeti értékek védelme, erdei iskolák, vonalas létesítmények tájromboló hatásának mérséklése, élőhelymegőrző mező- és erdőgazdálkodás). A fejlesztések érintik, vagy érinthetik az ország területének 20%-át, céljuk a gazdag biodiverzitás védelme, megőrzése.

A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése (a KEOP célrendszer 3. céljának elérésére)

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv prioritásai között kiemelt szerepet kap az energiaforrás-szerkezet befolyásolása: a hagyományos energiaforrások felől a megújuló energiaforrások irányába történő elmozdulás elősegítése. A megújuló energia-felhasználási arány növelésének hatása nagy jelentőségű a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás szerkezetváltása és az ezzel elérhető versenyképesség javítása szempontjából is.

Hatékonyabb energia-felhasználás (a KEOP célrendszer 3. céljának elérésére)

Az energiahordozó forrásszerkezet befolyásolása mellett fontos feladat az energiatakarékosságot és a hatékony energiafelhasználást szolgáló eszközrendszer kialakítása a termelési és a fogyasztói szférában egyaránt. A 2006/32/EK irányelv előírásait kielégítő energiamegtakarítás teljesítéséhez a KEOP-nak hozzá kell járulnia. Az 1 % éves energiamegtakarítás eléréséhez a KEOP műveleteit más OP-k és egyéb hazai programok intézkedéseivel ki kell egészíteni.

Fenntartható életmód és fogyasztás (a KEOP célrendszer 3. céljának elérésére)

A környezeti megfontolások előtérbe helyezése (anyagtakarékoság jegyében a hulladékkezelés megelőzése és a másodnyersanyagok hasznosításának növelése; energiatakarékosság; a humán lakókönyezet és a természetvédelmi értékek további károsodásának megelőzése) számos területen vezethet a gazdasági hatékonyság növeléséhez.

Ezen területek: a tudatosan és takarékosan gazdálkodó fogyasztási szokások kialakulásához vezető környezeti szemléletformálás. Fontos a környezetbarát életmód és fenntartható fogyasztás feltételeinek megteremtése. A fejlesztések érintik, vagy érinthetik bármely önkormányzatot és intézményeit, társadalmi szervezeteket.

2.2.5 A KEOP prioritások indoklása a legfontosabb tervezési és stratégiai dokumentumok alapján

A Községi Stratégiai Iránymutatás (CSG) határozza meg a kohéziós politika keretében támogatandó fejlesztéseket. A CSG környezetügyre vonatkozó iránymutatása (4.1. iránymutatás) szerint *a környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítésével és a hagyományos energiaforrások kevésbé intenzív felhasználásával* kell Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá tenni. A környezeti szempontok beállítása a gazdasági növekedés szolgálatába hosszú távon a megelőző típusú fejlesztéseket jelenti, azonban ezen fejlesztések csak akkor érhetik el a kívánt hatást, ha a társadalom és gazdaság működése során elkerülhetetlenül keletkező környezeti károk elhárítását jelentő „csővégi” megoldások már kellő mértékben elterjedtek. Az elhárító környezetvédelem terén a Csatlakozási Szerződésben vállalt kötelezettségeink teljesítése jelenti azt az alapot, amelyről kiindulva a környezetileg hatékony termelési és fogyasztási struktúrák erősítésével biztosíthatóvá válik a környezet fenntartható használata. A KEOP stratégiája, a prioritások megállapítása erre az elvre épült: döntően a hiányzó környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztését tűztük ki célul, de ezen túlmenően – a hosszú távú környezeti stratégiánk szellemében – törekvünk, hogy lendületet adjunk a termelés és fogyasztás terén a megelőző környezetvédelmi megoldások térnyerésének.

A Községi Stratégiai Iránymutatással összhangban az ÚMFT (NSRK) is megjeleníti a környezeti szempontok horizontális figyelembevételét, mint a foglalkoztatás bővítéséhez és a tartós növekedés biztosításához szükséges feltételt. A bennünket körülvevő környezeti és természeti rendszerek megóvása és körültekintő fejlesztése az emberi életminőség javításának egyik alapfeltétele, egyben a fenntartható gazdasági és szociális fejlődés meghatározó tényezője. Ugyanakkor a KEOP közvetlen módon is hozzájárul az ÚMFT (NSRK) alapvető céljaihoz, hiszen a környezeti fejlesztésekhez kapcsolódva tovább javítható számos termelő és szolgáltató szektor teljesítménye és bővíthető a foglalkoztatás.

A KEOP beavatkozásai megfelelnek az Európai Regionális Fejlesztési Alapról szóló 1080/2006/EK sz. Európai Parlamenti és Tanácsi közös rendeletben, illetve a Kohéziós Alapról szóló 1084/2006/EK sz. Tanácsi rendeletben foglaltaknak. A Környezet és Energia Operatív Program tervezetének készítése során számos magyar és európai uniós jogszabályt, terv- és programdokumentumot is felhasználtunk.²¹

Az alábbi táblázatban az ÚMFT-ben (NSRK) meghatározottak szerint mutatjuk be a KEOP prioritásait, feltüntetve a legfontosabb tervezési és stratégiai dokumentumokkal való kapcsolódást.

²¹ 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepcióról; 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Koncepcióról; 132/2003. (XII. 11.) OGY határozat a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról stb.

Az NSRK „Környezeti és energetikai fejlesztés” prioritása					
Az NSRK „környezeti és energetikai fejlesztés” prioritását leíró átfogó cél	A „környezeti és energetikai fejlesztés” prioritás a tartós növekedés cél eléréséhez járul hozzá a káros környezeti hatások csökkentésével, a növekedés alapjául szolgáló természeti környezet megőrzésével, a megelőzés, a hatékonyság és a komplex problémák integrált megközelítésével.				
Az NSRK – ban meghatározott beavatkozás csoportok	Környezetjavító fejlesztések				Környezetbarát energetikai fejlesztések
Az NSRK – ban meghatározott fejlesztési területek (A KEOP prioritási tengelyeivel egyezően)	Egészséges, tiszta települések	Vizeink jó kezelése	Természeti értékeink jó kezelése	Fenntartható életmód és fogyasztás	A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése és Hatékonyabb energia-felhasználás
Az NSRK – ban meghatározott környezeti fejlesztések (A KEOP keretén belül tervezett fejlesztésekkel egyezően, eltérés jelezve.)	- hulladékgazdálkodás (komplex hulladékkezelési rendszerek, szelektív hulladékkezelés, kiemelt hulladékáramok, rekultiváció); □□települési szennyvízkezelés; - vízbázis védelme²² és az ivóvíz minőségének javítása; □□□bel- és külterületi vízrendezés²³;	- a Duna árvízvédelmi rendszerének kiépítése - a Tisza térségében a VTT megvalósítása; - az egyéb vízfolyásokkal kapcsolatos árvízvédelmi beruházások; - önkormányzati tulajdonú ár- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése.²⁴	- faj- és élőhelyvédelem; - az erdei iskolák; - a vonalas létesítmények tájromboló hatásának mérséklése; - az élőhelymegőrző mező- és erdőgazdálkodás; - a biodiverzitás megőrzése;	a fenntartható életmód és fogyasztási szokások, cselekvésminták, mintaprojektek támogatása és elterjesztése; □□környezeti szemléletformálás.	- a megújuló energiával történő, helyi jellegű energiatermelés kisléptékű beruházásai és korszerűsítése; - a növényi alapú üzemanyagok felhasználásának kiterjesztése; - az energiabiztonság fokozása; - a K+F támogatása²⁵;

²² A KEOP “Vizeink jó kezelése” prioritási tengelye tartalmazza

²³ A ROP –ok tartalmazzák

²⁴ Belvízvédelmi rendszerek fejlesztését a ROP-ok tartalmazzák

²⁵ A GOP tartalmazza

	□□□környezeti kármentesítés.	- a VKI által előírt intézkedések (monitoring, vizek mennyiségi és minőségi védelme).	- a hagyományos tájhasználati és gazdálkodási módok fenntartása és népszerűsítése		- a távhő-, a gáz- és villamosenergia-ellátás szolgáltatói oldalának korszerűsítése - a szolgáltató parkok és az önkormányzati tulajdonú társaságok energiahatékonysági fejlesztései; - köz- és lakóépületek energia megtakarítást szolgáló korszerűsítése ²⁶ ; - energiatakarékos termelési technológiák meghonosítása; - a helyi, primer energiát felhasználó rendszerek fejlesztése.

Kapcsolat a KEOP prioritásai és a hazai, illetve a nemzetközi tervezési dokumentumok között	
Közösségi Stratégiai	1.1. IRÁNYMUTATÁS: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni 1.1.2. A környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítése 1.1.3. Válasz a hagyományos energiaforrások intenzív európai felhasználásának kérdésére

²⁶ A ROP-ok tartalmazzák

Iránymutatások a Növekedésért és Foglalkoztatásért (CSG) 2007–2013	- Az infrastruktúrába való beruházásra irányuló jelentős igények kielégítés a célból, hogy a tagállamok megfeleljenek a víz, hulladék-, levegővédelem terén alkotott környezet-védelmi jogszabályoknak. - Annak biztosítása, hogy a vállalkozások és magasan képzett személyzetük számára vonzó körülmények álljanak fenn.	- Kockázat-megelőzési intézkedések vállalása a természeti erőforrások továbbfejlesztett kezelésén, a célratörőbb kutatáson és az IKT-k helyesebb alkalmazásán, valamint az innovatívabb közigazgatási politikákon keresztül	- Az infrastruktúrába való beruházás a célból, hogy a tagállamok megfeleljenek a természet- és a fajok védelme terén alkotott környezet-védelmi jogszabályoknak - a városi terjeszkedést csökkentő földhasználat, a fizikai környezet rehabilitációja	— Kockázatmegelőzési intézkedések vállalása a természeti erőforrásokkal való hatékonyabb gazdálkodás, a célorientáltabb kutatás, és az IKT-k helyesebb alkalmazása, valamint az innovatívabb közigazgatási politikák – például a preventív megelőzés – által.	- olyan befektetések támogatása, amelyek hozzájárulnak az EU kyoto-i kötelezettségvállalásainak teljesítéséhez - Az energiahatékonyság fejlesztését szolgáló projektek támogatása. - A megújuló és alternatív technológiák (szél, nap, biomassza) fejlesztésének támogatása

Kapcsolat a KEOP prioritásai és a hazai, illetve a nemzetközi stratégiai dokumentumok között					
NKP 2003 – 2008 (AP= Akcióprogram)	3.3 Környezet-egészségügyi és élelmiszerbiztonsági AP 3.7 Vizeink védelme és fenntartható használata AP 3.8 Hulladékgazdálkodási AP		3.5 Biológiai sokféleség védelme és tájvédelem AP	3.1 Környezet-tudatosság növelése AP 3.9 Környezet-biztonság AP	3.2 Éghajlatváltozási AP 3.6 Vidéki környezet-minőség, terület- és föld-használat AP (összhangban a ÚMVST beavatkozásaival)
		3.6 Vidéki környezet-minőség, terület- és földhasználat AP (összhangban a ÚMVST beavatkozásaival)			
		3.7 Vizeink védelme és fenntartható használata AP			
EU Környezet-védelmi Akcióprogram 2001–2010 (EU VI. EAP)	A program célja (1. cikk) A célok megfelelnek a Közösség által teljesíteni kívánt fő környezetvédelmi prioritásoknak az alábbi területeken: Éghajlatváltozás, természetvédelem és biodiverzitás, környezet-egészség-életminőség, természeti erőforrások és hulladékok				
	- a felszíni és felszín alatti vizek magas szintű védelme, a szennyezés megelőzése és a fenntartható víz-használat elősegítése (7. cikk) - Hulladékhasznosítási stratégia kialakítása (8. cikk)	- A VKI végrehajtásának biztosítása, a vizek jó ökológiai, kémiai és mennyiségi állapotának, valamint a komplex és fenntartható vízgazdálkodás elérése érdekében (6. cikk)	- a Natura 2000 hálózat kialakítása és ennek üzemeltetéséhez, valamint a Natura 2000 területeken kívül a Madár és Élőhely-védelmi Direktíva alá tartozó fajok védelméhez szükséges feltételek biztosítása, (6. cikk)	A fenntartható erőforrás-gazdálkodás és használat stratégiájának kialakítása, hulladékgazdálkodás és a megelőzés fejlesztése (8. cikk)	- a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése (5. cikk) - az energiahatékonyság előmozdítása (5. cikk)

Integrált Iránymutatások a Növekedésért és Foglalkoztatásért 2005-2008 (IGGJ)	11. iránymutatás: Az erőforrások fenntartható használatának ösztönzése, a környezetvédelem és a növekedés közti szinergiák erősítése				
		- az erőforrások racionálisabb felhasználását és a biodiverzitás csökkenését megállító intézkedések			- az energiahatékonyság növelése a fenntartható fejlődés és a versenyképesség biztosítása érdekében
Felülvizsgált nemzeti lisszaboni akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért (2005–2008) /2006. október/	9. iránymutatás: Az infokommunikációs technológiák elterjedésének és használatának ösztönzése és a teljes információs társadalom építése				
	11. iránymutatás: Az erőforrások fenntartható használatának ösztönzése, a környezetvédelem és a növekedés közti szinergiák erősítése				
	- A környezetbarát hulladékgazdálkodás erősítése. - Megelőzés, veszélyesség csökkentése, hasznosítás, korszerű kezelési eljárások elterjesztése, korszerűtlen eljárások (létesítmények) korszerűsítése vagy bezárása		- a környezettudatosság erősítése - az IKT-eszközök és szolgáltatások alkalmazásának ösztönzése		- Energiatakarékosság és energiahatékonyság - a megújuló energiaforrások használata
A KEOP prioritásait alátámasztó jogszabályi háttér					
Kohéziós jogszabályok (A KEOP egyes prioritási tengelyeit finanszírozó Alapok szerint)	<i>a Tanács 1084/2006/EK rendelete a KA létrehozásáról (2. cikk):</i> - környezetvédelem a környezetvédelmi politikai és cselekvési program alapján meghatározott közösségi környezetvédelmi politikai prioritások körében	<i>a Tanács 1084/2006/EK rendelete a KA létrehozásáról (2. cikk):</i> - környezetvédelem a környezetvédelmi politikai és cselekvési program alapján meghatározott közösségi környezetvédelmi politikai prioritások körében	<i>Az EP és a Tanács 1080/2006/EK rendelete az ERFA-ról (I./ 4. cikk):</i> - a biológiai sokféleség és a természetvédelem előmozdítása, beleértve a NATURA 2000 területeibe történő befektetéseket	<i>Az EP és a Tanács 1080/2006/EK rendelete az ERFA-ról (I./ 4. cikk):</i> - a környezetszennyezés integrált megelőzése és megfékezése;	<i>Az EP és a Tanács 1080/2006/EK rendelete az ERFA-ról (I./ 4. cikk):</i> - energetikai beruházások, amelyek hozzájárulnak a megújuló energiák fejlesztéséhez; <i>a Tanács 1084/2006/EK rendelete a KA létrehozásáról (2. cikk):</i> - olyan, a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos területek, amelyek egyértelmű környezeti előnyökkel járnak, például az energiahatékonyság és a megújuló energiák
A KEOP prioritások indokltsága az ex ante értékelés alapján					
A KEOP ex-ante értékelés	A három kiemelt terület (hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés, ivóvízmi-	Az EU iránymutatásai hangsúlyozzák a kockázat-megelőzési intézkedéseket,	Az EU strukturális alapra vonatkozó rendelete és a környezetvédelmi prog-	EU szinten a fenntartható fogyasztás támogatását az EU környezetvédelmi	A megújuló energiaforrások ösztönzése és az energiahatékonyság növelése

megállapításai	nőség-javítás) a vonatkozó EU irányelvek teljesítését szolgálják, amelyek a hazai környezetpolitikai dokumentumokban is megjelennek.	amelyek mentén a KEOP árvíz és vizek kártételei elleni védelmi, kármentesítési és vízbázisvédelmi fejlesztéseket jelölt ki. Az EU és hazai környezetvédelmi politikának kiemelt prioritása a VKI megvalósítása.	ramja is támogatja a biodiverzitás megőrzését szolgáló intézkedések megvalósítását. A CSG ezen belül elsősorban az infrastruktúrába való beruházásokat preferálja, amelyhez a KEOP beavatkozásai igazodnak. A hazai környezetpolitikának szintén kiemelt prioritása e terület.	politikája szorgalmazza, hazai szinten a lisszaboni akcióterv is a környezetfejlesztés fő céljaként határozza meg. Az e-környezetvédelmet, mint az IKT egyik típusát fontos jövőbeli feladatként jelölték meg az EU és hazai gazdaságpolitikai dokumentumok.	minden vonatkozó EU-s és hazai rendeletben, programban és iránymutatásban szerepel. A bemutatott dokumentumok e fejlesztések megvalósítását jelentős mértékben indokolják.

3. PRIORITÁSI TENGELYEK

3.1 Egészséges, tiszta települések prioritási tengely

Az egészséges, tiszta települések prioritási tengely célja a fenntartható településfejlődés környezeti feltételeinek javítása, a települési környezet állapotjellemzőinek javítása annak érdekében, hogy javuljanak az emberi életkörülmények, és a települések minden lakója számára biztosítva legyen az elfogadható életminőség és az egészséges lakókörnyezet. A célok elérése érdekében a prioritási tengely – az **átfogó környezetgazdálkodás és környezeti tervezés** lehetőségeinek felhasználásával, **költséghatékony megoldások** alkalmazásával – a települési környezetvédelmi közszolgáltatások, környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztés és a közvetlen környezetvédelmi, veszélyelhárítási beavatkozások megvalósítására koncentrálnak.

A csatlakozási szerződésben vállalt fejlesztések jelentős terhet rónak a Magyar Államra és az önkormányzatokra a 2007-2013 közötti időszakban. Az egészséges, tiszta települések prioritási tengely támogatási kerete döntő részben ennek a pénzügyi tehernek a finanszírozására irányul. Tekintettel azonban arra, hogy az előzetes számítások alapján a prioritás keretében rendelkezésre álló forrás nem fedezi teljes mértékben a vállalt szennyvízkezelési, ivóvízminőség javítási és hulladékgazdálkodási feladatokat, Magyarország a fennmaradó kötelezettség-vállalásokat a 2010 utáni időszakban kormányzati források felhasználásával kívánja teljesíteni.

A prioritási tengely keretében hulladékkezelési, szennyvíztisztítási és ivóvízminőség javítási intézkedések valósulnak meg, figyelembe véve, hogy **a hulladékgazdálkodásra fordítható erőforrások nem haladhatják meg a prioritási tengely pénzügyi keretének 20%-át.**

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez a **Kohéziós Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra jogosult az **ország teljes területe.**

3.1.1 Hulladékgazdálkodás

Beavatkozási logika

Az Európai Parlament és a Tanács 2006/12/EK irányelvében (2006. április 5.) a hulladékokról, valamint a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvényben lefektetett alapelvekkel összhangban, a hulladékgazdálkodási hierarchia biztosítása érdekében az „Egészséges tiszta település” prioritási tengely keretében a stratégiát az alábbi beavatkozási logika alapján határoztuk meg.

Összhangban a hatályos jogszabályok előírásaival és a lakosság egészségvédelme érdekében az országban **mindenütt közel azonos színvonalú, de a helyi adottságoknak megfelelően, technológiájában differenciált hulladékgazdálkodási feltételeket kell létrehozni.**

A **korszerű, logisztikai alapon szervezett, a szelektív hulladékkezelésre** alapozott hulladékgazdálkodási rendszereken keresztül lehetséges a hulladékgazdálkodási prioritások érvényre juttatása (megelőzés, hasznosítás, környezetkímélő ártalmatlanítás). A megelőzés

érdekében minden egyes hulladékhasznosító vagy ártalmatlanító fejlesztés értékének – az eddigi ISPA projektek tapasztalatai alapján – legalább 5%-ban a **hulladékképződés megelőzését segítő fejlesztéseket** is megvalósít. Ennek érdekében kiemelt figyelmet kap a fogyasztói szokásokat befolyásoló tájékoztató, felvilágosító munka, és a lakosok ösztönzése a települési hulladékképződés megelőzésére és a szelektív kezelési tevékenységbe való bekapcsolódásra.

A cél az, hogy olyan települési hulladékkezelő rendszerek működjenek az egész ország területén, amelyek a költséghatékonyság elvének érvényesítésével:

- biztosítják a lakosság számára a **hasznosítható** (különösen a papír, üveg, fém, műanyag, ezeken belül a csomagolások), illetve **veszélyes hulladék** összetevők (elemek, az elektronikai hulladékok, gyógyszerek stb.) elkülönített **begyűjtését és további kezelését**,
- a házi és helyi **komposztálás** elterjesztésével, illetve a **telepi biohulladék-kezelés** megoldásával (komposztálás, biogáz termelés, mechanikai-biológiai előkezelés és stabilizálás) megvalósul a biológiailag bontható szerves hulladék lerakásának minimalizálása,
- megvalósul a maradék hulladék **biztonságos, regionális gyűjtőkörű égetőkben vagy lerakókban** történő ártalmatlanítása.

A KEOP, illetve a települési szilárd hulladékgazdálkodás fejlesztési stratégia megalapozása céljából országos szintű változatelemzés készült egy **támogatási stratégia** keretében, amely a hulladékkezelési célokra és a hulladékkezelési módokra vonatkozó változatok együttes vizsgálatát jelentette. A változatok megfogalmazásának egyik alapelve volt, hogy a rendelkezésre álló források szűkössége miatt a támogatási stratégia hulladékkezelési céljai az EU előírásokra korlátozódnak. A másik alapelv az volt, hogy 2015-ig (tehát még a KEOP kifizetési időszakában) kiépüljenek a 2016-os kötelezettségekhez szükséges kapacitások. Az elfogadott és Kormány által jóváhagyott stratégiát a projektek támogathatóságának érdekében 2007. közepén a Bizottság részére megküldjük.

A fejlesztési változatok csak a szerves hulladékok hulladékkezelési módjaiban különböznek, a többi frakció kezelési módjait többé-kevésbé determinálják a hasznosításra vonatkozó irányelvek, a meglévő kapacitások és költség-hatékonysági szempontok:

- A gyártói kötelezettségek esetében a települési szilárd hulladékgazdálkodás részéről a szelektív gyűjtést kell biztosítani a gyártók számára. Ebben az esetben ez a szelektív gyűjtési rendszerek hatékonysági alapon történő teljes kiépítését jelenti. Ezen rendszerek gyártói kötelezettségek teljesítéséhez szükséges részére vonatkozó többletköltsége a gyártókra ráterhelhető.
- A nem csomagolási papír hulladék szelektív gyűjtését a gyártói kötelezettségek miatt kiépülő szelektív gyűjtési rendszerek hatékonyabban tudják biztosítani, mint a vegyes gyűjtésen keresztül történő hasznosítás. Ezért azt kell megcélozni, hogy ugyanazon szelektív gyűjtési rendszer tudja begyűjteni a nem csomagolási papír hulladékokat is a szerves hulladékokra vonatkozó hasznosítási célkitűzésekhez szükséges mértékben.

A fentiek alapján a következő változatok kerültek elemzésre:

- Elsődlegesen komposztálásra irányuló fejlesztés, amelyet kiegészít a mechanikai-biológiai előkezelést (MBH) követő energiahasznosítás az irányelvek teljesítéséhez szükséges mértékben;

- Elsődlegesen MBH-ra és energiakénti hasznosításra irányuló fejlesztés: az MBH-kapacitás és a hozzá tartozó energiahasznosítási kapacitás olyan mértékű fejlesztése, amely szükséges a lerakási irányelvek teljesítéséhez, a 2009-ig kiépülő komposztálási kapacitások működtetésével;
- Az ún. módosított fejlesztési stratégia változat: A komposztálás és az MBH-t követő energiahasznosítás közti arányt tekintve köztes megoldás, ahol a komposztálás valamivel kisebb mértékű, költség-hatékonysági megfontolások alapján. További módosulás, hogy a kezelt mennyiségek éves bontásban is összhangban vannak az EU kötelezettségekkel.

Tekintettel arra, hogy a három változat azonos hulladékkezelési célok teljesítését irányozza elő, ezért legkisebb teljes költség (beruházás és működtetés) alapján került kiválasztásra a megvalósítandó változat. Az elemzés alapján a legjobb változat a módosított fejlesztési stratégia változat.

Az elemzésben alkalmazott műszaki-pénzügyi feltételezések a beruházásra és működtetésre vonatkozóan meghatározzák az országos célkitűzések teljesítésének költség-hatékony megoldási lehetőségeit. Ezeket a műszaki-pénzügyi feltételezéseket kell majd az akciótervek támogatási konstrukcióiban (támogatható tevékenységekben, kiválasztási kritériumokban, stb.) megfogalmazni. Az országos célkitűzések elérésének garanciáit biztosító eszközöket kell alkalmazni elsősorban a támogatási szerződésben meghatározott és ellenőrzött feltételek megadásával, illetve a szükséges jogszabályi módosításokkal.

Az önkormányzatokat is érintő, **kiemelten kezelendő hulladékáramok** (építési és bontási, állati eredetű és egészségügyi hulladékok) esetében gondoskodni kell az anyag- és hulladékspecifikus kezelési szabályok betartatásáról is. Ez a cél a többi hulladéktól való elkülönített kezelési, ezen belül gyűjtési, begyűjtési, szállítási, előkezelési, hasznosítási és ártalmatlanítási rendszerek kiépítésén, illetve ezek létrehozási feltételeinek megteremtésén keresztül valósulhat meg. Támogatni kell a begyűjtő rendszerek kialakítását, a hulladékok hasznosítását, és a veszélyes összetevők mennyiségének és veszélyességének a csökkentését.

A csomagolási, az elektromos és elektronikai berendezésekre, valamint az elem és akkumulátor hulladékokra vonatkozó uniós előírások teljesítése érdekében a lakosoknál képződő hulladék minél nagyobb hányadát elkülönítetten kell gyűjteni és tovább kezelni. Ezen feladatot a jogi szabályozással összhangban a piaci folyamatok előreláthatólag a kitűzött határidőre megoldják.

A beavatkozás végrehajtása során a projektek tervezése, illetve megvalósítása a **települési szilárd hulladék-kezelés fejlesztési stratégia** alapján történik majd.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.1 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

Ahhoz, hogy a korszerű települési hulladékgazdálkodás megvalósuljon és az EU követelmények teljesüljenek, a már megépített és épülő regionális rendszerek mellett szükséges:

1. Hulladékkezelés megelőzése (a 3.6 Fenntartható életmód és fogyasztás prioritási tengely alatt is szerepelnek intézkedések)

2. Költség-hatékony, jelenleg hiányzó hulladék begyűjtési és hulladékkezelési kapacitások létesítése

- a) Szelektív gyűjtő, begyűjtő és előkezelő-rendszerek és módszerek bevezetése, korszerűsítése (kiemelt hulladékok [csomagolási hulladék, biológiailag lebomló szerves hulladék, elemek és akkumulátorok, gumiabroncsok, elektromos és elektronikai készülékek, építési és bontási hulladék, egyéb veszélyes és szelektíven kezelhető hulladékok] begyűjtése és előkezelése)
- b) Az önkormányzati felelősségi körbe tartozó állati eredetű hulladék (melléktermék) kezelése (A meglévő és a tervezett kezelési kapacitások összehangolásával a gyűjtő-, a begyűjtő-, és az előkezelő-rendszerek fejlesztése, korszerűsítése és kialakítása)
- c) Térségi szintű, települési hulladékgazdálkodási rendszer/rendszerek technológiai és területi kiegészítése (A meglévő és a tervezett kezelési kapacitások összehangolásával – a hulladéktalmentesítő létesítményeket kivéve – hulladékkezelési rendszerelemek kialakítása és bővítése, valamint a rendszer/rendszerek műszaki-gazdasági vonzáskörzetébe tartozó, de korábban a rendszerből kimaradt települések bevonása. A technológiai kiegészítés elsődlegesen a települési szilárd hulladék gyűjtésére, begyűjtésére, előkezelésére és a rendszerműködtetéshez kapcsolódó hasznosítására terjedhet ki. Például: szelektív hulladékbegyűjtés, mechanikai-biológiai előkezelés, biogáz termelés és hasznosítás, lerakógáz-gyűjtés és hasznosítás, házi komposztálás stb. megvalósítása)
- d) Új, maradék települési hulladék égetésére alkalmas, több régió hulladékgazdálkodási egységeit kiszolgáló égetőmű(vek) kialakítása, a keletkezett hő elektromos és termikus hasznosításával, valamint az égetési maradékok kezelésével

Indikátorok

Az 1. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.1.2 Szennyvízkezelés

Beavatkozási logika

Folytatni kell a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési- és Tisztítási Program végrehajtását a **szennyvízgyűjtő és -kezelő rendszerek, létesítmények** – beleértve folyékony hulladék kezelő műtárgyakat is – **építését, a meglévő szennyvíztisztítók és szennyvízgyűjtő rendszerek bővítését illetve korszerűsítését, a szennyvíziszap-kezelés, hasznosítás fejlesztését.** Emellett meg kell kezdeni vegyes és átfogó műszaki tartalmú projektek keretében a **természetközeli szennyvíztisztítást,** valamint azokon a településrészeken, ahol a csatornázás környezetvédelmi szempontból nem indokolt, vagy nem gazdaságos, a **költséghatékony és környezetbarát egyedi szennyvíz-elhelyezési kislétesítmények** alkalmazását.

A csatornázatlan és különösen érzékeny területen elhelyezkedő településeken, illetve településrészeken, ahol a szakszerű egyedi szennyvíz-elhelyezés nem jöhet szóba, biztosítani

kell a megfelelő települési folyékony hulladék elszállítását (tengelyen történő szállítással) és kezelését, valamint a hasznosítás fejlesztését. Ez elősegíti az ország minden polgára számára a komfortos lakásokhoz jutás esélyét. A települési folyékony hulladék keletkezését, amennyire csak lehet, redukálni szükséges, a keletkező hányad szennyvíztelepi fogadását pedig ki kell alakítani.

Az egyes projekteknel, illetve egyes településeknél, településrészeknél a megvalósítandó műszaki beavatkozásokat (egyedi szennyvíz-elhelyezés vagy csatornázás, hagyományos vagy természetközeli szennyvíztisztítás) **gazdaságossági és környezetérzékenységi vizsgálatok alapján kell eldönteni**. Egyes projektek tehát egyszerre tartalmazhatnak csatornázási, egyedi szennyvíz-elhelyezési, ritkább esetben települési folyékony hulladékkezelési elemeket. A szennyvíztisztítás hagyományos műszaki megoldásai mellett számításba kell venni a természetközeli szennyvíztisztítás lehetőségét. Az alternatívák közötti választás – amennyiben teljesíti a jogszabályi előírásokat – hosszú távú költséghatékonysági szempontok alapján történik. A szennyvízelvezetési rendszerek kiépítését össze kell hangolni más OP-k beruházásaival (például a csapadékvíz-elvezetési rendszerek fejlesztésével), hogy ugyanazon területen a többszöri építkezés (például útfelbontás) okozta többletköltséget elkerüljük.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.2 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

A vázolt célok eléréséhez szükséges támogatandó tevékenységek a 2000 LE feletti agglomerációk esetén:

1. Szennyvízgyűjtés, – kezelés és folyékony hulladékkezelés, elhelyezés

- a) Új szennyvízgyűjtő rendszerek/szennyvíztisztító telepek építése;
- b) Meglévő szennyvízgyűjtő rendszerek/szennyvíztisztító telepek bővítése beleértve az építéshez/fejlesztéshez kapcsolódó hálózatrekonstrukciót (max. 5%) és a természetközeli szennyvíztisztítás megvalósítását;
- c) Komplex projekt részeként közcsatornával gazdaságosan el nem látható települések, településrészek környezetbarát és költséghatékony, szakszerű egyedi szennyvízkezelésének megoldása/fejlesztése;
- d) Települési folyékony hulladék fogadása, szállítása és tisztítása/ártalmatlanítása feltételeinek megteremtésére szolgáló fejlesztések (például települési folyékony hulladék fogadó műtárgy, hulladékgyűjtő jármű);
- e) Szennyvízgyűjtő rendszerek/szennyvíztisztító telepek üzemeltetéséhez kapcsolódó beszerzések (például csatornatisztító jármű)

2. Iszapkezelés, hasznosítás

- f) Szennyvíztisztító telepek építéséhez/bővítéséhez kapcsolódóan a szennyvíziszap megújuló energiaforrásként történő hasznosítását célzó térségi és települési beruházások
- g) Iszapkezelő létesítmények építése szennyvíztelepeken vagy térségi szennyvíziszap hasznosító telepek létrehozása;
- h) Szennyvíziszap mezőgazdasági felhasználását célzó beruházások.

Indikátorok

Az 1. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.1.3 Ivóvízminőség-javítás

Beavatkozási logika

Folytatni kell a 2001-ben elindított Nemzeti Ivóvízminőség-javító Program végrehajtását. Biztosítani kell a lakosság megfelelő, az előírásokat kielégítő, egészséges ivóvízzel történő ellátását, az ivóvízminőség terén a régiók között fennálló különbségek csökkentését, a szolgáltatás színvonalának és biztonságának javítását.

Az egyes projekteknél, illetve az egyes településeknél, településrészeknél a megvalósítandó műszaki beavatkozásokat (vízkezelési technológia kiépítése, másik vízbázisra való áttérés, csatlakozás másik vízellátó rendszerre, illetve kombinált megoldások), körültekintő tervezőmunka eredményeképpen, az összességében legelőnyösebb megoldás kiválasztásával kell eldönteni. A változatok közötti választás hosszú távú költséghatékonysági szempontok alapján történik. Amennyiben a beavatkozás eredményessége érdekében indokolt az ivóvízhálózat részleges rekonstrukciója, akkor ez is az ivóvízminőség-javítás érdekében szükséges tevékenységek részét képezi.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.3 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

A vázolt célok eléréséhez szükséges támogatandó tevékenységek: vízkezelési technológia kiépítése, másik vízbázisra való áttérés, csatlakozás másik vízellátó rendszerre, illetve kombinált megoldások, amelyek közül az előkészítő fázisban körültekintő tervező munka eredményeképpen kell az összességében legelőnyösebb megoldást kiválasztani minden egyes, a programban szerelő település esetén.

1) ivóvízkezelési technológiák

Amennyiben valamely vízkezelési technológia alkalmazása (bővítés, vagy új technológia létrehozása) bizonyul az összességében legelőnyösebb megoldásnak, akkor a kiemelt paraméter (bór, fluorid, nitrit, arzén, ammónium) határérték alá csökkentése mellett komplex technológiával biztosítani kell, hogy a beavatkozás eredményeképpen a szolgáltatott ivóvíz minősége minden előírást kielégítő módon feleljen meg az irányelvnek és a kormányrendeletnek.

2) más vízbázisra áttérés

Egyes érintett települések, település-csoportok esetében lehetőség mutatkozik más vízbeszerzésre, más vízadó rétegre telepített kút építésére, amely megoldást akkor lehet választani, ha hosszú távon is ez mutatkozik a legelőnyösebbnek.

3) csatlakozás másik vízellátó rendszerhez, térségi rendszer kialakítása

Több változat összehasonlító elemzése esetenként azt eredményezheti, hogy a helyi vízbázis és vízkezelési technológia feladása mellett a térségben található vízműre történő csatlakozás, vagy új térségi vízmű kialakítása az optimális.

4) előbbi megoldások kombinációja

Az ivóvíz-minőségi beavatkozások előkészítése során összetett helyzetekben előfordulhat, hogy az előbb felsorolt megoldások megfelelő kombinációja nyújtja a legkedvezőbb megoldást.

5) ivóvízhálózat rekonstrukciója

Az ivóvízhálózat rekonstrukciója olyan mértékben képezheti a beruházások részét, amely mérték feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az ivóvíz-minőség javítását közvetlenül szolgáló beavatkozások eredményessége a beruházás megvalósulása után és hosszú távon is biztosított legyen.

Indikátorok

Az 1. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.1.4 Projekt előkészítés

Beavatkozási logika

A programozási időszak utolsó éveiben a felszabaduló források (pl. tervezettnél alacsonyabb támogatási összegből megvalósuló projektek) felhasználása újabb projektek támogatására – az infrastrukturális projektek megvalósítási időigénye miatt – egyre kockázatosabbá válik. Ezekből az összegekből ugyanakkor sor kerülhet olyan projektek előkészítésére, amelyek a következő (2014-20 közötti) pénzügyi időszakban valósulnak majd meg. Ezáltal lehetővé válik a rendelkezésre álló keret felhasználása olyan projektekre, amelyek a rendelkezésre álló idő alatt befejezhetőek, anélkül, hogy prioritások közötti átcsoportosítást kellene végrehajtani.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

Az előkészítés során támogatást lehet nyújtani a projektek benyújtásához megkövetelt műszaki, pénzügyi, gazdasági és környezeti tanulmányok, környezeti hatásvizsgálatok készítésére, a részletes műszaki tervezéshez, tenderdokumentációk készítéséhez, valamint az ezek elkészítéséhez és az engedélyezéséhez közvetlenül kapcsolódó egyéb elszámolható költségekre.

3.2 Vizeink jó kezelése prioritási tengely

A **prioritási tengely célja** a részvízgyűjtő területeken a vízvédelmet szem előtt tartó társadalmi-gazdasági fejlődés biztosítása. Az integrált vízgyűjtő gazdálkodás **alapja a rendszer-szemlélet**: a víz- és területhasználatok alakítását kizárólag vízgyűjtő területi szinten lehet az ökológiai rendszerekkel összehangolni, a szükséges intézkedéseket megtervezni és megvalósítani. A prioritási tengely alatt megvalósuló fejlesztések (elsősorban a jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása) a globális éghajlatváltozásra való felkészülésként is felfoghatók, hiszen az előrejelzések szerint az átlagosnál nagyobb csapadékmennyiség várható a jövőben, ráadásul

térségünkben a csapadék eloszlása szélsőséges lehet, ami azt jelenti, hogy ritkább, de nagyobb intenzitású esőkre kell számítani. A cél – az árvízi, - vizek kártételei elleni biztonság megőrzése mellett – a vizek visszatartása, és ezáltal a rendelkezésre álló vízkészletek csapadékhányos időszakban történő felhasználása. Ennek eléréséhez megfelelő terület-használatra és komplex vízgazdálkodásra van szükség.

Az Európai Tanács és Parlament által jóváhagyott, 2000. december 22-én hatályba lépett 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI) alapján az EU vízgyűjtő kerületeire és alrendszeire vízgyűjtő gazdálkodási tervet kell készíteni. Magyarország területe 4 db részvízgyűjtőt foglal magába (Duna, Tisza, Dráva és a Balaton vízgyűjtők). E részvízgyűjtők összesen 17 részegységet tartalmaznak, amelyekre vízgyűjtő gazdálkodási tervet kell készíteni a keretirányelv által meghatározott módszerek alapján, amelynek szerves részét képezik a kidolgozott intézkedési programok. **A VKI szerint meg kell akadályozni a vizek állapotának romlását, illetve el kell érni az európai vizek „jó állapotát” 2015-ig.** A VKI végrehajtási jogszabályai rögzítik – többek között – a VKI célkitűzéseinek eléréséhez szükséges állami, önkormányzati, illetve gazdálkodói feladatokat. A komplex vízgyűjtő-fejlesztés intézkedés célja a VKI-ban foglalt határidők figyelembevételével vállalt kötelezettségek teljesítése: az élet- és vagyonszolgáltatást, a kistáji vízkörforgásokhoz illeszkedő terület- és tájhasználatot elősegítő, a felszíni és felszín alatti vizek védelmét szolgáló vízgyűjtő szemléletű fejlesztések megvalósítása.

A prioritási tengely keretében vállalt feladatok közül a hulladéklerakók bezárása és rekultivációja az előzetes számítások alapján ROP-okkal közösen teljes egészében finanszírozható lesz. A vizek védelmével kapcsolatos „Acquisban” meghatározott feladatok teljesítésének költsége a részletes jogi szabályozás és a felmérések, tervek hiányában az Operatív Program készítésekor még nem jelezhető előre. Az elvégzendő feladatok költsége nagy valószínűséggel meg fogja haladni a prioritási tengely keretében rendelkezésre álló forráskeret. Ennek finanszírozására Magyarország a rendelkezésre álló költségvetési mozgástér függvényében biztosít további költségvetési forrásokat a 2007-2013 közötti időszakban.

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez a **Kohéziós Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra az **ország teljes területe** jogosult.

3.2.1 Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása

Beavatkozási logika

A beavatkozás elsődleges célja az árvízi, és a vizek kártételeinek kockázatainak csökkentése. A kockázatcsökkentés ebben az esetben egy adott súlyosságú árvízi esemény valószínűségének csökkentését, ezáltal az ezekhez tartozó, az emberi egészségre, a környezetben és a gazdasági tevékenységben okozott károk valószínűségének csökkentését jelenti. A társadalmat és a gazdálkodást illetően a változásoknak a jelenleginél jobb és biztonságosabb létfeltételeket és hosszú távú gazdálkodási lehetőségeket kell teremteniük az érintett területeken, növelve a területek népességmegtartó erejét. Ebben a tekintetben konkrét kötelezettségeket tűz ki az elkészült és várhatóan a 2007-ben a Bizottság által elfogadásra kerülő **EU Árvíz Irányelv**, amelynek célja az emberi egészségre, a környezetre és a gazdasági tevékenységre gyakorolt árvízi kockázatok csökkentése, ezáltal az árvízi biztonság növelése, a természeti katasztrófák megelőzése és kezelése.

A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése keretében a **Tisza-völgy** nagyvízi vízszállításának rehabilitációját folytatni kell megfelelő hullámtér-rendezéssel, árvízi tározó-rendszer

kiépítésével, a Tisza-völgy árvízvédelmi rendszerében lévő kritikus szakaszok megerősítésével, az ártéri vízrendszer rehabilitációjával és a helyi adottságokhoz illeszkedő tájgazdálkodás infrastrukturális alapjainak kialakításával.

- **A fejlesztés célállapota:** A Tisza mentén az érvényes mértékadó árvízszinthez képest 1,0 m-rel magasabban levonuló jégmentes árvíz szintje legalább 1,0 m-rel csökkenjen. A katasztrófával fenyegető árvizek árapasztásának együtt kell járnia az ártér szabályozott vízkivezetéssel történő reaktiválásával.
- **A VTT fő célkitűzése:** Az árvízvédelem fejlesztéséhez szükséges beavatkozások tervezése és az árvízi tározók működtetése az ökológiai rendszerek fejlesztésével és megőrzésével összehangoltan történjen. A Tisza-völgy árvízvédelmének fejlesztése az emberek és javak védelmét szolgálja az árvizekkel szemben, integrálva a Tisza, mellékfolyói és árterületeik ökológiai fejlesztésébe. A VTT-nek ezek mellett a tiszai Alföld tekintetében új lehetőségeket kell biztosítani a vidékfejlesztés számára is.

A **Duna menti árvízvédelmi rendszer fejlesztése** keretében a nem kellő biztonságú szakaszokon mielőbb meg kell kezdeni a védvonalak kiépítését az előírt szintre, valamint gondoskodni kell a védművek nélküli, mély fekvésű területeken található értékes és sűrűn lakott települések, településrészek megfelelő védelméről. A projektek keretében az előírt árvízvédelmi biztonság megteremtése céljából – az EU vonatkozó ajánlásai szerint a "teret a folyóknak" elv érvényesítése mellett, a környezet- és természetvédelmi érdekeket is szolgálva – történik az árvízvédelmi rendszer fejlesztése. A védművek egyes szakaszain szilárd burkolat létesül a vízpart és a műtárgyak jobb megközelíthetősége és a fenntartási munkák érdekében.

A projekt várható eredménye első lépésben a folyam legkritikusabb védvonal-szakaszain az előírt árvízi biztonság megteremtése. A Duna projekt során fejlesztendő és építendő összes töltéshossz maximum 180 km lehet.

A két nagy folyónk mellett **további vízfolyásokon** is szükséges az állami tulajdonú elsőrendű árvízvédelmi művek fejlesztése (így például Körös-völgy, Alsó-Dráva, Zagyva-Tarna, Hernád-völgy). Ez a Dunára és Tiszára vonatkozó programnak a mellékfolyókra való kiterjesztését jelenti. A fejlesztés alapvető célja az érintett vízfolyások árvízvédelmi létesítményeinek a jelenleg érvényes előírásoknak megfelelő kiépítése. Ezek főleg olyan árvízvédelmi beavatkozásokat jelentenek, amelyek a védelmi rendszer gyenge pontjait küszöbölik ki. A feladat végrehajtása a műszakilag indokolt fejlesztések teljes körű feltárásával kezdődött. A sürgős beavatkozások igényét a legnagyobb kockázatot jelentő árvízvédelmi létesítmények felmérése alapján határozzák meg. A fejlesztések elsősorban új töltések építését, a meglévők erősítését, keresztmetszeti méretének vízszintes értelmű növelését, magasztását, töltéskorona burkolatok létesítését, töltések áthelyezését jelentik.

Az **önkormányzati védművek** közel kétharmadának (65%) védképessége, állapota nem megfelelő, fejlesztést, erősítést igényel. A veszélyeztetett települések másik, jelentős csoportját azok alkotják, amelyek épített védművekkel nem rendelkeznek, és az őket határoló ún. „magasparti védvonal” biztonsága kimerült. Jelenleg 49 db önkormányzati tulajdonú, elsőrendű árvízvédelmi művet tartunk nyilván, összesített hosszuk 205 km, amely kerekén 5%-a az állami tulajdonúaknak.

A beavatkozás indoklásul és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.4 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- **A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése (VTT) árvízvédelmi és környezetvédelmi céljainak megvalósítása**
- **Duna árvízvédelmi fejlesztése:** a 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet 1. mellékletében nevesített árvízvédelmi védvonalak fejlesztésére vonatkozik
- **Egyéb árvízvédelmi védvonalak fejlesztése:** a 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet 1. mellékletében nevesített árvízvédelmi védvonalak fejlesztésére vonatkozik
- **Önkormányzati tulajdonú árvízvédelmi rendszerek fejlesztése:** a 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet 1. mellékletében nevesített árvízvédelmi szakaszok által érintett öblözeteken belüli településekre vonatkozik

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.2.2 Komplex vízgyűjtő-fejlesztés

Beavatkozási logika

A Víz Keretirányelv (VKI) alapján felmérésre került a hazai víztestek (tavak és vízfolyások) állapota, amelyek jó ökológiai állapotát/potenciálját és jó kémiai állapotát 2015-ig szükséges elérni. A tervezett műveletek – különösen azok, amelyek a szennyezés csökkentését célozzák – e cél elérését szolgálják, kiemelten kezelve az **országos jelentőségű érzékeny víztestekre** (Balaton, Kis-Balaton, Velencei-tó, Fertő-tó, Tisza-tó, Felső-Duna, Szigetköz hullámtéri és mentett oldali vízpótlás, Ráckevei-Soroksári Duna-ág) **irányuló fejlesztéseket**.

A tavak vízminőségének védelme érdekében szükséges beavatkozások előkészítése és megvalósítása egyrészt magába foglalja a betorkoló vízfolyásokon újonnan létesítendő vagy már meglévő – a tápanyagterhelést csökkentő – szűrőmezők, tározók, hordalékfogók létesítését ill. meglévők felújítását; a műtárgyak rekonstrukcióját; a tószabályozással és nádgazdálkodással kapcsolatos kutatási tevékenységeket, a többletvizek biztonságos levezetését, belterületeken az esztétikus megjelenést, valamint a tavak ökológiai potenciáljának megőrzését.

A Felső-Dunán a feladat a szigetközi területen a hullámtéri és mentett oldali vízpótlás megvalósítása, hatékony belvízmentesítés, a mellékágrendszerek rehabilitációja, a Mosoni–Duna vízszint rehabilitációja és ökológiai potenciáljának javítása mellett a Lajta árvízvédelmi rendszerének és ökológiai folyosójának fejlesztése.

A Ráckevei-Soroksári Duna-ág vízminőségének javítása a pontszerű és diffúz szennyezők kizárásával, a mederüledék szükséges mértékű eltávolításával, a mellék-ág rendszer rehabilitációjával valósítható meg.

Kiemelt beavatkozási terület a **felszín alatti vizek** további szennyezésének megakadályozása. Egy-egy vízbázis területén különböző, a helyi viszonyokra alakított műszaki intézkedéseket kell végrehajtani. A védelembe helyezés folyamatának „a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási-művek védelméről” szóló 123/1997 (VII. 18.)

Korm. rendelet ad keretet, valamint a diagnosztikai fázishoz részletes módszertani útmutató áll rendelkezésre.

Az **ivóvízbázis-védelem** célja az emberi tevékenységből származó szennyezések megelőzése, a természetes (jó) vízminőség megőrzése az ivóvíz termelés céljára kiépített vízművek környezetében, vagy a jövőben emberi fogyasztásra szánt vízbázisok területén. A 1995-ben elindított Ivóvízbázis-védelmi Program diagnosztikai fázisa keretében vizsgálni szükséges a sérülékeny üzemelő és távlati vízbázisok állapotát, az ivóvízkészlet megfigyelésére monitoring hálózatot kell kiépíteni a vízkivételek környezetében, valamint meg kell határozni a vízbázis védelme érdekében kijelölendő védőterületet és a költséghatékony intézkedések körét. A biztonságba helyezési fázisban hosszú távon is hatékony és gazdaságos védelem kialakítását célzó beruházások történnek. Végül a biztonságban tartási fázisban a létesítmények tervszerű karbantartása és a vízbázis monitoring rendszerének üzemeltetése a feladat.

2007-től a VKI szerint kialakított tipológia és előzetes kockázatbecslés alapján fejlesztett háromszintű **monitoring** rendszer működik. A mintavételi helyek és vizsgálandó komponensek kiválasztása biztosítani fogja a vízgyűjtők állapotának értékeléséhez szükséges információkat. A monitoring rendszer megalapozza a jó ökológiai és kémiai állapot elérése érdekében szükséges intézkedési programokat, valamint ellenőrzi ezek hatékonyságát. A kialakított monitoring-hálózatot mind a felszíni mind a felszín alatti vizek tekintetében fejleszteni szükséges.

A felszíni vizek monitoringját elsősorban a kisebb vízgyűjtő területtel rendelkező, nem vagy nem rendszeresen figyelt víztestek esetében kell fejleszteni, illetve a tavak esetében a mennyiségi méréseket ki kell terjeszteni a felszíni víztestként nyilvántartott valamennyi tóra.

A felszín alatti víztestek monitoring hálózatában a mennyiségi monitoringhoz szükséges a talajvízszintet észlelő kutak számának bővítése a felszín alatti víztől függő szárazföldi ökoszisztémák védelme érdekében, valamint az egyes kisvízfolyások mentén. A rétegvízszint és a karsztvízszint esetében a nem megfelelő térbeli eloszlás indokol fejlesztéseket, különösen a termálvizek esetében. Fejleszteni szükséges a forrásmérő hálózatot az általuk táplált kisvízfolyások megfigyelésére. A költséghatékony és minőségbiztosított üzemeltetés érdekében mind a mennyiségi, mind a minőségi állomásoknál az automatizált és legjobb elérhető technológiákat kell előtérbe helyezni.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.5, 8.2.6, 8.2.7. fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- **Kiemelten kezelt vízvédelmi területekre vonatkozó komplex vízvédelmi beruházások** (Balaton, Kis-Balaton, Velencei-tó, Fertő-tó, Tisza-tó, Felső Duna, Szigetköz hullámtéri és mentett oldali vízpótlás, Ráckevei-Soroksári Duna-ág);
- **Ivóvízbázis-védelmi műveletek:**
 - Diagnosztikai fázisban (2007-2009): monitoring rendszer kiépítése, állapotfelmérés, szennyezőforrások feltárása, hidrogeológiai modellezés, biztonságbahelyezési terv készítése, gazdaságossági vizsgálat a módszertan komplex és vízbázisra szabott alkalmazásával. Az előkészítő fázisban körültekintően meg kell határozni a szükséges monitoring kutak számát, helyét és típusát, valamint a módszertan szerinti munkák lépéseit és ütemezését.

- Biztonságba-helyezési fázisban (2007-2012): A vízbázis biztonságba helyezési tervében szereplő valamint a védőterületre kiadott jogerős hatósági határozatban előírt intézkedések az ivóvízbázisok belső, külső, hidrogeológiai védőövezetében. A biztonságba helyezési terv alapján az összességében leggazdaságosabb és leghatékonyabb intézkedéseket kell kiválasztani, valamint jogerős védőterületi határozattal kell rendelkezni a kedvezményezett állami, vagy önkormányzati tulajdonú vízmű telepre vonatkozóan.

A pályázatok rangsorolása a sérülékenység foka, a védendő vízműtelep kapacitása, illetve ellátott lakosság száma alapján történhet.

- **A monitoring rendszerek fejlesztése** a felszíni víztestek, a felszín alatti vizek, víztestek és ezekhez kapcsolódóan a védett területek állapotának figyelemmel kísérése és rendszeres értékelése a környezeti célkitűzés elérése érdekében.

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.2.3 Települési szilárdhulladék-lerakók rekultivációja

Beavatkozási logika

Felszíni és felszín alatti vizek további szennyezésének megakadályozása érdekében **rekultiválásra kerülnek** a környezetet és a lakosságot is folyamatosan veszélyeztető, régi, műszakilag nem megfelelő települési szilárdhulladék-lerakók. A 2001. évi Phare felmérés szerint feltárt, nagyrészt felhagyott, bezárt és bezárandó hulladéklerakóból a tervek szerint 328 kerül az ISPA program keretén belül rekultiválásra. A további 2232 hulladéklerakó rekultiválása EU források bevonása nélkül elképzelhetetlen.

Az EU 6. környezetvédelmi akcióprogramjával összhangban készített Országos Hulladékgazdálkodási Terv tartalmazza azokat az intézkedéseket, amelyek megvalósításával biztosítható az ország egész területén a korszerű hulladékgazdálkodási rendszerek kialakítása.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétül szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.8 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

Települési hulladékok káros hatása elleni védelem erősítése, a települési hulladékok által kifejtett káros hatások csökkentése **települési szilárdhulladék-lerakók lezárásával, rekultiválásával** (A tervezett műveletek csak az önkormányzati feladatokkal összefüggő, térségi szintű hulladékkezelési és rekultiválási feladatokra terjednek ki.)

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.2.4 Környezeti kármentesítés

Beavatkozási logika

A felszín alatti vizeket veszélyeztető szennyező-források, a szennyezett területek országos számbavétele érdekében a kormány 2205/1996. (VII.24.) határozatával elindította az **Országos Környezeti Kármentesítési Programot (OKKP)**. Az OKKP keretébe tartozó szennyezett területek, valószínűsíthető szennyezettséget okozó potenciális szennyező-források száma mintegy 30-40 000. Az OKKP jogszabályi háttérét és a program végrehajtását jelenleg a 219/2004. (VII. 21.) kormányrendelet (továbbiakban Kr.) és a felszín alatti víz és a földtani közeg minőségi védelméhez szükséges határértékekről szóló 10/2000. (VI. 2.) KöM-EüMFVM-KHVM együttes rendelet biztosítja. Az OKKP felelősségi körtől függetlenül, az ország egész területére kiterjedően fogja össze a környezeti kármentesítéssel kapcsolatos (beleértve mind az állami, mind a nem állami felelősségi körbe tartozó) feladatokat. Ezen belül az állami felelősségi körbe tartozó kármentesítési feladatok elvégzése a kormányzati munkamegosztás szerinti felelős miniszterek feladata. Az érintett tárcák kármentesítési beruházásait OKKP tárca-alprogramok keretében valósítják meg.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.9 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípus

A szennyezett területeken a kármentesítések végrehajtása (műszaki beavatkozás), a felszín alatti vizek és a talaj- és a földtani közeg tényleges és potenciális szennyeződésének csökkentése a szennyezett területek kármentesítésével.

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.2.5 Vízgazdálkodási tervezés

Beavatkozási logika

Az intézkedés közvetlenül kapcsolódik a 3.2.1 és 3.2.2. intézkedésekhez. Az ott meghatározott azon fejlesztési célokat érintő általános, országos szintű, hosszú távú stratégiai tervezési feladatokat fedi le, amelyek elvégzése az „Acquis” alapján Magyarország számára kötelező, de egyedi beruházási projektekhez nem kapcsolhatók.

Az Európai Közösség víz-politikáját megtestesítő Víz Keretirányelv (VKI) előírásai szerint a tagállamokban 2015-ig jó állapotba kell hozni a felszíni és felszín alatti vizeket, és fenntarthatóvá kell tenni ezt a jó állapotot. A jó állapot elérése érdekében a VKI 13. cikke előírja, hogy a tagállamoknak a területükön fekvő vízgyűjtő kerületekre (rész-vízgyűjtőkre, illetve az ország területére eső rész-vízgyűjtőkre) **Vízgyűjtő-gazdálkodási Tervet (VGT)** kell készíteniük. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv tartalma részben kötött, mivel az irányelv előírja, hogy a tervnek tartalmaznia kell a VKI VII. mellékletében szereplő információkat.

A hazai jogrendbe illesztést több jogszabály, elsősorban a 221/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a vízgyűjtő-gazdálkodás egyes szabályairól biztosítja. Ez a kormányrendelet írja elő a VKI

13. cikke szerinti Vízyűjtő-gazdálkodási terv elkészítését 2009. december 22-ig. A 2015-ös jó állapot eléréséhez vízyűjtő-gazdálkodási terv(ek) elkészítése az első kulcsfontosságú lépés.

A már elkészült és várhatóan az idén elfogadásra kerülő **EU Árvíz Irányelv** kötelezi a tagállamokat, hogy a hatálybalépést követő 3 éven belül előzetes árvízkockázati értékelést készítsenek az ország valamennyi vízyűjtőjére és rész-vízyűjtőjére. A potenciálisan jelentős árvízkockázattal rendelkező vízyűjtőkre legkésőbb 2013-ig **árvízkockázati térképeket**, 2015-ig pedig **árvízkockázat-kezelési terveket** kell készíteni. Az árvízi kockázati térképeket, árvízi kockázatkezelési terveket, -és az egyéb vizek kártételének felmérésére is alkalmas kockázatkezelési terveket, katasztereket a Víz Keretirányelvben előírt vízyűjtő-gazdálkodási tervek felülvizsgálatára vonatkozó eljárással összhangban kell elkészíteni, és szükség szerint a vízyűjtő-gazdálkodási tervek korszerűsített változatába integrálni. Az EU Árvíz Irányelv megvalósításához kapcsolódó feladat a kockázatkezelési tervek elkészültéig (2007-2015 között) az árvízvédelmi rendszer fejlesztését, valamint az elkészült létesítmények rendszerének összehangolt üzemelését megalapozó stratégiai és koncepciótervek elkészítése.

Különösen fontos, hogy:

- nemcsak a jelenleg ismert, hanem a jövőben előrelátható potenciális árvízi kockázatot is a felmérés és kezelés tárgyává kell tenni, azaz a klímaváltozás és a jövőbeli terület-használati tervezés hatásaira is figyelmet kell fordítani;
- az árvízi kockázatkezeléssel, annak teljes ciklusában (megelőzés, védelem, felkészültség, védekezés, helyreállítás, tapasztalatok beépítése) kell foglalkozni.

Fentiek figyelembevételével kell elkészíteni az ország ártereinek (folyók ártere: 21 200 km², patakoké kb. 4 000 km²) az EU Irányelv szerinti, korszerű (digitális) árvízi veszély- és kockázati térképeit (jelenleg csak elavult, 30 éve készült, papír alapú térképek vannak), majd azok alapján az árvízi kockázatkezelési terveket.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.4, 8.2.5 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok

- **Vízyűjtő-gazdálkodási tervek készítése** az ország területén található valamennyi rész-vízyűjtőre
- **Árvíz Irányelvben előírt kockázatkezelési feladatok teljesítése** (kockázatok előzetes felmérése, kockázatok elemzése árvízi térképek készítésével, kockázatkezelési tervek készítése, nagyvízi meder kezelési tervek)
- **Az árvízvédelmi, és más vizek kártételének kezelését célzó rendszerek, kataszterek** fejlesztését, valamint az elkészült létesítmények rendszerének összehangolt üzemelését megalapozó **stratégiai és koncepciótervek elkészítése**

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.3 Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely

A 2007-2013 közötti időszakban arra kell törekedni, hogy a pannon biogeográfiai régió jellegzetességeit, természeti, hagyományos tájhasználati, egyedi táji értékeit megőrizzük.

A természetvédelem célja a természetes ökológiai rendszerek önfenntartó, önszabályozó képességének és biológiai sokféleségének megőrzése. Ez amellett, hogy erkölcsi kötelesség, alapvető társadalmi és gazdasági érdek, mert gazdasági és társadalmi életünk a természeti erőforrásokra támaszkodik és az ökoszisztémák legkülönbözőbb hasznait élvezzi.

A természeti értékeink jó kezelése prioritás fő célkitűzése a védett és Natura 2000 természeti területek és értékek védelme, helyreállítása, illetve az erdei iskola hálózat fejlesztésével a környezeti nevelés elősegítése.

A KEOP természeti értékeink jó kezelése prioritás intézkedései közvetlenül és közvetetten hozzájárulnak a gazdaság fejlődéséhez az alábbiak szerint:

- Természeti értékeink jelentős része Magyarország elmaradottabb régióban található. Megőrzésük alapját képezi a természeti területekre irányuló ökoturizmusnak, falusi turizmusnak mint fontos szolgáltatási ágazatoknak, a helyi termékek helybeli értékesítésének, s így a vidék népességmegtartó képességének, gazdasági fejlődésének. Míg a természeti értékek megőrzését, helyreállítását szolgáló beruházásokat a KEOP-ból, az erre épülő ökoturizmus infrastrukturális fejlesztését a regionális operatív programokból finanszírozzuk.
- A természetvédelmi beruházások többsége nagy élőmunka igényű (pl. invazív fajok kézi irtása), ezért megvalósításuk közvetlenül is hozzájárul a vidéki munkaerő ideiglenes foglalkoztatásához.
- A tervezett beruházások egy része gazdasági károk megelőzését is szolgálja:
 - Az elektromos szabadvezetékek által okozott madárpusztulások áramkimaradást okozhatnak, ezért természetbarát átalakításuk (kiváltásuk, madárbarát eltérítőkkel, szigetelőkkel, fészkelőhelyekkel való felszerelésük) védett madárfajaink védelme mellett az áramszolgáltatás folyamatosságát is segíti.
 - Az utakon áthaladó állatok akadályozzák a közúti forgalmat, balesetveszélyesek, ezért az ökológiai átjárók védett állatfajaink megőrzése mellett a biztonságos és gyors közlekedést is segítik.
 - Az inváziós tulajdonsággal rendelkező özőnfajok a természetes ökoszisztémák veszélyeztetésén túl jelentős gazdasági és környezet-egészségügyi (pl. parlagfű, selyemkóró) károkat okoznak. A negatív hatások csökkentése érdekében ágazatokon átvéltő összefogásra van szükség. Irtásuk, állományuk szabályozása a természetvédelmi területeken elősegíti terjedésük megakadályozását, a gazdasági területek fertőződését, gazdasági károk megelőzését.
- Az élőhely-rekonstrukciók a klímaváltozás hatásainak, s ezen belül gazdasági kárainak mérséklését is segítik az alábbi módokon:
 - A nagy szén-dioxid megkötő kapacitással rendelkező élőhelyek (erdős területek, vizes élőhelyek) megőrzése, rehabilitációja jelentős mértékben hozzájárul a klímaváltozás hatásainak mérsékléséhez, a gazdasági károk megelőzéséhez is.

- A természetszerű, mozaikos tájban a klímaváltozás hatásai mérséklődhetnek (a facsoportok homoki területeken gyengítették az aszály hatásait), a természetes ökoszisztémák (és azok mikroklímájának) fenntartása, helyreállítása a társadalom klímaváltozáshoz való adaptációját segíti elő.
- A területek természetes vízgazdálkodásának helyreállítása szintén segíti társadalom és a gazdaság klímaváltozáshoz való adaptációját. A modellek alapján készült előrejelzések Magyarországon az amúgy is száraz nyári időszakokra az eddiginél kevesebb csapadékot jósolnak, így jelentősen megnőhet az aszályos időszakok aránya. Ezért a vizek megtartásának az adott területen különleges jelentősége lesz a jövőben. A területek természetes vízgazdálkodásának helyreállítása, a vizes élőhelyek rekonstrukciója ezt is elősegíti.

A biológiai sokféleség és komponenseinek védelme a területek rehabilitációján, rekonstrukcióján, fenntartható használatán és kezelésén, az ehhez szükséges eszközrendszer kialakításán keresztül érhető el, összhangban a táj, a természet, a biodiverzitás, és az ökológiai rendszerek védelmével. Az ország ökológiai integritásának javítása érdekében alapvető fontosságú a természetközeli élőhelyek elszigeteltségének csökkentése. E tevékenységek akkor végezhetők hatékonyan, ha a Natura 2000 és védett természeti területekre, védett természeti értékekre koncentrálnak.

A biológiai sokféleség és a természeti környezet megőrzéséhez, gazdagításához szükséges társadalmi tudatosság szintjének növelését, természetvédelmi szemlélet fejlesztését szolgálja az erdei iskolák fejlesztése.

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez az **Európai Regionális Fejlesztési Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra a következő NUTS II régiók jogosultak: **Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld.**

A átjárhatóság elve értelmében lehetőség nyílik a strukturális alapok (ERFA, ESZA) egymás tevékenységi körébe tartozó beavatkozások finanszírozására 10%-os határ erejéig. A prioritási tengely tervezett beavatkozásaiban lehetőség mutatkozik az átjárhatóság kihasználására (például természetvédelmi szemléletformálás, tájékoztatás, képzés stb.).

3.3.1 Védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése

Beavatkozási logika

A természetvédelem egyik legfontosabb feladata a vadon élő állatok és növények, valamint azok élőhelyeinek megóvása, illetve állapotuk romlása esetén a természetközeli állapot helyreállítása, azaz rekonstrukciója vagy rehabilitációja. Ez egyaránt érinti a hazai (védett és fokozottan védett) fajokat, az Európai Unióban védelmet élvező (közösségi jelentőségű) fajokat és élőhelyeket, illetve a különböző szinten (országos, helyi jelentőségű) védett természeti területeket. Az élőhelymegőrzés és helyreállítás kiterjed erdős, vizes és gyepes területekre is.

Tekintettel arra, hogy a pannon biogeográfiai régió szinte teljes kiterjedésében Magyarország területén található, ezért hazánknak kiemelkedő feladata és felelőssége az itt előforduló természeti értékek megóvása. Ezen túlmenően Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozásával kötelezettséget vállalt a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek kedvező természeti állapotának elérésére és fenntartására.

Az élőhelyek védelme, helyreállítása és fejlesztése során a védett és a Natura 2000 területek élveznek térségi preferenciát.

Ugyancsak fontos természetvédelmi feladat a földtani örökség, azaz a természet egyedi élettelen értékeinek a megóvása. A barlangok, a források, a kunhalmok és földvárak, az egyes sziklaalakzatok és más felszínalakítási képződmények a környezetüktől eltérő mikroklímájukkal, vízforgalmukkal és talajviszonyaikkal nemcsak speciális élőhelyeket jelentenek bizonyos védett növény- és állatfajok számára, de a földkéreg felépítésébe betekintést nyújtó földtani feltárásokkal, alapszelvényekkel egyetemben különleges értéket jelentenek a Föld és az élővilág több százmillió éves fejlődésére vonatkozóan bennük rejlő ismeretek révén is. Természetes állapotuk megőrzése illetve helyreállítása számos helyen igényel beavatkozást, amelyek során azok legkiemelkedőbb, országosan védett képviselői élveznek preferenciát.

A gyűjteményes növénykertek is fontos szerepet töltenek be a biológiai sokféleség megőrzésében, az *ex situ* védelemben, illetve a veszélyeztetett növényfajok felszaporításában és szükség szerinti visszatelepítésében. A kertek a bennszülött, a védett, vagy a fokozottan védett fajokon kívül számos fajgazdag növénytársulásnak is otthont adnak, hazánk pótolhatatlan növényritkaságait itt megőrizve. E természetvédelmi szempontból kiemelkedő fajok és élőhelyek megőrzését, rekonstrukcióját szolgálják a tervezett beruházások. A védett történeti kertek, ezen belül a kastélyparkok olyan kertépítészeti alkotások, amelyek az adott térség tájökölógiai (domborzati, hidrológiai, botanikai) sajátosságaihoz igazodva hoznak létre a biológiai sokféleség megőrzését szolgáló értékeket. E páratlan kultúrtörténeti alkotások eltűnése, állapotuk romlása számos esetben még megakadályozható, és megfelelő beavatkozásokkal (rekonstrukcióval) a kertépítészeti, kertművészeti és tájökölógiai értékeik helyreállíthatók.

A mesterséges hálózatok – közutak, vasút, elektromos szabadvezetékek – súlyos természetvédelmi problémát jelentenek, sok esetben akadályozzák **az állatfajok szabad vándorlását, mozgását, állományaik fennmaradását**. Természet- és tájvédelmi szempontok miatt indokolt a vonalas létesítmények biztonságosabbá tétele, élőhely-elszigetelő hatásának csökkentése, az elektromos szabadvezetékek földkábelre cserélése stb., főképp ahol fontos vonulási útvonalakat kereszteznek.

Az elektromos szabadvezetékek kétféle módon okozhatják a madarak halálát, illetve sérülését: az állatok nekirepülhetnek a vezetékeknek, vagy áramütés érheti őket. Az áramütés okozta madárpusztulás sok esetben elkerülhető a középvezetési tartóoszlopok madárvédelmi szempontú átalakításával (például szigetelőpapucsok kihelyezésével). Az ütközés miatti pusztulás különösen bizonyos nehéz testű, kevésbé jól manőverező madárfajokra veszélyes, így például a tűzokra és a darura, továbbá a nagy testű gémfélékre. A veszélyes magasfeszültségű vezetékeken „madárelterítők” kihelyezése csökkentheti a nekirepülés kockázatát. A szabadvezetékek földkábelre cserélése jelenti a legnagyobb biztonságot madárvédelmi szempontból, továbbá a tájvédelmi céloknak is tökéletesen megfelel. Magas költségigénye miatt azonban csak a legjelentősebb madár-gyülekezőhelyeken javasoljuk. A

fentieken túlmenően, a vezetékoszlopokon elhelyezett fészekodúk és -ládák bizonyos fajok számára megfelelő költési lehetőséget teremtenek. Az így kihelyezett odúk több, erősen megfogyatkozott madárfaj, így a kerecsensólyom, a vörös vércse és a szalakóta állományának megerősödéséhez járulhatnak hozzá. A hazai fehérgolya-állomány védelmét szolgálják a golyafészek-emelő állványok. Az elektromos vezetékek természetbarát kialakítása a védett és a Különleges Madárvédelmi Területek preferenciájával valósul meg.

A közlekedési infrastruktúra (út vasút) által okozott károk közül az egyik legszembetűnőbb az állatelütés. Az elütések számát mérséklik a megfelelően kialakított védőkerítések, támfalak. A madarak védelmét szolgálják az utak, vasutak mentén épített madárvédő létesítmények (például madarak röptét megemelő fasor, madárvédő fal, kerítés). A kétéltűek, hüllők úttestre jutását a kétéltűterelő támfalakkal lehet megakadályozni ill. mérsékelni. A védőkerítések azonban elválasztják, felszabdálják az élőhelyeket. Természetvédelmi szempontból elfogadható megoldást a kerítések és az úgynevezett ökológiai átjárók együttes megépítése, kialakítása jelent. Ez utóbbiak olyan műszaki megoldások, amelyek az úttest alatt vagy fölött vezetnek át az elütéssel veszélyeztetett állatcsoportokat (például békaátjárók, kismamák átjárók, nagyvadátjárók, tájhidak, kombinált átjárók). A nyomvonalas létesítmények gyakran negatív ökológiai folyosóként is működnek, teret adva az özönnövények terjedésének. A rézsűk növényzetének átalakítása (például gyepek felülvetése, cserje- vagy fafajcseré) mérsékelheti a hazai élővilág sokszínűségét kedvezőtlenül befolyásoló vonalas létesítmények kedvezőtlen hatásait. A közlekedési infrastruktúra természetvédelmi beruházásai a védett és a Natura 2000 területeken összpontosulnak.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.10 és 8.2.11 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- a) Élőhelyvédelem, -helyreállítás, -fejlesztés,
- b) Élettelen természeti értékek megőrzése, helyreállítása (barlangok, geológiai értékek),
- c) Gyűjteményes növénykertek és védett történeti kertek megőrzése, helyreállítása.
- d) Elektromos vezetékek természetbarát kialakítása, átalakítása, biztonságosabbá tétele (madárvédelmi, tájvédelmi célból)
- e) Közlekedési infrastruktúra (út, vasút) természetbarát átalakítása

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.3.2 Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése (beruházások)

Beavatkozási logika

A dinamikus természetvédelmi megközelítés, illetve természethasználat értelmében a nemzeti természetvédelmi stratégia fontos célkitűzése, hogy a Natura 2000 és védett hazai erdők és mezőgazdasági művelésű területek ökológiai potenciálját megőrizzük.

A természeti értékek megőrzését segíti az állami tulajdonban lévő Natura 2000 és védett mezőgazdasági és erdőterületeken folytatandó természetközeli gazdálkodási módok infrastrukturális feltételeinek megteremtése. Ez sok esetben a szokványostól eltérő technológiai, műszaki megoldások megvalósítását vagy a vagyonneveléshez szükséges haszonállatok beszerzését jelenti, amely az extenzív, természeti adottságokhoz jobban igazodó gazdálkodási tevékenység specialitásából adódik.

Az állami tulajdonú védett természeti területeken és a Natura 2000 területeken gye-, nádas-, halastó, illetve kivett művelési ágban lévő területek természetvédelmi kezeléséhez a kedvezményezettek körében megfelelő műszaki technikai eszközpark kialakítására, fejlesztésére van szükség. Ez elsősorban olyan gépek és eszközök beszerzését jelenti, amelyek alkalmazhatók a természetközeli gazdálkodás speciális elvárásainak megfelelő földhasználat során. Ilyen lehet például a fészkeket és fiókákat kevésbé veszélyeztető kaszák, illetve a terület adottságaihoz (domborzat, utak járhatósága, stb.) igazodó erőgépek beszerzése, illetve az extenzív, legeltetésre alapozott állattartás kiegészítő berendezéseinek létesítése. A beruházások másik típusát alkotja a legeltetés és az állattartás körülményeinek megteremtése, mobil és állandó karamok és téli szálláshelyek kialakítása, itatók, kutak létesítése, villanypásztor beszerzése.

Az intézkedés keretében állami tulajdonú területeken megvalósítandó erdészeti beruházások sok esetben közvetlenül szolgálják a természeti állapot megőrzését, javulását (például erózió elleni védelem eszközei, gépei, berendezései, a vízháztartás megőrzését, javítását szolgáló beruházások). A beruházások más típusai pedig olyan új erdőgazdálkodási módszer bevezetéséhez, alkalmazásához, környezetkímélő technológia-váltáshoz kötődnek, amelyek közvetetten segítik a természetvédelmi célok elérését (például új szemléletű erdőgazdálkodás bevezetéséhez, természetkímélő erdőgazdálkodási technológia alkalmazásához szükséges infrastruktúra, gépek, berendezések és eszközök beszerzése).

A természetközeli mező- és erdőgazdálkodás bevezetését szolgáló beruházások a védett és Natura 2000 területekre koncentrálnak.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.12 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelet típusok indikatív listája

- a) Természetközeli erdőgazdálkodás bevezetését szolgáló beruházások (védett, Natura 2000),
- b) Természetközeli mezőgazdálkodás bevezetését szolgáló beruházások (védett, Natura 2000).

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.3.3. Az erdei iskola hálózat fejlesztése

Beavatkozási logika

Az **oktatás és a szemléletformálás a természetvédelem fontos stratégiai kérdése**, amely az erdei iskolák intézményrendszerén keresztül jelentős szerepet játszik az ágazati politikában. A környezettudatos magatartás kialakításának elősegítése, az élményszerű, közvetlen természetmegismerés feltételeinek megteremtése az erdei iskola hálózat fejlesztésével valósulhat meg.

Az erdei iskolaszolgáltatás a közoktatási törvényben meghatározott tevékenység. A magas színvonalú szolgáltatást az Erdei Iskola Program keretében kialakított szolgáltatói minősítési rendszer biztosítja, amely 2004 óta működik. A szolgáltatói minősítés fókuszában a szolgáltató szervezet által nyújtott erdei iskolai szolgáltatás három alapvető dimenziója áll: a szolgáltatás keretében nyújtott szakmai program minősége, a szolgáltatás szervezeti háttere, valamint a szolgáltatás infrastrukturális háttere.

Az eredményes szolgáltatás szakmai tartalmi feltétele jelen van az erdei iskolákban, ugyanakkor általában segítségre szorulnak az infrastruktúra fejlesztésében. Az intézkedés keretében támogatandó beruházások, fejlesztések, beszerzések főbb típusai az alábbiak:

- épületrekonstrukció, felújítás, létesítés;
- infrastrukturális háttér megteremtése, javítása (út, szennyvíz- és hulladékkezelés, stb);
- a meglévő létesítmények ökotudatos (például energiatakarékos) átalakítása
- speciális, tematikus terepi bemutatóeszközök rendszerének kiépítése;
- természetvédelmi bemutatóhelyek akadály-mentesítése;
- terepi laborfelszerelések beszerzése;
- terepi megfigyelő- és mérő eszközök beszerzése;
- beltéri foglalkozások eszköztárának fejlesztése.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.13 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípus

- Erdei iskolák infrastrukturális fejlesztései. A művelethez kapcsolódóan - ESZA típusú támogatásként - erdei iskola tananyagok fejlesztésére, illetve erdei iskolában oktatók képzésére, erdei iskolák minősítésre is lehetőség nyílik.

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.4 A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése prioritási tengely

A prioritási tengely célja, hogy **az energiahordozó forrásszerkezet befolyásolásával, nevezetesen a megújuló energiaforrás-felhasználás növelése révén hozzájáruljon az ellátásbiztonság fokozásához, az importfüggőség csökkenéséhez, valamint a környezet- és klímavédelem céljainak eléréséhez.**

„A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése” prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez az **Európai Regionális Fejlesztési Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra a következő NUTS II régiók jogosultak:

Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld.

Beavatkozási logika

Az Európai Unió energiapolitikájában rangos helyet foglal el – a környezetvédelem erősítésével összhangban – a megújuló energiaforrás-felhasználás növelése, amelynek **számos nemzetgazdasági előnye van, ugyanis a megújuló energiaforrások:**

- nem, vagy a fosszilis energiahordozóknál lényegesen kisebb mértékben terhelik a környezetet, hozzájárulnak a kiotói vállalások eléréséhez, (klímapolitika), továbbá nemzetközi piacokon értékesíthető CO₂ megtakarítás keletkezhet,
- fosszilis energiahordozót váltanak ki, mérséklődik a hagyományos energiahordozóktól való **energiaimport-függőség**, ezáltal javulhat a fizetési mérleg egyensúlya
- **új munkahelyek** keletkezhetnek,
- elősegíthetik a **mezőgazdasági struktúra** megváltoztatását, ami kedvezően hat a lakosság helyben tartására, csökkenhetnek a költségvetés gabona intervencióra fordított kiadásai,
- új, **magas szintű technológiák** alkalmazását teszi lehetővé,
- az egyébként **környezetterhelő anyagok** (pl. szennyvíziszap) energiává történő átalakításával jelentősen csökkenthető a környezet terhelése.

Az EU 2007. márciusi stratégiai elképzelései szerint 2020-ig az **összes megújuló energiaforrásnak** 20%-os részarányt, a bioüzemanyagok részarányának pedig 10%-ot kell elérnie.

A Magyar Kormány 2011 januárjában elfogadta Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervét, amely 14,65%-os megújuló energia részarányt határozott meg 2020-ra vonatkozóan, az energia végfelhasználáson belül. A Cselekvési Tervvel összhangban álló célkitűzéseket tartalmaz a Kormány által elfogadott Nemzeti Energia Stratégia, valamint a Nemzeti Reform Program is.

Az említett stratégiai dokumentumok által meghatározott eszközrendszer egyik hangsúlyos elemét képezi a KEOP jelen prioritástengelye.

A KEOP keretében rendelkezésre álló támogatások segítségével az prognosztizálható, hogy a megújuló energiahordozó bázisú villamosenergia-termelésben (zöld áram) 2015-re mintegy 937 GWh/év, az összes megújuló energiahordozó felhasználásban pedig hozzávetőleg 29,29 PJ/év mértékű növekedés valósulhat meg. A zöldáram részaránya a 2005. évi 4,6%-ról (41,97 GWh villamosenergia-felhasználás mellett) **2015-re várhatóan 7 %-ra növekszik. Az összes megújuló energiaforrás részaránya a 2005. évi 4,6%-ról a 2015-re, a KEOP révén, 5,6 %-ra nő.** A KEOP forrásait részben az ÚMVP (EMVA), részben a hazai finanszírozású programok (Energiahatékonysági Hitel Alap, illetve a Nemzeti Energiatakarékosági Program) egészítik ki. Tovább növelik a megújuló energiafelhasználást a támogatás nélkül megvalósuló fejlesztések (pl. hálózatható szélenergiaerőművek, ill. nagyobb kapacitású biomassza erőművek). A KEOP támogatások által elérhető növekményt ezek a programok jelentősen tovább növelhetik, így 2015-ig összesen 2100-2200 GWh/év zöldáram növekménnyel lehet számolni.

A KEOP segítségével 2007-2015 között elérni tervezett összesen 937 GWh/év zöldáram növekmény legnagyobb tételeit a szilárd biomasszából²⁷ és a biogázból történő villamosenergia-termelés növekményei teszik ki, aminek az is a feltétele, hogy a

²⁷ ezen belül nem elhanyagolható tétel a bioüzemanyagot gyártó üzemi erőművek részesedése

mezőgazdaságban megvalósuljon az energetikai célú növénytermelés tervezett mértékű felfutása.

A hazai összes megújuló energiahordozó felhasználás az előzetes becslések szerint 29,3 PJ/év mértékben növekedhet a tervezési időszak végére, 2015-re, amely tartalmazza a villamos energia növekmény hőértékre átszámított volumenét, és a hőenergia termelés/felhasználás növekményét is.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.14 fejezete alatt szerepel.

Tervezett műveletek (a végrehajtás során alkalmazandó prioritási sorrend szerint)

- a) **Biomassza-felhasználás támogatása:** Magyarország mezőgazdasági adottságai kiemelkedően kedvezőek a biomassza-felhasználás tervszerű növelése terén, ezért a környezeti szempontokat is szem előtt tartó, első sorban energia növényekre és mezőgazdasági hulladékokra alapozó, mezőgazdasági fejlesztéshez kapcsolódó, energia-termelést végző biomassza projektek támogatása a cél (szilárd biomassza, biogáz, illetve bio-üzemanyag). Az erőltetett ütemű erdészeti fa felhasználás helyett törekedni kell arra, hogy helyreálljon az egyensúly az erdőállomány védelmének szempontjai, valamint e, a lakossági, és az ipari és energetikai célú felhasználáshoz kapcsolódó igénye között és az energetikai felhasználás által támasztott kereslet között. A fenntartható erdőgazdálkodás érvényesülése tehát kiemelt fontosságú szempont a projektek bírálata és megvalósulása során. Támogatott területek részletesebben: szilárd biomasszával történő, kis kapacitású kapcsolt és kondenzációs villamosenergia-termelés, illetve közvetlen hőenergia termelés; biogázzal történő kis kapacitású kapcsolt és kondenzációs villamosenergia-termelés, illetve közvetlen hőenergia termelés.
- b) **Hulladék-felhasználás támogatása:** fontos terület a nagy tömegben keletkező használt sűrűolaj, illetve állati zsíradék energetikai és/vagy bio-motorhajtóanyag alapanyagként történő hasznosítása (visszagyűjtésének támogatása másik prioritásban, vagy komplex projekt keretében is történhet).
- c) **Biológiai hulladék alapú biogáz** termelés és használat támogatása: a növényi és állati eredetű hulladékból, kommunális hulladékból illetve szennyvíztisztító telepeken képződő szennyvíziszapból előállított biogáz energetikai hasznosítása környezetvédelmi szempontból is indokolt (hulladékkezelés, klímavédelem) Részletesebben: regionális biogáz-hasznosítók kialakítása, kisméretű egyedi fogyasztói biogáz-hasznosítók létesítése, a szennyvíziszap energetikai és mezőgazdasági hasznosítása.
- d) **Geotermikus** hő- és/vagy villamosenergia-termelés és használat támogatása: a megtermelt energia a helyi lakossági, intézményi, termelői igények kielégítésére fordítható. A magyarországi 1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról 15.§ (3) szerint *a kizárólag energetikai célból kitermelt termálvizet* kötelező visszatáplálni, amelynek értelmében csak olyan beruházások támogathatók, amelyek keretében a kötelező visszasajtolást a vonatkozó törvény értelmében megvalósítják, illetve olyan beruházások, amelyek esetében a visszasajtolási kötelezettség alól a törvény mentességet biztosít.
- e) A legkorszerűbb fűtési és hűtési célú **hőszivattyús rendszerek** telepítésének támogatása.
- f) **Napenergiát** hasznosító rendszerek telepítésének támogatása: részben vagy egészben biztosítható a fogyasztók saját energiafelhasználása. A **napelemek** (fotovoltaikus rendszerek) a villamos energia, a **napkollektoros** rendszerek működtetése pedig a melegvíz és fűtési hőenergia előállítására fordított fosszilis tüzelőanyagok felhasználásának csökkentését segítik elő.

- g) A már meglévő **vízerőművek** élettartamának növelése, hatékonyságának, energiaátalakítási hatásfokának javítása, illetve kisebb vízerőművek létesítésének támogatása.
- h) A **szélenergiával** történő villamosenergia-termelés támogatása: a rendszer-szabályozási problémák megoldásáig elsősorban lokális vagy közösségi, hálózatra nem termelő, szélerőgépek támogathatók.
- i) A megújuló energiaforrások villamos és egyéb energia rendszerbe történő integrálhatóságát elősegítő, a rendszer kapacitáskorlátait kezelő eszközök, szabályozási módszerek bevezetése és alkalmazása, az ellátásbiztonság elvének szem előtt tartásával.

A műveletek gyakorlati megvalósítása (támogatási elvek, kiválasztási kritériumok, preferált területek, forrásallokáció, stb.) az OP tervezésének idején még elkészítés alatt álló Energiapolitika és az ahhoz kapcsolódó Megújuló energiaforrás felhasználás növelési stratégia elveire támaszkodik majd. A stratégia elfogadását a Kormány a 2007. év végére tűzte ki. A stratégia megállapításai átvezetésre kerülnek a KEOP kétéves akcióterveiben is, a 2009-10-es részidőszakra készülő akciótervek pedig már e dokumentumok alapján készülnek majd el.

A fejlesztéseknél a következő elveket kell érvényesíteni

- A beruházásoknak kimutatható módon kell befolyásolnia az adott térség fosszilis alapú energiafelhasználását, a térség szintjén növelni kell a megújuló energiaforrások energetikai hasznosítását.
- Különösen preferált, ha a fejlesztésekhez kapcsolódó alapanyag-előállítás, -feldolgozás, energiatermelés és -felhasználás egyaránt jól körülhatárolható, összefüggő rendszerben, térségi alapon valósul meg. A térség, a fejlesztések méretétől függően egy településrészre, településre, települések csoportjára, kistérségre, kistérségek csoportjára terjedhet ki, igazodva a helyi adottságokhoz és a leghatékonyabban előállítható helyi megújuló energiaforrásokhoz.
- Preferált, ha a fejlesztések közösségi beruházások keretében, közösségi hozzájárulással valósulnak meg és a beruházások eredményei közösségi érdekelt is szolgálnak.
- Preferált a különböző megújuló energiaforrások együttes használata, amennyiben azok együttesen költség- és környezethatékonyabbak, mintha csak külön-külön, vagy egy nem megújulóval kombinált felhasználásuk valósul meg.
- Korlátozott mértékben támogathatóak a megújuló energiaforrások használatát más, fosszilis energiaforrások használatával kombináló fejlesztések is, amennyiben ezek elősegítik a megújuló energiaforrások arányának növekedését és mérséklék a fosszilis energiahordozó-felhasználást.
- Szintén preferáltak a kombinált – tehát energiahatékonysági megoldásokat és megújuló energiaforrásokat egyaránt alkalmazó – beruházások. E területen előtérbe kell helyezni a kapcsolt hő és villamosenergia-termelést.

A támogatási politika kialakításánál, a támogatások megítélésénél figyelembe kell venni, hogy a – villamosenergia-termelés esetében – kötelező átvételi ár már tartalmaz támogatást.

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.5 Hatékony energia-felhasználás prioritási tengely

Az energiahordozó forrásszerkezet befolyásolása mellett fontos feladat az energiatakarékosságot és a hatékony energiafelhasználást szolgáló eszközrendszer kialakítása a termelési és a fogyasztói szférában egyaránt. A „Hatékony energia felhasználás” prioritási tengely keretében megvalósuló projektekhez a **Kohéziós Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra az ország teljes területe jogosult.

Beavatkozási logika

A hazai lehetőségek, az ambíciózus és egyben reális célok, jelenlegi és várható nehézségek és megoldási irányok, valamint a megvalósítási eszközök az Energiahatékonysági Akcióterv keretében lesznek meghatározva. Az Akcióterv tervezett részleteit a 8.2.15. pont tartalmazza. Az Akcióterv által meghatározandó eszközrendszer egyik hangsúlyos elemét képezi a KEOP jelen prioritástengelye. A beavatkozási eszközrendszer részleteit a 8.2.15. pont tartalmazza.

A magyar energiapolitika – figyelembe véve jelentős importfüggőségünket, valamint azt a tényt, hogy a jövőbeni zökkenőmentes hazai energiaellátás biztosításában nagy szerepet játszhat az eredményes energiatakarékossági tevékenység is – kiemelt prioritásként kezeli az energiatakarékosságot.

Az energiatakarékosság révén:

- mérséklődik nagymértékű energiaimport-függőségünk,
- mérséklődik a közkölségekből működtetett intézmények és a lakosság energiaszámlája, csökken a végfogyasztói kör kiszolgáltatottság-érzése,
- nő a magyar vállalkozások világpiaci versenyképessége,
- nő a hazai vállalkozások és beruházások száma, ezáltal javul a foglalkoztatottság, mobilizálódik a hazai tőke és felgyorsul a külföldi működő tőke és támogatás beáramlása,
- teljesülnek a légszennyező anyagok kibocsátásával kapcsolatos nemzetközi környezetvédelmi vállalásaink

Az energiatakarékosság fontosságát kiemeli az a tény is, hogy Magyarország energiaigényessége – azaz az egységnyi GDP előállítására fordított energia – a statisztikai adatok szerint a GDP-t deviza-árfolyamon figyelembe véve több mint háromszor, vásárlóerő paritáson mérve 1,2-1,3-szor magasabb a fejlett EU tagállamokhoz képest.

Az energia/GDP mutató nagysága az energiafelhasználás mértékének, illetve a GDP előállítással mért gazdasági teljesítménynek függvénye, javítása az energiatakarékossággal, illetve a gazdasági eredmények növelésével történhet.

Az energiafelhasználásban elérhető megtakarítások fő célterületének a lakossági, kommunális, ipari, valamint a közlekedési fogyasztói csoportok tekinthetők. Ezek közül a KEOP elsősorban a kommunális (azon belül is főként az önkormányzati és távhőszolgáltatói szektor), valamint a kis- és középvállalkozások nem technológiai jellegű energiahatékonysági beruházásait célozza meg. A lakossághoz, közlekedéshez és az ipar egyéb területeihez

kapcsolódó fejlesztések más OP-k, illetve hazai támogatási programok keretében valósulhatnak meg.

Célkitűzések és elérhető eredmények

A Magyar Kormány által elfogadott I. és II. Energiahatékonysági Cselekvési Terv az energia végfelhasználásban, 2008-16 között, évi 1% energia megtakarítást, a Nemzeti Energia Stratégia, valamint a Nemzeti Reform Program 2020-ra vonatkozóan 10% végfelhasználásban jelentkező energia-megtakarítást irányoz elő.

Szükséges megjegyezni, hogy a rendszerváltást követő gazdasági átalakulás/visszaesés azt eredményezte, hogy a hazai energiafelhasználás az 1990 előtti éveket megelőző 1350 PJ körüli szintről több mint 25%-kal visszaesett és még 2005-ben is csak 1153 PJ volt. A fokozatosan helyreálló hazai gazdaság így nem vállalhat fel olyan mértékű energiatakarékossági célkitűzést, mint a töretlenül fejlődő gazdaságú nyugat európai EU országok.

A fenti célkitűzések megvalósításában jelentős szerepet kap a KEOP, amelynek keretében megvalósuló támogatások révén 2015-re összesen 2,7 PJ/év mértékben lehet csökkenteni az energiafelhasználást, vagyis arányában 0,25% körüli megtakarítás érhető el. A KEOP mellett működő egyéb energiatakarékossági programok (EHA, PHARE folytatása és NEP) és más operatív programok (ROP-ok, TIOP, KÖZOP, GOP) működtetése is befolyásolja a 2015-re elérhető összes energia-felhasználás csökkenés értékét.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.15 fejezete alatt szerepel.

Tervezett műveletek

A műveletek gyakorlati megvalósítása (támogatási elvek, kiválasztási kritériumok, preferált területek, forrásallokáció, stb.) az OP tervezésének idején még elkészítés alatt álló Energiapolitika és az ahhoz kapcsolódó Nemzeti Energiahatékonysági Akcióterv elveire támaszkodik majd. Az akcióterv elfogadását a Kormány év végére tűzte ki. Az akcióterv megállapításai átvezetésre kerülnek a KEOP kétéves akcióterveiben is a 2009-10-es részidőszakra készülő akcióterv pedig már e dokumentum alapján készülnek majd el.

a) Épületek energiafelhasználásának a korszerűsítése

El kell érni a különböző épületek, különösen a középületek²⁸ energiafelhasználásának csökkentését, valamint az önkormányzatok költségvetését terhelő közvilágítási energiafelhasználás mérséklését. Az önkormányzati épületek energiafelhasználásának csökkentését elősegítő beruházások támogatása elsősorban az ún. „harmadik feles” finanszírozási konstrukcióba való bekapcsolódással történhet meg. (Lakossági épületek energetikai korszerűsítése a KEOP forrásaiból nem támogatható.)

b) A távhőellátó-rendszerek korszerűsítése.

Magyarországon mintegy 650 ezer távfűtött lakás van, amelyek energiaellátását jelentős veszteségek terhelik. Megtakarítási lehetőségek: a hálózatok hőveszteségeinek mérséklése, a hőközpontok felújítása, szabályozórendszerek beépítése, illetve ellátói oldalról a vil-

²⁸ Bár jogszabály tételesen nem határozza meg a középület fogalmát, azonban jogértelmezési szempontból a közszolgáltatásokat végző szervezetek által használt épületekre vonatkozik a támogatás. Ilyen közszolgáltatásnak minősül, külön törvényi megnevezés nélkül is, például a közigazgatás, az igazságszolgáltatás, az egészségügyi ellátás, a szociális ellátás, a közoktatás, szakképzés, felsőoktatás, illetve mindazok a szolgáltatások, amelynek elvégzését valamely jogszabály, bárki számára kötelező jelleggel előírja.

lamos energia- és hőtermelő berendezések korszerűsítése, kapcsolt hő- és villamosenergia-termelés, valamint megújuló energiaforrások alkalmazása. A távhőrendszerek felújítását – az épületállomány energetikai korszerűsítéséhez hasonlóan – kiemelt prioritásként kell kezelni a távhőellátás közismerten kritikus helyzete miatt.

Előnyt élveznek azok az energiahatékonysági beruházások, amelyek több hatékonysági eszközt, illetve megújuló energiaforrásokat is alkalmaznak.

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.6 Fenntartható életmód és fogyasztás prioritási tengely

A prioritási tengely a **megelőző környezetvédelem** területén szolgálja a megreformált Lisszaboni Stratégiát, továbbá Magyarország és az Európai Unió nemzetközi kötelezettségvállalását a fenntartható fogyasztási szokások előremozdítására, valamint a elősegíti környezetvédelmi információk rendelkezésre állását.

A prioritási tengely ahhoz kíván hozzájárulni, hogy a különböző érintettek (gazdasági szféra, civil szféra, oktatás, tudományos szféra, tanácsadók és lakosság) együttműködésének eredményeként a társadalom minél szélesebb körében tudatosuljon a fenntarthatóság mint értékrend, ismertté váljanak a fenntartható alternatívák használatának módjai és a fogyasztás környezeti hatásai, valamint javuljon a különböző fenntartható fogyasztási alternatívák elérhetősége. Ezzel párhuzamosan további cél, hogy a környezeti információk rendszeres gyűjtése, feldolgozása, felhasználása minőségi módon valósulhasson meg.

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez az **Európai Regionális Fejlesztési Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra a következő NUTS II régiók jogosultak: **Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld.**

A Cross-financing (átjárhatóság) elve értelmében a prioritás keretében lehetőség nyílik a strukturális alapok (ERFA, ESZA) egymás tevékenységi körébe tartozó beavatkozások finanszírozására, a 10%-os határ erejéig.

3.6.1 Fenntartható fogyasztás elősegítése

Beavatkozási logika

A gazdaság fenntartható módon való működésének alapvető feltétele a piac kínálati és keresleti oldalán tapasztalható bevett gyakorlatok, szokások módosítása. Míg a GOP a kínálati oldalon avatkozik be a fenntarthatóság elveinek érvényesítésére, addig a KEOP jelen prioritástengelye a keresleti oldal környezettudatos gondolkodásmódjának kialakítását és a környezettudatos fogyasztás megvalósítása gyakorlati eszközeinek elterjesztését célozza.

A fogyasztási szokások fenntarthatóság irányába történő megváltoztatásához a következő szempontok figyelembevétele szükséges:

- a fenntartható fogyasztás előnyeinek tudatosítása, beleértve a fenntarthatósághoz kapcsolódó értékrend elterjesztését és megerősítését, hogy az ahhoz kapcsolódó előnyök személyes szinten is értelmezhetővé váljanak;
- a fenntarthatóság – mint társadalmi norma – tudatosítása;
- infrastruktúrák fenntarthatóbb alternatíváinak hozzáférhetővé tétele, használati módjának tudatosítása.

A műveletek kiemelt célcsoportját alkotják a gyermekek, a fiatalok és a helyi közösségek; a célterületek közül pedig az élelmiszerfogyasztás-táplálkozással, a közlekedéssel, hulladékkezeléssel, az energiafelhasználás, valamint az energiahatékony termékek és életmód kérdésével kell kiemelten foglalkozni

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.16 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

1. A fogyasztás környezeti és társadalmi hatásaival, fenntartható életmóddal és fogyasztással kapcsolatos kampányok (szemléletformálás, informálás)

- A fenntarthatóságba illeszkedő értékek, értékrendek elterjesztését célzó szemléletformáló kampányok, információs eszközök, rendezvények, ismeretterjesztő kiadványok, publikációk, műsorok, reklámok, adatbázisok és egyéb kezdeményezések megvalósítása, kialakítása (e művelet keretében – a 10%-os átjárhatóság erejéig – lehetőség van ESZA típusú tevékenységek finanszírozására is);
- A fenti tevékenységek megalapozott megvalósítása érdekében végzett kutatás és stratégia-készítés.

2. Fenntarthatóbb életmódot és fogyasztási alternatívákat bemutató, népszerűsítő és, terjedésüket elősegítő mintaprojektek, beruházások

Elsősorban:

- Fenntartható közösségek feltételrendszerének kiépítése, gyakorlatának kialakítása (pl. tartós fogyasztási javak használata; energiatakarékossági lehetőségek alkalmazása, együttműködés, közösségvállalás elveinek érvényesítése, lakóhelyhez és közösséghez való kötődés kialakítása, stb.)
- Tartós és „zöld” termékek (pl. biotermékek, környezetbarát termékek), szolgáltatások fogyasztását elősegítő mintarendszerek
- A hulladék képződésének megelőzését, a képződő hulladék veszélyességének mérséklését és az anyagában történő hasznosítást segítő kezdeményezések
- Középületek és egyéb nagy látogatottságú építmények fenntartható módon történő átalakítása;
- Termékminősítési feltételek javítása (szervezetfejlesztés, akkreditáció)
- A fenti műveletek eredményeinek bemutatása, hozzáférhetővé tétele, terjesztése (Minden projektnél kötelező tevékenység).

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.6.2 Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések

Beavatkozási logika

A környezetvédelmi informatikának támogatnia kell a fenntartható fejlődés felé való elmozdulást, és hozzá kell járulnia a környezetvédelmi demokrácia terén jelenleg tapasztalható deficit csökkentéséhez. Az e-környezetvédelem céljait elsősorban az OKIR²⁹ továbbfejlesztéseként, valamint a VKI végrehajtásához szükséges adatbázisok fejlesztéseként kell megvalósítani. A fejlesztéseket a meglévő rendszerek továbbfejlesztéseként kell megvalósítani, nem szabad a megvalósult és jól működő nagy rendszereket más alapokra helyezve újra kifejleszteni.

Cél a környezetvédelem szakterületeivel összefüggő adatkezelések harmonizálása, az IPPC irányelv által is megkövetelt integrált szemlélet alkalmazásának terjesztése. Ennek eléréséhez fontos a környezetvédelmi szakterületek által megkövetelt adatszolgáltatások szemléletének, formátumának, benyújtási határidőinek stb. egységesítése, lehetővé téve egyúttal az elektronikus adatszolgáltatást. Az e-környezetvédelmi fejlesztéseken belül kiemelt fontosságú az **EIONET³⁰-kompatibilis környezeti megfigyelő, adatgyűjtő és –feldolgozó hálózat kiépítésének befejezése**, és erre alapozva egy integrált környezeti-gazdasági információs rendszer kiépítése, működtetése. A fejlesztések másik fontos területe a K+F-et, a tervezést, politika-formálást és a döntéshozatalt támogató, szélesebb körű hozzáférés javítása.

A nyilvánosság tájékoztatását szolgáló legfontosabb közérdekű **elektronikus környezeti tartalmak interneten keresztül történő közreadása, publikussá tétele** a korábbi fejlesztések alapján, az OKIR-ra épülve ma már küszöbön áll (teszt üzemben működik az OKIR-web).

Az intézkedéshez tartozó speciális feladatot jelent a **VKI végrehajtásához szükséges adatbázisok fejlesztése és harmonizálása** is. A végrehajtás során fontos követelmény a nyilvánosság bevonása és tájékoztatása, amely érdekében interneten, illetve vízügyi információs központokban rugalmasan elérhető adatbázis létrehozása szükséges. További feladat a végrehajtáshoz és a jelentési kötelezettség ellátásához kapcsolódó már meglévő, különböző típusú adatokat tartalmazó adatbázisok harmonizálása valamint többcélú továbbfejlesztése.

További kiemelt területnek minősül a valós idejű (real-time) és az ún. „késleltetett” környezeti információk felhasználásával működő, a vonatkozó jogszabályoknak megfelelő **környezeti térinformatikai adatbázisok, információs rendszerek létrehozása** és – lehetőség szerint – online hozzáférhetővé tétele a nyilvánosság számára.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.17 fejezete alatt szerepel.

²⁹ Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer

³⁰ Európai Környezeti Információs és Megfigyelő Hálózat

Tervezett művelet típusok indikatív listája

1. A hazai EIONET hálózat fejlesztése
2. Informatikai, illetve térinformatikai rendszerek fejlesztése, kezelése, információszolgáltatás, az OKIR egészére és alrendszereire vonatkozó műveletek (hangsúlyozottan beleértve a nyilvánosság tájékoztatásának továbbfejlesztését is)
3. Települési és regionális együttműködések informatikai támogatása
4. VKI végrehajtásához kapcsolódó informatikai rendszerek fejlesztése

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.7 Projekt előkészítési prioritási tengely

Beavatkozási logika

A prioritási tengely célja olyan színvonalas **projektek teljes körű előkészítése**, amelyek a Kohéziós Alap, illetve az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásának elnyerése esetén a 2007–2013 közötti időszakban, vagy ezen túlmutatóan a 2014-2020-as programozási időszakban megvalósíthatóak. A prioritási tengely keretén belül elnyerhető források felhasználásával a KEOP tervezett műveleteihez kapcsolódó projekt ötleteket támogatásra alkalmas, teljes műszaki-szakmai és közbeszerzési dokumentációval rendelkező projekt javaslatokká alakítják a projektgazdák.

Az előkészítés támogatása nem jelent automatikus döntést magára a projekt megvalósításra vonatkozóan.

A projekt előkészítés jelentőségét az adja, hogy az egyes programozási időszakokban rendelkezésre álló támogatások sikeres felhasználása érdekében elengedhetetlen a források szigorú ütemezés szerinti lekötése. Az ütemezés pedig akkor tartható, ha a fejlesztési célokhoz illeszkedő, megfelelő minőségű és mennyiségű projekt kínálatát folyamatosan biztosítani tudjuk.

A prioritási tengely másik célkitűzése a 2014-2020 időszakra való felkészülés a szükséges koncepciók és stratégiák kidolgozásának támogatása által, lehetővé téve a források felhasználásának korai elindulását.

Tervezett művelet típusok indikatív listája

A KEOP következő prioritási tengelyeihez kapcsolódó projektek előkészítésére lehet támogatást nyújtani:

- Egészséges, tiszta települések prioritási tengely
- Vizeink jó kezelése prioritási tengely
- Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely
- A megújuló energiaforrás felhasználás növelése prioritási tengely

- Hatékony energia-felhasználás prioritási tengely
- Fenntartható életmód és fogyasztás prioritási tengely

Az előkészítés során támogatást lehet nyújtani a projektek benyújtásához megkövetelt műszaki, pénzügyi, gazdasági és környezeti tanulmányok, környezeti hatásvizsgálatok készítésére, a részletes műszaki tervezéshez, tenderdokumentációk készítéséhez, valamint az ezek elkészítéséhez és az engedélyezéséhez közvetlenül kapcsolódó egyéb elszámolható költségekre.

3.8 Az operatív program lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás) prioritási tengely

A prioritási tengely célja az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása.

Indikátor:

Támogatott projektek megvalósulásának aránya [az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekben) megvalósított fejlesztések aránya].

Cél (2015): 90%

3.8.1 Az ÚMFT technikai segítségnyújtás tevékenységei

Az Európai Tanács 1083/2006/EK Rendeletének 46. cikke szerint az alapokból lehetőség van az operatív programok előkészítési, menedzsment, monitoring, értékelési, tájékoztatási és ellenőrzési tevékenységeinek finanszírozására, beleértve a megvalósításhoz szükséges adminisztratív kapacitás megerősítését.

A 2007-13-as időszakban a technikai segítségnyújtás forrásai két helyen jelennek meg: az OP-k technikai segítségnyújtási prioritási tengelyében és a horizontális *Végrehajtás operatív programban* (VOP). Az ÚMFT technikai segítségnyújtási kereteinek a két finanszírozási forrás közti elhatárolása összhangban van mind a 1083/2006 EK Rendelet 46. cikkelyével, mind az ÚMFT megvalósításának struktúrájával.

A támogatási intézményrendszer egyes szintjei közötti munkamegosztás világos alapelvek szerint épül fel. A központi szintű feladatok – a tervezés és a végrehajtás koordinációja – az operatív programok irányító hatóságainak feladata, míg az egységes monitoring információs rendszer, az ÚMFT és az operatív programok tájékoztatási és nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységei stb. az NFÜ-ben vonták össze. A programvégrehajtás szakaszában az irányító hatóságok elsősorban az operatív programok céljainak elérése szempontjából stratégiai jelentőségű döntések előkészítésére, végrehajtására, illetve a közreműködő szervezetek munkájának külső, mintavételes, illetve rendszerellenőrzésére koncentrálnak.

Az egyes OP-k lebonyolításának technikai-operatív feladatait az irányító hatóságtól kapott megbízás alapján a *közreműködő szervezetek* végzik.

A fentiekkel összhangban a VOP és az OP-k technikai segítségnyújtási (technical assistance – TA) keretei közötti elhatárolás az alábbi:

- A VOP prioritásai az ÚMFT, illetve az összes operatív program végrehajtásához kötődő, stratégiai, rendszerszintű tevékenységeket hivatottak támogatni *(a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség és a horizontális szervezetek feladatai)*.
- Az operatív programok technikai segítségnyújtási prioritási tengelyei az egyes programok technikai-operatív lebonyolítását, elsősorban az OP projektjeinek végrehajtásához kötődő tevékenységeket támogatják *(elsősorban a közreműködő szervezetekhez kapcsolódó költségek)*.

A technikai segítségnyújtási keretek fenti felosztása a pénzügyi források tervezésének az alapja. Az I. NFT tapasztalatai alapján a lebonyolítás költségeinek közel egyharmada köthető a programmegvalósításhoz kapcsolódó tevékenységeket végző központi és horizontális intézményekhez. A fennmaradó közel kétharmados rész pedig az egyes programok operatív jelleű, elsősorban projektszintű végrehajtásához (közreműködő szervezetekhez) kapcsolódó tevékenységekhez köthető.

Ennek megfelelően a rendelkezésre álló technikai segítségnyújtási források az alábbiak szerint alakulnak:

TA-forrás	Az ÚMFT százalékában
VOP	1,38%
Összes operatív program TA-prioritása	2,59%
Összesen	3,97%

3.8.2 A Technikai Segítségnyújtás prioritás által támogatott tevékenységek

a) Az operatív program technikai-adminisztratív lebonyolítása (a közreműködő szervezeti feladatok)

Az operatív program végrehajtásában – a fenti feladatmegosztás eredményeképpen – a közreműködő szervezetek az irányító hatóságtól kapott felhatalmazás és iránymutatás alapján végzik a támogatási konstrukciók, műveletek kezelését.

A közreműködő szervezetek legfontosabb feladatai:

- részvétel az operatív program vagy prioritási tengely, ill. akcióterv kidolgozásában illetve módosításában;
- éves munkaterv készítése az operatív program lebonyolításáról;
- a projektjavaslatok befogadása, értékelése;
- a bírálóbizottságok titkársági feladatainak ellátása;
- a támogatási szerződések, a szükség szerint kötendő biztosítéki szerződések megkötése és módosítása;
- a projektek megvalósításának és előrehaladásának nyomon követése,
- a támogatások kifizetésének engedélyezése,

- a támogatások kifizetése;
- a helyszíni szemlék lebonyolítása;
- a szabálytalanságok feltárása és jelentése;
- az egységes monitoring információs rendszerben az adatok folyamatos rögzítése, az adatbázis naprakészségének és megbízhatóságának biztosítása;
- negyedéves beszámolók készítése a program előrehaladásáról;
- az OP-specifikus tájékoztatási és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátása
- az egyes szakprioritások indításához tartozó szakági megalapozó stratégiák elkészítése
- integrált klímaváltozási koncepciók és akciótervek elkészítése.

A közreműködő szervezetek feladatait az irányító hatóság és a közreműködő szervezetek közötti megállapodások rögzítik. A közreműködő szervezeteknek az OP lebonyolításával kapcsolatos feladatait az elvégzett tevékenységek és a teljesítmény alapján jelen prioritási tengely finanszírozza. A közreműködő szervezetek teljesítményét – előre meghatározott szempontok alapján – évente értékeli.

Az IH és a KSZ-ek közötti feladatdelegálás előfeltétele, hogy a közreműködő szervezetek az ún. *minősítés* (szervezeti audit) során bizonyítottan számot adjanak a feladat elvégzéséhez szükséges szervezeti feltételek, erőforrások és szakmai kompetenciák meglétéről, valamint ezen feltételekről az IH folyamatosan megbizonyosodjon. Ennek érdekében a közreműködő szervezetek teljesítményét rendszeresen értékelni kell.

b) Az operatív program lebonyolításával kapcsolatos specifikus feladatok ellátása

A prioritási tengely támogatja továbbá mindazon tevékenységeket, amelyek specifikusan és kizárólagosan az OP megvalósításához köthetők, és nem kerülnek a Végrehajtás operatív program keretein belül támogatásra. Ezek főleg a következők:

- az OP monitoring bizottságának működtetése, annak titkársági feladatainak ellátása,
- éves megvalósítási jelentések, az OP végrehajtását érintő tanulmányok, elemzések készítése.

4. PÉNZÜGYI TÁBLA

Környezet és Energia OP finanszírozási terve

Az operatív program hivatkozási (CCI) száma: 2007HU161PO002

folyó áron, euró

Év	ERFA (1)	Kohéziós Alap (2)	Európai Unió össz- szesen (3)=(1)+(2)
2007	Átmeneti támogatás nélküli régióban	55 683 716	55 683 716
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	55 683 716	209 078 522
2008	Átmeneti támogatás nélküli régióban	54 050 519	54 050 519
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	54 050 519	381 248 023
2009	Átmeneti támogatás nélküli régióban	51 502 148	51 502 148
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	51 502 148	575 168 329
2010	Átmeneti támogatás nélküli régióban	53 358 763	53 358 763
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	53 358 763	698 939 671
2011	Átmeneti támogatás nélküli régióban	60 577 407	60 577 407
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	60 577 407	735 573 217
2012	Átmeneti támogatás nélküli régióban	70 857 664	70 857 664
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	70 857 664	796 633 534
2013	Átmeneti támogatás nélküli régióban	171 429 490	171 429 490
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	171 429 490	1 110 062 188
Összesen	Átmeneti támogatás nélküli régió- ban	517 459 707	517 459 707
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Mindösszesen	517 459 707	4 506 703 484

Környezet és Energia OP finanszírozási terve

Az operatív program hivatkozási (CCI) száma: 2007HU161PO002

folyó áron, euró										
Prioritási tengely	Forrás	Társfinanszírozás számítási módja*	Európai Unió finanszírozás (a)	Hazai finan- szírozás (b)=(c)+(d))	Hazai indikatív felosztása		Összes finan- szírozás (e)=(a)+(b)	Társ- finanszí- rozás aránya (f)=(a)/(e)	Tájékoztató adatok	
					Állami (c)	Magán (d)			Egyéb pénzügyi eszközök	EIB hitelek
1. Egészséges, tiszta települések	KA	Teljes költség	2 145 068 727	378 541 540	378 508 992	32 548	2 523 610 267	85,0%	n.a.	n.a.
2. Vizeink jó kezelése	KA	Teljes költség	1 199 328 900	211 646 276	211 646 276	0	1 410 975 176	85,0%	n.a.	n.a.
3. Természeti értékeink jó kezelése	ERFA	Teljes költség	114 989 621	20 292 286	19 522 525	769 761	135 281 907	85,0%	n.a.	n.a.
4. A megújuló energiaforrás- felhasználás növelése	ERFA	Teljes költség	336 541 736	59 389 719	13 894 842	45 494 877	395 931 455	85,0%	n.a.	n.a.
5. Hatékonyabb energiafelhasználás	KA	Teljes költség	357 537 545	63 094 860	26 743 876	36 350 984	420 632 405	85,0%	n.a.	n.a.
6. Fenntartható életmód és fogyasztás	ERFA	Teljes költség	65 928 350	11 634 415	9 730 012	1 904 403	77 562 765	85,0%	n.a.	n.a.
7. Projekt előkészítés	KA	Teljes költség	199 620 582	35 227 162	34 608 975	618 187	234 847 744	85,0%	n.a.	n.a.
8. Technikai segítségnyújtás	KA	Teljes költség	87 688 023	15 474 357	15 474 357	0	103 162 380	85,0%	n.a.	n.a.
Összesen			4 506 703 484	795 300 615	710 129 855	85 170 760	5 302 004 099	85,0%	n.a.	n.a.

* A Tanács 1083/2006/EK rendeletének 53. cikk (1) bekezdése alapján a) az elszámolható költségek - ideértve a köz- és magánkiadásokat is - teljes összege b) az elszámolható közkiadás összege

Az operatív program forrásainak kategóriák szerinti bontását a melléklet 8.8 fejezete tartalmazza.

Magyarország teljesíteni szándékozik a fennmaradó kötelezettség-vállalásait a 2010 utáni időszakban, több kormányzati forrás felhasználásával. Az NSRF addicionalitás összegének egy bizonyos része is az EU környezeti derogációs célok teljesítését fogja szolgálni.

5. AZ EURÓPAI MEZŐGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI ALAP ÁLTAL FINANSZÍROZOTT INTÉZKEDÉSEKKEL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉS

Kapcsolat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) támogatott Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervvel (ÚMVST), valamint az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal (UMVP):

Az ÚMVST és az UMVP az uniós rendelet alapján (1698/2005/EK) jelentős környezetvédelmi intézkedéseket tartalmazó terv, amelyhez a KEOP több módon kapcsolódik.

Az EMVA-ból finanszírozható tevékenységek jelentős hányada – kiemelten az EMVA 2. tengelyén szereplő földhasználatot segítő intézkedések – alapvető természetvédelmi fontosságúak. Az agrár-környezetvédelmi, erdő-környezetvédelmi intézkedések és a Natura 2000 hálózat, illetve a VKI alapján, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervben kijelölt területek finanszírozási lehetőségét megteremtő önálló támogatási jogcím hozzájárulnak a hazai és nemzetközi jogszabályok által védett természeti területek értékeinek megőrzéséhez, az optimális természetvédelmi kezelési tevékenység megvalósításához. Az integrált, környezet- és természetvédelmi szempontokat is szem előtt tartó gazdálkodás infrastrukturális hátterét a mezőgazdasági termelők az EMVA-ból nem termelő beruházások jogcímén folyósított támogatás segítségével teremthetik meg. Az EMVA-ból terület alapú támogatásban részesülnek a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése (VTT) keretében kialakított tározók területén az új típusú (ártéri) gazdálkodást végző gazdálkodók. A mezőgazdasági üzemek korszerűsítésének keretében támogathatóak az állattartó telepek elmaradt környezetvédelmi beruházásai a Nitrát és az IPPC direktívával összhangban. Az EMVA támogatást nyújthat a mezőgazdasági termelők saját energiaellátásához, ezen belül kiemelten kezelve a megújuló energiaforrások alkalmazását. Ide sorolható a biomassa versenyképes megtermelése és elsődleges – termelők által megvalósított – feldolgozása, bio-üzemanyagok vonatkozásában a kisüzemi nyersszesz, illetve nyersolaj előállítása.

Az EMVA felhasználási lehetőségei azonban – elsősorban a támogatott tevékenységek, illetve kedvezményezett kör tekintetében – korlátozottak, így nagy szerepe van az ÚMVST és a KEOP céljai és intézkedései összehangolásának. Kulcsfontosságú elem az agrár- és vidékfejlesztési politika és a vízgyűjtő-gazdálkodás fejlesztésének összehangolása. Az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás hatékonyságának növeléséhez az ÚMVST a holtágak és hatásterületük környezetkímélő hasznosításán, a természetközeli mezőgazdasági területhasználatok támogatásán, az árterek és belvíz-öblözetek rehabilitációjával érintett területeken tevékenykedő gazdálkodók támogatásán, és a vizek jó ökológiai állapotának eléréséhez szükséges jó mezőgazdasági gyakorlat előmozdításán keresztül járul hozzá.

Az UMVP- ben az I. tengely intézkedései között megjelennek a vízrendezéshez, illetve a biomassa-termeléshez és feldolgozáshoz kapcsolódó infrastruktúrafejlesztések, valamint az erdészeti infrastruktúra javításához és az állattartó telepek korszerűsítéséhez nyújtandó támogatások. A II. tengely intézkedései között a KEOP céljai szempontjából kiemelt fontosságúak a kedvezőtlen adottságú területeknek (KAT) illetve a Natura 2000 területeknek nyújtandó kompenzációs kifizetések, az agár-környezetgazdálkodási, erdő-környezetvédelmi

és állattjóléti kifizetések, valamint a már említett nem-termelő beruházások erdő és mezőgazdasági területeken.

A KEOP és az EMVA közötti támogatási lehatárolások az alábbiak szerint alakulnak (a leírás a KEOP-nak és az UMVP-nek csak azokat az intézkedéseit tartalmazza, amelyek esetében a lehatárolás megítétele szükséges):

- Az UMVP támogatja a vízrendezés kollektív beruházásait, vízkárelhárítást és belvízrendezést a mezőgazdasági termelés biztonsága érdekében, valamint a vizek és vizes élőhelyek jó ökológiai állapotának elérését és megőrzését figyelembe véve, mezőgazdasági célú vizek és vízi létesítmények létrehozását, fejlesztését és felújítását. Az UMVP nevesíti azokat a térségeket, amelyeket fenti jogcímeken támogatásra jogosultak. A VTT árvízi tározóihoz kapcsolódó tájgazdálkodási rendszerek vízi infrastruktúrájának fejlesztését az UMVP kizárja a támogatásra jogosultak köréből. Speciálisan ezeket a járulékos fejlesztéseket a KEOP Vizeink jó kezelése prioritási tengelye támogatja. A KEOP intézményrendszere e tájgazdálkodási fejlesztések elbírálása során a kapcsolódó fejlesztések szakmai koordinációját az UMVP intézményrendszerével együtt biztosítja. Ebből a szempontból kiemelten kell kezelni a KEOP-ból megvalósuló tájgazdálkodási infrastruktúrák gazdálkodók általi használatának ösztönzését az EMVA-ból nyújtandó területalapú támogatások rendszerének megfelelő kialakítása révén.
- A megújuló energiatermelés esetében a KEOP támogatja a nem agrárvállalkozások megújuló energia előállítására irányuló, nem on-farm jellegű fejlesztéseit. Ezzel szemben az UMVP támogatja az agrárvállalkozások³¹ agrárjellegű tevékenységei keretében végzett, megújuló energiaforrás előállításra, felhasználásra vonatkozó kis-közepes kapacitású fejlesztéseit, továbbá a nem agrárjellegű vállalkozások on-farm³² jellegű fejlesztéseit. A KEOP intézményrendszere a pályázatok elbírálása során a támogatáshalmazozódás kizárását folyamatosan ellenőrzi, ennek intézményes garanciáját az UMVP intézményrendszerével együtt biztosítja..
- A természetvédelem területén a KEOP a védett és Natura2000 területeken megvalósuló azon élőhelyvédelmet, valamint a természetközeli erdő- vagy mezőgazdaság infrastrukturális feltételeit szolgáló beruházásokat támogatja, amelyek állami vagy önkormányzati kedvezményezett körben valósulnak meg. A KEOP emellett támogatja az egyházi tulajdonban lévő védett gyűjteményes kertek fejlesztését is. Az erdei iskolák fejlesztései között a KEOP a meglévő intézmények rekonstrukcióját és bővítését támogatja, beleértve az oktatáshoz szükséges eszközök beszerzését is. Az EMVA ezeken a területeken nem nyújt támogatást. A KEOP intézményrendszere a pályázatok elbírálása során a támogatáshalmazozódás kizárását folyamatosan ellenőrzi, ennek intézményes garanciáját az UMVP intézményrendszerével együtt biztosítja..
-

A KEOP és az Európai Halászati Alap (EHA) támogatási területei között lehatárolás feladat a vizes élőhelyek rekonstrukciója kapcsán fogalmazódik meg. A KEOP csak az élőhelyek és

³¹ Agrárvállalkozás: a mezőgazdasági tevékenységekből származó árbevétel adott évben meghaladja az 50%-os arányt az összbevételhez viszonyítva. Mezőgazdasági tevékenység: TEÁOR 01.1 – 01.3; 01.4; 02; 01.5; 05; 15.71.

³² On-farm jellegű megújuló energia felhasználás: a vállalkozás mezőgazdasági tevékenységéhez kapcsolódó telephelyén történő mezőgazdasági célú megújuló energia felhasználás

természeti értékek védelmét, illetve természetvédelmi célú beruházásokat támogat, míg az EHA a halászati célú fejlesztését finanszírozza.

2 AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

A végrehajtási rendszer kialakításával kapcsolatos alapvető szempont a 2004-2006-os időszak tapasztalatainak összegzése, egy koordinált és hatékony rendszer kialakítása, a feladat- és felelősségi körök világos elválasztása, az egyes folyamatokban meglévő átfedések megszüntetése, az eljárások átláthatóvá tétele és egyszerűsítése, valamint egy ügyfélbarát rendszer kialakítása. Ezen alapvető szempontokat a folyamat minden szereplőjének, a végrehajtási rendszer minden szintjének folyamatosan figyelembe kell vennie.

A következő nemzeti jogszabályok szabályozzák a végrehajtást:

- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet rögzíti.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának általános szabályairól szóló 16/2006. (XII.28.) MeHVM-PM együttes rendelet szabályozza.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási és ellenőrzési rendszerek kialakításáról szóló 281/2006. (XII.23.) Korm.rendelet szabályai rögzítik.

6.1 Menedzsment

6.1.1 Stratégia és koordináció

A tervezés és végrehajtás során a koordináció alábbi szempontjait folyamatosan biztosítani kell:

- A nemzeti ill. EU forrásból finanszírozott fejlesztések összhangját;
- Az EU különböző fejlesztési alapjai – EMVA, EHA, strukturális alapok, Kohéziós Alap – által nyújtott támogatások koordinált tervezését és felhasználását;
- Az ÚMFT-n belül az egyes operatív programok közötti szinergiák kihasználását, a célkonfliktusok, párhuzamosságok kiküszöbölését;
- Az ágazati jellegű operatív programokban a regionális szempontok figyelembe vételét, a regionális fejlesztési tanácsok folyamatos bevonását;
- A regionális operatív programokon belül az ágazati politikai keretek érvényesülését, a szakminisztériumok részvételét a fejlesztéspolitika alakításában;
- Az egyes operatív programok határain túlterjedő zászlóshajó programok, ezen belül a több régióra kiterjedő területi fejlesztési programok kialakítását és megvalósítását;
- A horizontális célok – a 1083/2006/EK rendelet 16. cikkben foglaltaknak megfelelően a nők és férfiak közötti egyenlőség érvényesülésének elősegítése, a nemi, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékonyságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés tilalma, a fogyatékonysággal élő szemé-

lyek hozzáféréseinek biztosítása, valamint, a 17. cikk rendelkezéseinek megfelelő környezeti fenntarthatóság – érvényesülésének előmozdítását és betartását.

A **koordináció intézményi garanciái** egyaránt átfogják a tervezés, a végrehajtás, a monitoring, az értékelés és a visszacsatolás fázisait. Az intézmények hatékony együttműködése érdekében a **koordináció folyamatait** jogszabályok rögzítik.

Intézményi keretek

A stratégiai tervezés átfogó koherenciáját a Kormány biztosítja. Ennek érdekében a Kormány jóváhagyja

- a Nemzeti Stratégiai Referenciakeretet (a továbbiakban: Új Magyarország Fejlesztési Tervet (ÚMFT)) és az operatív programokat az Európai Bizottság számára történő benyújtásukat megelőzően;
- az operatív programokban megvalósítandó támogatási konstrukciókat részletesen kibontó akcióterveket – azok megvalósításának bemutatását, tervezett ütemezését, indikatív forrásmegosztását, célrendszerét és célcsoportjait, valamint a pályázat nélkül megvalósítandó projektek, és a nagyprojektek listáját;
- az operatív programok módosítási javaslatait a monitoring bizottságok által történő elfogadást megelőzően.

A Kormány rendszeresen értékeli az ÚMFT és az operatív programok megvalósításának előrehaladását.

A stratégiai tervezés koordinációjának elősegítésre a Kormány felállította a **Fejlesztéspolitikai Irányító Testületet (FIT)**, amely összehangolja az ÚMFT, a Nemzeti Lisszaboni Akcióprogram, a Fenntartható Fejlődés Nemzeti Stratégia és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia stratégiai tervezésével kapcsolatos feladatokat. A FIT feladata a Kormány elé kerülő javaslatok és jelentések – így az operatív programoknak, akcióterveknek, pályázati kiírások tartalmának – előzetes megtárgyalása és a Kormány számára történő javaslattevés. (Ezen feladatai ellátása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Felállításra került továbbá egy magas szintű kormánytanácsadói szerv, a **Nemzeti Fejlesztési Tanács (NFT)**, amelynek tagjai:

- a miniszterelnök;
- a Regionális Fejlesztési Tanácsok képviselői;
- a Gazdasági és Szociális Tanács képviselői;
- neves szakértők;
- a FIT meghívott tagjai

Az NFT értékeli a fejlesztéspolitikai célok megvalósulását, nyomon követi az ÚMFT-ben rögzített célok teljesülését, és az EU fejlesztési irányelvek érvényesülését és összhangját, és ennek alapján javaslatokat fogalmazhat meg a Kormány számára. (Ezen feladatai gyakorlása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Az ÚMFT tervezésének és végrehajtásának koordinációjával megbízott Kormány ügynökség a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ)**. Az NFÜ felel:

- az ÚMFT tervezésének, programozásának, értékelésének és végrehajtásának összehangolásáért,

- az operatív programok tervezésének, programozásának és megvalósításának koordinációjáért
- a 1083/2006/EK tanácsi rendelet 27. cikk 4. bekezdés g) pontjában foglaltaknak megfelelően az operatív programok, illetve – az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program irányító hatóságával együttműködésben – az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA), valamint az Európai Halászati Alap (EHA) támogatásainak összehangolásáért;
- továbbá mindezen támogatásoknak az Európai Beruházási Banktól, az Európai Beruházási Alapból és egyéb forrásokból származó támogatásokkal való összehangolásáért;
- az ÚMFT-t és a több operatív programot érintő kérdések tekintetében az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásért;
- az ÚMFT és az OP-k általános eljárásrendjének szabályozásáért, beleértve az egységes működési kézikönyv kidolgozását;
- az egységes monitoring és informatikai rendszer kifejlesztéséért, működtetéséért, folyamatos továbbfejlesztéséért;
- a közösségi politikák és horizontális szempontok, így a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség, és a diszkrimináció tilalma, partnerség, a közbeszerzések, illetve – a Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Irodájával (PM TVI) együttműködve – az állami támogatási szabályok érvényesítéséért. Ennek keretében az ezekkel kapcsolatos dokumentumok, útmutatók, stb. elkészítéséért, ezen elvek pályázati kiírásokban történő megjelenéséért, valamint nyomon követéséért;
- az ÚMFT megvalósítására vonatkozó egységes kommunikációs stratégia kidolgozásáért, továbbá és az ÚMFT egészére vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséért;
- az intézményrendszer szervezetfejlesztéséért (pl. képzések biztosítása, tananyagok fejlesztése, jó gyakorlatok terjesztése, ösztönzése, jogszabályi koordináció biztosítása)
- az ÚMFT végrehajtásának vonatkozásában egységes pályázati ügyfélszolgálat kialakításáért és működtetéséért.

Koordinációs eljárások

Az egyes **operatív programok** tartalmi összehangolása, az átfedések elkerülése érdekében a tervezés során az elhatárolás biztosítása érdekében az egyes operatív programokban részletes lehatárolási (demarkációs) elvek kerülnek meghatározásra.

A végrehajtás során a tartalmi koordinációt az – egyes operatív programok tervezési-végrehajtási részleteit tartalmazó, kétéves kitekintéssel készülő – az egy OP-ra vagy annak prioritási tengelyére vonatkozó **akciótervek** biztosítják. Az akcióterv-dokumentumban be kell mutatni a megvalósulást szolgáló támogatási konstrukciókat, ezek ütemezését és indikatív forrásfelosztását. Ezen felül, részletesen be kell mutatni a tervezett támogatások indokoltságát és célját, beleértve:

- a közösségi politikákhoz (ideértve a Közösségi stratégiai iránymutatásokat és a Lisszaboni Akciótervet), valamint az ágazati és regionális stratégiákhoz és programokhoz való kapcsolódást (ideértve a zászlóshajó programokat is),
- a nemzeti finanszírozásból megvalósuló fejlesztésekkel való összhangot,

Az akcióterveket az irányító hatóság vezetésével az érintett tárcák ill. régiók és a közreműködő szervezetek szakembereiből álló munkacsoport (Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottság (OPTKB)) készíti elő, amelyben valamennyi tárca és régió képviselteti magát.

A vidékfejlesztéssel és halászattal való komplementaritás megteremtése és biztosítása, valamint a kettős finanszírozás kizárásának megteremtése érdekében az OPTKB-kben tagként ill. a monitoring bizottságokban tanácsadói minőségben jelen vannak az EMVA és EHA végrehajtásával foglalkozó szervezetek képviselői. Az ÚMFT, valamint az EMVA-EHA kistérségi tanácsadói hálózatai szoros együttműködésben dolgoznak egymással.

A partnerség alapelveinek kiterjesztéseként, valamint a programok és beavatkozások közötti koordináció érvényesülésének erősítése érdekében az NFÜ – az ÚMFT-n és az OP-kon túlmenően – lehetővé teszi a társadalmi partnerek és civil szervezetek véleményének kifejtését az egyes akciótervek és pályázati kiírások **társadalmi egyeztetése** során is. Az írásos, vagy ilyen célú konzultáció során tett javaslatok a műveletek véglegesítésekor figyelembe vételre kerülnek.

A koordináció érvényesülését teszi lehetővé az egyes programozási végrehajtási dokumentumok társadalmi egyeztetése is, valamint az, hogy a projektszelekció során a bíráló bizottságba tagot delegálhat az érintett szakminiszter, ill. – a ROP-ok esetében – az érintett Regionális Fejlesztési Tanács. A monitoring bizottságok tagjaként a régiók részt vesznek a projektszelekciós kritériumok kialakításáról szóló döntés meghozatalában is.

6.1.2 Irányító Hatóság (IH)

2006. júliusától valamennyi OP irányító hatósága a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség önálló szervezeti egységeként működik.

A végrehajtás irányításának koncentrációja elősegíti az OP-k végrehajtása közötti koordináció hatékonyságának növelését, a tapasztalatcserét (amely az eljárásrendek egységesítése miatt még inkább felértékelődik), az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, valamint a feladat-szervezés racionalizálását.

Az irányító hatóság helye

A 1083/2006/EK rendelet 59. cikk (1) a) pontjának megfelelően a Környezet és Energia Operatív Program Irányító Hatósági feladatait a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Környezetvédelmi Programok Irányító Hatóság főosztálya látja el.

Az IH feladatköre és felelőssége

A 1083/2006/EK rendelet 60. cikkében foglaltaknak megfelelően az irányító hatóság felelős az operatív programnak a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért, és különösen a következőkért:

- Koordinálja a felelősségi körébe utalt operatív programok és kapcsolódó dokumentumok tervezését. Ennek keretében létrehozza és az érintett tárcák/régiók és szakértők részvételével működteti a Tervezési Operatív Bizottság albizottságaként az Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottságát (OPTKB).
- Biztosítja, hogy a finanszírozásra kiválasztott műveletek összhangban álljanak az operatív programra alkalmazandó feltételekkel, valamint, hogy végrehajtásuk teljes időtartama alatt megfeleljenek a vonatkozó közösségi és nemzeti szabályoknak.

- Biztosítja az operatív program minden egyes műveletének számviteli nyilvántartását számítógépes formában nyilvántartó és tároló rendszer naprakész adatokkal való feltöltését, valamint azt, hogy a pénzügyi ellenőrzéshez, monitoringhoz, ellenőrzéshez és értékeléshez szükséges végrehajtási adatok gyűjtése megtörténjen.
- Biztosítja, hogy a kedvezményezettek és a műveletek végrehajtásába bevont egyéb szervezetek – a nemzeti számviteli szabályok sérelme nélkül – vagy külön számviteli rendszert, vagy a művelettel kapcsolatos valamennyi ügylet számára megfelelő számviteli kódot alkalmazzanak.
- Jóváhagyja a pályázati kiírásokat és a támogatási szerződésmintákat; jóváhagyja a projektjavaslatokról szóló döntéseket.
- Befogadja és ellenőrzi a KSz-ek által készített forrásle hívásokat, ellenjegyzi és az igazoló hatóságnak továbbítja a KSz-ek által készített hitelesítési jelentéseket.
- Biztosítja, hogy az operatív programok értékelései a vonatkozó közösségi rendelkezésekkel összhangban történjenek. Az IH – együttműködésben a Monitoring Bizottsággal – vezető szerepet tölt be az értékelési prioritások és tevékenységek meghatározása során. (Ld. még az értékelésre vonatkozó alfejezetet.)
- Elkészíti, és folyamatosan aktualizálja az operatív program ellenőrzési nyomvonalát. Eljárásokat dolgoz ki annak érdekében, hogy a megfelelő ellenőrzési nyomvonal biztosításához előírt valamennyi költség- és ellenőrzési dokumentumot a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően megőrizze.
- Biztosítja, hogy az Igazoló Hatóság a költségekkel kapcsolatban igazolás céljából folytatott eljárásokról és vizsgálatokról valamennyi szükséges információt megkapja.
- Működteti az operatív program monitoring bizottságát és biztosítja az ehhez szükséges dokumentumokat annak érdekében, hogy a monitoring bizottság az operatív program végrehajtásának minőségét – figyelemmel annak konkrét céljaira – felügyelhesse.
- Felel az éves és záró végrehajtási jelentések elkészítéséért, valamint – a monitoring bizottság általi jóváhagyásukat követően – a Bizottsághoz történő benyújtásukért.
- A Bizottság részére átadja a nagyprojektek értékeléséhez szükséges információkat.
- Kidolgozza az operatív program módosítására vonatkozó javaslatokat.
- Biztosítja az OP a Monitoring Bizottság döntésének megfelelő kiválasztás kritériumainak megfelelő végrehajtását, az akciótervek végrehajtását, valamint a műveletek szabályosságát és megvalósíthatóságát.
- Felügyeli a felelősségi körébe utalt programok végrehajtását.
- Az operatív program(ok)kal kapcsolatos ügyek tekintetében az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságával/-aival kapcsolatot tart.
- Részt vesz vagy – amennyiben a feladat delegálásra kerül – felügyeli az ÚMFT egészére, illetve a felelősségi körébe utalt operatív programra vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátásában és ügyel az ezzel kapcsolatos követelmények betartására.

- Ellenjegyzzi a végrehajtásra vonatkozó többéves programozási dokumentumokat.
- Gondoskodik az operatív program szakmai segítségnyújtási keretének kezeléséről.
- Kezeli a rendszerszintű szabálytalanságokat, megteszi a szükséges korrekciós intézkedéseket.
- Az illetékes miniszter és regionális fejlesztési tanács véleményének kikérésével és bemutatásával, javaslatot tesz a kormány számára a kiemelt projektek azonosítására.

Az OP IH feladatainak ellátásában – jellemző módon a horizontális, több OP-t érintő feladatok pl. pénzügy, kommunikáció tekintetében – részt vesznek az NFÜ további szervezeti egységei is.

A végrehajtás egyes delegált adminisztratív, pénzügyi és technikai feladatait végző **közreműködő szervezetek** (továbbiakban: KSZ) tekintetében az IH:

- Szakmai felügyeletet gyakorol a KSZ OP végrehajtásával kapcsolatos tevékenységei vonatkozásában.
- Jóváhagyja a KSz OP-források felhasználásával kapcsolatos belső eljárásrendjét.
- Az operatív program megvalósításának részleteit szabályozó utasítások kidolgozása és kiadása a KSz részére.
- Rendszeresen ellenőrzi és értékeli a KSz tevékenységét.

A közreműködő szervezetek a rájuk delegált feladatokat feladat-ellátási szerződés alapján látják el, mely szerződés biztosítja, hogy a KSz szolgáltatásaiért cserébe teljesítményalapú finanszírozásban részesüljön.

6.1.3 Közreműködő szervezetek

A közreműködő szervezetek feladatai

A KSz egy vagy több prioritás tekintetében különösen az alábbi feladatokat látja el:

- Részt vesz a feladatkörébe tartozó akcióterv kidolgozásában.
- Az Irányító Hatóság által meghatározott követelményeknek megfelelően éves munkatervet készít, amely tartalmazza a pályázatok meghirdetésének és beadási határidejének tervezett dátumait, a kötelezettségvállalásra, támogatási szerződések megkötésére és kifizetésre vonatkozó éves irányszámokat.
- Közreműködik a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítésében az IH-val és a szakminisztériumokkal együttműködésben.
- Befogadja és értékeli a projekt javaslatokat, az irányító hatósággal történt megállapodásnak megfelelően szükség szerint bíráló bizottságokat állít fel és működtet, amennyiben ezt az Irányító Hatóság a közreműködő szervezetre delegálta.
- Vizsgálja a társfinanszírozott termékek és szolgáltatások teljesítését, valamint ellenőrzi, hogy a műveleteknek a kedvezményezettek által bejelentett költségei valóban felmerültek, és a közösségi és nemzeti szabályokkal összhangban állnak.

- Megkötöti és módosítja a támogatási szerződéseket.
- Nyomon követi a projektek megvalósítását, elvégzi a támogatások kifizetését és a projektek zárásával kapcsolatos feladatokat, lebonyolítja az ellenőrzéseket, feltárja és jelenti a szabálytalanságokat (ennek kapcsán szabálytalanságkezelési rendszert alakít ki és működtet).
- Folyamatosan rögzíti az adatokat az egységes monitoring informatikai rendszerben, valamint biztosítja az adatbázis naprakészségét és megbízhatóságát.
- Az operatív program és annak részleteit tartalmazó akcióterv és az éves munkaterv megvalósításában történt előrehaladásról negyedévente beszámolókat készít, amely tartalmazza a szükséges intézkedésekre vonatkozó javaslatokat is.
- Elkészíti és folyamatosan aktualizálja az ellenőrzési nyomvonalat.
- Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátása, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

KSz-ek minősítése, kiválasztása és finanszírozása

Az operatív program végrehajtásában közreműködő szervezetek az intézményes-szakmai felkészültségüket előre rögzítő, objektív szempontrendszer alapján a közreműködő szervezet intézményi kapacitását és szakmai kompetenciáját mérő **minősítési rendszer** keretében kerültek kiválasztásra. A feladat tényleges delegálásának előfeltétele volt, hogy a leendő közreműködő szervezet a minősítés során a feladat elvégzéséhez szükséges szervezeti feltételek, technikai és emberi erőforrások, és szakmai kompetenciák meglétéről bizonyítottan számot adjon. *(A kiválasztási folyamatról bővebben ld. az adminisztratív kapacitásról szóló alfejezetet.)*

A végrehajtás hatékonyságának biztosítása érdekében, a közreműködő szervezetek teljesítménye rendszeresen értékelésre kerül.

Az operatív programok közreműködő szervezetei a fenti pontban említett minősítési eljárás eredményének függvényében, a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10.§-ának rendelkezései értelmében együttes miniszteri rendeletben kerültek kijelölésre. Ezt követően a KSz-ek konkrét feladat-, felelősség- és hatásköreinek, valamint finanszírozásuk módjának és feltételeinek rögzítése többoldalú feladat-ellátási szerződés keretében került meghatározásra, amelyet az NFÜ, a KSz és – amennyiben releváns volt – a KSz tulajdonosi jogainak gyakorlója írt alá.

A program hatékony végrehajtása érdekében egyes támogatási konstrukciók esetében egyedi döntés alapján közvetítőként gazdasági társaságok, kereskedelmi bankok, civil szervezetek is bevonhatók (pl. indirekt támogatások vagy tőkealapok lebonyolítóiként).

A KSz-ek fenti feladatainak finanszírozása a feladat-ellátási szerződések keretében az OP szakmai segítségnyújtás prioritásának terhére történik. A KSz-ek a felmerült működési költségeik kapcsán, valamint az általuk igazolt költségek helytállóságának és szabályszerűségének, valamint a megbízható pénzügyi gazdálkodás biztosítása érdekében a szerződések többek között a következő kötelezettségeket írják elő:

- a KSz a közreműködői feladatok ellátásával kapcsolatos bevételeit és költségeit nyilvántartásában és analitikusan teljes körűen elkülöníteni köteles. Amennyiben az egységarak nem versenyeztetés eredményeként kerülnek kialakításra, a KSz-feladatok el-

látásával kapcsolatos bevételek profit elérésére és/vagy a szervezet egyéb tevékenységeiből eredő veszteségek finanszírozására nem fordíthatóak;

- az IH a KSz-nél a végrehajtásra vonatkozó ellenőrzéseket végez, mely kiterjed a KSz közreműködői feladatokkal kapcsolatos ráfordításainak, költségeinek és kiadásainak elkülönített nyilvántartására, eredményességére, szabályosságára és valódiságára is.

Az IH szabálytalanság felmerülése esetén felfüggesztheti a KSz által elkövetett szabálytalansággal érintett, indokolt esetben az összes jelen megállapodással kapcsolatos tevékenységet.

A Környezet és Energia Operatív Program közreműködő szervezetei

A minősítési eljárás alapján az OP végrehajtásában közreműködő szervezetként az alábbi szervezet került kijelölésre:

- Energia Központ Nkft. (EK Nkft.)

„A KVvM FI 2010. december 21-től kezdődően Környezetvédelmi Fejlesztési Igazgatóság (KÖFI) néven működött tovább.

A KÖFI feladatait 2011. július 1-ejétől az Energia Központ Nkft. vette át, így a KEOP közreműködő szervezeti feladatai egy intézménynél összpontosultak.

A KÖFI 2011. szeptember 30-án megszűnt.”

Az egyes közreműködő szervezetek a 255/2006 (XII.8.) Korm. rendelet 10. §-ában foglalt feltételek mellett lecserélhetőek.

Annak érdekében, hogy a 2004-2006-os időszakban tapasztalt duplikációk és hatásköri átfedések kiküszöbölhetőek legyenek, főszabályként egy KSz önállóan felel egy vagy több prioritási tengely (vagy minimum támogatási konstrukció) lebonyolításáért. A KSz-ek közötti feladatmegosztás tematikus és nem horizontális, mint az előző időszakban volt. A pályázó vagy kedvezményezett csak egy szervezettel (KSz) áll kapcsolatban, amely felel a támogatási konstrukció lebonyolításának egészéért.

6.1.4 Az OP lebonyolítása során használt eljárások

A végrehajtás hatékonyságának és eredményességének növelése, valamint átláthatóságának további elősegítése érdekében szükséges a végrehajtási folyamatok egységesítése és egyszerűsítése.

A projekt kiválasztási szempontoknak általánosan biztosítaniuk kell, hogy olyan projektek kerüljenek kiválasztásra, amelyek

- megvalósulása hozzájárul az ÚMFT és az operatív program, illetve az adott prioritás társadalmi-gazdasági céljaihoz;
- egyértelmű, mérhető és elérhető célokkal rendelkeznek;
- költség-hatékonyak;
- pénzügyileg és szervezetiileg fenntarthatók;
- hozzájárulnak a fenntarthatóság, valamint az esélyegyenlőség és diszkrimináció tilalmának érvényesítéséhez;
- sikeres megvalósulásuk valamennyi feltétele biztosított.

A kiválasztási kritériumokat az operatív program monitoring bizottsága fogadja el.

Az OP végrehajtás során az allokációs döntések meghozatala az alábbi eljárások mentén folyik:

- Nagyprojekt: A 1083/2006/EK rendelet 39-41. cikkei rendelkezésével összhangban, az ERFA vagy KA által finanszírozott olyan, munkálatok, tevékenységek és szolgáltatások sorából álló műveletek, amelyek célja valamely pontos gazdasági vagy műszaki természetű oszthatatlan feladat elvégzése, amely egyértelműen meghatározott célkitűzésekkel rendelkezik és, melynek összköltsége meghaladja az 50 millió eurót (környezetvédelem területén a 25 millió eurót). Azon esetekben ahol nagyprojekt kerül végrehajtásra a projektek indikatív listáját az operatív program és az akcióterv is tartalmazza, így az társadalmi egyeztetés tárgyát képezi.
- Kiemelt projekt: A projekt kiválasztás olyan esete, amikor nincs szükség pályáztatásra. Ezen projektek is gondosan kiértékelésre kerülnek az értékelési eljárás során, először amikor előzetesen kiválasztásra kerülnek az akciótervben történő nevesítés előtt (az előzetes projektjavaslat alapján) és másodszor a jóváhagyási döntést megelőzően (részletes projektjavaslat alapján). A partnerségi elv mindkét fázisban érvényesül, hiszen az akciótervek társadalmi vitán vesznek részt és a civil szervezetek mindkét esetben helyet kapnak a bíráló bizottságokban. Elsősorban azon projektek tartoznak ebbe a kategóriába, amelyek megvalósítása a gazdaságra, a társadalomra, a térszerkezetére stb. jelentős hatást gyakorolnak. Kedvezményezettjeik többnyire – de nem kizárólagosan – állami vagy önkormányzati szervezetek. (pl. *közcélú infrastruktúra projektek, kiemelt foglalkoztatási hatással járó befektetések állami támogatása*).
- Egyfordulós nyílt pályázat: Olyan támogatási konstrukciók esetében alkalmazott eljárás, ahol a pályázók száma, ill. összetétele (pl. magán szervezetek) indokolja a versenyeztetést.
- Kétfordulós pályázat: Olyan esetekben alkalmazott pályázatos projekt-kiválasztási eljárástípus, ahol a célcsoport és a várható pályázatok száma limitált (tipikusan: közberuházások), és a finanszírozandó projektek összetettebbek. Az eljárás során először előzetes (kevésbé részletes) projekt-javaslatok kerülnek kiválasztásra. Az első körben sikeres projekt-javaslatok a KSz-től segítséget kapnak részletes, támogatható projektté történő kidolgozásukhoz.
- Közvetett támogatás: az eljárásnak két típusa lehet:
 - Indirekt támogatás: olyan, meghatározott értékhatár alatti pályázatok esetében használt eljárás, amelynek kapcsán a támogatások elosztását, a projektek szabályos és szerződészerű végrehajtásának felügyeletét – az irányító hatósággal kötött támogatási szerződés alapján – szakmai lebonyolító szervezet – például civil szervezet – látja el.
 - Pénzügyi támogatási eszközök: olyan eljárás, amelyben a projektek kiválasztását, megvalósulásának nyomon követését, ellenőrzését, a támogatás kifizetését pénzügyi közvetítők (pl. bankok) végzik. (pl. hitel, tőke, garancia eszközök).

Az egyes támogatáscsoportok esetében alkalmazandó projekt-kiválasztási eljárásokat a részletes akciótervek tartalmazzák.

6.1.5 A végrehajtás adminisztratív kapacitása

Az új időszakban a fejlesztési terv költségvetése – és ezen belül a felhasználandó EU-támogatás nagysága – igen jelentős mértékben megemelkedett. Magyarország elkötelezett az intézményrendszer olyan továbbfejlesztése mellett, hogy az EU-támogatások hatékony, eredményes és időben történő felhasználásához szükséges szervezeti kapacitás folyamatosan és teljes körűen rendelkezésre álljon.

Annak érdekében, hogy a feladatnak meg tudjon felelni, figyelembe véve a 2004-2006 közötti tapasztalatokat, Magyarország az intézményrendszer jelentős strukturális átalakítása mellett döntött. A szerkezeti átalakítás kiterjed a hatékonyabb feladat- és munkafolyamat-szervezésre, valamint ezzel összefüggésben – előzetes felméréseknek megfelelően – a rendelkezésre álló adminisztratív kapacitások bővítésére.

Ennek érdekében:

- Az összes irányító hatóság egyetlen intézményben került összevonásra. Ennek eredményeként:
 - Egységessé vált a programok tervezésének és végrehajtásának teljes szabályrendszere. Ez növeli a rendszer átláthatóságát, megkönnyíti a „legjobb gyakorlatok” elterjesztését.
 - A minden IH esetében azonos tartalmú technikai háttérfunkciókat (pl. pénzügy, számvitel, kommunikáció, jogi feladatok) összevontan, az NFÜ horizontális szervezeti egységei látják el valamennyi IH számára. Így növelhető volt a feladatellátás hatékonysága.
- A Kormány a tervezéshez és a végrehajtáshoz kötődő feladatokat egységes elvek alapján az IH-k és a KSz-ek között újra osztotta. Az IH az OP végrehajtásával kapcsolatos stratégiai feladatokért felel, míg a KSz nagyobb döntési jogosultságot és felelősséget kap a konkrét pályáztatást érintő ügyekben. Ennek eredményeként megszűnik a párhuzamos feladatellátás (duplikáció), csökken a hibák lehetősége, minden szereplő teljesítménye egyértelműen mérhetővé és számon kérhetővé válik.
- Az NFÜ 2006. őszén a potenciális közreműködő szervezeteknél – a 2003-ban követett gyakorlathoz hasonlóan – független szervezeti audit, ún. minősítési eljárást folytatott le. A minősítés célja egyrészt az volt, hogy megállapítsa a szervezet alkalmasságát a KSz feladatokra, másrészt, hogy felmérje az adott szervezetnél a feladat ellátása érdekében még továbbfejlesztendő területeket. A minősítés szempontjai különösen:
 - rendelkezik-e a szervezet megfelelő szakmai tapasztalattal és felkészült humán erőforrás kapacitással;
 - a szervezeti forma lehetővé teszi-e a munkatársak teljesítményének ösztönzését;
 - a szervezet működése kellőképpen szabályozott-e;
 - a szervezeti forma lehetővé teszi-e a 2007-13-as időszakban a KSz-hez delegált feladatok önálló ellátását.

A minősítés eredményeként a szervezet fejlesztésére vonatkozóan **konkrét intézkedési terv készült minden egyes KSz számára**, Ennek keretében a KSz-ek pontosan megállapított határidőkkel kötelezettséget vállalnak a kapacitások ill. kompetenciák tekintetében szükséges intézkedések mielőbbi végrehajtására (amely adott esetben a megfelelő feladatellátáshoz szükséges adminisztratív kapacitások bővítését, vagy a személyi állomány képzését is jelenti).

Az intézkedési tervek az NFÜ-KSz feladatellátási szerződések részét képezik és ezek megvalósítását az IH folyamatosan nyomon követi. Ezáltal biztosított, hogy minden IH megfelelő létszámú és képzettségű humán kapacitással rendelkezzen.

- Átfogó teljesítménymérési és ösztönzési rendszert került bevezetésre mind szervezeti, mind egyéni szinten. Így az intézményrendszer minden tagja érdekeltté válik a programok hatékony, tartalmi szempontból eredményes végrehajtásában.
- Rugalmas, teljesítményarányos, hosszú távon kiszámítható intézmény-finanszírozási rendszer került bevezetésre a KSz-ek esetében. A finanszírozás éves üzleti tervek alapján történik. Az NFÜ és a KSz között kötött feladat-ellátási szerződés biztosítja a KSz magas szintű, gyors projekt-kiválasztási és –menedzsment feladatok ellátásában való pénzügyi érdekelttségét. Egyben garantálja, hogy a közreműködő szervezetek a feladatellátáshoz szükséges létszámot és technikai feltételeket – saját hatáskörben – rugalmasan meg tudják teremteni: középtávú feladataiktól függően szabadon növelhetik vagy csökkenthetik kapacitásaikat. A KSz-költségek pénzügyi fedezetét a 2004-06-os időszak részletes intézményi költségfelmérésének eredményei alapján kialakított OP TA-prioritások biztosítják.

A KSz-szintű feladat- és kapacitásigény kielégítésére a szakmai segítségnyújtás források kb. 2/3-át különítettük el.

6.2 Monitoring és értékelés

6.2.1 Monitoring

Monitoring Bizottság

Feladat- és hatásköre:

Az operatív program monitoring bizottság felelősségi körébe tartozó feladatokat – különös tekintettel a végrehajtás eredményességére és minőségére – ill. a bizottság összetételére vonatkozó szabályokat a 1083/2006/EK rendelet 65. cikke és a 255/2006-os Korm.rendelet 14.§-a tartalmazza:

- az operatív program jóváhagyásától számított hat hónapon belül megvizsgálja és jóváhagyja a finanszírozott műveletek kiválasztási kritériumait, és jóváhagyja ezen kritériumoknak a programozási igények szerinti bármely felülvizsgálatát;
- az irányító hatóság által benyújtott dokumentumok alapján rendszeres időközönként felülvizsgálja az operatív program konkrét céljainak megvalósítása felé tett előrelépést;
- megvizsgálja a végrehajtás eredményeit, különösen az egyes prioritási tengelyek mentén kitűzött célok elérését, valamint az értékeléseket;
- megvizsgálja és jóváhagyja az éves és záró végrehajtási jelentéseket, valamint az évente aktualizált értékelési tervet;
- tájékoztatást kap az éves ellenőrzési jelentésről vagy a jelentésnek az operatív programra vonatkozó részéről, valamint a jelentés vizsgálatát követően vagy a jelentés említett részére vonatkozóan a Bizottság által tett esetleges észrevételekről;

- az Irányító Hatóságnak javasolhatja az operatív program bármely olyan felülvizsgálatát vagy vizsgálatát, amely elősegíthetné az alapok célkitűzéseinek elérését, illetve a program irányításának javítását, a pénzügyi ellenőrzést is beleértve;
- megvizsgálja és jóváhagyja az alapokból származó hozzájárulásról szóló bizottsági határozat tartalmának módosítását célzó javaslatokat.

A monitoring bizottság továbbá megtárgyalja az akcióterveket. A 1083/2006/EK tanácsi rendelet 63. cikk (1) bekezdésével összhangban egy monitoring bizottság több operatív program végrehajtását is felügyelheti.

Összetétele:

A monitoring bizottságok felállításáért az irányító hatóságok felelnek.

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikkében foglaltaknak megfelelően az operatív program Monitoring Bizottságának összetétele az alábbiak szerint alakul:

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikk (1) bekezdésének megfelelően a Monitoring Bizottság elnökét a tagállam jelöli ki, aki a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület adott tématerületért felelős mindenkori tagja.

A Monitoring Bizottság tagjai:

- az Irányító Hatóság,
- az OP végrehajtásában érintett szakminiszterek delegált képviselője,
- az OP végrehajtásában érintett közreműködő szervezetek,
- az államháztartásért felelős miniszter képviselője,
- az érintett regionális fejlesztési tanácsok delegált képviselője,
- egy önkormányzati szövetségek közösen jelölt egy képviselője,
- környezetvédelmi civil szervezetek által delegált legalább egy képviselő,
- az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkáltatói oldalának egy-egy képviselője,
- a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő civil szervezetek legalább egy-egy delegált képviselője,
- az érintett szakmai és társadalmi szervezetek egy-egy delegált képviselője.

Tanácsadói minőségében részt vesz:

- saját kezdeményezésére vagy a monitoring bizottság kérésére az Európai Bizottság egy képviselője;
- az OP végrehajtásával érintett másik OP Irányító Hatóságának egy képviselője;
- az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság és a központi harmonizációs egység egy-egy képviselője;
- azon operatív programok esetében, amelyekhez az EIB vagy az EIF hozzájárul, az EIB és az EIF egy-egy képviselője;
- állandó meghívottként az EMVA és az EHA végrehajtásáért felelős szervezet egy képviselője.

Monitoring információs rendszer leírása – indikátorok és adatgyűjtés

A pályázók és a támogatást igénybevevők által szolgáltatott adatok a monitoring információs rendszerbe, az Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) továbbfejlesztett változatába kerülnek. A rendszer adatokkal történő feltöltése a közreműködő szervezetek feladata, az NFÜ biztosítja a rendszer folyamatos működtetését és fejlesztését.

A rendszer biztosítja az adatok gyűjtését, feldolgozását és továbbítását, valamint a végrehajtás támogatását, segíti az ÚMFT végrehajtásában résztvevő valamennyi szervezet napi munkáját csakúgy mint az Európai Bizottságét és más hazai intézményekét.

A 2007-13-as programozási időszakban alapkövetelmény, hogy a pályázók és a támogatást igénybe vevők adatszolgáltatási kötelezettségeiknek minden támogatási forma esetében lehetőleg elektronikusan tegyenek eleget. A rendszer ezen szempontok figyelembevételével került kialakításra.

Az informatikai rendszer valós idejű adatokat szállít a megvalósítási rendszer minden egyes szintjéről, valamint elektronikus kommunikációs eszközként szolgál az Európai Bizottság és Magyarország között.

A rendszer az átláthatóság biztosítása érdekében nyilvántartja

- az egyes prioritások esetében a 1083/2006/EK Rendelet 34. cikk (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően alkalmazott – az ERFA és az ESZA támogatásterületei közötti – „átjárhatóság” teljesülését és az időszak során nyomon követi maximumainak teljesülését, beleértve az Európai Parlament és a Tanács 1081/2006/EK Rendelet 3. cikk, (7). bekezdésében, valamint a 1080/2006/EK Rendelet 8. cikkében foglalt speciális eseteket is,
- a 1083/2006/EK Tanácsi rendelet II. melléklet 15. pontja szerint a Közép-magyarországi régióra jutó addicionális támogatások felhasználását.

A területi kohézió érvényesülése érdekében nyomonköveti:

- a teljes program időszak alatt a pénzügyi források allokációját az egyes régiók és kiemelten a hátrányos kistérségekben. Ezen eredmények hangsúlyosan megjelennek az évente készített monitoring jelentésben is. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a KEOP elsődleges feladata a jogszabályi kötelezettségek teljesítése, a területi kohézió az ilyen esetekben másodlagos szempontként vehető csak figyelembe.

6.2.2 Értékelés

Értékelési terv

Az OP-k értékelése ÚMFT szinten biztosított koordináció mentén, szisztematikus rendszerben, értékelési terv mentén történik. Az értékelési terv biztosítja az értékelések elvégzésére való felkészülést, a külső és belső értékelő kapacitásokkal való hatékony gazdálkodást, valamint az értékelések összehangolásában rejlő lehetőségek kihasználását.

Az OP értékelési terve 3 éves kitekintésben készül, évente felülvizsgálatra, illetve kiegészítésre kerül a folyamatos értékelési rendszer jellegéből adódóan.

Az OP értékelési tervét az OP IH – az értékelés ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egységgel egyetértésben – terjeszti az OP Monitoring Bizottsága elé, amely azt évente jóváhagyja. (A Monitoring Bizottságnak szintén joga van értékelés lefolytatását kezdeményezni.) Az értékelési terv a végrehajtás 2015-ig terjedő időszakára vonatkozóan előre tervezett értékeléseket, illetve a folyamatos értékelés rendszerében évente kiválasztásra kerülő értékeléseket is tartalmaz.

Az értékelési terv az alábbi értékeléseket tartalmazza:

- az OP stratégia és végrehajtási rendszer félidei felülvizsgálata (2009-2010);
- az OP utólagos értékelése (2015-2016);
- az akciótervek éves operatív értékelése (2008, 2010, 2012, 2014);
- az akciótervek utólagos értékelése (2009, 2011, 2013, 2015);
- akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek OP célok és horizontális célkitűzések érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata (2006, 2008, 2010);
- az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelése (pl. esélyegyenlőség, fenntarthatóság stb.) (2008, 2010, 2012)

Az értékelés kiterjed az Operatív Program klímaváltozással kapcsolatos hatásaira (lehetőség szerint számba véve a kapcsolódó természeti, társadalmi és gazdasági költségeket és hasznokat is), hogy megalapozza a hatékony fellépést a klímaváltozás elleni küzdelemben.

Az értékelések tervezett felhasználására (közzététel, értékelési jelentések hozzáférhetősége, eredmények bemutatása és terjesztése, ajánlások nyomon követése) vonatkozó szabályokat az egységes működési kézikönyv tartalmazza. Ezen szabályok összhangban vannak a Bizottság folyamatos értékelésre vonatkozó munkadokumentumainak (Working Documents on non-going evaluations) ajánlásaival.

A folyamatos értékelés kiválasztási mechanizmusa

Az előre tervezett (átfogó, stratégiai) értékelések mellett az ÚMFT egységes értékelési terve évről-évre kiegészül az akciótervekhez kapcsolódó értékelésekkel, amelyekre az OP IH tesz javaslatot a monitoring bizottsággal egyetértésben. Az értékelési terv keretében értékelést kell indítani:

- az akcióterv azon műveletei esetében, amelyek végrehajtása során a végrehajtási ütemtervben meghatározott indikátor-értékektől jelentős eltérés mutatkozik;
- az akcióterv műveleteihez kapcsolódó I. NFT-ben megvalósított intézkedés(ek) tapasztalatainak összegyűjtésére;
- az innovatív, hazai végrehajtási előzménnyel nem rendelkező műveletek lezárása után 2 évvel a végrehajtás tapasztalatainak összegyűjtésére, valamint a hatásmechanizmusok feltárására;
- 2009-től kezdődően évente prioritásonként legalább 1 művelet szándékolt és nem szándékolt hatásainak utólagos értékeléssel történő felmérésére.

Az értékelési tervtől függetlenül ad-hoc értékelés indítása indokolt a végrehajtás rendszerében (KSZ, IH) felmerülő előre nem látható igények, valamint a Monitoring Bizottság igényei alapján.

Értékelés menedzsment

Az értékelés horizontális, ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egység:

- előkészíti és lefolytatja az előre tervezett, átfogó stratégiai értékeléseket;
- biztosítja a rendszerszerűen lebonyolított értékelések forrásait, módszertani egységességét és az értékelési terv betartatását;

- előkészíti és lefolytatja a több OP-t érintő kérdésekben lefolytatott értékeléseket;
- előkészíti és lefolytatja az innovatív, hazai előzményekkel nem rendelkező műveletek értékelését;
- biztosítja, hogy az értékelések eredményei a közvélemény számára hozzáférhetővé váljanak.

Az IH az megfelelő kapacitást tart fenn az értékelésekhez kapcsolódó menedzsment feladatok elvégzésére, amely

- felelős az OP és a hozzá kapcsolódó akciótervek és műveletek értékeléséhez kapcsolódó feladatok elvégzéséért, az ÚMFT értékelési tervének OP-t érintő részeinek megvalósulásáért;
- koordinálja, fejleszti és ösztönzi az OP-hoz kapcsolódó értékelési tevékenységet;
- javaslatot tesz az ÚMFT 3 éves értékelési tervéhez;
- biztosítja az értékelések eredményeinek tervezésbe és végrehajtásba való becsatornázását;
- gondoskodik az OP értékelési indikátorok adatainak előállításáról és monitoring információk rendszerben való tárolásukról;
- kétfévente, az akciótervek lezárásakor, felülvizsgálja az OP prioritásszintű indikátorainak célértékeit;
- indokolt esetben – pl. a monitoring bizottság kezdeményezésére – az OP értékelési tervében nem szereplő értékeléseket indít a műveletekhez kapcsolódóan, azok végrehajtásának támogatására.

Tervezett értékelési kapacitások

Pénzügyi erőforrások:

Az ÚMFT-szintű értékelések, valamint az értékelési módszertanok kidolgozása, az értékelési tevékenységek koordinációja, illetve az éves értékelési tervben szereplő értékelési tevékenységek pénzügyi feltételeit a Végrehajtás Operatív Program teremti meg.

További – pl. a Monitoring Bizottság kezdeményezésére lefolytatott – értékelések finanszírozási forrását jelen OP szakmai segítségnyújtás prioritása jelentik.

Humán erőforrások:

Az NFÜ értékelésért felelős 6 fős horizontális egységének kapacitásain kívül az IH-k megfelelő mértékű címzett humán erőforrást biztosítanak az értékelési tevékenységek ellátására.

6.3 Pénzügyi irányítás és ellenőrzés

6.3.1 Igazoló Hatóság – feladatai

Az Igazoló Hatóság felépítése

A strukturális alapok és a Kohéziós Alapból támogatott fejlesztések megvalósítására szolgáló operatív programok igazoló hatósága a Pénzügyminisztérium elkülönült szervezeti egysége. Az igazoló hatósági feladatok ellátása az előző programozási időszak kifizető hatósági (Pénzügyminisztérium NAO Iroda) szervezetére és gyakorlatára épül.

Az Igazoló Hatóság a következő **feladatokat** látja el:

- átutalások fogadása az Európai Bizottságtól;
- az uniós hozzájárulások átutalása a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnek a vonatkozó fejezeti kezelésű előirányzat-felhasználási keretszámlájára;
- a költségnyilatkozatok és átutalás igénylések elkészítése, igazolása és benyújtása a Bizottsághoz;
- annak igazolása, hogy a költségnyilatkozat pontos, megbízható számviteli rendszerekből származik, és ellenőrizhető bizonylatokon alapul, továbbá, hogy az igazolt költségek megfelelnek az alkalmazandó közösségi és nemzeti szabályoknak, és a programra alkalmazandó kritériumokkal összhangban finanszírozás céljából kiválasztott, valamint a közösségi és nemzeti szabályoknak megfelelő műveletek tekintetében merültek fel;
- igazolás céljából az ellenőrzési hatóság által vagy annak hatáskörében elvégzett valamennyi ellenőrzés eredményének figyelembevétele;
- a költségek megfelelőségének ellenőrzése érdekében saját hatáskörében kockázatelemzésen alapuló mintavétel alapján tényfeltáró vizsgálat és tényfeltáró látogatás elvégzése a pénzügyi lebonyolításban résztvevő szervezeteknél
- az átutalások fogadására szolgáló kincstári számlák forgalmáról, a követelésekről és a kötelezettségekről számviteli nyilvántartás vezetése;
- a visszafizetendő, valamint az adott művelethez történő hozzájárulás egészének vagy egy részének visszavonásából eredő összegek nyilvántartása;
- az adminisztratív hibák, valamint az operatív program megvalósítása során bekövetkezett szabálytalanságok következtében szükségessé váló pénzügyi korrekciók végrehajtása, a visszafizetett uniós hozzájárulások Európai Bizottság felé történő elszámolása;
- az adott pénzügyi évre, valamint a következő pénzügyi évre vonatkozó, előrelátható átutalási igénylésekkel kapcsolatos ideiglenes előrejelzések megküldése az Európai Bizottság részére minden évben legkésőbb április végéig.

6.3.2 Pénzügyi irányítás szabályai

Az IH felelőssége:

- Az Irányító Hatóság felel az Operatív Programnak a megbízható pénzügyi gazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért.
- Az IH a kedvezményezettek elszámolásainak befogadását, feldolgozását és ellenőrzését közreműködő szervezetre – amennyiben van KSZ - delegálja.
- Az IH a delegált feladatok ellátását folyamatosan nyomon követi.
- Az IH biztosítja, hogy igazolás céljából az igazoló hatóság kellő információval rendelkezzen az operatív program végrehajtása során felmerült költségekkel

kapcsolatban folytatott eljárásokról, továbbá a közreműködő szervezet hitelesítési jelentésének ellenjegyzésével nyilatkozik az igazoló hatóság felé az általa delegált feladatokat ellátó közreműködő szervezet által alkalmazott eljárások uniós és hazai előírásokkal való összhangjáról. Az irányító hatóság gondoskodik a közreműködő szervezet által összeállított hitelesítési jelentés igazoló hatóság részére történő benyújtásáról.

- Kockázatelemzésen alapuló helyszíni ellenőrzés a KSz-eknél a KSz által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek tekintetében. Ezen feladat hatékony ellátásának erősítése érdekében az IH-nak lehetősége van arra, hogy a Magyar Államkincstár (MÁK) egy vagy több munkatársát (kincstárnokok) a KSz-hez delegálja, annak érdekében, hogy biztosítsa a KSz által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek szabályosságát és pontosságát, beleértve az adatok monitoring rendszerben (EMIR) történő rögzítésének pontosságát.

A KSz felelőssége:

- A közreműködő szervezet felelős az irányító hatóság által delegált feladatok uniós és hazai előírásokkal összhangban való ellátásáért.
- A közreműködő szervezet gondoskodik az Operatív Program keretében jóváhagyott projektek uniós és hazai előírásokkal összhangban történő végrehajtásának ellenőrzéséről.
- A közreműködő szervezet gondoskodik a kedvezményezett elszámolásainak befogadásáról, feldolgozásáról és folyamatba épített ellenőrzéséről, valamint kockázatelemzés alapján helyszíni ellenőrzés lefolytatásáról, és az elvégzett ellenőrzéseknek hitelesítési jelentésben való összegzéséről az irányító hatóság és az igazoló hatóság tájékoztatása céljából. A KSz gondoskodik a támogatásoknak kedvezményezettek részére történő kifizetéséről.

6.3.3 Kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata

A kedvezményezett a projekt megvalósítása során keletkezett számláit az előrehaladási jelentéssel együtt rendszeres időközönként benyújtja a közreműködő szervezethez.

A közreműködő szervezet az elszámolásokat pénzügyileg, tartalmilag és formailag ellenőrzi, a kockázatelemzés alapján készített ellenőrzési tervnek megfelelően helyszíni ellenőrzést is végezhet.

A KSz a jóváhagyott elszámolások alapján gondoskodik a támogatások kedvezményezettek részére történő kifizetéséről. Az elvégzett ellenőrzések eredményéről hitelesítési jelentésben tájékoztatja az irányító hatóságot és az igazoló hatóságot.

A kedvezményezett részére kifizetendő támogatás uniós részét az irányító hatóság a központi költségvetésből megelőlegezi, majd a rendelkezésre álló előfinanszírozási forrásból és a későbbi időközi kifizetésekből az igazoló hatóság az irányító hatóság részére megtéríti.

6.3.4 Az Európai Unió támogatások ellenőrzése

Pénzügyi irányítás és ellenőrzés (kontroll)

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet kialakítja és működteti a pénzügyi irányítás és kontroll rendszerét. A pénzügyi irányítás és kontroll rendszerének biztosítania kell, hogy a szervezetek tevékenysége szabályszerű és megfelelően szabályozott, gazdaságos, hatékony és eredményes legyen, az információk pontosak legyenek és megfelelő időben rendelkezésre álljanak. A tervezés, pályáztatás, pénzügyi lebonyolítás, számvitel, ellenőrzés és monitoring feladatait funkcionálisan el kell különíteni, ezen feladatok megfelelő szabályozásáról a vonatkozó belső szabályzatokban gondoskodni kell.

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet gondoskodik az ellenőrzési nyomvonal, a kockázatkezelési és szabálytalanságkezelési szabályzat kialakításáról és az esetleges változások haladéktalan átvezetéséről.

A pénzügyi lebonyolítás során az irányító hatóságnak, illetve a közreműködő szervezetnek gondoskodnia kell a kifizetéseket megelőző dokumentum alapú, valamint a – kockázatelemzés alapján történő – helyszíni ellenőrzések lefolytatásáról. Ennek keretében ellenőrizni kell a programok, illetve projektek támogatási szerződéseknek megfelelő fizikai és pénzügyi előrehaladását, valamint azt, hogy a benyújtott számla vagy egyéb, a gazdasági eseményt hitelesen dokumentáló bizonylat összhangban van a pályázatra vonatkozó döntéssel és a szerződéses feltételekkel, a fizikai és teljesítmény mutatószámok teljesítésével, a közbeszerzésre vonatkozó közösségi és nemzeti jogszabályokkal.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vezetője és a közreműködő szervezet vezetője, valamint az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság – minden évben, jogszabályban meghatározott tartalommal és határidőre – köteles nyilatkozni az általa működtetett irányítási és kontroll rendszerek megfelelő működéséről.

Az államháztartásért felelős miniszter a központi harmonizációs egységen keresztül látja el az alapokból származó támogatások ellenőrzésének szabályozásával, harmonizációjával, koordinációjával kapcsolatos feladatokat. A központi harmonizációs egység kidolgozza és folyamatosan továbbfejleszti az alapokból származó támogatások ellenőrzésére és a belső kontrollokra vonatkozó hazai jogszabályokat és módszertani útmutatókat; az ellenőrzési erőforrások harmonizálása révén biztosítja az alapokból származó támogatások vonatkozásában végzett átfedésektől mentes, hatékony és eredményes ellenőrzéseket; minőségértékelés keretében vizsgálja a belső kontroll rendszerek vonatkozásában a jogszabályi előírások, módszertani útmutatók alkalmazását és végrehajtását.

Az államháztartásért felelős miniszter, az európai uniós támogatások felhasználásának átláthatósága érdekében, az európai uniós támogatások lebonyolításában résztvevő szervezetek bevonásával audit bizottságot hoz létre és működtet.

Az Ellenőrzési Hatóság feladata, felelőssége

Az Ellenőrzési Hatóság a közösségi és nemzeti jogszabályok előírásaival összhangban kijelölt, az irányítási és ellenőrzési rendszerek eredményes működésének ellenőrzéséért felelős szervezet, amely működésében független az irányító hatóságtól, az igazoló hatóságtól és a közreműködő szervezetektől. Magyarországon valamennyi operatív program vonatkozásában ugyanazon szervezet látja el az Ellenőrzési Hatóság feladatait. A Kormányzati Ellenőrzési Hivatalról szóló 312/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet rendelkezéseinek megfelelően az Ellenőrzési Hatóság feladatait a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) látja el, amely Pénzügyminisztérium fejezet alá tartozó önálló fejezeti jogosítványokkal rendelkező költségvetési szerv (központi hivatal).

Az Ellenőrzési Hatóság feladatai:

- az 1083/2006/EK rendelet 71. cikk (2) bekezdésének megfelelően kidolgozza az irányítási és ellenőrzési rendszerek értékelési kritériumrendszerét, lefolytatja az értékelést, valamint elkészíti az értékelésről szóló jelentést és véleményt;
- gondoskodik a nemzeti ellenőrzési stratégia, valamint az éves beszámolási kötelezettségek (éves ellenőrzési jelentések és vélemények) elkészítéséről és teljesítéséről, valamint a Bizottsággal a szükséges egyeztetési eljárások lefolytatásáról;
- gondoskodik a rendszer- és mintavételes ellenőrzések elvégzéséről, a nemzeti ellenőrzési stratégia teljesülésének, az ellenőrzési jelentések elkészítéséről;
- gondoskodik az Európai Bizottság felkérésére végzendő ellenőrzések ellátásáról;
- gondoskodik az ellenőrzési jelentések megállapításainak, javaslatok hasznosulásának, az intézkedési tervek végrehajtásának nyomon követéséről;
- elkészíti a részleges zárásról szóló nyilatkozatokat, valamint a zárónyilatkozatokat és az azokat megalapozó ellenőrzési jelentéseket;
- részt vesz az Európai Bizottság által végzett ellenőrzésekre adandó tagállami válaszok kialakításában, a szükséges tárgyalások lefolytatásában;
- részt vesz az 1083/2006/EK rendelet 73. cikke szerinti – Európai Bizottsággal történő – egyeztetéseken az ellenőrzési tervek összehangolása az ellenőrzések eredményeinek kicserélése érdekében.

6.4 Információ és nyilvánosság biztosítása

6.4.1 Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos rendelkezések

A hazai és közösségi jogszabályi követelmények figyelembevételével az NFÜ felel az ÚMFT és az operatív programok tájékoztatásra és nyilvánosságra vonatkozó feladatainak ellátásáért, különös tekintettel a következőkre:

- A potenciális kedvezményezettek, gazdasági és szociális partnerek tájékoztatása a támogatások nyújtotta lehetőségekről. Ezen belül kiemelt szerepet kap a potenciális pályázók hatékony mozgósítása, a jól megalapozott projektgeneráló tevékenység és a pályázati lehetőségek megismertetése.
- A közvélemény tájékoztatása arról a szerepről, amelyet az Európai Unió betölt a fejlesztések megvalósításában. Ennek során a kommunikáció az uniós társfinanszírozással megvalósuló tevékenységek eredményeinek bemutatására koncentrál.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységek megvalósítása mind az intézményrendszer szereplői (NFÜ, közreműködő szervezetek) mind pedig a kedvezményezettek részéről kötelezettségekkel jár. Az ÚMFT egészére vonatkozó általános, illetve az operatív programokhoz kötődő általános kommunikációs tevékenységeket, partnerségi akciókat központi szinten szükséges megszervezni. A közreműködő szervezetek részt vesznek a támogatási lehetőségek megismertetéséhez kapcsolódó egyéb kommunikációs feladatok ellátásában (szakmai és információs napok, fórumok szervezése a programokról a potenciális pályázók számára, országos, regionális, megyei és kistérségi szinten), a kedvezményezettek kommunikációs tevékenységének támogatásában valamint adatgyűjtést és adatszolgáltatást is végeznek.

A kedvezményezettek az NFÜ által kiadott arculati kézikönyv és útmutató alapján, kötelező jelleggel végzik saját projektjük megismertetését a lehető legszélesebb körben.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos teendők megvalósítására vonatkozóan a jogszabályi kötelezettségeknek megfelelően az NFÜ ÚMFT egészére vonatkozóan egységes kommunikációs stratégiát készít, amely meghatározza a vonatkozó intézkedések célját, üzenetét, végrehajtásuk stratégiáját, tartalmát, a megcélzott társadalmi és gazdasági csoportokat, az intézkedések hatékonyságát mérő értékelési kritériumokat, az intézkedések ajánlott költségvetését, azok várható időbeli ütemezését, valamint a megvalósításért felelős adminisztratív egységeket és azok kötelezettségeit. A kommunikációs terv a kommunikációs stratégia alapján készül évente. A közreműködő szervezet feladata a kezelésében lévő operatív programhoz és/vagy prioritások összességéhez kapcsolódó kommunikációs terv elkészítése és benyújtása az NFÜ-nek jóváhagyás céljából.

Főbb területek:

- *Támogatási lehetőségek megismertetése, pályázók hatékony mozgósítása, projektgenerálás*
A fejlesztési források sikeres és eredményes felhasználásához nélkülözhetetlen a lehetséges kedvezményezettek hatékony mozgósítása, a támogatási lehetőségek megismertetése. E területeken különösen aktív, hatékony és koncentrált, a jól behatárolható célcsoportokra (a potenciális kedvezményezettek körének különböző szegmenseire) fókuszáló kommunikációra van szükség. Ennek során külön hangsúlyt kell fordítani a leghátrányosabb helyzetben lévő csoportokat képviselő szervezetek direkt módon való informálására, ill. az ilyen csoportokat érintő projektgenerálásra és szükség esetén a megvalósítás során nyújtandó szakmai segítségre is.

- *A társfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok eredményeinek bemutatása*
A megvalósult projektek bemutatása a strukturális alapok hazai felhasználásának sikerességét hirdeti, egy gyorsan és lendületesen fejlődő Magyarország képét tudatosítja a közvéleményben, az Európai Unió imázsát erősíti, valamint – a jó példa elvén – ösztönzőleg hat a potenciális pályázók körére.
- *Partnerség*
A partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos módszertani feladatok – partnerségi stratégia, partnerségi akciók, partnerségi beszámolók – ellátása a társadalmi egyeztetés kapcsán, a kiemelt partnerekkel történő kapcsolattartás és a partnerek szakmai együttműködésekbe történő bevonása, valamint a partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos stratégia és beszámolók elkészítése a magyar kormány és az Európai Bizottság részére rendkívüli fontosságú. Minden egyes OP és akcióterv egyenként kerül társadalmi egyeztetésre. A meghatározott felelősségi rendnek megfelelően a partnerséggel kapcsolatos feladatokat ágazati OP-k esetében az NFÜ horizontális szervezeti egysége látja el a KSz-ek bevonásával, a VOP-ból finanszírozva. A monitoring bizottság működését minden esetben az OP TA forrása fedezi.
- *Ügyfélszolgálat*
Kiemelt feladata az intézményrendszernek a lehetséges és már nyertes pályázókkal való kapcsolattartás. Ez az intézményrendszer szolgáltató jellegének erősítése szempontjából, valamint az átláthatóság szempontjából hangsúlyos terület. Ennek megfelelően központi és helyi szinten is szükséges az ügyfél-tájékoztatási és információs feladat egységes rendszerben történő ellátása. Az egységes ügyfél-tájékoztatási rendszer fő elemei: internetes pályázó-tájékoztató felület, online és telefonos ügyfélszolgálat működtetése (*Contact Center*), a közreműködő szervezetek információs tevékenységének koordinálása, az információk áramlását koordináló belső információs rendszer kialakítása és működtetése.

6.5 Közösségi politikák és horizontális elvek – Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és partnerség, Állami támogatások, Közbeszerzések

6.5.1 fenntarthatóság, esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma

A 1083/2006/EK rendelet 17. cikkében foglaltaknak megfelelő fenntarthatóság kritériumait (különös tekintettel a környezeti fenntarthatóságra) a tervezés és a végrehajtás teljes folyamatában garantálni kell. Ennek érdekében az NSRK, és az operatív programok vonatkozásában stratégiai környezeti vizsgálat készült. Az ÚMFT-t és az operatív programokat az Országos Környezetvédelmi Tanács elé terjesztettük.

A programvégrehajtás valamennyi szintjén megfelelő irányítási rendszerek kerülnek kialakításra annak érdekében, hogy az esetlegesen nem fenntartható vagy környezeti szempontból kedvezőtlen hatások, különös tekintettel a klímaváltozásra, a biológiai sokféleség és ökoszisztémák fenntartására valamint a természeti erőforrások igénybevételeire vonatkozó hatásokra, kiküszöbölhetőek vagy minimalizálhatóak legyenek, és így az OP környezeti költségei összességében klíma- és erőforrás-semlegessége biztosítható legyen. Az OP pozitív környezeti hatásait és a szinergiából adódó környezeti fenntarthatósághoz történő hozzájárulás optimalizálásának lehetőségeit a lehető legnagyobb mértékig ki kell használni és amennyiben lehetséges meg kell erősíteni.

A partnerségi folyamat keretében az NSRK és OP dokumentumokhoz nagyszámú – többek között környezetvédelmi, illetve az esélyegyenlőség különböző aspektusaival foglalkozó –

civil szervezet fűzött észrevételeket, amelyeket feldolgoztunk, és a dokumentumok véglegesítése során lehetőség szerint érvényesítettünk. A partnerségi konzultáció mechanizmusát az akciótervekre és a pályázati kiírások tervezeteire is kiterjesztettük.

Az ÚMFT és az egyes operatív programok végrehajtásának valamennyi szintjén elő fogjuk segíteni a nők és férfiak közti egyenlőség érvényesülését, valamint a nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékossgon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozását. A megkülönböztetés tilalmának elve a végrehajtás minden szakaszában betartásra kerül, különös tekintettel a támogatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatosan. A különböző operatív programok műveleteinek meghatározása során és a végrehajtás valamennyi szintjén különös tekintettel leszünk a fogyatékkal élő emberek hozzáférhetőségének kritériumára.

A Koordinációs Irányító Hatóság irányelveket, útmutatót készít és Működési Kézikönyvet állít össze a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és megkülönböztetés tilalma horizontális céljainak a végrehajtás valamennyi szintjén történő és az intézményrendszerrel kapcsolatos érvényesítése érdekében. Az OP irányító hatósága az Alap, a program, valamint a potenciális kedvezményezettek és célcsoportok sajátosságainak figyelembevételével specializálja ezen útmutatókat. Ezenfelül az IH folyamatosan keresi, díjazza, és terjeszti a legjobb gyakorlatokat, a kedvezményezettek számára a projekt-megvalósítás során a horizontális szempontok gyakorlati érvényesítésére vonatkozó tanácsadást biztosít. A monitoring során speciális figyelmet fordít az esélyegyenlőségi célkitűzések program szintű elérésében történt előrehaladásra.

A műveletek kiválasztása során a környezeti fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontrendszerének érvényesítését (kötelező minimum követelményként) jogszabály garantálja. Ennek érvényesítésére – újdonságként – a pályázatok értékelésekor bevezettük az ún. kétszintű értékelést, amelynek során a horizontális szempontokhoz való hozzájárulás minden projektjavaslat vonatkozásában kötelező befogadhatósági feltételként szerepel.

A Monitoring Bizottságokba kötelező jelleggel meg kell hívni legalább egy környezetvédelmi civil szervezet, valamint a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő legalább egy-civil szervezet képviselőjét.

A fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontjainak érvényesüléséről a program végrehajtásáról szóló értékelésekben, rendszeres, a Kormány, a Monitoring Bizottságok, a FIT, az NFT illetve az Országgyűlés számára készülő jelentésekben külön is számot adunk.

Az ÚMFT környezetvédelmi hatásairól, valamint a fenntarthatóság horizontális szempontjainak teljesüléséről évente tájékoztatást adunk az Országos Környezetvédelmi Tanács számára.

A végrehajtás során kiemelt figyelmet kell szentelni

- a nemek közti egyenlőség monitoringjának (különös tekintettel a nemek szerinti adatgyűjtésre);
- a partnerség elvének érvényesülésére;
- valamint a hátrányos helyzetű csoportok (különös tekintettel a romákra) hatékony részvételének elősegítésére.

Az intézményrendszer működése során a pályázók számára széles körű információs és ügyfélszolgálati támogatást nyújt. Ezen belül a hátrányos helyzetű csoportok számára célzott tájé-

koztatási és támogatási tevékenységet tervezünk. Az ügyfélszolgálati munkatársak számára külön, a célcsoport szükségleteihez igazodó képzést szervezünk. A fogyatékkal élők eligazodása érdekében középtávon tervezzük honlapunk akadálymentesítését. A hátrányos helyzetű térségekben működő pályázókat országos, kistérségi szintű tanácsadói hálózatunkon keresztül közvetlenül is elérjük, számukra helyben is tanácsadási lehetőséget biztosítunk.

Nemzeti szintű szakértői hálózat segíti a potenciális kedvezményezetteket valamennyi kistérségben. Roma szakértők révén speciális segítség áll rendelkezésére a roma kedvezményezetteknek.

A végrehajtási rendszer teljes mértékben elkötelezett a fenntarthatóság, valamint a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma horizontális elveinek érvényesülése és elősegítése mellett, ezért az NFÜ tervezi az Európai Unió Hitelesített környezetvédelmi vezetési rendszer (EMAS) minősítésének megszerzését. Továbbá intézkedéseket teszünk a család-barát munkahely kialakítására.

A partnerség elve a végrehajtás minden szintjén érvényesül:

- (mind a projekt koncepciókat, mind pedig a már előkészített projekteket) bíráló bizottságokban szavazati joggal vesznek részt a civil szervezetek képviselői;
- a monitoring bizottságokban a tagok fele nem kormányzati intézményt képvisel;
- a jelentős hatású projektek előkészítése során készülő Környezeti Hatásvizsgálat keretében a lakossági egyeztetés kötelező.

A végrehajtás egyes szereplőinek partnerséggel kapcsolatos feladatait részletesen a működési kézikönyv tartalmazza.

6.5.2 Állami támogatások:

Az NFÜ maximális mértékben figyelembe veszi a hatályos állami támogatási szabályokat. Az állami támogatásokra vonatkozó szabályozás biztosítása érdekében a **Pénzügyminisztérium** Támogatásokat Vizsgáló Irodája (PM TVI) részt vesz a programok és akciótervek előkészítésében (ld. később). Ezen túlmenően pedig a társfinanszírozandó tevékenység vonatkozásában minden esetben megvizsgálja az állami támogatási szabályok relevanciáját. Az IH felel az operatív programnak az állami támogatási szabályokkal összhangban való végrehajtásáért, a PM TVI pedig ezen követelmény teljesülésének szakmai kontrollját biztosítja. Ennél fogva a PM TVI valamennyi támogatási konstrukciót megvizsgálja.

6.5.3 Közbeszerzés

A magyar Közbeszerzési törvényt a Parlament 2003-ban fogadta el. A közbeszerzések egyes részletes szabályait több mint 10 végrehajtási rendelet szabályozza, például a pályázati felhívások formátumát, a felhívás közzétételének módját, építési beszerzésekre vonatkozó speciális szabályokat, tervpályázat, stb.

A kedvezményezettek által lefolytatott közbeszerzések utólagos ellenőrzéséért a KSz-ek felelnek. Az NFÜ külön szervezeti egységet állított fel a közbeszerzések szabályosságának az eljárás folyamatában történő biztosítására. Az Európai Unió Közbeszerzési Koordinációs és Szabályossági Egység (EKKE) feladata, hogy folyamatba épített ellenőrzést gyakoroljon a közbeszerzési eljárások lebonyolítása során.

A folyamatba épített és utólagos ellenőrzésekre vonatkozó eljárási szabályokat a fejlesztéspolitikáért felelős miniszter és az államháztartásért felelős miniszter közös rendelete tartalmazza (16/2006 (XII. 28.) MeHVM-PM együttes rendelet).

Az irányító hatóságok közös működési kézikönyve iránymutatást tartalmaz annak érdekében, hogy a közbeszerzési eljárások során a fenntarthatósági szempontok is érvényesüljenek (zöld közbeszerzés).

6.6 Az elektronikus adatközlésre vonatkozó rendelkezések a Bizottság és a tagállam között

Az Európai Bizottság fejlesztés alatt álló SFC2007 rendszere a Bizottság elvárásai szerint elektronikus adatszolgáltatás alapján működik. Az informatikai rendszer két különböző módon érhető el a tagországok intézményei számára (honlapon keresztül – Web Application, illetve közvetlenül a tagállami rendszerrel elektronikus kapcsolaton keresztül – Web Service). A rendszerhez akár kizárólag az egyik módszer használatával, akár a két módszer kombinálásával is lehet kapcsolódni. A rendszerben az egyes OP komponensek szintjéig kell megjeleníteni a rendelet mellékleteiben kötelezően megjelölt adatokat.

Azon adatok esetében, amelyek szerepelnek az EMIR-ben, a Bizottság által megadott specifikációnak megfelelően biztosítjuk az adatfeltöltést. Azokat az adatokat, amelyek rögzítése nincs előírva az EMIR-ben (duplikált adatkezelés elkerülésére) közvetlenül a felelős központi intézmények kulcsfelhasználói (úgy mint központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) viszik fel az SFC-be.

A rendszerrel kapcsolatos teendőkért felelős tagállami szervezet (Member State Organisation – MSO) a hazai jogszabályoknak megfelelően az NFÜ, így a tagállami összekötő (MS Liaison), illetve az „MS System Owner”, a technikai kérdésekért felelős tagállami személyt is szintén az NFÜ állományából kerül kijelölésre.

Az adatszolgáltatás rendje

Az adott adatra vonatkozóan adatszolgáltatás módja attól függ, hogy a kijelölt intézmények a két kapcsolódási módszer közül melyiken keresztül szolgáltatnak a kijelölt intézmények adatot:

- amennyiben az adatokat a honlap felületen keresztül töltik fel az SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre képesített kulcsfelhasználói feltöltik adatokkal a szervezetük hatáskörébe tartozó táblákat az ott kért formában, illetve verifikálják azokat.
- amennyiben az adatokat a közvetlen elektronikus kapcsolaton keresztül küldi meg a tagállami rendszer a SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre jogosított kulcsfelhasználói a tagállami rendszerbe töltik fel az adatokat, majd verifikálják és küldik meg azokat az SFC2007-nek.

Az ezzel megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) feladata – függetlenül az adatok rögzítésének módjától – az adatok közvetlen és hibátlan feltöltése a rendszer(ek)be olyan módon, hogy mind a számukra megszabott határidők betartására kerüljenek, mind az ő jelentésükhöz kapcsolódóan más intézmények által végzendő adatszolgáltatás megvalósulhasson az arra megszabott határidőn belül.

A dokumentumok továbbításának időpontja azok rendszerbe történő feltöltésének időpontja. A dokumentumok csak akkor számítanak elküldöttnek a Bizottság számára, ha annak érvényesítése megtörtént a rendszerben az erre felhatalmazottak által.

A rendszer tartós elérhetetlensége esetén, különösen, ha az információ leadására megfogalmazott határidő betartását ez az elérhetetlenség fenyegeti, a tagország papír alapú dokumentum formájában továbbítja a Bizottság számára az információkat a vonatkozó jogszabályban megadott formátumban. Az elérési probléma elmúltával a tagország, illetve a kijelölt illetékes szervezet pótlólag az információk rendszerbe (SFC2007) történő feltöltését. Ilyen esetben a dokumentumok megküldésének hivatalos dátuma a papír alapú dokumentumok megküldésének dátuma.

7. NAGYPROJEKTEK

Környezet és Energia Operatív Program (2007-2013) nagyprojektjei között csak azon projektek indikatív felsorolása szerepel, amelyek korábbi kormányzati döntés körében nevesített projektek és előkészítésük folyamatban van, illetve korábbi EU Bizottsági döntés eredményeképp megvalósításukra hazai kötelezettségvállalás van.

A fentieknek megfelelően az OP keretén belül később további nagyprojektek várhatóak.

Projekt (az előkészítés tervezett támogatási kerete, millió Ft-ban)	Tervezett költség Korm. hat alapján (Mrd Ft)	Költség-igény legújabb adatok szerint (Mrd Ft)	Megjegyzés	
			települ és	lakosság (ezer fő)
Békéscsaba város és külterületei csatornázása és szennyvíztisztítása (300)	15,0	17,89	1	65,7
Makó és térsége szennyvízcsatornázás (112,8)	14,0	15,05	6	41,0
Székesfehérvár és térsége szennyvízcsatornázása (127,5)	7,0	8,8	4	110,9
Tápió menti térség szennyvízelvezetés és -tisztítás (296)	36,0	43,0	20	90,0
Dél-Budai agglomeráció csatornázása és szennyvíztisztítása (525)	72,0	72,0	7	263,0
A Balaton-törvény hatálya alá tartozó dél-balatoni települések szennyvízkezelése (377)	16,0	20,8	40	30,0
Nyíregyháza város és külterületei csatornázása és szennyvíztisztítása (380)	16,0	14,9	4	133,0
Nagykanizsa és környéke csatornázás és szennyvíztisztítás (177,3)	7,5	9,38	15	60,9
Dél-alföldi régió ivóvízminőség-javítás (1524)	101,0	105,6	225	1222,6
Észak-Alföld ivóvízminőség-javítás II. ütem (750)	60,0	60,0	199	600,0
Mecsek-Dráva térség hulladékgazdálkodás (250)	31,0	36,23	295	425,4
Közép-Duna vidéki hulladékgazdálkodás (190)	46,0	58,6	169	675,0
Győr hulladékgazdálkodás (378,6)	39,5*	22,2	227*	483,1*
Sopron hulladékgazdálkodás		15,92		
Ráckevei Duna-ág vízgazdálkodásának és vízminőségének javítása (1000)	35,0	35,0		
Tisza hullámtér projekt (Vásárhelyi terv továbbfejlesztése - VTT) (351,5)	10,5	11,0		
Kis-Balaton vízvédelmi rendszer II. ütem (389,3)	7,7	7,5		
Hanyi-Tiszasülyi árvízszint csökkentő tározó (113,3)	19,0	26,1		
Nagykunsági árvízszint csökkentő tározó (95,3)	6,5	10,7		
Szamos-Kraszna közti árvízszint csökkentő tározó (110)	6,5	14,2		

Környezet és Energia Operatív Program

Duna projekt (árvízvédelmi töltések megerősítése, szilárd töltésburkolat építése a védművek egyes szakaszain) (497)	16,4	29,85		
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települési szilárdhulladék gazdálkodási rendszer rekultivációs program	-	27,31		
Közép-Duna-vidéki hulladékgazdálkodási rendszer rekultivációs program	-	29,71		

*Kidolgozása korábban Győr-Moson-Sopron egy projektként került jóváhagyásra, három eleme közül azonban csak Győr és Sopron projektek haladják meg egyenként a nagyprojekt értékhatárt.

8. MELLÉKLETEK

8.1 Az EU forrásokból megvalósított környezeti fejlesztések 2000-2006 között

Az Európai Unió a csatlakozást megelőző négy, és az azóta eltelt két évben számos területen támogatta Magyarország környezeti fejlesztési programjait.

Az EU a 2000-2006. közötti időszakban 12 regionális **hulladékgazdálkodási** ISPA projekt befogadásával és egy Kohéziós Alap projekttel, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települési szilárdhulladék-gazdálkodási rendszerrel támogatja Magyarország környezetvédelmi infrastruktúrájának fejlesztését. Ezek a projektek több mint 1400 települést, és közel 4,2 millió embert érintenek. Az **ISPA és KA** hulladékgazdálkodási projektek beruházási összköltsége több mint 325 millió €. **KIOP**-ból tizenöt állati eredetű hulladékkezelési és kilenc egészségügyi, építési-bontási hulladékkezelési projekt került elfogadásra, összesen mintegy 7,95 milliárd Ft értékben.

Magyarország **szennyvízkezelésének** fejlesztését az EU a 2000-2006. közötti időszakban 7 ISPA – és három Kohéziós Alap projekt (közte a Budapesti Központi Szennyvíztisztító fejlesztése) befogadásával támogatta. Az **ISPA és Kohéziós Alap projektek** megvalósulása közel 2 millió embert és több mint 100 települést érint, összköltségük közel 800 millió €. A **KIOP**-ból öt szennyvízkezelési projektet fogadtak el, amelyek együttesen, mintegy 15,7 milliárd Ft értékű beruházáshoz 14,2 milliárd Ft támogatást nyertek el.

Az **ivóvízellátás (ivóvízminőség-javítás)** esetében ebben az időszakban egy **Kohéziós Alap** projekt, az Észak-alföldi régió I. ütem kerül megvalósításra, 25,5 millió € támogatással. A projekt 108 ezer főt és 41 települést érint. Ezen felül a **KIOP**-ból hat projekt került elfogadásra, amelyek 3,3 milliárd Ft értékben valósítanak meg ivóvízminőség-javító beruházásokat.

A **légszennyezettségi** mérőhálózat mérőeszközeinek megfelelő szinten tartása érdekében a 2005. évi továbbfejlesztéshez szükséges eszközök beszerzését egy több mint 300 millió Ft értékű **KIOP** támogatás segítette.

Zajmérés tekintetében **KIOP** forrásból két központi projekt valósul meg összesen több mint 800 millió Ft értékben. Az egyik Budapest és a vonzáskörzetéhez tartozó települések zajtérképének elkészítése, a másik pedig négy környezetvédelmi felügyelőséget érintő zajtérkép készítésére alkalmas számítástechnikai eszközök és hosszúidejű zajmérés elvégzésére alkalmas műszerek beszerzése.

Környezeti kármentesítés esetében egy **Kohéziós Alap** projekt, az Üröm-Csókavár kármentesítési projekt került benyújtásra az Európai Unióhoz, amelynek értéke 23,9 millió €. Emellett a **KIOP**-ból négy projektet fogadtak el, összesen 3,6 milliárd Ft értékben.

Az **árvízvédelmi biztonság megteremtése** érdekében folytatódott az árvízvédelmi fővonalak megerősítési programja, valamint megkezdődött a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése keretében (VTT) a Tisza-völgyi árapasztó rendszer létrehozása, és a Tisza

nagyvízi medrének rendezése. A **KIOP**-ból 9,9 milliárd Ft támogatás jutott a VTT-n belül a Cigánd-Tiszakarádi árvízi tározó tájgazdálkodási létesítményeinek megvalósítására.

A **KIOP „Természetvédelem erősítése” központi program** keretében a Natura 2000 területek fejlesztése valósul meg a Tisza vízgyűjtőjén mintegy 3,3 Mrd Ft értékben. A program kedvezményezettje három nemzeti park igazgatóság, a Hortobágyi, a Kiskunsági és a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság. A kitűzött természetvédelmi célok elérését Natura 2000 területek vásárlása (közel 5000 ha), élőhely-rekonstrukciók és erdei iskolák kialakítása szolgálja.

A KIOP „Az energiagazdálkodás környezetbarát fejlesztése” intézkedése keretében 45 nyertes pályázat volt (ebből 21 db megújulás, és 24 db energiahatékonyság), ami évenként összesen 2,06 PJ/év fosszilis energiahordozó megtakarítást eredményez (Megújuló: 0,90 PJ/év, Energiahatékonyság: 1,16 PJ/év).

8.2 A KEOP műveleteihez kapcsolódó jogszabályi kötelezettségek és normatív indokok

8.2.1 Hulladékgazdálkodás

Összhangban a lisszaboni és göteborgi cselekvési programokkal, az Európai Közösség 6. Környezetvédelmi akcióprogramjának célkitűzéseivel, valamint az ezekre épülő Országos Hulladékgazdálkodási Tervben és a Területi Hulladékgazdálkodási Tervekben foglaltakkal, biztosítani kell, hogy a megújuló és a nem megújuló erőforrások fogyasztása ne haladja meg a környezet eltartó képességét. El kell érni az erőforrások felhasználásának és a hulladék képződésének elválasztását a gazdasági növekedéstől, jelentősen javított erőforrás-hatékonysággal, a hulladék keletkezésének és veszélyessé válásának megelőzésével. Alapvető cél, hogy a hulladék minél nagyobb arányban hasznosításra kerüljön, ezzel csökkentve a lerakással ártalmatlanításra kerülő hányadot.

Kapcsolódó jogszabályok:

Az Országos Hulladékgazdálkodási Tervről szóló 110/2002. (XII. 12.) OGY határozat alapján el kell érni, hogy az ország egészére kiterjedjenek a települési szilárd hulladék kezelőhálózatok. A célok megvalósulásához az ISPA és a Kohéziós Alap adta lehetőségeket kell figyelembe venni.

A hasznosítás terén az EU-s és a hazai előírásoknak megfelelően – az Európai Parlament és a Tanács többször módosított 94/62/EK irányelve (1994. december 20.) a csomagolásról és a csomagolási hulladékról, 94/2002. (V. 5.) Korm. rendelet a csomagolásról és a csomagolási hulladék kezelésének részletes szabályairól, 195/2002. (IX. 6.) Korm. rendelet a csomagolásról és a csomagolási hulladék kezelésének részletes szabályairól szóló 94/2002. (V. 5.) Korm. rendelet módosításáról – a csomagolási hulladék 60%-ának hasznosítását kell biztosítani 2012-re, ami az Országos Hulladékgazdálkodási Tervről szóló 110/2002. (XII. 12.) OGY határozat alapján 2008 végéig a lakosság közel 60%-ának szelektív gyűjtési

rendszerekbe történő bevonását igényli. Az egyes csomagolási anyagok anyagában hasznosítandó hányada 2012-ben: üveg 60%, papír 60%, fém 50%, műanyag 22,5%, fa 15%. Összhangban a hulladéklerakókról szóló 1999. április 26-i 1999/31/EK tanácsi irányelvvel a lerakásra kerülő települési szilárd hulladék biológiai úton lebomló szervesanyag-tartalmát az 1995. évi mennyiséghez képest 2013-ra 50%-kal kell csökkenteni.

Az ártalmatlanítás területén biztosítani kell, hogy csak a nem hasznosítható hulladék kerüljön lerakásra, és a nem megfelelően kialakított hulladéklerakókat a hulladéklerakással, valamint a hulladéklerakóval kapcsolatos egyes szabályokról és feltételekről szóló 20/2006. (IV. 5.) KvVM rendeletben foglaltak szerint legkésőbb 2009-ig bezárják, illetőleg az előírásoknak megfelelően korszerűsítsék.

A bezárt és felhagyott hulladéklerakók rekultiválását/felszámolását a hulladéklerakással, valamint a hulladéklerakóval kapcsolatos egyes szabályokról és feltételekről szóló 20/2006. (IV. 5.) KvVM rendelet előírásai szerint – összhangban a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendeletben foglaltakkal – kell elvégezni.

Az önkormányzatokat is érintő, a lakosságnál keletkező kiemelten kezelendő hulladékok esetében gondoskodni kell – az ilyen hulladékfajtákra vonatkozó általános és speciális szabályok figyelembevételével – a többi hulladéktól való elkülönített gyűjtési, begyűjtési és előkezelési rendszer kiépítéséről, illetve az ehhez szükséges feltételek megteremtéséről. Állami intézkedések szükségesek a begyűjtő és előkezelő rendszerek kialakítására, az anyagában vagy energiatermeléssel történő hasznosítás elősegítésére, a veszélyes összetevők csökkentésére.

Az Európai Parlament és a Tanács elektromos és elektronikus berendezések hulladékairól szóló 2003. január 27-i 2002/96/EK irányelvvel és az elektromos és elektronikai berendezések hulladékainak visszavételéről szóló 264/2004. (IX. 23.) Korm. rendelettel összhangban kell megoldani – a szelektív hulladékkezelés alkalmazásával – a háztartási elektromos készülékek 2008-ig elérendő 4/kg/fő/év (40 ezer tonna) mennyiségű elkülönített begyűjtését és továbbkezelését.

A közszolgáltatás keretében kell biztosítani a lakosságnál keletkező, elkülönítetten kezelhető, vagy kezelendő hulladékok szelektív begyűjtését és a további kezelését.

8.2.2 Szennyvízkezelés

Az „Acquis Communautaire”-ből adódó 91/271/EGK irányelv részeként kidolgozásra került a 30/2006 (II.8.) Korm. rendelettel módosított 25/2002 (II.27.) Korm. rendelet, a „Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és –tisztítási Megvalósítási Program”, valamint az ezzel összhangban álló Csatlakozási Szerződésben vállalt kötelezettség teljesítése érdekében 1746 településen, mintegy 783 Mrd Ft értékű fejlesztést kell megvalósítani a 2000 LE feletti szennyvízelvezetési agglomerációk esetében, amely fejlesztések egy része 2006. december 31-ig megvalósul. Ennek megfelelően 2007-2015 között a hátralévő feladatok mintegy 434,5 Mrd Ft értékű fejlesztést jelentenek a 2000 LE feletti szennyvízelvezetési agglomerációk gyűjtőrendszereinek és szennyvíztisztító telepeinek esetében. A fejlesztés költségei az egyedi berendezések költségeit nem tartalmazzák. A 2000 LE feletti szennyvízelvezetési agglomerációk területén a települési szennyvizek közműves szennyvíz-elvezetését és a szennyvizek biológiai szennyvíztisztítását, illetőleg a települési szennyvizek ártalommentes elhelyezését meg kell valósítani, legkésőbb

- 2008. december 31-ig a 10 000 lakosegyenértéknél nagyobb terhelést meghaladó szennyvízkibocsátású, külön jogszabály által kijelölt érzékeny területeken, a nitrogén- és foszforeltávolítás egyidejű biztosításával.
- 2010. december 31-ig a 15 000 lakosegyenérték terhelést meghaladó szennyvízkibocsátású szennyvíz-elvezetési agglomerációk területén.
- 2015. december 31-ig a 2000-15 000 lakosegyenérték terheléssel jellemezhető szennyvízkibocsátású szennyvíz-elvezetési agglomerációk területén.

Előírt határidő	Agglomerációs csoport	Agglomerációk száma	Szennyvíz-terhelés	Beruházások
		db	ezer LE	Mrd Ft
2008	10 ezer LE fölöttiek, érzékeny területen	8	344	21
2010	15 ezer LE fölöttiek, normál területen	139	11217	441
2015	2-10 ezer LE fölöttiek, érzékeny területen	17	66	12
	2-10 ezer LE közöttiek, normál területen	377	1715	241
	10-15 ezer LE közöttiek, normál területen	50	619	68
Összesen		591	13961	783

A **települési folyékony hulladékok hasznosítását** fejleszteni kell a 2000 LE feletti körben. A települési folyékony hulladék keletkezését, amennyire csak lehetséges redukálni szükséges, a keletkező hányad szennyvíztelepi fogadását pedig ki kell alakítani. 2008-ig olyan helyzetet kívánunk teremteni, hogy az ellenőrizetlen illegális szennyvízelhelyezés teljes mértékben megszűnjön.

A **nem szennyvíztisztító telepekre szállított települési folyékony hulladékot** a megfelelő előkezelést követő természetközeli tisztítási technológiák alkalmazása során lehet legegyszerűbben ártalmatlanítani. A természetközeli tisztítási eljárások jól kombinálhatóak a mezőgazdasági, illetve erdőgazdasági szennyvíz-hasznosítással.

8.2.3 Ivóvízminőség-javítás

Az ivóvízminőség-javító program beavatkozás normatív alapja a Tanács 1998. november 3-i **98/83/EK irányelve** „az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről”. Az irányelv a tagállamokat kötelezte, hogy előírásait a hatálybalépést követően 2 éven belül a saját jogrendjükbe vegyék át és a mellékletében szereplő határértékeknek megfelelő ivóvíz minőséget biztosítsák a lakosság részére.

A magyar jogrendbe történő átvétel **az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001 (X. 25.) kormányrendelet** hatályba lépésével megtörtént. Rendkívüli körülmények esetén és földrajzilag meghatározott területekre vonatkozóan a tagállamok kérhetik a Bizottságtól a határidő kétszer 3 évvel történő meghosszabbítását. Magyarország

élt ezzel a lehetőséggel és az EU-val kötött **Csatlakozási Szerződés** Környezetvédelmi fejezetében erre vonatkozóan határidő módosítást kaptunk.

A tervezett ütemezésnek megfelelően a beavatkozás elsődleges célja a lakosság életminőségének javítása a megfelelő minőségű ivóvíz biztosításával. Az ivóvízminőség-javító program 873 települést és 2.538 505 fő lakost érint.

Az ivóvízminőség-javító program ütemezése szerint azokon a településeken kell megoldani az ivóvízminőség javítását, ahol:

- a nitrit tartalom meghaladja a 0,5 mg/l-t;
- a fluorid tartalom meghaladja az 1,5 mg/l-t;
- a bór tartalom meghaladja az 1,0 mg/l-t ;
- az arzén koncentráció meghaladja a 10 µg/l-t;
- az ammónium-ion koncentráció meghaladja a 0,5 mg/l-t (sajátos hazai vállalás).

8.2.4 Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása

- 2004. évi LXVII tv. a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztéséről és ennek végrehajtási intézkedései.
- 1022/2003. (III. 27.) Korm. határozat a Duna és a Tisza árvízvédelmi műveinek felülvizsgált fejlesztési feladatairól, valamint a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelésére vonatkozó koncepcióról (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése)
- 21/2006.(I.31.) Korm. rendelet a nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a nyári gátak által védett területek értékének csökkentésével kapcsolatos eljárásról.
- Az Európa Parlament és a Tanács Árvíz Irányelv tervezete az árvizek felméréséről és kezeléséről (Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the assessment and management of floods, 18.01.2006)

8.2.5 Felszíni víztestek védelme

- A 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI) ütemezett végrehajtást (*jelentéstételi kötelezettségekkel együtt*) ír elő a tagországok számára azért, hogy a célkitűzés – a vizek jó állapotának elérése – 2015-re teljesüljön. A még hátralévő feladatok és határidők az alábbiak:

2006. december 22-i határidővel a legfontosabb feladat a VKI 8. cikkely szerint (221/2004. Korm. rendelet 21. § (5) bekezdés) a vizek és védett területek állapotának figyelemmel kísérésére a komplex (ökológiai, hidromorfológiai, kémiai, mennyiségi) monitoring rendszer kialakítása és a monitoring programok beindítása. (Jelentési határidő 2007. március.)

Ahhoz, hogy **2009. december 22- re** (jelentési határidő 2010. március 22.) a Duna-medence egészére és Magyarország teljes területére egységes, a társadalommal és a szomszédos országokkal egyeztetett, intézkedési programokat és gazdasági elemzéseket tartalmazó vízgyűjtő-gazdálkodási terv elkészüljön (VKI 13. cikkely, 221/2004. Korm. rendelet 21.§ (2) és (7) bekezdés), 2007-ben meg kell kezdeni a tervezést a 17 kijelölt magyarországi tervezési egységen. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv felülvizsgálatát 6 évenként kell elvégezni, az intézkedések programját szintén 6 évenként szükséges felülvizsgálni.

A VKI jogharmonizációja során a végrehajtást segítő rendeletek közül:

- A 221/2004. Korm. rendelet tartalmazza a környezeti célkitűzéseket, a vizek jó állapotának elérése, illetve fenntartása érdekében teendő intézkedések egységes kereteit, valamint a vízgyűjtő-gazdálkodási terv tartalmát, a tervezés szabályait, a tervezéshez szükséges különböző feladatok végrehajtásának határidejét a társadalmi egyeztetésekkel együtt.
- A 220/2004. Korm. rendelet a felszíni vizek jó állapotának elérése illetve fenntartása érdekében a szennyezések megelőzésére és csökkentésére vonatkozó szabályozást tartalmazza. Végrehajtási rendeletei (28/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet; 27/2005. (XII. 6.) KvVM rendelet) tartalmazzák a kibocsátásokra vonatkozó határértékeket, illetve a kibocsátás mérésére vonatkozó részletes szabályokat.
- A 31/2004. KvVM rendelet a felszíni vizek állapota jellemzésének, értékelésének előírásait, valamint a terhelések hatásainak nyomon követésére szolgáló, kialakítandó monitoring hálózattal és monitoring programokkal szemben támasztott követelményeket tartalmazza.
- A 219/2004. Korm. rendelet a felszín alatti vizek jó állapotának elérése illetve fenntartása érdekében a szennyezések megelőzésére és csökkentésére, a fenntartható vízhasználatra és a földtani közeg kármentesítésére vonatkozó feladatokat, jogokat és kötelezettségeket tartalmazza.
- A 30/2004. KvVM rendelet felszín alatti víztestek kijelölésére, állapotuk jellemzésére és értékelésére, valamint a kialakítandó monitoring hálózatra és programokra tartalmaz előírásokat.
- 2000. évi CXII Balaton törvény
- A 1075/2003. (VII. 30.) Korm. határozatban foglaltak időarányos felülvizsgálatáról és a Balatonnal kapcsolatos további intézkedésekről szóló 1033/2004. (IV. 19.) Korm. határozat
- 2317/2004. (XII. 11.) számú Korm. határozat A Kis-Balaton Vízvédelmi Rendszer II. ütem beruházás felülvizsgálatáról és a beruházási program módosításáról.
- az integrált folyógazdálkodás megvalósításáról szóló 2083/2003. (IV. 24.) Korm. határozat.

A **Balaton és Kis-Balaton** vízminőségének védelme érdekében történő beavatkozások határidejének meghatározásakor a VKI vízgyűjtő-gazdálkodási terv készítésének 2009 évi határideje és a vizek jó állapotának elérésének a 2015-ös határideje az irányadó. A **vízfolyások** vízminőségének védelme érdekében történő beavatkozások határidejének meghatározásakor a VKI vízgyűjtő-gazdálkodási terv készítésének 2009. évi határideje és a vizek jó állapotának elérésének a 2015-ös határideje az irányadó.

8.2.6 Ivóvízbázisok védelme

A vízbázisvédelem normatív indoka az Európai Parlament és a Tanács 2000. október 23-i 2000/60/EK irányelve az európai közösségi intézkedések kereteinek meghatározásáról a víz politika területén (VKI). A VKI 7. cikk 3. pontja szerint a tagállamoknak az ivóvíz-készletek szükséges mértékű védelmét azzal a céllal kell biztosítani, hogy elkerüljék minőségük leromlását és ezzel csökkentsék az ivóvíz előállítás során szükséges vízkezelés mértékét. A VKI 4. 1. (b) pontja és 6. cikkelye, valamint IV. melléklete alapján 2015-re a vízbázis védőterületeken belül jó állapotúnak kell lennie a vizeknek, amely előírás alól felmentés nem adható. A Víz Keretirányelvben kitűzött általános érvényű határidőket figyelembe véve a Vízbázisvédelmi Program ütemezése a következő: 2009. december 22-ig a diagnosztikai fázist le kell zárni A biztonságba helyezési fázis (intézkedési programok érvénybe léptetése) határideje 2012. december 22. A 80/778/EGK „ivóvíz” irányelv különösen szigorú határértékeket tartalmaz a mezőgazdasági és ipari tevékenységből származó szennyezőanyagok megengedhető koncentrációja tekintetében, ezért a vízkészletek ilyen irányú állapot-felmérése, a monitoring kiépítése tovább már nem halasztható.

8.2.7 A VKI végrehajtásának állami intézkedései

- 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI) a 8.2.5 alatt leírtak szerint;
- 30/2004. (XII. 30.) KvVM rendelet a felszín alatti vizek vizsgálatának egyes szabályairól a 8.2.5 alatt leírtak szerint;
- 31/2004. (XII. 30.) KvVM rendelet a felszíni vizek megfigyelésének és állapotértékelésének egyes szabályairól a 8.2.5 alatt leírtak szerint.

8.2.8. Települési szilárd hulladék lerakók rekultivációja

- A Tanács 1999/31/EK irányelve a hulladéklerakókról;
- A Tanács 80/68/EGK irányelve a felszín alatti vizek egyes veszélyes anyagok okozta szennyezés elleni védelméről
- A hulladéklerakással, valamint a hulladéklerakóval kapcsolatos egyes szabályokról és feltételekről szóló 20/2006 (IV.5.) KvVM rendelet

8.2.9 Környezeti kármentesítés

A szennyezett területen található felszín alatti vizek szennyezettségének csökkentése vagy a szennyezés megszüntetése a szennyezett területek kármentesítésével, a Nemzeti Kármentesítési Prioritási Listákra (NKPL) támaszkodva.

Az NKPL a földtani közeg, a felszín alatti víz minőségét veszélyeztető szennyező források, a szennyezett területek szennyezettségének ismertségi állapotától függően, eltérő szintű adatokra támaszkodva, a kármentesítés különböző szakaszaira vonatkozó, előzetes egyszerűsített relatív kockázatbecslésre támaszkodó prioritási számok alapján összeállított

prioritási listákat jelent. A prioritási szám viszonyszám, amelynek nagysága arányos a szennyezett, károsodott terület humánökológiai és környezeti kockázatának nagyságával. Az NKPL-I. a tényfeltárás, az NKPL-II. a műszaki beavatkozás sürgősségének mutatója. Az NKPL-III. lista a monitoring adatokra támaszkodóan a további műszaki beavatkozás fontosságát jelzi.

A 2000/60/EK számú Víz Keretirányelvvel harmonizáló 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet értelmében feladat:

- 2015. december 22-ig a **kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területre eső kármentesítési feladatok** elvégzése.
- A **fokozottan érzékeny, az érzékeny és a kevésbé érzékeny területeken** található felszín alatti vízbázisok elszennyezési kockázatának csökkentése.

Az OKKP folyamatos végrehajtása érdekében projektgenerálás és projekt-előkészítés, a projekt-eredményesség ellenőrzésének biztosítása szükséges.

8.2.10 Védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése

A Natura 2000 területekhez kapcsolódóan a kijelölésen kívül egyéb kötelezettségeink is vannak az EU felé. A Tanács 92/43/EGK számú, a természetes élőhelyek, a vadon élő állatok és növények védelméről szóló irányelvnek (**élőhelyvédelmi irányelv**) végrehajtásáról, a monitorozás eredményéről hatévenként beszámolót kell az EU részére készíteni. A jelentés tartalmazza a kedvező természetvédelmi állapot elérése és fenntartása érdekében tett intézkedéseket, illetve az állapot értékelését. Az első jelentés megküldésének ideje 2007 (a 2000-2006 időszakra vonatkozóan), a 2007-2012 időszakról szóló jelentést 2013-ban kell elküldeni. Az irányelv előírásai alapján 2 éves periódusokra bontva derogációs jelentést kell küldeni az EU-nak 2007, 2009, 2011, és 2013-ban. A Tanács 79/409/EGK számú irányelvnek (**madárvédelmi irányelv**) értelmében évente derogációs jelentést, 3 évente pedig a kapcsolódó előírásokról kell jelentést küldeni.

A **VKI** célul tűzte ki a felszíni és felszín alatti vizek jó ökológiai állapotának, illetve potenciáljának 2015-ig történő elérését. Az irányelv meghatározza a védett területeken elérendő környezeti állapotot, a monitorozási tevékenységet és ennek kiegészítő előírásait.

Egyéb vonatkozó nemzetközi előírások:

1. Egyezmény a Biológiai Sokféleségről;
2. Berni Egyezmény;
3. Ramsari Egyezmény
4. Bonni Egyezmény.

Hazai előírások:

- 1996. évi LIII. tv. a természet védelméről (Tvt.);
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) II.;
- Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (NTA);
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről;

- 13/1998. (V. 6.) KTM rendelet a barlangok nyilvántartásáról, a barlangok látogatásának és kutatásának egyes feltételeiről, valamint a barlangok kiépítéséről;
- 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet „A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről”.

8.2.11 Vonalas létesítmények természet- és tájromboló (károsító) hatásának mérséklését szolgáló beruházások

- 92/43/EGK (élőhelyvédelmi) irányelv a II.3.3.1 alatt leírtak szerint;
- 79/409/EGK (madárvédelmi) irányelv a II.3.3.1 alatt leírtak szerint.

Egyéb vonatkozó nemzetközi előírások :

- Berni Egyezmény;
- Európai Tájegyezmény;
- Bonni Egyezmény.

Hazai előírások:

- 1996. évi LIII. tv. a természet védelméről (Tvt.);
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) II.;
- Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (NTA);
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről;
- 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet „A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről”;
- A villamos energiáról szóló 2001. évi CX tv.

8.2.12 Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése (beruházások)

- 92/43/EGK (élőhelyvédelmi) irányelv a II.3.3.1 alatt leírtak szerint

Egyéb vonatkozó nemzetközi előírások:

- Egyezmény a Biológiai Sokféleségről;
- Berni Egyezmény;
- Bonni Egyezmény;
- EU Erdészeti Stratégia (Council Resolution on a forestry strategy for the EU 1999/C 56/01);
- Európai Erdők Védelme Miniszteri Konferenciák (MCPFE határozatok);

Hazai előírások:

- 1996. évi LIII. tv. a természet védelméről (Tvt.);
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) II.;
- Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (NTA);
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről;
- 1996. évi LIV. tv. az erdőről és az erdő védelméről;
- 29/1997. (IV. 30.) FM rendelet az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény végrehajtásának szabályairól;
- 88/2000. (XI. 10.) FVM rendelet az Erdőrendezési Szabályzatról;
- 2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelet az érzékeny természeti területekre vonatkozó szabályokról.

8.2.13 Az erdei iskola hálózat fejlesztése

Nemzetközi előírások:

5. ENSZ-EGB Fenntarthatóságra Oktatás.

Hazai előírások:

- 1993. évi XXXIII. Köznevelési tv.

8.2.14 A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése

A **Cardiff-i folyamat** (1998) célja, hogy a környezet védelme az egyes szektorokba integráltan jelenjen meg. A mezőgazdaság és szállítás mellett az energia szektor (termelés és felhasználás) ilyen kitüntetett ágazat.

A **Zöld Könyv az energia biztonságról**³³ megállapítja, hogy Európa nagyban függ külföldi energiaforrásoktól – orosz gáz, közel-keleti olaj –, ami egy jelentős gazdasági, társadalmi, ökológiai és fizikai kockázatot hordoz magában. Az **Európai stratégia az energiaellátás fenntarthatóságáért, versenyképességéért és biztonságáért c. Zöld Könyv**³⁴ alapján a Közösség számára kiemelt kérdés az energiaszerkezet diverzifikációja, biztonságos, az alacsony széntartalmú energiaforrásokból származó villamosenergia-termelés támogatása, a megújulók szerepének növelése a hűtésben, a fűtésben a megújulók versenyképességének növelése, magas piacialépési korlátainak csökkentése. Ezért az energiaforrások diverzifikálását tűzi ki célul az ellátásbiztonság és –hatékonyság javítása érdekében, amelyet a környezetvédelmi megfontolásokra, az elviselhető fogyasztói árakra és a fenntartható fejlődésre figyelemmel kell elérni.

Az Európai Bizottság a **Fehér Könyv: a jövő energiája – megújuló energiaforrások**³⁵ című dokumentumban az ellátás biztonsága növelését, az európai vállalatok versenyképességének elősegítését és a környezetvédelmi szempontok figyelembevételét (különösen tekintettel az

³³ Európai Bizottság, Zöld Könyv "Towards a European strategy for the security of energy supply", COM(2000) 769

³⁴ Európai stratégia az energiaellátás fenntarthatóságáért, versenyképességéért és biztonságáért COM (2006) 105 végleges

³⁵ COM(97)599

energia szektor hozzájárulására a klímaváltozáshoz) tűzte ki célul. Ehhez szükségesnek tekinti a kutatást, a közös fejlesztést és technológiák elterjesztését, továbbá 2010-re célul tűzi fény ki a megújuló energiaforrások részarányának 12%-ra való növelését az összes energiatermelésben. Magyarország ezen belül vállalta, hogy a megújuló energiával termelt villamos energia esetében 3,6%-os részarányt teljesít 2010-ig (csatlakozásról szóló 2004.évi XXX. Törvény II. melléklete). Ezt a részarányt hazánk elméletben már 2005-ben túlteljesítette, azonban a (tervezett) energiaforrás-felhasználás hazai stratégiájának teljesítéséhez a zöld villamos energia arány további növelése szükséges.

Az irányelv a zöld energia támogatásáról³⁶ a megújulókkal termelt villamos energia részarányát 2010-re az Európai Unió egészére 22,1%-ban határozta meg. Magyarország ezen belül vállalta, hogy a megújuló energiával termelt villamos energia esetében 3,6%-os részarányt teljesít 2010-ig (csatlakozásról szóló 2004.évi XXX. Törvény II. melléklete).

Az **EU Biomassza Akcióterve**³⁷ a biomassza szerepének megkettőzését tűzi ki célul, a **bio-üzemanyagokra vonatkozó uniós stratégia**³⁸, és a **bio-üzemanyagokról**³⁹ szóló **irányelv** rendelkezik arról, hogy a közlekedési ágazatban a bio-üzemanyagok részarányát közösségi szinten 5,75%-ra kell növelni 2010-ig. Magyarország vállalása a bio-üzemanyagok tekintetében 2010-ig 5,75%⁴⁰.

A 2007. évi energiacsomag része az Energiapolitika, amelynek egyik fő elve a fenntartható fejlődés. A fenntarthatóság elve magába foglalja a versenyképes megújuló energiaforrások fejlesztését és alkalmazását, az európai energiafogyasztás hatékonyságának javítását, és az éghajlat változás okainak mérséklését.

Az Unió egyik legfontosabb célkitűzése az energiafelhasználás hatékonyságának növelése mellett a megújuló energiahordozó felhasználás növelése. Ezek a célok hozzájárulnak az Unió versenyképességének a növeléséhez, az ellátás biztonságának javításához és a károsanyag-kibocsátás csökkentésével a közös környezetvédelmi célok teljesítéséhez.

A fenntartható fejlődés elősegítésére cselekvési tervet kell elfogadni, ami 2020-ig a jelenlegi teljes energiafelhasználáshoz képest 20% energia-megtakarítást és az energiahatékonyság reális növelését célozza. Ki kell dolgozni az Unió költség-hatékony stratégiáját a megújuló energiaforrások fejlesztése érdekében (2020-ig a megújuló energiaforrások 20%-ra, a bio-üzemanyagok arányának 10%-ra történő növeléséhez).

A brüsszeli Európa Tanács 2007. március 8-9-i **ELNÖKI KÖVETKEZTETÉSEK** kiadványa szerint a fejlett országok üvegház hatású gáz-kibocsátás csökkentési vállalásának mértéke: 2020-ban 15-30% az 1990. évi szinthez képest (szemben a 2008-2012 közötti 8%-os csökkentéssel). Célkitűzések (EU-25): 2020-ra a megújuló energiahordozók részaránya érje el a 20%-ot, a bio-üzemanyagok részaránya pedig a 10%-ot. Magyarországnak növekvő erőfeszítéseket kell tennie a fenntartható energiagazdálkodás előmozdítása terén, mivel a Kiotói Jegyzőkönyv szerinti 6%-os hazai vállalás teljesíthetőnek tűnik 2008-2012-re, de a 2020-as célok miatt az energiaszerkezet alapos átrendeződésére és komoly energiahatékonysági intézkedésekre lesz szükség.

³⁶ 2001/77/EC Renewable energy: the promotion of electricity from renewable energy sources

³⁷ A Bizottság közleménye: A biomasszával kapcsolatos cselekvési terv COM(2005) 628 végleges

³⁸ A bioüzemanyagokra vonatkozó uniós stratégia COM(2006) 34 végleges

³⁹ 2003/30/EC

⁴⁰ A Kormány 2058/2006 (III.27) korm. Határozata a bioüzemanyagok gyártásának fejlesztéséről és közlekedési célú alkalmazásuk ösztönzéséről

Magyarország Kormánya a fenti célok hazai leképezésére, illetve a célok eléréséhez szükséges lépések meghatározására új **Energia Stratégiát és ahhoz kapcsolódó Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervet fogadott el.**

A Magyar Kormány a 2009/28/EK direktíva értelmében, a hazai lehetőségek, az ambiciózus és egyben reális célok, a jelenlegi és várható nehézségek meghatározása, valamint a megoldási irányok és eszközök kijelölése érdekében elkészítette és 2011 januárjában a 1002/2011. (I. 14.) Korm. határozat formájában elfogadta Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervét.

A Cselekvési Terv a 2009/28/EK irányelvben Magyarország számára előírt 13%-os megújuló energia részarányt meghaladó, 14,65%-ot határozott meg, ugyancsak 2020-ra vonatkozóan. A Cselekvési tervvel összhangban álló célkitűzést fogalmaz meg a Magyar Kormány által 2011 őszén elfogadott Nemzeti Energia Stratégia, valamint az Európai Bizottság által meghatározott kötelezettség alapján elkészített és 2012 áprilisában benyújtott Nemzeti Reform Program is.

Utóbbi a következő célokat tűzi ki: „Magyarország az Európa 2020 stratégia energia és klíma céljaihoz kapcsolódva a megújuló energiaforrások részarányának 14,65 százalékra növelését, 10 százalékos teljes energia-megtakarítást, valamint az EU emisszió-kereskedelmi rendszerén kívül az üvegházhatású gázok kibocsátásának (2005-ös szinthez képest) legfeljebb 10 százalékos növekedését vállalta 2020-ig.”

A **Nemzeti reform a növekedés és foglalkoztatás érdekében (2005-2008)** c. dokumentum kiemeli, hogy bár az uniós viszonylatban rendkívül alacsony kötelezettségeket teljesíti az ország, lényegesen több lépést lehetne tenni a megújuló technológiák fejlesztése érdekében, amely a növekedés és munkahelyteremtés lényeges eszköze⁴¹ is egyben. A megújuló tematikus kutatás-fejlesztése területén az ETAP Roadmap szerint⁴² nincs támogatási rendszer, ami a megújuló energiaforrásokat, és az energiahatékonyságot támogatná.

8.2.15 Hatékony energia-felhasználás

A Cardiff-i folyamat és a Zöld könyv az Energia biztonságról szintén vonatkozik az energia hatékonyabb felhasználására, ennek kifejtése a „II.3.4.1 megújuló energiaforrások nagyobb arányú felhasználása” fejezet alatt található.

A **2005. évi, energiahatékonyságról szóló Zöld Könyv** fő irányelve az Európai Unió 20%-os energia-megtakarításának elérése 2020-ig, amely számos tanulmány alátámasztása szerint közel 60 milliárd Eurónak felelne meg évente. E célkitűzés elérése jelentős beruházásokat igényel, amelyek viszont felfrissenítik az EU energia szolgáltatói szektorának működését és hozzájárulnának egy millió új munkahely teremtéséhez.

A Zöld Könyv három fő területet sorol fel, ahol hatékonyabb energia-megtakarítási intézkedések szükségesek:

⁴¹ National Reform for Growth and Employment (2005-2008)

⁴² National Roadmap for the Implementation of ETAP in Hungary, 2006.01.25

- közlekedés
- épületek, háztartások
- ipar.

Az Európai Unió Bizottsága által 2006. március 8-án „**Európai stratégia az energiaellátás fenntarthatóságáért, versenyképességéért és biztonságáért**” címmel kibocsátott Zöld Könyv egy sor új elképzelést vetít előre. A hatékonyság növelésének és a megújuló energiaforrások fokozottabb alkalmazásának újbóli hangsúlyozása mellett az eddigieknél is nagyobb hangsúlyt kap a versenyképes belső energiapiac kialakítása, valamint a villamos és gázhálózatok fejlesztésének, összekapcsolásának igénye. A Zöld Könyv által megfogalmazott hat kulcsfontosságú terület: **(1)** versenyképesség és a belső energiapiac; **(2)** az energiaszerkezet diverzifikációja; **(3)** szolidaritás a tagországok között; **(4)** fenntartható fejlődés; **(5)** innováció és technológia; **(6)** hatékony külpolitika.

Az Európai Parlament és Tanács **2006/32/EK** irányelve kötelezi a tagállamokat, hogy 2007. június 30-ig nemzeti energiatakarékosági tervet dolgozzanak ki. Az irányelv célkitűzése, hogy a tagállamok 9 éven keresztül évi 1% energiatakarékoságot, vagyis a 9. év végére összesen 9%-os energia-megtakarítást érjenek el. A megvalósításhoz szükséges cselekvéseket három csoportba sorolja úgy, mint az energiahatékonyság integrálása más szabályozási területekbe, a meglévő szabályozás erősítése és kiterjesztése valamint új szabályozások és intézkedések hozatala.

Az EU energiapolitikai célkitűzéseinek a hivatalos kiadványa a 2007 januárjában közzétett „**energia csomag**”. Eszerint a közös energiapolitika három alappillére az ellátásbiztonság, versenyképesség és a fenntarthatóság, kiindulópontjába az éghajlatváltozás elleni harcot, az EU szénhidrogén importtal szembeni védtelenségének mérséklését, valamint a munkahelyteremtés és növekedés elősegítését kell állítani. Az Uniót egy magas hatékonyságú és alacsony szénhidrogén-kibocsátású energiagazdasággá kell átalakítani, új ipari forradalmat indítva meg, felgyorsítva az alacsony szénfelhasználású növekedésre való áttérést, s nagymértékben növelve a helyi, alacsony kibocsátású energiatermelést és felhasználást.

A fenntartható fejlődés elősegítésére cselekvési tervet kell elfogadni, ami 2020-ig a jelenlegi teljes (EU) energiafelhasználáshoz képest 20% energia-megtakarítást és az energiahatékonyság reális növelését célozza.

Magyarország Kormánya a fenti célok hazai leképezésére, illetve a célok eléréséhez szükséges lépések meghatározására **új Energia Stratégiát és ahhoz kapcsolódó Energhatékonyági Cselekvési Tervet fogadott el.**

A Magyar Kormány a 2006/32/EK direktíva értelmében elkészítette és elfogadta Magyarország I. és II. Energhatékonyági Cselekvési Tervét (1374/2011. (XI.8.) Korm.határozat), amely a direktíva által elvárt, a az energia végfelhasználásban 2008-16 között jelentkező, évi 1% energia megtakarításhoz szükséges lépéseket foglalja össze. A Cselekvési Tervvel összhangban, de 2020-as időhorizont és célrendszer mellett került elfogadásra 2011 őszén a Nemzeti Energia Stratégia, valamint 2012 tavaszán Nemzeti Reform Program.

Utóbbi dokumentumok a következő célokat tűzik ki: „Magyarország az Európa 2020 stratégia energia és klíma céljaihoz kapcsolódva a megújuló energiaforrások részarányának 14,65 százalékra növelését, 10 százalékos teljes energia-megtakarítást, valamint az EU emisszió-kereskedelmi rendszerén kívül az üvegházhatású gázok kibocsátásának (2005-ös szinthez képest) legfeljebb 10 százalékos növekedését vállalta 2020-ig.”

A Lisszaboni Stratégiában elfogadott célok elérésnek érdekében döntött az Európai Bizottság a **Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007-2013)**⁴³ létrehozásáról. A program az „Intelligent Energy – Europe” alprogram keretében kiemelten fontosnak tartja a megújuló energia felhasználással kapcsolatos célok elérését. Ezért támogatja az energiahatékonyságot, a megújuló energia felhasználást növelő illetve az energia-fogyasztást csökkentő intézkedéseket.

Az **irányelv az épületek energia-hatékonyságáról**⁴⁴, a Zöld Könyv, valamint a Kiotói Egyezmény céljainak (energiabiztonság, kibocsátás csökkentés) teljesülése érdekében az épületek energiahatékonyságát integráltan kezeli. Ezek szerint a tagországoknak módszertant kell kidolgozniuk az épületek energiahatékonyságának mérésére, minimum követelményeket kell felállítaniuk az egyes épülettípusokra, azokat hitelesíteni és rendszeresen ellenőrizniük kell.

8.2.16 Fenntartható életmód és fogyasztás

Az NKP II. „A környezettudatosság növelése akcióprogram” specifikus és operatív célkitűzései között szerepel a társadalom környezeti értékrendjének javítása, ezen belül a fenntartható egyéni, valamint családi életmód- és háztartásvezetési szokások elterjedésének támogatása.

COM(2003) 302-es Európai Bizottsági kommunikáció az Integrált Termék Politikáról (IPP) megfogalmazza azokat az eszközöket, amelyekkel a fenntarthatóság elősegíthető a fogyasztás és termelés területén. A Bizottság jelenleg dolgozik a Fenntartható Fogyasztás és Termelés Akcióterven (SCP Action Plan), amely a konkrétumok szintjén fogalmazza meg azon javaslatait, amelyeket a tagországokban ajánlott megvalósítani.

8.2.17 Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések

A környezeti információkkal és tájékoztatással kapcsolatos irányelveket, továbbá az **Århusi Egyezményben** elfogadott előírásokat figyelembe véve – a rendelkezésre álló legfejlettebb technikai lehetőségek felhasználásával – a **nyitott tájékoztatási rendszerek kialakítása és felhasználóbarát hozzáférhetőségének megteremtése** jelenti a legfontosabb feladatot. Az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. Törvény szerint a közsféra szervezetei kötelesek lesznek a honlapjukon közzétenni az általuk kezelt közérdekű adatok közül a legfontosabbakat. A (környezetvédelmi) hatóságok alapfeladataként az aktív információpolitika a pontos és naprakész (környezeti) információk gyűjtését, feldolgozását, ésérés nélküli, automatikus közzétételét jelenti.

A környezetvédelem szinte valamennyi ágazatot érinti, ebből következően az informatikai támogatásnak is biztosítania kell a különböző adatrendszerek közötti összhangot. Ez azt

⁴³ COM(2005) 121

⁴⁴ Directive 2002/91/EC on the energy performance of buildings

jelenti, hogy **a tájékozódáshoz való alkotmányos jog** érvényesülése céljából összehangolt, együttműködő és egymással kommunikációképes informatikai rendszereket kell kialakítani, és ennek érdekében többcélú és többfunkciós rendszerek kialakítására, illetve a jelenleg is működő rendszerek ilyen irányú fejlesztésére és bővítésére kell törekedni.

A háttért alkotó fontosabb nemzetközi és hazai előírások, koncepciók:

- 1 a Kormány által 1994-ben elfogadott, a környezetpolitikát megalapozó mérő-, megfigyelő- és információs rendszerekről is rendelkező Nemzeti Környezet- és Természetpolitikai Koncepció
- 2 2. Nemzeti Környezetvédelmi Program
- 3 A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. Törvény (azóta módosított)
- 4 Az EU, az OECD és az ENSZ vonatkozó ajánlásai
- 5 Egyezmény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról; Århus, 1998. június 25.
- 6 2001. évi LXXXI. Törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Århusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről
- 7 2001. évi XCVII. Törvény a Magyar Köztársaságnak az Európai Környezetvédelmi Ügynökségben és az Európai Környezeti Tájékoztató és Megfigyelő Hálózatban való részvételéről szóló Megállapodás kihirdetéséről (EIONET)
- 8 Az Európai Parlament és a Tanács 2003/4/EK Irányelve (2003. január 28.) a környezeti információkhoz való nyilvános hozzáférésről és a 90/313/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- 9 Az elektronikus információszabadságról szóló, 2006. január 1-jétől hatályos 2005. évi XC. Törvény
- 10 A nyilvánosság környezeti információkhoz való hozzáféréseinek rendjéről szóló 311/2005. (XII. 25.) Korm. Rendelet
- 11 A KEOP időtartama (2007-2013) alatt további jogszabály(ok) megalkotása válik szükségessé, az EU INSPIRE (téradat-infrastruktúra) irányelvének hazai jogrendbe illesztése kapcsán. Az irányelvben foglaltak tényleges megvalósítására (az európai szintű térinformatikai infrastruktúra teljes kiépítésére) várhatóan a harmadik (implementációs) szakaszban – 2009-2013 között – kerülhet sor a jogalkotás ütemtervének függvényében.

8.3 Eredmény indikátorok és célértékek

A prioritások teljesítését jellemző indikátorok típusai

- **Értékelési indikátorok (É):** külső adatforrásból származó adatokból áll elő, így az adott fejlesztési területen az országban megvalósuló összes fejlesztés hatását mutatja
- **Nyomon követési indikátorok (NY):** A KEOP végrehajtó intézmény rendszeréből származó adatok, célértékei azt az állapotot jellemzik, ami akkor állna elő, ha az országban az adott fejlesztési területen 2007 és 2013 között a KEOP pénzügyi keretén kívül egyéb forrás nem állna rendelkezésre a fejlesztések megvalósítására.

A célértékek kalkulációja

A hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés és ivóvíz minőség javítás területén a Csatlakozási Szerződés vállalásaiból indultunk ki (Értékelési indikátorok, azaz az országban megvalósuló összes fejlesztés célértékei), és az így meghatározott célértékeket csökkentettük a KEOP-on kívül megvalósuló egyéb hazai fejlesztések eredményével (Nyomon követési indikátorok).

A Vizeink Jó Kezelése prioritási tengely beavatkozásainál a VKI követelményeit és határidőit vettük alapul. Az árvízvédelem és a kármentesítés feladatoknál korlátot jelent a 7 év reálisan elérhető eredmény.

Energiahatékonyság és megújuló energia területén az EU iránymutatást és az erre épülő hazai stratégiai célokat vettük alapul.

A Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely esetében az EU és hazai rendeletek betartása érdekében a lehetséges kedvezményezették részéről reálisan várható fejlesztéseket vettük figyelembe.

A Fenntartható életmód és fogyasztás esetén a prioritási tengely keretében a piaci igény felmérésén és a rendelkezésre álló keret összehangolásán alapult a célérték meghatározás.

8.3.1. „Az életminőség javítása a szennyezések csökkentésével” cél indikátorai

HULL-I.	TELEPÜLÉSI SZILÁRD HULLADÉK MENNYISÉGE A KEZELÉS MÓDJA SZERINT Mértékegység: kg/fő/év							
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy a hulladékkezelésen belül milyen mértékben sikerült a hasznosítás és égetés arányát növelni a lerakással szemben. A Nyomon követési indikátor célértéke azt mutatja be, hogy a hulladékkezelés milyen arányai alakulnának ki 2015-ig, ha az országban kizárólag a KEOP fejlesztései valósulnának meg. Az Értékelési indikátor célértéke azt mutatja be, hogy a hulladékkezelés milyen arányai alakulnak ki 2015-ig, a KEOP fejlesztésein kívül figyelembe véve az egyéb hazai fejlesztéseket is.							
	Kiindulási Érték*, HIR Mértékegység: ezer tonna/év Mértékegység: db, fő						Nyomonkövetési indikátor célérték	Értékelési indikátor célérték
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2015	2015
Anyagában hasznosított (komposztált is)	540	444	490	554	692	665	795	1400
Egyéb hasznosítás* (termikusan hasznosított)	155	303	390	382	393	406	650	650
Lerakott	3857	3859	3792	3428	3341	3212	1150	2430

*Vegyes hulladék égetése és mechanikai-biológiai kezelés után képződő nagy fűtőértékű frakció hasznosítása.

HULL-II.	HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI PROJEKTEK SZÁMA (27-ES MAGINDIKÁTOR) Mértékegység: db					
Def.:	Az indikátor a KEOP hulladékgazdálkodási projektjeinek számát méri.					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
					2007	2015
HUN					0	60

SZV-I	KEOP FEJLESZTÉSEK EREDMÉNYEKÉNT SZENNYVÍZCSATORNÁVAL ELLÁTOTT LAKÁSOK SZÁMA Mértékegység: darab		
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben sikerült a lakásokat a korszerű szennyvízgyűjtési rendszerekkel ellátni a 2000 LE feletti szennyezőanyag-kibocsátású szennyvízelvezetési agglomerációkban.		
		Kiindulási érték	Nyomonkövetési indikátor célérték
		2008	2015
		0	400.000

SZV-II.	SZENNYVÍZTISZTÍTÓ TELEPEKEN VÉGREHAJTOTT FEJLESZTÉSEK EREDMÉNYEKÉNT LÉTREJÖTT TISZTÍTÓKAPACITÁS Mértékegység: LE		
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben sikerült növelni a begyűjtött szennyvizek tisztítására szolgáló tisztítótelepi kapacitást.		
		Kiindulási érték	Nyomonkövetési indikátor célérték
		2008	2015
		0	3.550.000

SZV-III.	A SZENNYVÍZKEZELÉSI PROJEKTEKBEN ÉRINTETT LAKOSSÁG (26-OS MAGINDIKÁTOR) Mértékegység: millió fő					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben sikerült a lakosokat a korszerű szennyvízgyűjtési rendszerekkel ellátni.					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
					2007	2015
HUN					0	1,30

IV -I	MEGFELELŐ MINŐSÉGŰ IVÓVÍZZEL ELLÁTOTT LAKOSOK SZÁMA (25-ÖS MAGINDIKÁTOR)					
	Mértékegység: millió fő					
Def.:	A Nyomon követési indikátor célértéke („NY” oszlop) azt mutatja be, hogy a megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosság száma miként alakulna 2015-ben, ha az országban kizárólag a KEOP fejlesztései valósulnának meg. Az Értékelési indikátor célértéke („É” oszlop) azt mutatja be, hogy a megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosság száma miként alakul 2015-ben, a KEOP fejlesztésein kívül figyelembe véve az egyéb hazai fejlesztéseket is.					
	Kiindulási érték (É)				KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	Az összes hazai fejlesztés figyelembevételével várható célérték (É)
Forrás:	47/2005. (III.11) Kormány rendelet 6.sz. melléklete alapján				EMIR	KvVM
	1994	1998	2002	2004	2006	2015
HUN			7,46			9,38

* 9,8 millió fővel számolva Magyarország lakosságát 2015-ben (EUROPE in figures, Eurostat yearbook 2006-2007).

8.3.2. Az „Értékvédelem és megőrzés” cél indikátorai

VJK	A JÓ ÁLLAPOTOT ELÉRT VÍZTESTEK ARÁNYA FELSZÍNI ÉS FELSZÍN ALATTI VÍZTESTEK VONATKOZÁSÁBAN		
	Mértékegység: %		
Def.:	Az indikátor azt méri, hogy a felszíni víztestek milyen arányban érték el a jó ökológiai állapotot és a felszín alatti víztestek milyen arányban érték el a jó állapotot.		
	Kiindulási érték (É)		Az összes hazai fejlesztés figyelembevételével várható célérték (É)
Forrás:	2010. évi Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv		Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv
		2007	2015
HUN	Vízfolyások jó ökológiai állapot/jó ökológiai potenciál	8	10
	Állóvizek jó ökológiai állapot/jó ökológiai potenciál	18	21
	Felszín alatti vizek jó állapota *	68	69

*A felszín alatti víztestek célállapot értékelése a VKI szerinti monitoring rendszer objektumain mért, adott paraméterre vonatkozó minőségi ill. mennyiségi állapotban bekövetkezett pozitív változás alapján történik.

TERM -I.	ÉLŐHELY HELYREÁLLÍTÁSÁVAL, FEJLESZTÉSÉVEL ÉRINTETT TERÜLETEK NAGYSÁGA (29-ES MAGINDIKÁTOR) Mértékegység: ha				
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben növekedett az élőhely helyreállításával, fejlesztésével érintett területek nagysága.				
	KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)				
Forrás:	EMIR				
				2007	2015
HUN				0	65 000

TERM – II.	AZ INFRASTRUKTURÁLIS FEJLESZTÉSSEL ÉRINTETT, TERMÉSZETKÖZELI MEZŐGAZDÁLKODÁS FELTÉTELEIT KIELÉGÍTŐ TERÜLETEK NAGYSÁGA Mértékegység: ha				
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben növekedett természet-közelű erdő- és mezőgazdálkodás feltételeit kielégítő területek nagysága.				
	KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)				
Forrás:	EMIR				
				2007	2015
HUN				0	23 000

ÁRVÍZ-I.	ÁRVÍZKÁR ELLEN KIELÉGÍTŐEN VÉDETT LAKOSOK SZÁMA ÉS ARÁNYA AZ ÉRINTETTEK SZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA (32-ES MAGINDIKÁTOR) Mértékegység: millió fő, %						
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben növekedett az árvíz kár ellen kielégítően (előírások szerint) védett lakosság aránya az árvíz kockázattal érintett lakosok (~2,3 m fő) körében. A Nyomon követési indikátor célértéke („NY” oszlop) azt mutatja be, hogy az árvíz kár ellen kielégítően védett lakosság aránya miként alakulna 2015-ben, ha az országban kizárólag a KEOP fejlesztései valósulnának meg. Az Értékelési indikátor célértéke („É” oszlop) azt mutatja be, hogy az árvíz kár ellen kielégítően védett lakosság aránya miként alakul 2015-ben, a KEOP fejlesztésein kívül figyelembe véve az egyéb hazai fejlesztéseket is.						
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	Az összes hazai fejlesztés figyelembe vételével várható célérték (É)
Forrás:	KvVM					EMIR	KvVM
	1994	1998	2002	2004	2006	2015	2015
HUN					0,94 (41%)	1,63 (71%)	1,63 (71%)

ÁRVÍZ-II.	ÁRVÍZVÉDELMI PROJEKTEK SZÁMA (31-ES MAGINDIKÁTOR)					
Def.:	Az indikátor a KEOP árvízvédelmi projektjeinek számát méri.					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
					2007	2015
HUN					0	40

VGY	AZON VÍZTESTEK SZÁMA, AHOL A KEOP MŰVELETEK SORÁN VÍZTEST ÁLLAPOTÁNAK JAVÍTÁSÁT SZOLGÁLÓ BERUHÁZÁS TÖRTÉNIK	
Def.:	Az indikátor azon víztestek számát méri, hogy ahol a KEOP műveletek során a víztest állapotának javítását szolgáló beruházás történik. *	
	Kiindulási érték (É)	KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:	2010. évi Országos Vízügytő-gazdálkodási Terv	Országos Vízügytő-gazdálkodási Terv
	2007	2015
HUN	0	21

* A már jó állapotú víztesteknél (jó és kiváló állapotú víztestek) a cél főként a jó állapot fenntartása. A fenntartás azzal jellemezhető, ha összegezzük, hogy hány osztálynyi romlás volt elkerülhető.
A még nem jó állapotú víztesteknél (mérsékelt, gyenge és nagyon gyenge állapotú víztestek) a cél a jó állapot elérése.

REK	A REKULTIVÁLT HULLADÉKLERAKÓK SZÁMA					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben sikerült rekultiválni a környezetet és a lakosságot is folyamatosan veszélyeztető, régi, műszakilag nem megfelelő hulladéklerakókat. (Az ISPA fejlesztéseken túl, 2232 db lerakó rekultiválására van szükség az országban.)					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
					2007	2015
HUN					0	862

KÁRM	KÁRMENTESÍTETT (FELSZÍN ALATTI VIZET IS MAGÁBA FOGLALÓ) SZENNYEZETT FÖLDTANI KÖZEG TÉRFOGATA Mértékegység: ezer m ³					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek eredményeként a kármentesített (felszín alatti vizet is magába foglaló) szennyezett földtani közeg térfogatát méri. (Az indikátor pontos meghatározása részletes leírást igényel: a szennyező anyagok, a szennyezett közeg, és térbeli elhelyezkedés szerint – a pontos definíciót az Akcióterv tartalmazza. A táblázatban kumulált adatsor található, a KEOP közvetlen eredményét a 2006-os adatok kivonásával lehet megkapni.)					
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:	KvVM*					EMIR
	1994	1998	2002	2004	2006	2015
HUN	228	760	1710	2660	2755	3305

* A megadott adatok becült értékek mivel 2007-ben lép hatályba az a miniszteri rendelet, amelyik az adatgyűjtést (m3, illetve m2 értékben) lehetővé teszi.

8.3.3. A „Megelőzés, takarékoság, hatékonyság” cél indikátorai

MEF-I.	A MEGÚJULÓ ENERGIA RÉSZARÁNYA A VILLAMOSENERGIA FELHASZNÁLÁSON BELÜL Mértékegység: %								
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy mennyivel növekedett a megújuló energiaforrásból előállított villamos energia részaránya az összes villamos energia felhasználáson belül. A Nyomon követési indikátor célértéke („NY” oszlop) azt mutatja be, hogy a megújuló energia részaránya miként alakulna 2010-ben és 2013-ban, ha az országban kizárólag a KEOP fejlesztései valósulnának meg. Az Értékelési indikátor célértéke („É” oszlop) azt mutatja be, hogy a megújuló energia részaránya miként alakul 2010-ben és 2013-ban, a KEOP fejlesztésein kívül figyelembe véve az egyéb hazai fejlesztéseket is.								
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)		Az összes hazai fejlesztés figyelembevételével várható célérték (É)	
Forrás:	Villamos Energia Statisztikai Évkönyv (VESTÉK)					EMIR		(VESTÉK)	
	1994	1998	2003	2004	2005	2010	2015	2010	2015
HUN	0,6	0,7	0,9	2,3	4,6	5,4	7	6,3	8,7
EU-25	~13	~13	14,8					22,1	

MEF-II.	A MEGÚJULÓ ENERGIAHORDOZÓ BÁZISÚ VILLAMOS-ENERGIA TERMELÉS (24-ES MAGINDIKÁTOR) Mértékegység: GWh/év ÉS A MEGÚJULÓ ENERGIAHORDOZÓ FELHASZNÁLÁS Mértékegység: PJ/év						
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek eredményeként létrehozott kapacitások által megújuló energiaforrásból termelt villamos energia, illetve az összes megújuló energia (villamos + hő energia) termelését méri.						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
					2007	2010	2015
HUN	villamos energia termelés				0	566	937
	Össz-energiahordozó felhasználás				0	27	29,3

MEF-III	MEGÚJULÓ ENERGIA FEJLESZTÉSI PROJEKTEK SZÁMA (23-AS MAGINDIKÁTOR) Mértékegység: db						
Def.:	Az indikátor a KEOP megújuló energia fejlesztési projektjeinek számát méri.						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
					2007	2015	
HUN					0	950	

MEF-EHAT	AZ ÜVEGHÁZHATÁSÚ GÁZOK KIBOCSÁTÁS CSÖKKENÉSE (30-AS MAGINDIKÁTOR) Mértékegység: kt/év						
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy az energiahatékonyság javítását, illetve a megújuló energiaforrások elterjedését célzó műveletek keretében, a 2007-2013-as időszakban megvalósult összes fejlesztést figyelembe véve 2015-re milyen mértékben csökkent az üvegházhatású gázok kibocsátása.						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
					2007	2015	
HUN					0	1400	

EHAT -II.	ENERGIAHATÉKONYSÁG RÉVÉN MEGTAKARÍTOTT ENERGIAHORDOZÓ					
	Mértékegység: PJ/év					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy az energiahatékonyság javítását célzó művelet keretében, a 2007-2013-as időszakban megvalósult összes fejlesztést figyelembe véve 2015-ben milyen mértékű energia megtakarítás jelentkezik.					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
					2007	2015
HUN					0	2,7

FÉF II.	A KAMPÁNYOK ÉS MINTAPROJEKTEK ELÉRÉSI MUTATÓJA A TUDATFORMÁLÓ TEVÉKENYSÉG TÍPUSA SZERINT					
	Mértékegység: ezer fő					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy az egyes érintettek a fenntarthatóbb fogyasztási lehetőségeket népszerűsítő kampányok és mintaprojektek hány embert értek el. (A célértékek kumulatív összegek: egy ember annyszor szerepel a statisztikában, ahány alkalommal találkozott a „Fenntartható életmód és fogyasztás” prioritási tengely keretében támogatott bármely kommunikációs tevékenységgel)					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
					2007	2015
HUN	Passzív részvétel				0	2 000 000
	Rövid idő / Aktív részvétel				0	1 700
	Hosszú idő / Aktív részvétel				0	255

8.3.4. A KEOP végrehajtásához kapcsolódó indikátorok

FOGL	EU FOGLALKOZTATÁSI MAGINDIKÁTOR					
	Mértékegység: ezer fő					
Def.:	Létrehozott új munkahelyek száma: férfi alkalmazott/ nő alkalmazott					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
						2013 (NŐ)
						2013 (FFI)
HUN						

PEP	ELŐKÉSZÍTETT PROJEKTEK SZÁMA				
	Mértékegység: db				
Def.:	A projekt előkészítési prioritási tengely keretében sikeresen előkészített projektek száma.				
					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:					EMIR
				2007	2015
HUN				0	750

TA	TÁMOGATOTT PROJEKTEK MEGVALÓSULÁSÁNAK ARÁNYA				
	Mértékegység: %				
Def.:	Az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekben) megvalósított fejlesztések aránya				
					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:					EMIR
				2007	2015
HUN				0	90

HORIZ	HORIZONTÁLIS INDIKÁTOROK				
Def.:	Az Operatív Program szintjén a területi és társadalmi kohézió kedvező vagy kedvezőtlen változását a releváns indikátorok területi bontásával vizsgáljuk.				
Területi bontásban vizsgálandó indikátorok	HULL-I.				
	SZV -I.				
	IV -I.				
	ÁRVÍZ				
	REK				
	KÁRM				
	MEF-I.				
	EHAT -II.				

8.4 Partnerségi egyeztetések

Az Operatív Program megalkotása során a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium koordinációjában intenzív konzultációkra került sor a társadalmi partnerekkel, a regionális fejlesztési ügynökségekkel, valamint az Európai Bizottsággal. A konzultációk egyrészt az FKTB (Fejlesztéspolitikai Koordinációs Tárcaközi Bizottság) és munkaszervei ülésein, másrészt külön helyszíni egyeztetések során folytak.

Az Operatív Program társadalmi egyeztetésének célja volt, hogy a legszélesebb közönség számára elérhetővé és véleményezhetővé tegye a Program dokumentumait, amelyek ezért elektronikus úton olvashatóak voltak a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium honlapján. A partnerségi egyeztetés első köre 2006. március 17-től március 27-ig zajlott. Ennek során 30 társadalmi, szakmai szervezet külön felkérést is kapott a dokumentum vitájában való részvételre. A felkeresésre 17 szervezet juttatta vissza a dokumentummal kapcsolatos véleményét.

A teljesen nyitott és időben behatárolt partnerségi egyeztetéseken túl a KEOP tervezésének kezdeteitől lehetőség nyílt különböző fórumokon, konferenciákon a vélemények kinyilvánítására és figyelembe vételére. Ezek közül a legfontosabbak:

- Az NSRK környezetvédelmi céljait megalapozó műhelyvita, KvVM, 2005. október 25.
- A Környezeti Operatív Program Stratégiai Környezeti Vizsgálatának Egyeztetési Fóruma, amely a rendeletben meghatározottnál szélesebb partnerségi kör bevonásával zajlott, KvVM, 2006. március 6.
- „A 2007-2013 időszakra szóló nemzeti tervek és azok környezeti vonatkozásai” című konferencia, MTA, 2006. március 30.
- A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség szervezésében megrendezett ágazati egyeztető fórum, 2006. november 6.

A partnerségi egyeztetés második fordulója 2006. június 8-tól július 12-ig került meghirdetésre, de a nyári időszakra tekintettel egészen július végéig fogadtuk a társadalmi észrevételeket. Ennek keretében számos véleményt kaptunk a KEOP0.07-es változatára, amely tervezethez készült el a stratégiai környezeti vizsgálat és ugyancsak ezen a változaton indult el az ex-ante értékelés.

A partnerségi egyeztetés második fordulójának lebonyolításához tematikus kérdőívet állítottunk össze, amelynek kiértékelése sok esetben lehetővé tette a vélemények súlyozását. A 10 oldalas kérdőív 23 tematikus kérdést tartalmazott, a KEOP minden fejezetéhez, alfejezetenkénti bontáshoz igazodva többet is. A zárt kérdéseken túl minden fő fejezetnél, illetve prioritásnál önálló, szöveges, szabadon kifejtő észrevételt is kértünk.

A kitöltött kérdőívekben kb. 600 önálló érdemi észrevétel érkezett, ebből kb. 140 a helyzetértékeléshez, 100 a célrendszerhez és kb. 250 az egyes prioritási tengelyekhez. A legtöbb, szám szerint 90 az „Egészséges, tiszta települések” prioritási tengelyhez kapcsolódott, a többi észrevétel a végrehajtásra, a pénzügyi táblára, indikátorokra vonatkozott.

A beérkezett észrevételek mintegy egy negyedét elfogadtuk és beépítettük az OP következő változatába (aminek nyomán például a helyzetértékelést átszerkesztettük és átírtuk, az ivóvízminőség javító intézkedések visszakérültek a KEOP-ba, a hulladékgazdálkodási beavatkozások átgondolt, országos stratégia szerinti megvalósítását tervezzük az új változatban). Természetesen figyelembe vettünk számtalan apróbb-nagyobb szövegezési javaslatot is a megkapott észrevételek alapján. Az észrevételek másik, körülbelül egy negyednyi részével szintén egyetértettünk, de úgy ítéltük meg, hogy az adott kérdés már kellő mértékben jelen van az OP-ban és ezért további részletezését, beépítését nem tartjuk célszerűnek. Végezetül az észrevételek mintegy felének esetében azt kellett megállapítanunk, hogy vagy nem a KEOP kompetenciája megoldani a felvetett problémát (például a tervezés országos szintű problémái, a végrehajtás részleteire vonatkozó elvárások, jogszabály-alkotási/jogérvényesítési kérdések), vagy a javasolt módosítással a szakértői konzultációk eredményeként nem értünk egyet, és ezért a kapott észrevételt nem építettük be a KEOP-ba.

A partnerségi egyeztetés harmadik fordulója a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség szervezésében 2006. október 18-tól november 8-ig tartott. A kormány a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapján közzétette és társadalmi vitára bocsátotta az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez kapcsolódó operatív programokat, ezek között a Környezet és Energia Operatív Program (KEOP) kormány által elfogadott változatát is. A véleményezésre egy kapcsolódó kérdőív segítségével nyílt lehetőség.

A szakmai, érdekképviselői, társadalmi szervezetektől, a gazdasági, az önkormányzati, a tudományos és a civil szféra képviselőitől kb. 400 észrevétel, javaslat érkezett.

A korábbi folyamatos egyeztetéseknek köszönhetően ebben a körben csak kisszámú olyan új vélemény érkezett, amelyek beépítését a KEOP-ba szükségesnek láttuk. Az észrevételek 10%-

a pénzügyi táblához kapcsolódott, amelyek közül a legtöbb az energiahatékonyság arányának növelését célozta. Sok felvetés nem az Operatív Program kompetenciájába tartozott, valamint sok akcióterv szintű szövegezési észrevétel érkezett, amelyeket az Akciótervek megírása során tudunk figyelembe venni.

A partnerségi egyeztetéseken, fórumokon, valamint a konferenciákon elhangzott vélemények feldolgozása elősegítette a Környezet és Energia Operatív Program tökéletesítését. A partnerek és értékelők észrevételeit, javaslatait az egyeztetések során kialakult konszenzusnak megfelelően figyelembe vettük és beépítettük az Operatív Program szövegtervezetébe.

Az OP nagyprojektjeinek partnersége két szinten valósul meg. Első lépésként az akciótervekben nevesítésre kerülő nagyprojektek listája az akciótervek SKV-ja során nyilvánossá és észrevételezhetővé válik. Másrészt az egyes projektek, mint jelentős környezeti hatással járó beruházások nagy valószínűséggel hatásvizsgálat kötelesek, így partnerségük környezeti hatásvizsgálatukon keresztül is megvalósul.

8.5 Az ex-ante értékelés eredményei

A Környezeti Operatív Program ex-ante értékelésére a megbízást a Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti Fejlesztési Hivatala 2006. június elején adta ki a közbeszerzésen győztes szervezetnek. Az *ex-ante* értékelés tematikáját júniusban sikerült véglegesíteni, így júliusban megindulhatott a KEOP (KOP) előzetes értékelése.

Az előzetes értékelés során az értékelők számos megállapítása helyénvalónak bizonyult, és így beépítésre került a KEOP augusztus végi változatába. A KEOP helyzetértékelését teljesen átszerkesztettük az előzetes ex-ante jelentés javaslatainak megfelelően, és átírtuk az ex-ante értékelők, valamint a többi véleményező (Brüsszeli Bizottság, SKV értékelők, társadalmi partnerek) észrevételei alapján. Ezzel a módosítással bekerült az anyagba a következő ok-okozati (az eredeti okok; állapot; következmény) összefüggés láncok bemutatása.

A KEOP ex-ante értékelésének végleges anyaga szeptember közepére készült el, amely a következő legfontosabb területeken vonta maga után az OP módosítását:

- A prioritási tengelyeket, a beavatkozásokat bemutató fejezetek egységesítése (a természetvédelem, az energiahatékonyság, a megújuló energia, a fenntartható termelés ösztönzése területén);
- A stratégiákhoz, tervezési dokumentumokhoz való kapcsolódás bemutatása;
- A célrendszert és a prioritási tengelyeket jellemző indikátorstruktúra kialakítása, az indikátorok véglegesítése;
- A horizontális szempontok megjelenítése;
- Számszaki adatok tisztázása, illetve a szöveggel való konzisztencia megteremtése;
- Az európai uniós források felhasználása tapasztalatainak bemutatása.

Az Általános rendelkezések 37. cikk b) pontja alapján az ex-ante értékelés megállapításait a KEOP prioritások indoklásáról az OP-ban kell bemutatni, ezért azt a „2.2.5 A KEOP prioritások indoklása a legfontosabb tervezési és stratégiai dokumentumok alapján” c. fejezetben található táblázat külön sorban szerepelteti.

Az ex-ante értékelés összefoglalója szerint:

„Összességében megállapítható, hogy a partnerségi eredményeket és az ex-ante értékelés ajánlásait figyelembe vevő tervezési folyamat eredményeként kialakult KEOP megfelel az Általános rendelkezések 37. cikkében foglalt főbb követelményeknek. A prioritás tengelyek megfelelnek az EU rendeletek, iránymutatások és akcióprogramok, valamint a hazai dokumentumok által megfogalmazott közösségi és nemzeti prioritásoknak.

A KEOP legnagyobb pénzügyi részét kitevő Egészséges, tiszta települések prioritási tengely három kiemelt területe (hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés, ivóvízminőség-javítás) a vonatkozó EU irányelvek teljesítését szolgálják, amelyek a hazai környezetpolitikai dokumentumokban is megjelennek. Környezetvédelmi de főleg fenntarthatósági szempontból a megelőzés helyett (a megújuló energiaforrás-felhasználás növelése, a hatékony energia-felhasználás és a fenntartható életmód és fogyasztás prioritási tengelyek) nagyobb súlyt kapnak az OP-n belül ezen infrastrukturális beruházások, viszont az EU lisszaboni célkitűzései pontosan ezt támogatják, mivel ezeket kedvező hatásúaknak tartja az aktuális gazdaságpolitikai célkitűzésekre vonatkozóan. A KEOP összességében semleges vagy kis mértékben kedvező hatással lesz a makrogazdasági egyensúlyra, így az Új Egyensúly Program megvalósítására és a lisszaboni célkitűzések elérésére.

Az EU iránymutatásai hangsúlyozzák a kockázat-megelőzési intézkedéseket, amelyek mentén a KEOP árvízvédelmi, kármentesítési és vízbázisvédelmi fejlesztéseket jelölt ki (Vizeink jó kezelése prioritási tengely). Az EU és hazai környezetvédelmi politikának kiemelkedő prioritása a Víz Keretirányelv megvalósítása, amelynek keretében a KEOP komplex vízgazdálkodási projekteket és monitoring és kommunikációs fejlesztéseket valósít meg. A prioritás intézkedéseinek mindegyikének megvalósítását mind EU mind a hazai célkitűzések indokolják. A Víz Keretirányelvhez kapcsolódó egyes például hidromorfológiai beavatkozások a ROP-okba kerültek, amelynek következtében fokozott koordinációt kell megvalósítani e szakterületnek az EU célkitűzések elérése érdekében.

Az ex-ante értékelők által felvetett legfontosabb fennmaradó problémák és javaslatok, illetve a tervezői válaszok:

1. A fenntartható fejlődés szempontjából jelenleg az a legnagyobb veszély, hogy a hirtelen forrásbőség forintjait olyan struktúrák kiszolgálására fordítjuk, amelyek nem fenntarthatók. A valódi problémák okai így fennmaradnak, amely egyben azt is jelenti, hogy a csővégi megoldások konzerválják a környezeti problémák okát jelentő struktúrákat, és segítenek bővítetten újratermelni azokat.

Tervezői válasz:

A 2.2.5 alatt található a KEOP fejlesztéseinek stratégiai indoklása a fenntartható fejlődés biztosítása és a csővégi környezetvédelmi megoldások vonatkozásában:

„A környezeti szempontok beállítása a gazdasági növekedés szolgálatába hosszú távon a megelőző típusú fejlesztéseket jelenti, azonban ezen fejlesztések csak akkor érhetik el a kívánt hatást, ha a társadalom és gazdaság működése során elkerülhetetlenül keletkező környezeti károk elhárítását jelentő „csővégi” megoldások már kellő mértékben elterjedtek. Az elhárító környezetvédelem terén a Csatlakozási Szerződésben vállalt kötelezettségeink teljesítése jelenti azt az alapot, amelyről kiindulva a környezetileg hatékony termelési és fogyasztási struktúrák erősítésével biztosíthatóvá válik a környezet fenntartható használata.”

2. A jogszabályok által keretek közé szorított „megoldások” sokszor nem képesek kezelni a helyi ökológiai, társadalmi sajátosságokat, s egyformaságot kényszerítenek különböző adottságú, lehetőségeket képviselő környezeti rendszerekre.

Tervezői válasz:

A KEOP keretében megvalósuló projekteket minden esetben jól megalapozott információkra támaszkodó, részletes útmutató szerint elkészített megvalósíthatósági tanulmány eredményei szerint értékelik és bírálják el. A megvalósíthatósági tanulmány részét képezi a null változathoz képest legalább két műszakilag reális alternatíva változat elemzése, amely során figyelembe kell venni a helyi ökológiai, társadalmi sajátosságokat is. Maga a KEOP kellően tág teret hagy minden prioritási tengely és intézkedés esetén, hogy az adott projekt előkészítése során a helyi adottságoknak legmegfelelőbbnek ítélt műszaki megoldás támogatható legyen.

3. Mivel a KEOP a társadalom létminőségének javítását szolgáló program, ezért szükséges mérlegelni az eddigi környezeti intézkedések társadalomra való hatásait. A helyzet-elemzésben ilyen értékelést nem találunk, az anyag eleve feltételezi, hogy a környezetvédelmi intézkedések jótékonyan hatnak a társadalom fenntarthatóságára.

Tervezői válasz:

A KEOP stratégiáját, fejlesztési irányait a hazai és nemzetközi fejlesztéspolitikai dokumentumok határozták meg, a „2.2 A KEOP fejlesztési stratégiája” fejezetben leírtak szerint (ld. a 2.2.5 alatti összefoglaló táblát!). A fejlesztéspolitikai dokumentumok mind környezeti, mind társadalmi szempontból makroszintű garanciát jelentenek a helyes stratégiai irányok kijelölésére, míg a mikro (projekt) szinten a végrehajtás során a projekt előkészítés kötelező elemei (Megvalósíthatósági tanulmány) biztosítják a fenntarthatóság érvényesülését.

4. Az EU derogációk és irányelvekből származó fontosabb határidőket és teljesítésük forrásigényét szükséges lenne bemutatni. Számos EU környezetpolitikai célkitűzés (például Szennyvíz Program) teljesítésének határideje e finanszírozási periódusban lejár. Ezen fejlesztésekre nagyobb hangsúlyt kell helyezni, főleg ha azok nem teljesítése szankciókat vonhat maga után.

Tervezői válasz:

Az EU derogációk és irányelvekből származó fontosabb határidőket a KEOP 8.2.-es melléklete tartalmazza, intézkedésenként. A KEOP keretén belül vállalt teljesítést a 8.3. alatti indikátorok célértékei, a teljesítéshez szükséges forrásigényt a „4. Pénzügyi tábla” fejezet mutatja be.

5. A KEOP a végrehajtásra vonatkozó fejezete a tervezés során több ízben megváltozott. A jelenlegi változat a korábbiakkal ellentétben minden OP-ban azonos tartalmúvá vált, amelyet az IH-kat adó NFÜ készített. A KvVM a szubszidiaritással ellentétben ha nem is Irányító Hatóság, hatáskörét és feladatait a KEOP-nak tartalmaznia szükséges.”

Tervezői válasz:

A KEOP a végrehajtásra vonatkozó fejezetének végső verziója nem tartalmazza kiemelve a KvVM hatáskörét és feladatait, az OP szövege, mint az OP végrehajtásában érintett szakminisztérium jelöli ki ezeket:

- 6.1.3. szerint együttműködik a KSZ-szel a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítésében;
- 6.2.1.a. szerinti feladat és hatáskörrel részt vesz a Monitoring Bizottságban.

8.6 A stratégiai környezeti vizsgálat eredményei

A fenntarthatóság és a környezeti szempontok érvényesítésének elősegítése céljából és a jogszabályi előírások (az Európai Parlament és a Tanács 2001/42 EK irányelve, valamint annak hazai jogszabályi adaptációját jelentő 2/2005 (I. 11.) Korm. Rendelet „Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról”) teljesítése érdekében az Nemzeti Fejlesztési Hivatal (a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség jogelőd szervezete) gondoskodott az operatív programokra vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálatok (SKV) elkészítéséről. A környezeti vizsgálat célja volt, hogy az ex-ante értékelőkkel és a társadalmi partnerekkel együttműködve elősegítse az ÚMFT operatív programjainak készítése során a környezeti és komplex fenntarthatósági szempontok integrálását, érvényesítését.

8.6.1 Hivatalos nyilatkozat a Környezet és Energia OP stratégiai környezeti vizsgálatáról

Az OP jelen fejezete az OP stratégiai környezeti vizsgálatához kapcsolódóan összefoglaló ismertetést ad arról, hogy a környezeti szempontok hogyan kerültek beillesztésre a Környezet és Energia Operatív Programba, hogy a környezeti jelentés, a konzultáció során kifejtett vélemények, valamint a határon átnyúló hatások vizsgálatának eredményei miképpen kerültek figyelembe vételre az operatív program tervezése és elfogadása során. Továbbá, hogy milyen okok indokolták az elfogadott programba került alternatíva választását a szóba került egyéb ésszerű alternatívák ismeretében. Ezeken túl bemutatásra kerül, hogy milyen intézkedéseket határozott meg az OP a környezeti szempontokhoz kapcsolódó nyomonkövetéssel kapcsolatban.

Jelen fejezet egyúttal (az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Kormányrendelet 11. paragrafusa, valamint az Európai Parlament és a Tanács 2001. június 27-i bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló 2001/42/EK Irányelve 9. cikke értelmében) a Magyar Köztársaság Kormányának az elfogadott operatív program tekintetében tett **hivatalos nyilatkozattétele** is.

8.6.2 Az OP stratégiai környezeti vizsgálatának menete

A fenntarthatóság és a környezeti szempontok érvényesítésének elősegítése céljából és a jogszabályi előírások (az Európai Parlament és a Tanács 2001/42 EK irányelve – a továbbiakban Irányelv –, valamint annak hazai jogszabályi adaptációját jelentő 2/2005 (I. 11.) Kormányrendelet „Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról” – továbbiakban Kormányrendelet) teljesítése érdekében az Nemzeti Fejlesztési Hivatal (a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség - továbbiakban NFÜ - jogelőd szervezete) gondoskodott az operatív programokra vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálatok (SKV) elkészítéséről. A környezeti vizsgálat célja volt, hogy az ex-ante értékelőkkel és a társadalmi partnerekkel együttműködve elősegítse az ÚMFT operatív programjainak készítése során a környezeti és komplex fenntarthatósági szempontok integrálását, érvényesítését.

Az SKV folyamatban különös hangsúlyt helyeztünk a partnerségre, illetve a partnerek tájékoztatására, valamint a partnerek véleményének tervezőkkel való megismertetésére és megvitatására.

Az SKV folyamat végigvitelére az OP-k elkészítéséért felelős NFÜ nyílt közbeszerzés keretében a Respect Kft. által vezetett konzorciumot⁴⁵ választotta ki.

Az SKV jelentésnek a Kormányrendelet 4. melléklete (és az Irányelv 1. melléklete) alapján kidolgozott tematikája 2006. június 15. és július 17. között a hivatalos és társadalmi partnerek által véleményezhető volt (a Kormányrendelet 7. § szerint), illetve 2006. június 19-én partnerségi fórum keretében megvitatásra is került. A Kormányrendelet 3. melléklete által meghatározott hivatalos szervek, valamint a meghívott civil és tudományos szervezetek, illetve kormányzati szervek képviselői részt vettek a fórumon, és egy részük írásban is élte a véleményezés lehetőségével.

Az SKV-t az elfogadott módszertan és tematika szerint a tervezőkkel történt dokumentált egyeztetések segítették.

A Környezet és Energia OP készítésekor a hivatalos, államigazgatási, valamint a társadalmi partnerek több alkalommal kaptak lehetőséget véleményük, ezen belül különösen környezeti-fenntarthatósági szempontú véleményeik kifejtésére, illetve ezeknek a tervezők felé történő közvetítésére:

- A Környezet és Energia OP első társadalmi partnersége során (2006. október 18. - november 8., a társadalmi partnerek környezeti véleményeik beépüléséről 2007 február 14-től - május 31-ig névre szóló levélben tájékoztatást is kaptak)
- Az ex ante értékelés folyamatában (hivatalos és államigazgatási partnerek bevonásával)
- Az SKV értékelés folyamatában (az SKV-t végzők több civil szervezettel álltak kapcsolatban)
- Az SKV jelentés és az alapját képező OP konzultációja során (2006. november 15 - december 14, amelyben valamennyi társadalmi szereplő számára nyitott volt a lehetőség, továbbá az érintett környezetvédelmi civil és kormányzati szervezetek külön célzott felkérést is kaptak a részvételre)

Az említett egyeztetési folyamatok mindegyikének az OP október 16-i verziója képezte az alapját. A fenti egyeztetések lezárulása után az OP-ba beépültek azok megállapításai.

Az elkészült SKV jelentésről a vizsgálat alapját képező KEOP verzióval együttesen 2006. november 15-től 30 napos konzultációra került sor a Kormányrendelet 8. §-a és az Irányelv 6. cikke alapján, a jogszabályok által meghatározott hivatalos, illetve kibővített társadalmi és civil partnerek körében, továbbá a teljes nyilvánosság által is hozzáférhetően (a Kormányrendelet 8.§ (5) alapján) az NFÜ honlapján és egy országos napilapban meghirdetve.

Az SKV konzultációja során a társadalmi partnerek számára az NFÜ több csatornás egyeztetési lehetőséget biztosított, részben az NFÜ saját honlapján, részben egy e célra létrehozott internetes felületen. A KEOP esetében 2006. november 27-én egy fórum került megrendezésre a Kormányrendelet által meghatározott körben, kiegészítve további társadalmi szervezetekkel.

Az SKV folyamata során beérkezett észrevételek megerősítették az SKV-t végzők észrevételeit, egyben ki is egészítették azokat. Az SKV készítői a jelentést a konzultáción beérkezett véleményekkel bővítették, majd a kibővített verziót megvitaták a tervezőkkel. Ezen egyeztetéseket követően véglegesített OP-k kerültek benyújtásra a Bizottságnak. A program benyújtása után az NFÜ nyilvánossá tette a végső jelentést és annak összefoglalóját a honlapján (www.nfu.gov.hu) A végső környezeti jelentésből világosan bemutatja azt is, hogy hol és hogyan változott az OP az SKV hatására.

⁴⁵ A konzorcium további tagjai: Budapesti Corvinus Egyetem (Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék, valamint a Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék), Környezettudatos Vállalatirányítás Egyesület és a BFH Európa Kft.

8.6.3 Összefoglaló ismertetés arról, hogy a környezeti szempontokat hogyan illesztették be a programba

Az SKV jelentések részét képezték az SKV ajánlásokra adott tételes tervezői válaszok. A dokumentum „A Környezet és Energia Operatív Program környezeti vizsgálata”, amely elérhető az NFÜ honlapjáról.

A jelentés legfontosabb megállapításai és azok figyelembevételével kapcsolatos tervezői válaszok a következők:

Vélemények, javaslatok	Válaszok
A KEOP helyzetértékelésében a következő ok-okozati (az eredeti okok; állapot; következmény) összefüggés láncok bemutatása hiányzik.	Az OP tervezői a KEOP helyzetértékelését teljesen átszerkesztették, az ex-ante értékelők, valamint a többi véleményező (Európai Bizottság, SKV értékelők, társadalmi partnerek) észrevételei alapján. Ezzel a módosítással bekerült az anyagba a következő ok-okozati (az eredeti okok; állapot; következmény) összefüggés láncok bemutatása.
Egyes beavatkozások a természeti erőforrások használatát, igénybevételét fokozhatják, a környezetterhelés növekedését okozhatják, nem fenntartható társadalmi és/vagy gazdasági folyamatokat indíthatnak el, vagy erősíthetnek meg.	Ennek megfelelően a tervezők a KEOP végrehajtási fejezetében megjelenítették a horizontális politikák – köztük a fenntarthatóság – értékelését, és a fenntarthatósági minimum kritériumok alkalmazásának szükségességét, illetve több helyen is megteremtették az akcióterv szintű értékelések és nyomonkövethetőség alapjait.
A különböző prioritások megvalósításánál már a pályázatok kiírását is összehangolt szempontrendszer szerint kell végezni (pl. a vízgazdálkodás mellett természetvédelmi szempontból is rendkívül fontos az árvízirtások optimális működtetése).	Ezt célozza az akciótervek kiválasztási és értékelési szempontrendszere, azok Monitoring Bizottság általi elfogadtatása és a horizontális szempontok projekt szintű megkövetelése. (lásd 6. fejezet)
Az információkezelés területén törekedni kell a környezettel kapcsolatos információk egy-egy kezelésére.	Ez a célja a 6. FÉF prioritás tengely 3. intézkedésének, az Aarchusi Konvencióval összhangban.
A jelenlegi és a jövőbeni KEOP intézkedések hatékonyságának növelése érdekében meg kell teremteni a szakmai eredmények, tapasztalatok értékelésének és „visszacsatolásának” lehetőségét.	Erre szolgálnak az indikátorok mérése és értékelése (8.3 fejezet), az OP mid-term és ex-post értékelése, valamint az Akciótervek éves felülvizsgálata és gördülő terevése 2 évente. (lásd 6. fejezet).
A KEOP szemléletét átható általános szempontú javaslatok között a legfontosabb, hogy a fenntarthatóság szemléletét és a területi egyenlőség elvét a KEOP által befolyásolt más tervekben, fejlesztési koncepciókban mindenhol érvényesíteni kell.	Ezt célozza az akciótervekben horizontális szempontok érvényesítésének projekt szintű megkövetelése.(lásd minden OP végrehajtással kapcsolatos rendelkezések fejezetét).
A beavatkozások megvalósítási szakaszában	A javaslatot elfogadtuk, jogszabály írja elő:

a konkrét beruházásoknál különös figyelmet kell fordítani az akcióterv szintű környezeti értékelések és az objektumszintű környezeti hatásvizsgálatok (KHV) készítésére. A beavatkozások Natura 2000 területekre, a területek kapcsolataira várhatóan gyakorolt hatásainak előzetes értékelését minden engedélyezési folyamatban, eljárásban le kell folytatni és erről a nyilvánosságot is tájékoztatni kell.	környezeti hatásvizsgálat elkészítése, engedélyek beszerzése része a pályázatnak. Ezek nélkül nincs támogatási szerződés.
Az egyes prioritásokban foglalt beavatkozások valódi szükségleteket orvosolnak (hulladékgazdálkodás), azonban az értékelés során kifejtésre kerültek szerint nem kellően igazolt, hogy a választott megoldások rövid és hosszú távú hatásait tekintve megfelelőek-e, illetve hogy mi indokolja a jelentős finanszírozási arányeltolódásokat.	A projektek konkrét támogatásának feltétele az EU követelménye alapján a fenntarthatóság (környezeti és pénzügyi), gazdaságosság (minél kevesebből a legjobb megoldás).
A hulladékgazdálkodás vagy a szennyvízkezelés tekintetében a megelőzés és a keletkező hulladék, szennyvíz csökkentésének intézkedéseinek integrált megjelenésének hiányát azonosította a vizsgálat. A tervezett nagyméretű beruházások gazdasági, környezeti és társadalmi hatékonysága összességében nem megfelelő, számos negatív hatással van a környezetre. Helyi és térségi adottságokhoz illeszkedő megoldások kialakítására kellene a hangsúlyt fektetni.	A hulladékgazdálkodás területén megvalósuló fejlesztések a 2007 elején elkészített új Települési Szilárd hulladék stratégia alapján fognak megvalósulni. Ez a stratégia az SKV értékeléssel összhangban társadalmi, közgazdasági hatékonysági szempontokat is magába olvasztó változatelemzést tartalmaz, és figyelembe veszi az EU követelmények teljesítéséhez szükséges összes reális műszaki megoldást. A szennyvíz kezelés területén a fejlesztések hatékonyságát és egyúttal a fenntarthatóság javítását is szolgálja a szennyvíz agglomerációk felülvizsgálata: az agglomerációk csak abban az esetben maradnak egyben, ha az műszaki és gazdasági szempontok szerint indokolt, figyelembe véve az egyedi szennyvíztisztítási megoldásokban rejlő lehetőségeket is.
A beavatkozások integrálása tekintetében szintén hiányos az OP, mivel a szemléletformálást, a takarékos, energiahatékony szemlélet és gyakorlat erősítését, fejlesztését továbbra is jelentősen alulfinanszírozza, és elkülönülten kezeli a szennyezés és a hulladékkezelés kérdésétől. Ezzel azt a hatást erősíti, hogy a feldolgozás, kezelés kapacitása további szennyezést és termelődést tesz lehetővé, így eredménytelenné válik a ráfordított környezetbarát szemlélet és gyakorlat fejlesztése.	Az OP külön prioritási tengelyeken, külön pénzügyi soron szerepelteti az egyes megelőző jellegű tevékenységeket a „csővégi” megoldásoktól, de ennek oka pusztán technikai jellegű, nem jelenti a kétféle megközelítés leválasztását egymásról. A szemléletformálás feladata horizontálisan érvényesül, egyrészt a 2.2.2 pont (horizontális politikák érvényesülése) alatt, másrészt a „6. Fenntartható életmód és fogyasztás” prioritási tengely alatt, ahol minden környezeti problémával (vízhasználat, hulladék képződés, anyag takarékosság stb.) kapcsolatban folytatnak majd tevékenységet a projektgazdák, ezzel egé-

	szítve ki az infrastrukturális fejlesztéseket.
A természetvédelmi prioritás vonatkozásában külön ki kell emelni, hogy a tervezett beavatkozások az országosan jelentkező problémák és szükségletek rendkívül szűk szeletét foglalják magukban. Tekintve az ország európai szinten kiemelkedő biológiai sokféleségét és felelősségét, nem tartjuk megfelelően a prioritások közötti arányok meghatározását és a rendelkezésre bocsátott források nagyságát, hasonlóan a fenntartható fogyasztás és termelés vonatkozásában.	A természetvédelem és megelőző környezetvédelemre fordítható összegeknek korlátot szabnak az OP tervezését alapvetően meghatározó elvek (ld. fent). A természetvédelemre fordítandó összegek – bár a teljes OP-nak csak töredék részét teszik ki – az ország előtt álló természetvédelmi feladatok prioritizálásával kerültek elosztásra, így kijelenthető, hogy az EU irányelveknek való megfeleléshez kellő támogatást jelentenek.
Az SKV értékelés javasolja az integrált térségi értékelések és monitoring bevezetését és alkalmazását, amelyeknek nélkülözhetetlen alapja a térségek ökológiai rendszereinek térinformatikai alapú állapotértékelése, valamint térbeli és időbeli mintázatának elemzése (például MÉTA ⁴⁶ Program alapján). A részletes értékelési szempontok és monitoring kialakítását az akciótervek mellett, azok készítésével párhuzamosan elkészíteni javasolt SKV követő intézkedések programját önálló dokumentumban szükséges rögzíteni minden operatív program esetében.	Az OP monitoring rendszerébe beépítésre kerül a követő intézkedések terve.

8.6.4 A hatóságok és a társadalmi szervezetek véleménye és az arra adott tervezői válaszok összefoglalása

A konzultáció során az KEOP környezeti vizsgálatával kapcsolatosan beérkezett megállapítások jórészt megerősítették az SKV jelentés megállapításait, illetve további kiegészítéseket javasoltak.

Vélemények	Válaszok
	Milyen okok miatt választották az elfogadott programot a szóba került egyéb ésszerű alternatívák ismeretében?
A fejlesztések érintik vagy érinthetik szinte bármely önkormányzatot és intézményeit, a kis és középvállalkozások legtöbbjét és számos civil szervezetet. Ezért a KOP célhierarchiájának felállításánál az EU Környezetvédelmi Akcióprogramjára hivatkozva szükséges kiemelni a környezetvédelmi NGO-k pénzügyi támogatásának folytatását, lehetővé téve a részvételüket párbeszéd folyamatában.	Számos helyi kedvezményezett NGO, természetesen EU-s forrásból működési kiadásai nem finanszírozhatók. Részvételük biztosított a különböző szintű párbeszédekben, lásd 6. fejezet (végrehajtással kapcsolatos rendelkezések)
Az értékelésben nem jelenik meg, hogy mi-	Ez az SKV értékelésre vonatkozó kritika, az

⁴⁶ Magyarország Élőhelyeinek Térképi Adatbázisa, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót

lyen módon kellene a környezettudatosság erősítését integrálni a prioritásokba.	OP tervezésénél nem tudtuk figyelembe venni.
Az ipari ökoszisztémák létrehozásának követelményeit, ütemezésének feltételeit kérjük számon.	Az ipari ökoszisztémák a „fenntartható termelési módok” alprioritásban szerepeltek, ami átkerült a GOP-ba. Ütemezését az akciótervek fogják megállapítani.
Mind a hatóságok, mind a civil szervezetek hangsúlyozták a követő intézkedések kidolgozását környezeti és fenntarthatósági szempontból is megfelelő módon, a civil szektor részvételét a végrehajtásban, és a horizontális politikáknál megfogalmazott alapelvek alapján fenntarthatósági (vagy horizontális) minimumkritériumok meghatározását, amelyek a pályázás alapvető feltételeként jelennek meg.	ld. a 2.1.4. Monitoring intézkedések c. fejezetet.

8.6.5 A nagy projektek SKV értékelése

Az SKV megállapítása alapján „a helyi, térségi környezeti állapot jelenlegi helyzetén valószínűsíthetően javítanak a tervezett projektek, azonban az általuk kezelt problémák valódi gyökerét, hatótényezőit (okait, mozgató rugóit) nem célozzák. Azaz, sem a hulladékgazdálkodási, sem a szennyvízkezelési projektek nem járulnak hozzá a hulladék és a szennyvíz csökkentéséhez, nem tartalmaznak erre irányuló elemeket. A célzott hulladékgazdálkodási és szennyvíztisztító rendszerek működtetése hosszú távon – a változó társadalmi, gazdasági környezetben – nehezen optimalizálható, és alacsony, de folyamatos környezeti terheléssel jár, és nem a fenntarthatóság irányába való elmozdulást segíti elő”.

Az SKV értékelés javaslatának szellemében a hulladékgazdálkodási projektek tartalmaznak a hulladékképződés megelőzését célzó elemeket is, ilyen többek között a házi komposztálás feltételeinek megteremtése. A fenntartható életmód és fogyasztás prioritási tengely ugyancsak tartalmaz intézkedési programot a hulladékképződés megelőzésére. A víziközmű szektorban a környezeti szempontból megfelelő kezelés üzemeltetési költségei a fogyasztókat fogják terhelni, amely közvetlen hatással lesz a víz mint természeti erőforrás hatékonyabb használatára.

8.6.6 Határokon átnyúló hatások⁴⁷

Az SKV során az értékelés megvizsgálta, hogy az OP stratégiai dokumentum jellegéből adódóan, az abban foglalt információk részletezettsége alapján érdemben megállapíthatóak-e jelentős határon átnyúló hatások, és ezért szükséges-e határon átnyúló konzultációk lefolytatása. Az SKV során megállapítást nyert, hogy az OP szövege alapján a tervezett stratégiai lépések és beavatkozások területi jellege, megvalósításának a környezet állapotát befolyásoló tevékenységi szintű lebontása nem beazonosítható, ezért nem állnak rendelkezésre a konkrét területi hatások – így a határon átnyúló hatások – elemzéséhez szükséges információk.

Az SKV értékelés arra hívta fel a figyelmet, hogy a stratégiai dokumentumok hierarchiájában az Irányelv 4. cikk (3) bekezdés alapján elsősorban az OP-t megelőzően készült, annak alapjául szolgáló ágazati stratégiai programokat, koncepciókat lehet ebből a szempontból vizsgálni, illetve az OP-t követő alacsonyabb szinteken (az akciótervekben, pályázati kiírásokban) a szükséges részletes adatok rendelkezésre állása után szükséges érdemben vizsgálni, hogy felmerülnek-e határon átnyúló jelentős hatások. Ennek megfelelően, a magyar Kormány

⁴⁷ A Kormányrendelet 9. § és az Irányelv 7 bekezdésének megfelelően.

szomszédos országok kormányaival folytatott kétoldalú tanácskozásokon ismertette az ÚMFT szintű elképzeléseit, mint a tervek stratégiai hierarchiában az OP-k felett álló stratégiai keretét. Ezen túlmenően a KEOP 2007-2008. évi akciótervei esetében az akcióterv SKV folyamat keretében a határon átnyúló hatásokról egyeztetési anyag készült, melyet valamennyi szomszédos állam környezetvédelemért felelős hatóságának levélben megküldtünk. A határon átnyúló hatások akciótervek szintjén történő vizsgálatára és konzultációjára a teljes tervezési periódus (2007-2013) tekintetében elkötelezzük magunkat.

8.6.7 Monitoring intézkedések⁴⁸

Mivel a KEOP tervezői maguk is egyetértenek az SKV-val abban, hogy az OP-tervezés szintjén kiküszöbölhetetlen probléma, hogy az egyes célok egymással ellentétes irányban is hathatnak. Mivel az általános szintű szöveg alapján nem ítéltető meg a támogatások egyedi környezeti hatása, egyetértve az SKV javaslatával a KEOP akcióterveinek és végrehajtásának folyamatai során, vagyis a KEOP további tervezési szintjein (akciótervek, pályázati kiírások) konkrét egyedi mérlegelés tárgyává kell tenni fenntarthatósági szempontból a lehetséges alternatív támogatási megoldásokat. Az erre vonatkozó garanciális elemek ezért részletesen megjelenítésre kerültek a KEOP végrehajtási fejezetében, különös tekintettel

- a pályázatok támogatásának befogadhatósági feltételeként megszabott fenntarthatósági kritériumra (minimum kritérium),
- a fenntarthatóság elvét segítő fenntarthatósági útmutató elkészítésére,
- a monitoring bizottságokban delegált környezetvédelmi szervezeti tagságra,
- a fenntarthatóság szempontjából elvégzett értékelésekre,
- valamint a jogszabályi kötelezettségből is adódóan az akciótervekre elvégzendő stratégiai környezeti vizsgálatra.

Az OP indikátorrendszerén keresztül folyamatos monitorozásra kerül az OP előrehaladása, köztük a horizontális szempontok megvalósulása is.

Ezeket a követő intézkedéseket a KEOP monitoring és végrehajtási rendszerébe integráltan építette be az átf

8.7 Rövidítések jegyzéke

ÁNTSZ	Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat
ÁROP	Államreform Operatív Program
CBC	Határokon Átnyúló Együttműködés a PHARE program keretében
CSG	Közösségi Stratégiai Iránymutatás
db	darab
dB(A)	decibel
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EHA	Európai Halászati Alap
EHA	Energiahatékonysági Hitel Alap

⁴⁸ A Kormányrendelet 12.§ és az Irányelv 10. bekezdése alapján

EIB	Európai Beruházási Bank
EK	Európai Közösség
EKKE	Európai Unió Közbizterzési Koordinációs és Szabályossági Egség
EK Kht	Energia Központ Kht.
EKOP	Elektronikus Közigazgatás Operatív Program
EMIR	Egységes Monitoring Információs Rendszer
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ENSZ-EGB	ENSZ Európai Gazdasági Bizottság
EP	Európai Parlament
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESDP	European Spatial Development Perspective
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
EUROSTAT	Európai Közösségek Statisztikai Hivatala
EWK	Európai Hulladék Katalógus
É	értékelési indikátor
FAVI-KÁRINFO	Felszín alatti vizek és a földtani közegek környezetvédelmi nyilvántartási rendszerének részét képező Kármentesítési Információs Rendszer
FIT	Fejlesztéspolitikai Irányító Testület
FKTB	Fejlesztéspolitikai Koordinációs Tárcaközi Bizottság
Ft	forint
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
GJ	gigajoule
GKM	Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
GOP	Gazdaságfejlesztési Operatív Program
GWh	gigawatt óra
ha	hektár
HAWIS	Veszélyes Hulladék Nyilvántartó Rendszer
Hgt.	Hulladékgazdálkodási törvény
HU	Magyarország
IH	Irányító Hatóság
IKT	Információs és kommunikációs technológia
ISPA	Strukturális Felzárkózást Segítő Eszköz
KA	Kohéziós Alap
KDB	Közbizterzési Döntő Bizottság
KIOP	Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program (2004- 2006)
KEHI	Kormányzati Ellenőrzési Hivatal
KEOP	Környezet és Energia Operatív Program (2007- 2013)
K+F	kutatás és fejlesztés
kg	kilogramm
KHVM	Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium
KKV	kis- és középvállalkozások
KMR	Közép-magyarországi régió
Korm. rend	Kormányrendelet
KÖZOP	Közlekedési Operatív Program
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KSZ	Közreműködő Szervezet
KTVF	Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

KvVM	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
KvVM FI	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Fejlesztési Igazgatóság
LE	lakos egyenérték
LIFE	az EU környezetvédelmi programja
m	méter
MÁFI	Magyar Állami Földtani Intézet
MÁK	Magyar Államkincstár
MBH	mechanikai-biológiai előkezelés
MEH	Miniszterelnöki Hivatal
Mrd	milliárd
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
NAO Iroda	Nemzeti Programengedélyező Iroda
Natura 2000	Külön védelem alatt álló Európai Unió területi ökológiai hálózata
NEP	Nemzeti Energiatakarékosági Program
NFT	Nemzeti Fejlesztési Tanács
1. NFT	Első Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006)
2. NFT	Második Nemzeti Fejlesztési Terv (2007-2013)
NFÜ	Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
NKP	Nemzeti Környezetvédelmi Program
NKPL	Nemzeti Kármentesítési Prioritási Lista
NSRK	Nemzeti Stratégiai Referencia Keret
NUTS	Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája (kódjegyzéke)
Ny	nyomonkövetési indikátor
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
OFK	Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió
OGY	Országgyűlés
OHT	Országos Hulladékgyűjtési Terv
OKIR	Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer
OKKP	Országos Környezeti Kármentesítési Program
OKTVF	Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügye- lőség
OP	Operatív Program
OPTKB	Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottság
OSAP	Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program
PEEN	Pán-európai Ökológiai Hálózat
PJ	petajoule
PHARE	Közép- és Kelet-Európa Országainak Nyújtott EU Támogatások Programja (előcsatlakozási alap)
PM10	Particulate Matter 10: a 10 mm-nél kisebb átmérőjű részecské
PM TVI	Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Iroda
ppm	parts per million: egy milliommód rész (a koncentráció mértékegysége)
ROP	Regionális Operatív Program
SA	Strukturális Alapok
SFC	Strukturális Alapok Közös rendszer
SKV	stratégiai környezeti vizsgálat
t	tonna
TA	Technikai Segítségnyújtás (Technical Assistance)
TÁMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program
TEN	transz-európai vasút-hálózat
TIOP	Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program

TJ	terrajoule
TSZH	települési szilárd hulladék
Tv.	törvény
Tvt.	Természetvédelmi törvény
TWh	terrawatt óra
UNDP	ENSZ Fejlesztési Program
ÚMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
ÚMFT	Új Magyarország Fejlesztési Terv
ÚMVST	Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv
VGT	vízgyűjtő-gazdálkodási terv
VKI	Víz Keretirányelv
VOP	Végrehajtás Operatív Program
VTT	Vásárhelyi terv továbbfejlesztése
ZRt	zártkörűen működő részvénytársaság

8.8 A Község alapjaiból származó források kategóriánkénti hozzájárulása az operatív programhoz

Az OP CCI száma: 2007HU161PO002

Az operatív program neve: **Környezet és Energia Operatív Program**

Az adatok euróban, folyó áron értendők

1. dimenzió: Prioritási téma

Kód	euró	Kód	euró	Kód	euró
1		33		62	
2		34		63	
3		35		64	
4		36		65	
5		37		66	
6		38		67	
7		39	24 073	68	
8		40	67 301 573	69	
9		41	201 904 719	70	
10		42	67 301 573	71	
11		43	357 531 568	72	
12		44	366 500 000	73	
13		45	528 999 147	74	
14		46	1 246 900 000	75	
15		47		76	
16		48	26 900 000	77	
17		49		78	
18		50	403 520 295	79	
19		51	115 800 000	80	
20		52		81	
21		53	795 779 705	82	
22		54	240 552 808	83	
23		55		84	
24		56		85	78 919 221
25		57		86	8 768 802
26		58		Összesen:	4 506 703 484
27		59			
28		60			
29		61			
30					
31					
32					

2. dimenzió: A finanszírozás formája

Kód	euró
1	4 491 524 913
2	15 178 571
3	
4	
Összesen	4 506 703 484

3. dimenzió: Területi megoszlás

Kód	euró
1	2 360 285 951
2	
3	
4	
5	1 902 609 440
6	
7	
8	
9	
10	
00	243 808 093
Összesen:	4 506 703 484